

gevoerd, en aan andere van eenig naderend onheil kennis kon gegeven worden. SCHOTTANUS in zijn *Friesche Historie*, bl. 14. stelt, dat deeze slagting aan de Romeinen, omtrent *Franeker* of *Harlingen*, moet toegebracht zijn. Ook zegt hij, dat de overwinning die de Friezen hierbij behaalden, hun, onder de Duitfche Natien, zeer beroemd maakten, en zij 'er hunne Vrijheid door verkreegen. SCHOTTANUS en WINSEMIUS, stemmen beiden daarin overeen, dat *Apronius* niet alleen geen moed had zig te wreken, maar zelfs geen harts genoeg bezat, om zijne dooden, waaronder veele Romeinen waren, te doen begraven, maar hunten prooije der Overwinnaaren liet.

Zie TACITUS, *Jaarboeken*.

AQUOI. Zie *Ackoij*, Eerste Deel, bl. 196.

ARCHERIUS, (*Johannes*) of *Arcerius*, afkomstig van *Noordhoorn*, in de *Ommelanden*, heeft al vroeg zig op de Wetenschappen toegelegd, en smaak in den gezuiverden Godsdienst gekreegen, want in het jaar 1568, vindt men hem gemeld als Rector der Latijnsche Schoole te *Franeker*, van waar hij, om de vervolgingen van den Bischof *Cunerus Petri* te ontgaan, in 1572 de wijk naar *Haarlem* nam, naderhand zig te *Delft*, en daarna te *Emden* onthield; in 1576 werd hij Predikant te *Enkhuizen*, maar die Stad, toen geen twee Leeraars kundende onderhouden, keerde hij weder naar Zuid-Holland, zonder echter een vaste standplaats te hebben, noemde men hem toen een *Dienaar in de Clasfis van Leiden*. Zie de Naamlijst der Leeden van de Nationaale Sijnode te *Dordrecht* 1578. In 1580 was hij echter vast Predikant te *Ooster- en Westerschelling*, en zes jaaren laater, bediende hij, als buitengewoon Leeraar, de gemeente te *Leeuwaarden*; in 1586 werd hij Rector te *Utrecht*, en 1589 Hoogleeraar in de Grieksche Taalen te *Franeker*, zijnde aldaar overleeden in het Jaar 1604.

Volgens aantekeningen van de Eerw. 's GRAVEZANDEN, in zijne Redevoering *de Unie van Utrecht herdacht* 1779, in 8vo, bl. 239.

ARCKER-GEMEENTE, bij verbastering van naam *Arcker-meen*, of *de Meen* genaamd, zijnde een uitgeleezen hoek Lands, die zig van *Bunfchoten* tot aan *Nijkerk* uitstrekt, en van daar langs *Put-*

ten

ten tot aan
lig en grasi
Gelderland
gewild is.
het jaar 1356
op verzoek v
Nijkerk en P
behoud van d
den naam dra

Zie Por

ARCKELEN

Zie ERCKELE

ARDENNE

het wijd uit

wijl het zig

streckte, en

band, Luxe

Gelderland;

Brusfel, 'er

Nervien, e

sprooten,

Schuilplaat

deren, ve

of om ze u

AREMBE

wegen den

van *Aremb*

ARENAC

wiens schri

Historien,

daagsch G

lag; want

hij: „ dat

Dan dit besl

den. Eenig

Thiel en *Bo*

ste is een

ten tot aan *Harderwijk*. De grond deezer streek is zeer weelig en grasrijk, zo dat de Boter der *Nijkerkers*, in Holland, Gelderland en andere plaatsen, meer dan die van de *Betuwe* gewild is. Aan de bewooners van deeze Landstreek, werd in het jaar 1356, door *Reinout den Tweeden*, Hertog van *Gelder*, op verzoek van de gemeene Geërfdens, in de Kerstels van *Nijkerk* en *Putten*, vergund het leggen van eenen Dijk, ter behoud van de Ingelanden van de *Arcker-Gemeente*, welke Dijk den naam draagt van den *Arckermeenschen Dijk*.

Zie PONTANUS,

ARCKESENS, ook wel *Arkelens*, een Steedje in Gelderland. Zie ERCKESENS,

ARDENNERWOUD, ('t) meermaalen van de Geschiedschrijvers het *wijd uitgestrekte Woud* genaamd, en niet zonder reden, wijl het zig door gansch Belgie, en het tweede Gallie uitstreckte, en besloeg dus een goed deel van *Vlaanderen*, *Brabant*, *Luxemburg*, en waarschijnlijk ook een gedeelte van *Gelderland*; daar zijn 'er, die willen dat het *Sonien-Bosch*, bij *Brusfel*, 'er nog een overblijffel van is. *Cluverius* zegt, dat de *Nervien*, een Volk van 't *Belgisch Gallie*, uit de *Germaanen* gesprooten, 'er eigenaars van waren, en het dus voor hunne schuilplaats hielden. Dan niet alleen deezen, maar ook anderen, verborgen 'er zig in, om hunne Vijanden te ontwijken, of om ze uit het zelve aan deezen of geenen oort aan te vallen.

AREMBERG, of *Arenberg*, Stadhouders van *Friesland*, van wegen den Koning van *Spanje*. Zie LIGNIJ, (*Jan van*) Graave van *Arenberg*.

ARENACUM, dus genaamd door den bekenden *Tacitus*, uit wiens schriften, en wel bijzonder uit het eerste Boek zijner *Historien*, blijkt, dat het een plaats geweest is, in het hedendaagsch *Gelderland*, daar het tiende Legioen der Romeinen lag; want beschrijvende den togt van *Claudius Civilis*, zegt hij: „ dat die te *Arenacum* het gemelde Legioen besprong.” Dan dit beslist nog niet, wat door *Arenacum* moet verstaan worden. Eenige neemen daar voor het Vlek *Arichum*, tusfchen *Thiel* en *Bommel*, andere *Rechum* bij *Wageningen*, dan dit laatste is een verbasterde naam van *Redichem*. Best volgt men
hen,

dorend om kennis
in *Frische bibel*, bl.
reinen, omro *Pro-*
Ook zegt h. ter
alden, hun, wie
n, en zij 'er h
WINSZMUS, f
st alleen geen moe
geen bezat, om
waren, te doen be-
naar lie.

66.
Koning van *Nord-*
op de *Wetichap-*
en *Godsdienst* ge-
n hem geneld al
van wiez hij, om
Petit te ongen, in
hand zig te *Doff*,
werd hij *Proffant*
wee *Leeraars* tinnen
Zuid-Holland, *zooder*
toemde men hem toen
e *Neamlijst de Lee-*
recht 1578. In 1580
n *Wijfer-Schijp*, en
erwoon *Leeraar* de ge-
Rechte te *Utrecht*, en
n te *Frankr*, zijnde

's *GRAVEZANUS*, in
Archele in 1779.

en naam *Arche-nen*,
Archele *Louis*, die zig
van die lang *Put-*
ten.

hen, die hierdoor *Arnhem* niet verstaan. De Heer *ALTING* van eene andere gedachten zijnde, zegt 'er dit van:

„ *Arenacum*, *Aranatium* of *Herenatium*, na dat *Brinio* de *Caninefater*, in 't begin van den Oorlog van *Civilis*, de Romeinche hulpbenden, na het plonderen van hun Leger, met hulpe der Friefen, uit het benedenste deel van het Batavisch Eiland gejaagd had, bleeven 'er volgens *Tacitus* nog zo veel overig, dat die in 't bovenste deel uit vier kleine Dorpjes moesten verjaagd worden. Onder welke Dorpen hij ook *Arenacum* teld, dus 'er niet te twijffelen is, of dit is op het Eiland, en wel aan het bovendeel van de Rivier geweest. De Reiskaart tekend de plaats tien duizend schreeden van *Nijmegen*, (bij ons drie en een kwartier uur gaans) en elf duizend van *Colonia Trajana*, daar nu het Dorp *Kellen* legt, het naaste aan het Slot *Cleve*: Gevolglijk is de regte ligging van *Arenacum*, daar den Oever van den Rhijn omtrent even ver van *Nijmegen* en *Colonia Trajana* af is. Het welk niemant zal kunnen aanwijzen, dat ergens anders is, dan omtrent agt duizend schreden (ruim twee en een half uur gaans) beneede de verdeeling van den Rhijn. Zo zijn zij dan mis, die *Arenacum* zo onbeschroomd tegen over *Arnhem* plaatsen, en stoutelijk, schoon zonder bewijs van eenig geloofbaar Schrijver beweeren, dat het zelve nu aan den anderen kant is overgebracht, en dat hetzelfde wederwaren is, *Fletio*, *Levesanum*, *Grinnes* en *Vada*, welke plaatsen op den Friefchen (thans Stichtfchen en Gelderschen) bodem, hedendaagsch zouden genoemd zijn *Vleuten*, *Levendaal*, *Rheenen* en *Wageningen*; waarom verkruien zij ook niet *Lugdunum*, *Prætorium*, *Agrippina*, *Matilo*, *Albimana*, *Niger*, *Pulvis*, *Batavodurum* en dergelijke? dewijl 'er aan den overkant geen naamen ontbreken van gelijke klank, (of die 'er ten minsten toe kunnen geboogen worden) als daar zijn *Lokhorst*, *Bredrecht*, *Homade*, *Albrechts vierendeel*, *Pulmot* en *Dooren*; maar dusdanige speeling is te gering, dan dat zij ernstige Menschen passen. Het is al genoeg dat men zijn vernuft toond, zo dikwils ons oude en nieuwe benaamingen voorkoomen, bijna in dezelve gedaanten, met woorden, in klank weinig verschillende, en die geen andere beteekenis hebben. Want *Arenacum* en *Arnhem*, heb-

hebben, behal-
der: niet de lig-
van malkandere
de beteekenis v
die Duitfch ver
doch *Arnhem*,
weke plaatsen
Lands, tusfche
Y, Ich of Ic,
uit deeze twee
van het *Arenac*
zonder blazing
blazing gekoon
weet dat Heer
Arend of *Ar*
gemeen. Vo
blijfzelen van
wijzen, zo v
Aart en *Herv*

Dus heeft
len staande
gaansch no
der dat me
doel mede
hebben ree
verftaan, fch
gadeloozen
men van V
De kundige
zeft 'er dit
opmaaken, of
Batavieren gef
via maar eene
zonder dat bli
Dich als men
(Hift. Libr.
vrenfte deel

hebben, behalven het eerste woordlid niets gemeen met elkander: niet de ligging, want die verschilt tien duizend schreeden van malkanderen, en 'er nog de Rhijn tusfchen vloeit: niet de beteekenis van den naam, want *Arenacum*, is bij de geenen die Duitsch verstaan, een rif Lands boven Water uitsteekende, doch *Arnhem*, is *Arendshoeve*. Want *Hare*, een naam aan zo veele plaatsen alomme gemeen, beduid een smalle lange streek Lands, tusfchen de leegte zig verheffende, A nu Ach, Oc, of Y, Ich of Ic, zijn geen gemeene benamingen van Water, en uit deeze twee woorden is gemaakt *Harenach* of *Herenich*; waar van het *Arenacum* van *Tacitus*, en *Arenatium* der Reiskaarte, zonder blazing; van gelijke *Herenatius* van *Antoninus*, met eene blazing gekoomen is. Nu is 'er ook geen Duitscher, die niet weet dat *Heem*, *Heim* en *Hem*, eene *Hoeyé* betekend, en dat *Arend* of *Arnold*, een Mans naam is, hedendaagsch zeer gemeen. Voorts, indien het volstrekt nodig is, eenige overblijfselen van den ouden naam, omtrent deeze plaats aantewijzen, zo verscheelen *Arenatium* en *Herenatium* niet veel van *Aart* en *Herwerf*, naastgelegene Dorpen."

Dus heeft de Heer ALTING, dit uitgepluist om zijn gevoelens staande te houden, en zo veel woorden heeft men doorgaansch noodig, om een oud gevoelen te bestrijden, zonder dat men 'er somtijds iets mede wint. Of ALTING 'er zijn doel mede bereikt heeft, durven wij niet verzeekeren. Wij hebben reeds getoond, dat wij 'er liest *Arnhem* niet door verstaan, schoon 'er in de Vertaaling van *Tacitus*, door den gadeloozen *Hooft*, op de Lijst of Verklaaring van eenige namen van Volken en Steden *Arnhem* door verstaan wordt. De kundige WAGENAAR, die hier met ALTING overeenstemt, zegt 'er dit van: *Men kan uit de Peutingerische Reiskaart niet opmaaken, of deeze plaatsen in het Eiland of in het vaste Land der Batavieren gesteld worden, alsoo daar langs den Zuidkant van Patabia maar eene Rivier geplaatst wordt, met den naam van Patabus, zonder dat blijke of 'er de Waal of de Maas door verstaan worde. Doch als men acht geeft op het verhaal van TACITUS, die te vooren (Hist. Libr. IV. Cap. 15.) gezeid hadt, dat Aquilius aan het bovenste deel des Batavischen Eilands, eenig Krijgsvolk had bijeen*

ver-

verzameld, en die hier (Libr. V. Cap. 20.) zegt, dat *Civillis* op deze Legerplaatsen aanviel, na dat hij (Cap. 19) in het Eiland geweeten was, wordt het waarschijnlijk, dat men deze Legerplaatsen, in het bovenste deel des Eilands zoeken moest. De eigenlijke plaats is thans niet aan te wijzen: doch het is zeker, dat *Arenacum*, *Arnhem* niet zij, alzo deze Stad aan den regter oever des *Rhijns* buiten het Eiland legt: en men vindt zo veel overeenkomst tusschen *Arenacum* en *Aart*, een Dorp in de *Overbetuwe*, en dus in het Eiland, als tusschen *Arenacum* en *Arnhem*. Zie *Vaderl. Hist.* I. Deel, bl. 174. Zie hier waarom wij zeiden, dat wij 'er *Arnhem* niet voor hielden, wijl het gezegde van *ALTING* en *WAGENAAR*, ons voorkwam op zeer goede gronden te steunen.

ARENDSBERG (*Herman, Heer van*) staat in 's lands Geschiedenissen bekend, als den aanlegger van den moord gepleegd aan *Floris de Zwarte*, broeder van Graaf *Dirk den zesden*, om het Huwelijk van gemelden *Floris* met *Helwig* of *Hadewig*, eenige nagebleevene Dochter van *Arnoud, Heer van Rechem*, of *Rochem* in 't land van der *Mark* te beletten, over welke *Helwig, Herman van Arendsberg*, als haaren oom tot Voogd was aangesteld. De gevolgen daar van, zo voor hem als voor *Andries van Kuik Bisshop*, en voor *Godefried, Graave van Kuik*, zullen op het Art. van *Floris* bijgenaamd *de Zwarte* gemeld worden. Hier vocgen wij, ten opzichte van den bijnaam, *de Zwarte*, bij, dat het voor, in, en na de 11de Eeuw een gebruik was, dat veele Heeren, die geen Hertogen, of Graaven waren, een of ander toenaam aannamen, 't zij naar hunne Landen of Heerlijkheden, ter onderscheidinge van anderen, die denzelven naam voerden, of naar hunne gedaante, of kleur van hunne aangezichten, sterkte, en ook wel naar de zwaarte en kleur van hun haar en baard, enz. Voyez *PERE DANIEL, Hist. de France, tom. I. p. 322.* alwaar men ziet, dat dit uit Frankrijk afkomstig was, en door anderen werd gevolgd.

Zie 't *Goudsche Chronijk*, bl. 44. *Vossius Jaarboeken*, bl. 82. alwaar men een verandering in de namen vindt, noemende die Graaf *Harmen van Kuik, Andries Bisshop* en *Goyert van Arensberg*, als deelheb-

IOHAN ARENDS
General-Superintendent des Fürstenthums Lüneburg

AR

Ar
de F
het
van

Ar
land
gekon

Ar
hij be
man

den
ven,

in he
der j
leere

eene
ande

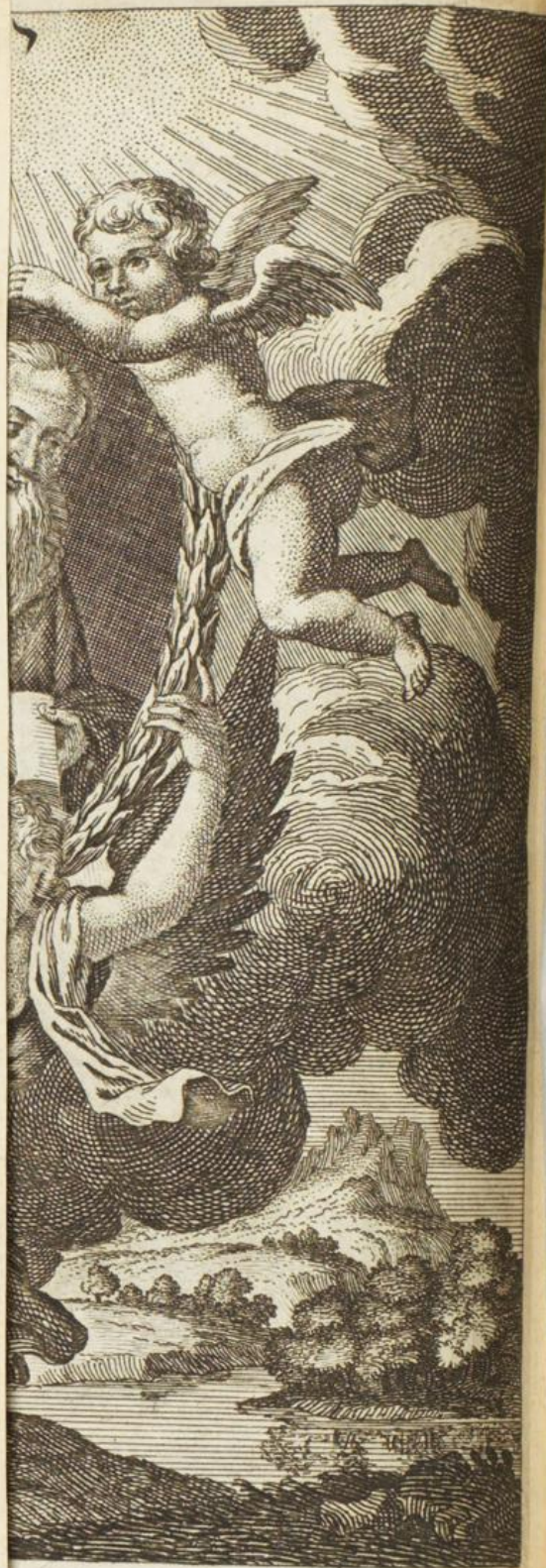
de h
met

met v
de en

dan in
te tre

hij be
te hij

Journ
Hoorl
Hoorl
den a
ellers
neen
terke
veran

ARENDS

Horstendoms Lunenburg

ARENDS-HORST.

hebben
met War
Joh. Cronj

ARENDS-Horst een
de Provincie van Over
het zelve heeft zedert
van Aeg.

VAN DER H
ARENDS-WAARDT,
Wijfde Waard A.
gekomen is.

ARENDS (van) ge
hij het mandemake
man welke de Leer
den Hervormden ont
ven, dat hij ook de e
in het een als ander
ter jaaren, en doo
leere der waarheid
eene prijswaardige
anderen. Doch met
de haat van eenen
met het begin van
met vrouw en kind
de en predikte ald
dan in Holland, on
te troosten. Doo
hij bekend was, w
e hij dit, den 14
erna waagde hij
Burdew; en op 't l
ontemmerpoort,
in 4den van de ro
was gepredikt had,
sone, die het re
eten te mogen predi
wandering, want op

hebbers aan opgemeld en moord, wij hebben hier, met WAGENAAR, IIde deel, bl. 224. de *Oude Hollandfche Chronijke* gevolgd.

ARENDS-HORST een Adelijk Huis of Slot in *Zalland*, onder de Provincie van Overijsfel, zijnde zeer oud en lang bekend, het zelve heeft zedert het jaar 1650 behoord aan het geslacht van *Rengers*.

VAN DER HOEVE *Handvest Kronijk*, Iste deel, fol. 167.

ARENDS-WAARDT, een der verdronke dorpen in de *Zuid-Hollandfche Waard* Ao. 1441, zonder dat het weder te voorschijn gekomen is.

ARENDS (*Jan*) geboren te *Alkmaar*, in zijnen jeugd, had hij het mandemaaken geleerd, bij eenen *Gerrit Alberts*, een man welke de Leer der Roomsche Kerk verlaaten en die van den Hervormden omhelst had. Men heeft reden om te gelooven, dat hij ook de eerste geweest is, die zijnen leerling zo wel in het een als ander onderweezen heeft. *Arends*, tot meerder jaaren, en door oeffening ook tot meerder kennis in de leere der waarheid gevorderd zijnde, plantte, gedreeven door eene prijswaardige liefde voor dezelve, die wederom voort bij anderen. Doch meester en knecht vonden zig genoodzaakt, om de haat van eenen *Elbert Huik*, Pastoor te *Alkmaar* te ontgaan, met het begin van het jaar 1566, *Alkmaar* te verlaaten. *Arends* met vrouw en kinderen belast zijnde, trok naar *Kampen*, leerde en predikte aldaar in 't verborgen. Ook kwam hij nu en dan in *Holland*, om de daar verschoolene belijders der waarheid te troosten. Door eenige weinige *Amsteldammers*, bij welke hij bekend was, werd hij verzocht te Prediken; eerst verricht te hij dit, den 14den Julij, van het gemelde jaar te *Hoorn*, daarna waagde hij het even buiten zijn geboortestad, boven *Haarlem*; en op 't laatste van die maand te *Amsteldam* buiten de *Haarlemmerpoort*, op de zogenaamde *Rietvink*, en na dat hij den 4den van de volgende maand, nog eens te *Buikslot* en elders gepredikt had, verbond hij zig aan de *Amsteldamsche Gemeente*, die het reeds zo verre gebracht had van in twee kerken te mogen prediken. Waarlijk een groote en zonderlinge verandering, want op den 8sten Julij was nog 600 Gl. op zijn per-

perfoon gesteld. Welke zaaken omftandiger door mij geboekt zijn, in mijn *Amfteldams Eer en Opkomst door middel der Kerk-Hervorming*. Doch deeze zonderlingen voorspoed was van geen langen duur; want in het volgende jaar keerde de kans zo ten nadeele, dat hij met *Scheltius* de vlugt naar *Emden* moest neemen, in welke schuilplaats zij wel ontvangen werden. In het jaar 1572. werd hij beroepen te *Alkmaar*; 1573 was hij Praefes op de Noorhollandfche Sijnode. Op het Art. ALKMAAR hebben wij gezien, dat hij in zijne geboorte ftad, gedurende het beleg der Spanjaarden, zeer Godvruchtig overleed. En fchoon hij met geen uitterlijke praal van geleerdheid, noch kennis van taalen voorzien was, vindt men doorgaans van hem getuigd, dat hij tot den Predikdienst, tijd en omftandigheden in het oog houdende, niet onbekwaam was. Deeze moet onderscheiden worden, van eenen anderen *Jan Arends*, een *Luthersch* Leeraar, geboren Ao. 1555, en die zig een naam gemaakt heeft, door zijn alom bekend werk: *de tien boeken van het waare Christendom*, enz.

Zie BRANDT *Hift. der Reform.* Iste deel. CROESE, *Naamregister der Pred. Amfteld. Eer en Opkomst*, IVde Boek, waar in men alle zijne bedrijven gemeld vindt.

ARENDS (Thomas) een nederduitsch Dichter, die door zijne fraaije vinding, mannelijke Rymtrant en verheeven ftijl, geene geringe lof verdiend, en door zijne Toneelfpellen zig een naam die nog ftand houd, gemaakt heeft. Hij werd den 6den Junij 1652 geboren te *Amfteldam*, uit fchoon geringe, echter eerlijke ouders, zijnde zijn Vader, van *Kampen*, en zijne Moeder van *Keulen* afkomstig: door hunne opvoeding, en aanfpooring van zijne Meesters, doch bijzonderlijk door eenen *le Bleu* onderricht, kweet hij zig volkoomen van zijnen pligt, en werd na het overlijden van *le Bleu* deszelfs opvolger als Makelaar. Dus op eigen wieken drijvende en een goed beftaan hebbende, begon hij in zijne fnipperuuren, zijn Dichtvermogen te beproeven, en wel voornaamtlijk omtrent Bijbelsche en andere ftichtelijke onderwerpen, die door de zorg van den geleerden *Brouerius van Nidek*, de beminnaars der Edele Dicht-

kunst

konst bezorgd zij
wordende, vere
noot hij niet alle
medelid van het
fpreek: *Nil volen*
raakte *Arends* in
ding van een Dic
die hij daar doe
veele braave Ma
jaaren gekoomen
op het best van
den; nalaatende
drokte als onged
ARENGENTORA
was de plaats, a
Alemannen gelege
ten, in den aanv
tingen op de Ro
uitterfte zijnde,
buiten den ftrijd
de *Alemannen* toe
te forsheid van
net een totaal v
fchoon minder va
hunne geoeffendh
fchaften, die de
vervolgen, en doe
at geen van de
n flag gesteld is
en te veranderen
igt is 357 volgens
ASTAS MONTAN
ARICHEM, een c
Graafschap *Buuren*
en *Lotharius de I*
oder de giften aa
Was en *Malsum*,
IV DEEL.

konst bezorgd zijn. De kundige *Pels* zijnen Dichtlust ontwaar wordende, vereerde hem met zijne vriendschap; hier door genoot hij niet alleen veel nut, maar werd daar door ook tot medelid van het Kunstgenootschap, bekend onder de Zinspreuk: *Nil volentibus arduum*, aangenomen. Daar door geraakte *Arends* in staat, om den rechte waaren stand en houding van een Dichtstuk, wel te leeren kennen; de vordering die hij daar door maakte, verschaftte hem de gunst van veele braave Mannen van zijn tijd, welke hem tot meerder jaaren gekoomen zijnde, zeer wel te stade kwam, schoon hij op het best van zijn leven, in het jaar 1700, kwam te overlijden; nalaatende zijne *Mengel-Poezij*, en verscheidene zo gedrukte als ongedrukte *Toneelspellen*.

ARENGENTORATUM, de oude benaaming van *Straatsburg*, was de plaats, alwaar in het jaar 357, eene groote meenigte *Alemannen* gelegerd waren, en door *Juliaan* aangevalken werden, in den aanvang van den strijd, scheenen zij de overwinningen op de *Romeinen* te zullen behaalen; dan deeze op het uiterste zijnde, werden door de *Batavieren*, die tot hier toe buiten den strijd gebleeven waren, aangevallen; en schoon de *Alemannen* toen met verdubbelde krachten streedden, en op de forsheid van hunne Lichaamen steunden, moesten zij echter met een totaal verlies de wijk neemen; terwijl de *Batavieren*, schoon minder van magt, bedaarder te werk gingen, en door hunne geoeffendheid in den krijg, *Juliaan* de overwinning verschaften, die de *Alemannen* tot aan het *Hersinische* woud deed vervolgen, en door de scherpte des zwaards ombrengen. Zie het geen van de *Alemannen* gezegt is, op bl. 577. alwaar deeze slag gesteld is op het jaar 337, dat wij den Leezer verzoeken te veranderen, en daar voor te leezen zo hier boven gezegt is 357 volgens *AMMIANUS MARCELINUS Lib. XVI. cap. XII.*

ARIAS MONTANUS (zie MONTANUS).

ARICHEM, een dorp in Gelderland in de *Nederbetuwe*, in het Graaffchap *Buuren*, waarop de Heer *Alting* zegt: *ARNLE*, Keizer *Lotharius de Ilde* in een Handvest des jaars 1134 teld onder de giften aan het Klooster *Alten* (nu *Elten* genaamt,) *Thulo* en *Malsum*. Bijaldien het in een naast bij gelegene

IV DEEL.

H h h h

plaatse

plaatse legt, mag het van *Arnhem* verstaan worden, 2000 schreden van *Buuren*, ten zuiden, aan de Linge.

ARIOVISTUS, *Koning der Germaanen*, welke zig met de zijnen in het land der *Eduen* had nedergezet; deeze volkeren, die schoon zij de *Sequaanen* overwonnen hadden, door den inval van *Ariovistus* waren in geen beteren staat, dan die, waar over zij getriompheerd hadden, en wel zo dat zij hunne toevlugt tot de Romeinen moesten neemen. *Divitiacus* was het, die voor hun aan *J. Caesar* om bescherming smeekte. Nimmer hadden de Romeinen beter kans, om hun gezag, dat hand over hand toenam, tot in *Gallie* uittebreiden. De *Sequaanen* die in den allerbeklaagelijksten staat waren, uit vreeze van weigering en uit bezitneming van hunne landen, door *Ariovistus*, die zij als hunnen bederver beschouwden, hadden zelfs geen moeds genoeg, om hunne klagten of smeekingen voort te brengen. *Caesar*, zo het scheen, met hun begaan, en mogelijk ook getroffen, door hunne ter neergeslagene houding, beloofde hun, dat hij door weldadigheid *Ariovistus* zoude zien te beweegen, of anders, door zijn gezag, een einde van zijne onrechtvaardigheid zoude maaken. De zugt, om deeze volken onder zijn gebied te brengen, gepaard met het medelijden, en den afkeer, waar mede hij den ondraagelijken moed van *Ariovistus* beschouwde, deed hem deeze zaak zeer ter harte gaan. Om echter het Romeinsche volk door eenen inval in *Gallie*, niet aan de woede van den overwinnaar al te ligtvaardig te wagen, besloot hij denzelven eerst door zagte middelen te beweegen, zendende hem ten dien einde zijne gezanten, die hem verzochten: dat hij eene plaats ter bijeenkomste zoude uitkiezen, also hij begeerde wegens den staat der zaaken, met hem te handelen. Waar op *Ariovistus*, deed antwoorden: dat zo hij iets van *Caesar* benodigd was, hij zig tot hem zoude voegen, en begeerde die iets, hij kon tot hem komen: hij wilde zijn Heir niet waagen, in plaatzen, die *Caesar* in bezitting had, noch konde zonder groote voorraad en moeite het zelve in een plaats te zaamen trekken: dat hij zig verwonderde, wat *Caesar* in zijn *Gallië*, dat hij, door de wapenen overwonnen had, of de Romeinen daar voor te zorgen hadden. Op dit antwoord zond *Caesar* andermaal zijne gezanten, met dit bevel: dat nademaal

hun

hun zo groot
zen was, da
en Vriend
eene bijeenk
geerde, hier
in *Gallië* zou
onder zig had
ne, dat zij b
enen, geen
hanne bondg
hij en het R
houden; zo n
genooten des
Gallië op zig
vistus, dat
wagt had, gi
te komen bep
waren, die v
jaaren onder
de klagten v
noodzaakte,
maatregelen
hebben, too
moeten. De
grootste Stad
overvloedig v
jet, die op be
doch het kos
Germaanen aan
wegens den r
bevangen ware
heid ooit uitge
ontemodigen
het geene hem
op het geleide
ij op den ze
Leger van *Ar*

hun zo groot een weldaad van hem en de Romeinen bewezen was, dat de Raad hem in zijn Burgemeesterschap, Koning en Vriend noemde, hij niet zo ondankbaar zijn zou, van eene bijeenkomst te weigeren: dat het geen *Cæsar* van hem begeerde, hier in bestond: dat hij geen volk meer over den Rhijn in *Gallië* zou zenden; dat hij de Gijzelaars, die hij van de *Eduëenen* onder zig had, ontslaan zoude; dat hij de *Sequaanen*, het hunne, dat zij begeerden, zoude wedergeeven; dat hij de *Eduëenen*, geen meerder overlast zou aandoen, noch hun, of hunne bondgenooten benadeelen. Hier aan voldoende, zou hij en het Romeinsche Volk een duurzame vriendschap onderhouden; zo niet, hij zoude doch de *Eduëenen*, en de Bondgenooten des Romeinschen Volks, die de bescherming van *Gallië* op zig namen, niet klein agten. Het antwoord van *Ariovistus*, dat alles behelsde, behalven het geene *Cæzar* verwacht had, ging verzeld met eene genoegzaame uitdaging, om te komen beproeven, wat onoverwinlijke Volken de *Germaanen* waren, die volgens het zeggen van *Ariovistus*, in geen veertien jaaren onder 't dak geweest waren. Dit gevoegd bij de vernieuwde klagten van de *Eduëenen*, gepaard met die van de *Treviren*, noodzaakte *Cæzar*, om meerder onheil voor te koomen, zijne maatregelen te veranderen. Na zig van koorn voorzien te hebben, toog hij met groote dagreizen, om *Ariovistus* te ontmoeten. Deze spoedde zig ter verovering van *Vesontio*, de grootste Stad der *Sequaanen*, en die van alle oorlogsbehoefkens overvloedig voorzien was; dan dit werd hem door *Cæzar* belet, die op bericht hier van, eerder dan hij, die Stad innam; doch het kostte hem meerder moeite, het Leger tegen de *Germaanen* aantevoeren, die nu van de minsten tot de meesten, wegens den roem hunner dapperheid, met eene doodsvreeze bevangen waren; dus *Cæzar* alles, wat de kunst der welspreekendheid ooit uitgedacht had, ten kosten moest leggen, om de zijnen aantemoedigen, en het besluit te doen vatten, hem te volgen; het geene hem dan ook eindelijk gelukte, en hij zag de *Romeinen*, op het geleide van *Divitiacus*, blijmoedig voorttrekken, zo dat zij op den zevenden dag, zig maar 2400 treden van het Leger van *Ariovistus* bevonden. *Ariovistus* van deeze nade-

ring bericht zijnde, zond gezanten aan Cæzar, met kondfchap dat het, nu hij nader gekoomen was, de tijd was, dat het aangeboden gesprek zonder gevaar geschieden kon. Cæzar, die hier uit goede hoop fchepte, beraamde met de Afgezanten, tijd en plaats waar en wanneer de zaamspraak zoude gehouden worden. Alleenlijk had *Ariovistus* deeze bepaaling gemaakt, dat zij beide met Paerdevolk zouden zijn. Cæzar, die met dezelve vreeze als *Ariovistus* zwanger ging, voorzag zig van de bloem der Ruitelij, die hij uit de tiende Keurbende had verzameld. Ons bestek gedooft niet, de gantsche zaamspraak hier in te voegen, het zij voor onze Leezers genoeg, te zeggen, dat volgens het verhaal van *Julius Cæzar* zelve, *Ariovistus* of wel de *Germaanen*, zig zo trouw niet gedroegen, dan de *Romeinen*, en dat daar door dezelve even zo vruchtloos werd afgebrooken, als twee dagen daarna het zenden van uitneemende Gezanten, door Cæzar, aan den Koning der *Germaanen*, die, in plaats van met dezelve op eigen verzoek te handelen, hen als Spionnen in boeijens deed fluiten. Hierdoor alle onderhandelinge afgesneeden zijnde, werden eenige dagen doorgebracht met kleine Ruitergevechten, waarin de *Germaanen* volleerd waren, en verder met elkander, volgens de kunst des Oorlogs, den grond voet voor voet te betwisten, en de beste standplaats voor de Legers te zoeken, en vooral om zo veel mogelijk elkander den toevoer aftefnijden. Bedoelende *Ariovistus* voortuaamentlijk, om Cæzar door gebrek tot den terugtocht te noodzaaken. Deeze daarentegen zocht niets, dan om door een algemeenen Veldslag, het lot of meesterschap van *Gallie* te beslifen. *Ariovistus*, waanende het hier toe zijn tijd, zond een gedeelte zijner Troupen, op de kleinste verdeeling van Cæzar af, tusfchen welken tot aan den avond, een hevige strijd ontstond, leidende *Ariovistus* tegen Zons ondergang de zijnen naar het Leger te rug. Men denke niet, dat gebrek aan moed de *Germaanen* of hunnen Koning te rug hield, den Veldslag te waagen; neen: een andere oorzaak, en wel het bijgeloof, deed zulks. Een wet, naar deszelfs altoos dwaalend richtfnoer, had onder hun stand gegreepen, en volgens deeze was het hun niet geoorloofd, te overwinnen, zo zij voor de sietu-

we Maan ten f
met al de kuns
De *Germaanen* n
den zig mede sla
zamelde Volken,
len, dekkende zi
ren, waarop de
ten strijd uittrekk
banden, al schrij
in *Romeinen* over
zijnde, wierpen
der met het zwa
volgens hunne
stellen, waar do
len, het geen f
overmoede aan
maanen tot aan d
dat het gevecht
met zwemmen,
ten te ontkomet
waren in den v
werd de eene ge
ting Cæzar beh
geboorte.

Zie J. Cæz

73. V.

ARKEL, (de H
draagt, is gelee
tug) tusfchen d
mogbaar oord;
Westen aan Holl
den aan 't Sticht
vater de Linge,
ens de beschrijv
van Arkel, (die m
in het Graafsch
Keizer Otto den

we Maan ten strijde, gingen. Daags daar aan schikte Cæzar, met al de kunst eens Veldheers, het gantsche Leger ten strijd. De Germaanen nu de Wichelaars raad gevraagd hebbende, vonden zig mede slagvaardig; doende Ariovistus alle zijn bijeenverzamelde Volken, uit het Leger treden, en in slagorder stellen, dekkende zijn geheele Leegerspits met Wagenen en Karren, waarop de Vrouwen geplaatst werden, die den Soldaaten strijd uittrekkende, met ontbondene haren en gevouwene handen, al schrijvende toeriepen: *haar toch niet aan de slavernij der Romeinen over te geeven.* De Vijanden aan elkander geraakt zijnde, wierpen spoedig de pijlen weg, en ontmoetten elkander met het zwaard in de vuist. Dit keerden de Germaanen, volgens hunne gewoonte af, door zig in een vierkante spits te stellen, waar door de Romeinen verhinderd werden door te breeken, het geen hun, door eene mannelijke standvastigheid en onvermoeide aandriving, echter gelukte. Drijvende de Germaanen tot aan den Rhijn, wel 50,000 schreeden van de plaats daar het gevecht zijnen aanvang nam. Onder de geenen, die met zwemmen, of met kleine Vaartuigen over de Rivier zochten te ontkomen, bevond zig Ariovistus. Twee zijner Vrouwen waren in den vlugt gefneuveld, en van twee haarer Dochters werd de eene gedood, en de andere gevangen. Welke overwinning Cæzar behaalde in het agt en vijftigste jaar voor Christus geboorte.

Zie J. CÆZAR, I. Boek. TACITUS *Hist.*, IV. Boek, Cap. 73. *Vaderl. Historie*, I. Deel, bl. 36.

ARKEL, (de Heerlijkheid of het Land van) die deezen naam draagt, is geleegen in 't Graaffchap van Teisterband, (Cuilemburg) tusschen de Rivier de Lek en de Merwe, in een zeer vrugtbbaar oord; grenzende ten Oosten aan Gelderland, ten Westen aan Holland, ten Zuiden aan Braband, en ten Noorden aan 't Sticht van Utrecht; dwars door dezelve loopt het water de Linge, dat voorbij Gorkum in de Merwe valt. Volgens de beschrijving van den Heer ALTING, is de Heerlijkheid van Arkel, (die men ook het Land van Arkel noemt) „een Dorp in het Graaffchap Teisterband, volgens de Handvesten van Keizer Otto den Derden, van het jaar 998, en van Hendrik

„ den Tweeden, van het jaar 1003, doch niet 13, zo als het
 „ eerste bijgeteekende Schattingjaar (*indictie*) uitwijst, en dus
 „ door HEDA bij mislag geschreeven is; het welke te gelijk
 „ met een gering gedeelte van het gesloopte Graaffchap, aan
 „ het Hoogadelijk Geslachte, dat daar van daan de naam van
 „ *Arkel* naderhand is bijgezet, te beurt gevallen is. Het is
 „ tot een aanzienlijk vermogen aangewassen, en na dat die van
 „ *Arkel* uitgestorven zijn, spade tot de Graaven van *Egmond*
 „ overgegaan. De naam van *Arkel* is hedendaagsch in de
 „ bouwvallen van een ouden Burgt, binnen de tweede mijl-
 „ steen, boven *Gorinchem*, op de regter kant van de *Linge*,
 „ nog overig.” Een ander Landschapje, dat deezen naam
 heeft, vindt men in het Westerdeel van Brabant, tusschen
 het Graaffchap *Canteroijs*, de Steden *Lier* en *Mechelen*. De
 naamsoorsprong van dit, zal op het Art. van de *Heeren van*
ARKEI vermeld worden. Al voor den tijd van Graaf *Dirk den*
Eersten van Holland, en zelfs lang voor 't jaar 900, is het Hol-
 landsch *Arkel*, daar wij hier van spreken, door bijzondere
 Heeren bezeeten geweest: alle Mannen, behalven eene *Jan*,
 ongemeen rijk en van bijzondere vermaardheid. Ook pleegen on-
 der het zelve te behooren, behalven de Hoofdstad *Gorinchem*,
 verscheidene Steedjes, (waarvan 'er nu eenige tot Dorpen ver-
 minderd zijn) als: *Heukelom*, *Asperen*, *Leerdam*, *Gaspærne* of
Gasperen en *Hagestein*, *Haestrecht* en *Schoonrewoerd*: benevens
Everstein, *Reinestein*, Heer van *Aartsbergen*, *Zoelen* en *Ooster-
 wijk*, doch deeze onderhoorende zijn naderhand in veele stuk-
 ken gesmaldeeld.

Hertog *Arnoud*, Zoon van *Jan van Egmond* en *Maria*, eenige
 Dochter van den Heer van *Arkel*, kreeg voor zijn erfdeel het
 Land van *Leerdam* en *Schoonrewoerd*.

Fredrik van Blankenheim, Bisshop van *Utrecht*, bezat *Gaspe-
 ren*, met de sterke Kasteelen van *Hagestein* en *Everstein*, die
 hij tot den grond toe deed afbreeken. De Heer van *Vianen*
 verkreeg *Reinestein*. Na den dood van Heer *Jan van Arkel den*
Dertienden, en zijnen Zoon Jonkheer *Willem*, die in het jaar
 1417 in een gevecht binnen *Gorinchem* sneuvelde, is het
 gan-

ganfche Land v
 weld, door koop
 jeren, daarna a
 landt, en tot o
 ven. W. v. Go
 Arkel, te behoort
 luijnen; Hernaar
 (Ichoon dit thans
 Middelkoop, Leer
 als *Filip*, *Baron* v
 ook teffens *Dijke*
 jeren en *beneeden*
 Souwendijsk, die
 dat dit Land van
 Bouwland in zig

ARKEI, het v
 den naam van he
 stond wel eer h
 verblijf hadden.
 dat vijf dorpen
 voorletters bij e
 als *A Arkel*; *R*
erwijk) en *L*.
 de vijf *Arkel-d*
 ARKEI. (de
 de minste zeker
 den, van de *Ca*
 het zoude het m
Arkelens of *Arkul*
 Gelderland, sche
 tte voorzaaten v
 ten. Zij die voo
 ligt bij *Nijmege*
 de voorige afbra
 de *Maagd Maria*
 ten verblijfplaats
 1417. Zij die zij

gansche Land van dien naam, zo door verraderij als oorlogsge-
weld, door koop als Erffenisfe, gekoomen aan het Huis van Bei-
jeren, daarna aan die van Bourgondien, als Graave van Hol-
landt, en tot op heden aan deeze Provintie gehecht geblee-
ven. W. v. GOUDHOEVEN, steld onder het Drost-schap van
Arkel, te behooren de Dorpen, *Hoog en Laag Blokland, Schel-
luijnen; Hornaar, Nieuwland, Spijk, Kedichem, Oosterwijk,*
(schoon dit thans eene Ambachtsheerlijkheid op zig zelve is)
Middelkoop, Leerbroek, enz. zijnde de Drosfaart Jonker *Ja-
cob Filip, Baron van den Boetzelaar,* Heere van *Nieuwveen,* die
ook teffens Dijkgraaf is, in de beide Hoog-Heemraadschappen,
boven en beneden de Souwe, waarin dit Landschap, door den
SOUWENDIJK, die 'er dwars doorgaat, is afgedeeld. Men zegt
dat dit Land van Arkel, meer dan 7000 morgen, zo Wei- als
Bouwland in zig bevat.

ARKEL, het voornaamste Dorp, waar het opgemelde Land
den naam van heeft, is een uur gaans van *Gorinchem.* Alhier
stond wel eer het Slot, waar op de Heeren van Arkel hun
verblijf hadden. Als iets bijzonders vindt men aangetekend,
dat vijf dorpen onder dit landschap behoorende, met hunne
voorletters bij een gevoegd, den naam van ARKEL uitmaaken:
als A *Arkel; R Rietveld; K Kedighem; E Everwijk* (nu Oos-
terwijk) en L *Leerbroek:* wordende deeze in oude Brieven,
de vijf *Arkel-dorpen* op den Dijk genoemd.

ARKEL. (de Burgt, 't Kasteel of Hof van) Ik vinde geen
de minste zekerheid, om den naamsoorsprong hier van aftelei-
den, van de *Castra Herculis,* of *Hercules Burgt,* waarschijnlij-
ker zoude het mij voorkoomen, dat ze kon worden afgeleid van
Erkelens of *Arculens,* behoorende onder het Opperkwartier van
Gelderland, schoon men niet ontkennen kan, dat onze Heiden-
sche voorzaaten veele Tempelen, *Hercules,* ter eere gewijd heb-
ben. Zij die voor het laatste gevoelen zijn, plaatzen zo eene
digt bij *Nijmegen,* en zeggen, dat Heer *Heijman van Arkel*
de voorige afbrak, en eene andere ter eere van de *H. Moe-
der Maagd Maria* bouwde; insgelijk het Slot van *Arkel* tot
een verblijfsplaats, voor zig en zijne nakomelingen deed maa-
ken. Zij die zig met deeze Heeren nu en dan hebben be-
zig

zig gehouden, weeten dat 'er onder de Geschiedschrijveren, ter oorzaake van de veelheid der *Jannen* en *Heijmans* groote verwarring plaats heeft, en ook met hoe veele beuzelingen, de verhaalen van hun vermeld zijn. Wij zullen, zonder ons daar mede op te houden of onze Leezers lastig te vallen, zien, of 'er eenige zekerheid uit te haalen is, dan alvorens hier een weinig bij den *Burgt* staan blijven. *Poppo* of *Foppo*, zo andere hem noemen, en aanduiden als den Zoon van *Heijman*; deeze deed, volgens hun verhaal, het werk zijns Vaders geheel ter needer werpen, en een ander slot in deszelfs plaats bouwen; een slot, dat door de oude Schrijvers, de *Koninglijke Burgt* genaamd word, wegens deszelfs zonderlinge bouworde ten aanzien des tijds: naderhand, hoe trots ook dit gevaarte was, werd het door *Jan den Xden* (bij andere den *Xden*) weder om vergeworpen, en in plaats van deeze *Koninglijke*, een *Keizerlijke Burgt* ten oosten buiten *Gorinchem* gesticht, welk gebouw de oogen van de gantsche waereld tot zig trok. Na dat dit van het jaar 1220 tot het jaar 1412 gestaan had, werd het door Hertog *Willem van Beijeren*, na dat hij door aankoop eigenaar van *Gorinchem* geworden was, ter koeling van zijnen wraak tegen het huis van *Arkel*, afgebroken; zelfs ging zijne toomeloze woede tegen deeze Heeren zo verre, dat hij de grondslagen niet in de aarde dulden kon. Het gebouw, dat de Beijervorst op eene andere plaats aan den kant van de *Merwede* had doen oprichten, had geen beter lot, wordende dat in het jaar 1578 gedeeltelijk geslegt, en geheel vernietigd in 't jaar 1600. Welke gedaante dit gebouw gehad heeft, vertoont ons *L. SMITS*, in zijn meergemelde *Schatkamer der Nederlandsche Oudheeden*. Verscheidene Schrijvers maaken in 't geheel geen gewag, van het Slot, gebouwd door Hertog *Willem*, maar spreken alleen van dat, dat zij zeggen, dat Hertog *Karel de Stoute* zoude hebben doen bouwen, en het zelfde is, dat wij zeiden, dat ons in de *Schatkamer* vertoond werd; doch ik beken de duisterheid hieromtrent niet te kunnen ontwarren. Eenige zeggen: dat *Karel* een nieuw Slot deed maaken, zonder meer, of iets te melden van dat van *Willem*, noch ook dat de eerstgenoemde, dit had doen wegneemen,

om een ander
der, dat *Karel*
beteren. *Gou*
ren het Kasteel
en weer een an
water en te Lan
koomen. Graaf
de stad *Gorkum*
veel grooter, en
eerste een muur
voeren; dus zo
heid van Hertog
een herbouwin
betering moeter

Men zie

schijv.

andere

ARKEL (Heer
en magtigste G
tende in prach
waar door zij
te gelijk oorlo
landsche geslac

De Breda

De Egmo

PONTANUS m
Willem, en zij
„ Men geloofc
„ Heeren in ti
Arkel, in Holla
13600 Rhijnsche
„ daar bij gere
„ Veluwfche tie
„ Bank van Ven
de Heerlijkheid

om een ander of beter in de plaats te stellen. Anderen weder, dat *Karel*, dat van *Willem*, veel deed vergrooten en verbeteren. *Goudhoeven* zegt ons, dat Hertog *Willem van Beieren* het Kasteel van *Arkel* tot den grond toe deed afbreeken, en weer een ander digt aan de *Merwe* bouwen, zo dat hij te water en te Lande naa zijn begeerte in de stad van *Gorkum* kon koomen. Graaf *Karel van Charlois*, naderhand Hertog en Graaf, de stad *Gorkum* en dit *Slot* bekoomen hebbende, deed het zo veel grooter, en met zulke ronde dikke *Torens* maaken, dat de eerste een muur had, van onderen dik 36 en van boven 29 voeten; dus zou men dan, deezen geloofgeevende, den arbeid van Hertog *Karel* hier aan ten koste gelegd, niet voor een herbouwing, maar alleenlijk voor een vergrooting en verbetering moeten houden.

Men zie *PONTANUS Geld. Geschiedenisfen*; *KEMP, Beschijv. van Gorkum*, van *LEEUWEN, Batavia Illust.* en anderen.

ARKE L (Heeren van) zijn van ouds af onder de voornaamste en magtigste Geslachten van Holland bekend geweest, uitmuntende in pracht en rijkdom: en ook in trotsheid en hoogmoed, waar door zij voor niemand wilden zwichten: dapper, doch te gelijk oorlogzugtig; waar door het spreekwoord op de Hollandfche geslachten, lang in weezen gebleeven is:

De Brederodens d' Edelsten; de Wasfenaars de Oudsten;
De Egmonds de Rijksten; de Arkels de Stoutsten.

PONTANUS melding maakende van den dood van Jonkheer *Willem*, en zijnen Vader *Jan*, laatste Heer van *Arkel*, zegt; „Men geloofde, dat 'er in Duitschland naauwlijks magtiger „Heeren in tijdelijke middelen waren, dan de Heer van *Arkel*, in Holland; want zijne inkomsten bedroegen jaarlijks 83600 Rhijnsche Guldens (eene geweldige somme in dien tijd) „daar bij gerekend 5000 oude schilden, die hij van zijn „Veluwsche tiendens trok, en 600 dukaaten jaarlijks uit de „Bank van *Venetien*, die hij te *Antwerpen* ontving.“ Boven de Heerlijkheid van *Arkel* het Land van dien naam, met de

Stad *Leerdam*, *Gasperen* en *Hagestein*, bezat hij nog in Frankrijk, in het Hertogdom *Bar* het gebied over *Pierrepont* met veel Vlekken en Kasteelen. In Braband, de stad *Mechelen*, met veel Dorpen, genaamd het *Land van Arkel*; In Gelderland, *Geldermalsen*, *Oij* en meer andere plaatsen. In Holland, *Haastrecht*, (toen een stad) *Vliet*, *Stokwijk*, en veel Dorpen in de Krimpenerwaard tusfchen *Schoonhoven* en *ter Goude*, enz. In Zeeland, het Ampt van *Kreeken* met zijn toebehooren. Oudtijds voerden zij den naam van Heeren van *Torenen*, en voerden in hun wapen, twee ronde *Torens*, met een blaauw dak op een goud veld. Naderhand veranderden zij dit in twee roode ladders, op een zilver veld. Hebbende als beroemde Krijghelden in het beklimmen van stads muuren, de ladders dikmaals met hun bloed geverft. In laater tijd is het weder veranderd, in twee roode getande balken, op een zilver veld. Na dit vooraf gezegt te hebben, zullen wij het merkwaardigfte van ieder van hun in het bijzonder doen volgen.

ARKELE (*Heyman van*) De vermaarde *Delvenaar*, *Pontus Heuterus* en anderen, houden deezen voor den eerften Heer van *Arkel*. Zij zeggen: dat hij, uit Hongarijen in Holland zoude gekoomen, en een dapper Held geweest zijn, daar bij voegende dat *Dirk de IIde Graave* van Holland, hem het land van *Arkel*, en ook dat van *Leerdam*, uit aanmerking zijner verdienften fchonk: doch anderen, die deeze zaak met meer oplettenheid naagespoord hebben, klimmen op tot lang voor dien tijd. *A. Kemp*, en anderen stellen, dat een van *Heimans* voorzaaten, en *Jan* genaamd, wel twee honderd jaaren, voor de aanftelling der *Hollandfche Graven*, de eerfte Heer van *Arkel* was. Deeze zou volgens de *Gefchiedverbaalen*, in den jaare 641 en 642. ten dienste van *Dagobert* der *Franken Koning*, onder het beleid van *PIPYN VAN HERSTAL*, Hertog van Braband, in de *Nederlanden* gekoomen zijn, de *Friezen* hebben helpen overwinnen, en het *Kasteel Wiltenburg* (*Utrecht*) inneemen; en dat *Dagobert*, hem, ter belooninge hier van, een groote ftreek *Lands* tusfchen de *Lek* en *Waal*, aan de *Rivier de Linge*, in eigendom zou gegeven hebben; op welker grond hij eene *Kerk*, in plaatfe van den *Heidenschen Tempel* weleer aan *Her-*

ules gewijd, van *Arkel* zou na, de *Friezen* len, die *Kerk* verbrand hebb *Jan* genoodzaak verblijf te *Pier* zijn; nalaatende leed, en een z Vest en Slot d werd, om wel *Francion* een b *Koninglijke blo* rijk te vlugten het toen woest in het jaar 694 tijd, men zegt nen zoon, die ten *Gemalinne* den eerften *F* ning van *Fr* hoogen ouder flag, aan d zen, gedood. Zoon *Jan*, die tegen de *West* Van deezen b *Hoveling* van heer van den *F* ven van hem n nen *Vader* op houden werd, rijk, en *Keizer* ringen, in het die, wij zo eve van *Arkel* gena ter opmaakng v

culus gewijd, zoude gestigt hebben. Waar door de naam van *Arkel* zoude ontstaan zijn. Dat verder eenige jaeren daarna, de Friezen, Deenen en Noormannen, met hunne invalen, die Kerk, Slot en andere goederen van Heer *Jan* zouden verbrand hebben. Door welke verwoesting gemelde Heer *Jan* genoodzaakt was geworden, de vlugt naar Frankrijk en zijn verblijf te *Pierepont* te neemen, alwaar hij overleeden zoude zijn; nalaatende eenen zoon *Heijman*, die aldaar mede overleed, en een zoon, *Jan* genaamd, naliel, welke *Jan* aldaar een Vest en Slot deed bouwen, dat door eenen *Francion* verwoest werd, om welke verwoesting, hij door *Jan*, werd omgebragt. *Francion* een broeder van den Hertog van *Bar*, en dus van Koninglijke bloede zijnde, vond *Jan* zig genoodzaakt uit Frankrijk te vlugten; en na veel omzwervens, begaf hij hem, na het toen woeste en onbewoonde Land van *Arkel*, alwaar hij in het jaar 694 de vernielde kerk deed herbouwen, om welchen tijd, men zegt, dat hij overleeden zoude zijn, nalaatende eenen zoon, die *Heijman* genaamd was. Deeze *Heijman*, die ten Gemalinne had *Tecla*, Dochter van *Wolbrandt*, Zoon van den eersten Heer van *Egmond*, diende allereerst *Pipijn*, Koning van Frankrijk, daarna Keizer *Karel den Grooten*; eenen hoogen ouderdom bereikt hebbende, werd hij Ao. 783, in een slag, aan de Rivier de *Elye*, tegen de ongeloovige Friezen, gedood. Bij gemelde *Tecla* had hij gewonnen eenen Zoon *Jan*, die in het jaar 818, door den Keizer, Burgvoogd tegen de Westfalingers gemaakt werd, en overleed in 856. Van deezee bleef weder na een Zoon *Heijman*, Ridder, eerst Hoveling van *Lodewijk den Godvruchtigen*, en daarna Kamerheer van den Hertog van *Lotharingen*. Bij zijn overlijden bleeven van hem na twee Zoonen *Poppo* of *Foppo* en *Jan*, die zijnen Vader opvolgde, sneuvelden in eenen Veldslag, die gehouden werd, tusschen *Lodewijk den Vierden*, Koning van Frankrijk, en Keizer *Hendrik den Vogelaar*, om het bezit van *Lotharingen*, in het jaar 935. Van deezee *Foppo* bleef na *Heijman*, die, wij zo even zeiden dat door *P. de Heuter*, de eerste Heer van *Arckel* genaamd werd, waarin hij door *Goudhoeven* en anderen, ter opmaakung van dit vermaard Geslacht gevolgd word. Ook zeg-

bezat hij nog in Frank-
 over *Pierepont* en vee-
 l, de stad *Middel*,
 van *Arkel*; in welke
 re plaatsen. In welke
Stuwijk, en veel in
boomloven en *ter Goude*,
 met zijn toebehooren-
 deren van *Toren*, en
 nu, met een *blaauw dak*
 rden zij dit in twee roo-
 de als benoemde Krijs-
 ren, de ladders ommaals
 het weder veranderd,
 veld. Na dit vooraf
 tardigste van ieder van

deivenaar, *Fontus Hen-*
 en eersten Heer van *Ar-*
 n in Holland zoude ge-
 zijn, daar hij voegde
 hem het land van *Ar-*
 terking zijner verdienste
 met meer opleutheid
 voor dien tijd. *A Kemp*,
 nu voorzaaten, in *Jan*
 voor de zandstijg der
 van *Arkel* was. Deze
 den jaere 641 in 642.
 Koning, onder het be-
 og van *Brabant*, in de
 zen hebben hepen over-
Utrecht ineenen; en
 van, een groot breek
 Rivier de *Linge*, in ei-
 elker grond hij een
 mpel weder aan *Har-*
 14-

zeggen zij, dat hij in dienst geweest is van Keizer *Otto den Grooten*, die hem met eenig Volk naar Neder-Saxen of Oost-Friesland zond, om met *Tieleman*, den Landvoogd van dat gewest, nu het Hedendaagsch Friesland, te bestieren: daar zijnde, schaakte hij de Dochter van gemelde *Tieleman*, nam met haar de vlugt naar Holland, en trouwde aldaar deeze, die *Silla* of *Gilla* genaamd was. *Dirk de IJde*, Graave van Holland maakte hem volgens eenigen, zijn Hofmeester, en volgens anderen, Stadhouder van Frieland, dat niet mooglijk zijn kan, om reden dat gemelde *Dirk*, daar over geen magt had, zekerder is het, dat hij door den Graaf op nieuw met zijn voorouderlijke goederen begiftigd werd. Volgens *W. van Goudhoeven*, stierf hij Ao. 980. volgens anderen 990. doch *Kemp* steld zijn sterftijd op het jaar 996, nalaatende *Poppo* of *Foppo* en *Dodo*, van welken laatsten men wil, dat de Geslachten van *Dalem*, *Gellekum*, *Kedichem*, *Sevender*, en *Haasten*, zouden afkomstig zijn.

ARKEL (*Poppo* of *Foppo van*) Zoon van *Heijman* en van *Silla* of *Gilla*, dus de tweede Heer van Arkel, had ten vrouwe *Maria*, dochter des Heeren van *Oij* in de *Betuwe*; deeze verbeterde zijne goederen merkelyk, door het aanbouwen van verscheidene Dorpen, als: *Rietveld*, *Kedichem* en *Everwijk*, en den Koninklijke Burgt. Na zijn dood, die gesteld werd op het jaar 1008, vervielen zijne goederen, aan zijnen zoon.

ARKEL, (*Jan van*) die door de meesten voor den eersten onder de Arkelse *Jannen* gesteld word. Zijne Echtgenoot was *Elizabeth*, dogter van Graaf *Willem van Kuik*, volgens *Pontanus* en *van Leeuwen*, noemende *Goudhoeven* haar verkeerdelijk *Wilhelmina*. Gedurende het bestier van Graaf *Dirk den derden*, had hij zijn aandeel in deszelfs Krijgsbedrijven, en bijzonder in die, tegen den Bischof *Adelbold* (zie Eerste Deel, (bl. 282.)) Ook verzelde hij den Graaf op deszelfs tocht naar 't H. Land, latende in *Sijrien*, in eenen strijd tegen de *Saraceenen* het leeven, in het jaar 1034 of 1035. Hij had even als zijn Vader, zijne goederen veel verbeterd. Behalven zijn zoon *Jan*, die volgt, had hij nog eene natuurlijke dochter *Maria*, gehuwd aan Heer *Jan van Brenkhorst*.

ARKEL (J. goederen van dochter van H. de Graaven van 't H. Land te tegen de ongegaande zijn do dat hij in zijn Straatsburg ov voor Tjfelmonde op 1082. Me door hem, ee gijworf, Spijk

ARKEL, (J. een zuster wa der verschil is zijn overlijden Leeuwen, (wie ken, omdat d schreeven) ze 1102 overlee nissen, berich wond, 1082 hebben. P. Vader, gelijk lijke verschille Geslacht reken zekerlijk vero Jaaren, stellet min, waar doe 't geene aan hier in volgen Pontanus, Geld spoor van Heer het leeven zijn zorgvuldigheid, met bijvoeging

ARKEL (*Fan de Ilde*) die zijnen Vader in het bezit der goederen van *Arkel* volgde, had ten Gemalinne *Margreta*, dochter van Heer *Fan van Altena*, die hij verliet, om met de Graaven van Vlaanderen en Henegouwen, den tocht naar 't H Land te doen, alwaar gezegt word, dat hij agt jaaren tegen de ongeloofige gestreeden heeft. Doch het geen aangaande zijn dood gezegd word, is onzeker. *Pontanus* zegt, dat hij in zijn terugkomst van 't H. Land, in 't jaar 1074 te *Straatsburg* overleed. *Goudhoeven* en *van Leeuwen*, dat hij voor *Ysselmonde*, 1077 sneuyelde. *P. de Heuter* verschuift dit tot op 1082. Men vindt van hem, niet verder gemeld, dan dat door hem, eenige Dorpen en Kasteelen, als *Heukelom*. *Vogelwerf*, *Spijk* en *Dalem* gesticht zijn; en dat hij een zoon naliet.

ARKEL, (*Fan de Ilde van*) die gehuwd was aan *Alijt*, welke een zuster was van *Robbert*, Heer van Heusden. Geen minder verschil is 'er onder de Schrijvers, wegens den tijd van zijn overlijden, en de wijze van dien. *Goudhoeven* en *van Leeuwen*, (wier gezegde, men maar als van een kan aanmerken, omdat de laatste den eersten in deze stoffe heeft nageschreeven) zeggen: dat hij op de terugreize van het H. Land 1102 overleed. *Slichtenhorst*, in *Pontanus Geldersche Geschiedenisfen*, bericht, dat hij in een Steekspel te *Nijmeegen* gewond, 1082 overleed, na lang aan zijne wonde gekwijd te hebben. *P. de Heuter* had op dit jaar het overlijden van zijn Vader, gelijk wij zo even gezien hebben, gesteld. Dergelijke verschillen vindt men onder de Geschiedschrijvers en Geslacht rekenaars, omtrent de Heeren van Arkel, zeer veele, zekerlijk veroorzaakt, door de verwarring der mannen, en jaaren, stellende van den eenen meer en van den anderen min, waar door dan aan den eenen *Fan* word toegeschreven, 't geene aan den anderen behoort. De zekerste, dien men hier in volgen kan is *Slichtenhorst* in zijne vertaaling enz. van *Pontanus*, *Geld. Geschiedenisfen*, welke betuigt, te volgen het spoor van Heer OTTO VAN ARKEL, Heer van *Amelroij*, die het leeven zijner Voorvaderen, met geen minder trouw dan zorgvuldigheid, uit alle hunne Boeken bij een verzameld heeft, met bijvoeging van het een of ander, zo 'er zaaken van aan-

be-

belang in verschil zijn. Wij echter gelooven volgens eenige nadere berichten, dat hij gestorven is, in 't jaar 1086. nalaa-
tende eenen zoon JAN, en eene Dochter *Geertruid*. Gema-
lin van *Everhard van Kuik*.

ARKEI, (*Jan de IVde van*) bereikte maar pas den ou-
derdom van zes jaaren, toen zijn vader overleed, en werd
dus tot aan zijn vijftiende jaar gesteld onder de voogdije zijner
moeder, tot mannelijke jaaren gekoomen zijnde, nam hij zig
ten vrouwe *Elizabeth*, dochter van den Graaf *van der Lippe*,
toen *Zwalenburg* genaamd; deeze was een zeer zwaarlijvig en
dik Man, een Heer van zulk een kracht en lengte, dat men
hem voor een Reus zoude gehouden hebben. In het jaar
1098 trok hij op een togt naar het H. Land, alwaar hij
Ridder geslagen werd, en kwam zeer wel van daar te rug.
Hij overleed in het jaar 1122, na een 40 jaarige Regeering.

ARKEI (*Jan de Vde van*) zoon van den zo even gemelden, had
den naam van een godvruchtig en verstandig Heer. Zijne eer-
ste Vrouw was, *Petronella*, dochter van den Graaf *van der*
Are; hij trok in 't jaar 1124 naar *Jerusalem*, en bragt na ver-
loop van eenige jaaren, veele lidteekens van daar, echter on-
dernam hij naderhand eene tweede togt. Ao. 1132 bevond
hij en zijn Broeder *Hugo*, bijgenaamd *Boter*, zig bij Graaf *Dirk*
van Holland, die op eenen dag, twee overwinningen op de
Friezen behaalde. In 't jaar 1136 schonk hij zijnen Broe-
der *Folpert*, *Leerdam*, *Schoonrewoerd*, met den *Diefdijk* en
Over-Hijkoop. Uit den gemelden *Folpert*, zijn gesprooten de
Baanreheeren van *Lee* of *Leede*, en uit deszelfs kinderen, de
Heeren van *Gellerum*, van *Zevender*, en van *Haastregt*. Ver-
ders gaf hij hem de halve Heerlijkheid *Dalem*, die daarna
overgebracht werd aan *Jan*, een broeders zoon van *Arkel*.
Zijn Jonger broeder bekwaam *Botersloot*, *Spijk* of *Blokland*. Hij
Heer *Jan* overleed 1544, zijnde met den Heer van *Tsfelstein*,
die van *Grimbergen* te hulpe getrokken, doch geen van bei-
den kwam te rug. Zijn tweede vrouw was *Geertruid* een
dochter des Graave van *Loon*, die hem zijnen opvolger *Jan den*
VIden baarde: de derde *Alijt*, dochter des Heer van *Steen-*
furt. bij wien hij won *Houdichem*.

ARKEI (*Jan*)
phie eene doch-
Grimbergen, di
huwelijk kwam
in *Goudhoeyen* e
den naam van

ARKEI (*Jan*)
Floris de togt
hij ten vrouwe
Vlaanderen, E
van Vlaanderen
geslagen heeft.

en een dochte
horst. Hij bou-
de, en tevens
van Heer *Gerrit*
van *Arkel*. Na

slag tegen den C
hoeven en van
en stellen 122
ook met den
zagen wij he

1176. In v
hier bij een
bragt tot 1225
gen gemelden
Sterdams Eer en

ARKEI (*Jan*)
greta, dochter
het leggen van
scheeven, en
hoeven in den S
Sligtenhorst, do
laater stellen.

bij de schrijver
de *VIden* gesne-
melde jaar 1234

ARDEL (*Jan de VIde van*) deeze had ten Vrouwe *Sophia* eene dochter van *Arend*, de jongste zoon van den Heer van *Grimbergen*, die met zijnen Vader gesneuveld was. Uit dit huwelijk kwam voort *Jan de VIIde*; hij overleed 1176 waar in *Goudhoeven* en van *Leeuwen* overeenkomen, schoon zij in den naam van zijne Echtgenooten verschillen.

ARDEL (*Jan de VIIde van*) deeze deed al vroeg met Graaf *Floris* de togt naar het H. Land: na zijne terugkomst, nam hij ten vrouwe *Margreta*, dochter van *Boudewijn*, Graave van *Vlaanderen*, Heer van *Nijhoven*, broeder van *F...*, Graaf van *Vlaanderen*, die deezen Heer *Jan*, te *Jerualem* Ridder geslagen heeft. Uit zijn Huwelijk kwam voort, *Jan*, die volgt, en een dochter, die trouwde aan Heer *Engelbert van Bronkhorst*. Hij bouwde het Slot *Heukelom*, dat zijn zoon voltooide, en tevens *Heukelom* bemuurde. Ook kocht hij *Asperen*, van Heer *Gerrard van Asperen*, die de zoon was van *Folpert van Arkel*. Na eene regeering van 43 jaaren, werd hij in een slag tegen den *Castelein van Coeverden*, Ao. 1256. gedood. *Goudhoeven* en van *Leeuwen*, brengen dit tot Heer *Jan den VIden* en stellen 1225, waar in zij met *Beka* overeenstemmen, en ook met den tijd, doch niet in den persoon, want zo even zagen wij het sterfjaar van Heer *Jan den VIden* bepaald, op 1176. In welk jaar deeze aan de regeering kwam, voeg hier bij een regeertijd van 49 jaaren, dan werden wij gebracht tot 1225. in welk jaar ook *Bischoep Otto den IIden*, tegen gemelden *Castelijn* was opgetrokken, zo als ik in mijn *Amsterdams Eer en Opkomst*, IIIde boek, bl. 59. heb doen zien.

ARDEL (*Jan de VIIIste van*) had ten vrouwe *Maria* of *Margreta*, dochter van den Graaf van *Vernenburg*. Deeze word het leggen van de eerste grondslagen der stad *Gorkom* toegeschreeven, en ook die van het vernieuwde Slot. Hij liet zijn leeven in den slag tegen de *Stadingers* 1234. Hoewel volgens *Sligtenhorst*, doch ten onrechte, andere zijnen dood tien jaaren laater stellen. Verder laten wij ons met de verwarring, die bij de schrijvers plaats heeft niet in, stellende vast, dat *Jan de VIIde* gesneuveld is in 't jaar 1225 en deeze in het gemelde jaar 1234, schoon wij dan ook vast moeten stellen, dat hij

hij slegts 18 en geen 28 jaaren geregeerd heeft; zo als door anderen gezegd word. Want hoe men hier om haspelt, de tijdrekening omtrent deezen is en blijft verward, dus zonder Leezers hier mede te vermoeijen gaan wij over tot

ARKEL, (*Jan de IXde van*) bijgenaamd de sterke, zijnde in kracht en groote een Reus gelijk. Van hem wordt verhaald, dat hij te paard zittende, zijne armen om een balk sloeg, en wist dan met de knieën, het beest, zo te nijpen, dat hij het van den grond opligtende, de tong ter keele uitwong. Zijne Gemalin was *Bertha*, dochter van den Graave van *Ochten*, door *Goudhoeven van Oethen*, en van *Leeuwen Oetben* genaamd. Zij baarde hem twee zoonen, *Jan* die volgt, en *Otto*, Heer van *Asperen*, *Heukelom*, *Ackoy* en *Loven*, Heer van 't Slot van *Leijenberg* en van de Heerlijkheden *Gellekum* en *Renoij*: Deeze *Otto* was gehuwd aan eene dochter van den Heer van *Heusden*, en teelde bij haar twee zoonen, *Jan van Heukelom*, en *Otto* Heer van *Asperen* en *Ackoy*. Deeze Heer *Jan de IXde* overleed 1272 en ligt te *Gornichem* begraven. Zie van hem verder *Folpert van Arkel*.

ARKEL. (*Jan de Xde van*) had ten Gemalinne *Bertha*, dochter van *Gerrard van Sterkenburg*; deeze bevond zig in den strijd voor *Wieringen*, onder het Banier van *Jan den Isten*, Hertog van *Braband*, en voegde zig daarna bij Graaf *Floris* van *Holland*, toen die den dood van zijnen Vader, op de *Friesen* ging wreeken. Voor de diensten, door hem, aan beiden deeze Vorsten gedaan, werden de Burgers van *Gorkum*, door geheel *Braband*, *Holland* en *Zeeland*, tolvrij, te water en te Land, verklaard. Naderhand voegde hij zig, bij Graaf *Jan*, in den slag tegen de *Friezen* bij *Alkmaar*. Hij zig daar bij, in 't spits bevindende, sneuvelde een der de eersten. Buiten zijnen zoon *Jan* en dochter *Bertha*, word nog gemeld eene dochter *Geertruid*, die ten man kreeg Heer *Gijsbert van Kuisenburg*. Hij kwam om 1297, waar in *Goudhoeven* en van *Leeuwen* mede overeenstemmen, doch in plaats van den Xden noemen zij hem den IXden Heer van *Arkel* van dien naam.

ARKEL (*Jan den IXden van*) ondernam mede een van die wanhoopende togten naar 't H. Land, om de Ongeloovige

regeerd heeft; wat door
men hier om heeft, de
blijft verward, dunder
aan wij over tot
aan de sterke, in
lij. Van hem wordt ve
zine armen om een be
het beest, zo te rijpen
de, de tong ter keele uit
dochter van den Graave van
en, en van Leuven Oub
zoonen, Jan de vlog, en
Aky en Loven, Heer van
Heerlijkheden Gekken
ene dochter van den Heer
zoonen, Jan van He
Aky. Deze Heer
Gwincem begraven.

Gemalinne Bertha, die
ere bevond zig in den
van Jan den Iken, Heer
za bij Graaf Floris van
en Vader, op diens
oor hem, aan beide
gers van Gorkum, in
, tolvij, te waken
de hij zig, bij Graaf
kmoar. Hij zig dan
in der de eerste. In
word nog gemeld een
Heer Gijbert van
Goudhesen en van
laars van den Xden
del van dien naam
in mede een van de
om de Ongelovige
te

GESLACHT-TAFEL van de Heeren VAN ARKEL.

blad. 1229

I.

<p>HEYMAN, onbekend wie zijne vrouw, en ook wie zijn vader geweest is. liet na Ao. 641</p> <p>HEYMAN, wiens vrouw mede onbekend; liet na</p>	<p>JAN, zijne vrouw N. N. stierf 694, nalatende</p> <p>HEYMAN, die ten vrouwe had, <i>Tecla</i>, dochter van Heer <i>Walbrant</i>, zoon van den eersten Heer van <i>Egmond</i>, en had daar bij geteeld,</p>	<p>JAN, had ten vrouwe N. N. hij stierf 856, en liet na een zoon,</p> <p>HEYMAN, was gehuwd aan N. N. en liet bij zijn dood na,</p>	<p>Poppo of Poppo en JAN, die, zo als gezegd is, als de eerste Heer van <i>Arkel</i> bekend staat. Hij schaatte <i>Silla</i> of <i>Gilla</i>, en stierf 996 nalatende <i>Poppo</i> of <i>Poppo</i>, die volgt, en <i>Dodo</i>, Heer van <i>Dalem</i>, van wien veele geslachten zijn voortgekomen.</p>	<p>Poppo of Poppo en <i>Dodo</i>, Heer van <i>Dalem</i>, van zoon <i>Jan</i>, en ten vrouwe <i>Maria</i>, dochter van den Heer van <i>Oij</i>. Obiit 1008 en liet na</p>	<p>JAN wiens Echtgenootte was <i>Elizabeth</i>, dochter van Graaf <i>Willelm van Kulk</i>. Hij stierf 1035 en liet na een zoon <i>Jan</i>, en buiten dien eennat. dochter, die huwde met <i>Jan v. Bronkhorst</i>.</p>	<p>JAN de IIde, was getrouwd met <i>Margreta</i>, dochter van <i>Jan v. Altona</i>, 1072 nalatende</p> <p>JAN den IIIen, had ten vrouwe <i>Aleijdt van Heusden</i>, hij stierf 1086, nalatende een zoon <i>Jan</i>, eene dochter <i>Geertruid</i>, gehuwd met, <i>Everhard van Kulk</i>.</p>	<p>JAN de IVde, nam ten vrouwe <i>Elizabeth</i>, dochter van den Graaf van <i>der Lippe</i>. Hij stierf 1122 nalatende <i>Jan den Vden</i>; <i>Folpert</i>, uit wien gesproten zijn de Baurre Heere van <i>Leiden</i> en <i>Hugs</i>, bijgenaamd <i>Boter</i>, die sneuvelde 1144, teelde bij zijne vrouw <i>N. N. Herbaeren</i> van <i>Leerdam</i>. <i>Folpert</i> won bij zijne vrouw <i>N. N. Gernet v. Asperen</i>, en <i>Folpert</i> van <i>Leerdam</i>, die naliet <i>Pelgrim van Leerdam</i>.</p>
--	--	---	--	--	--	--	--

II.

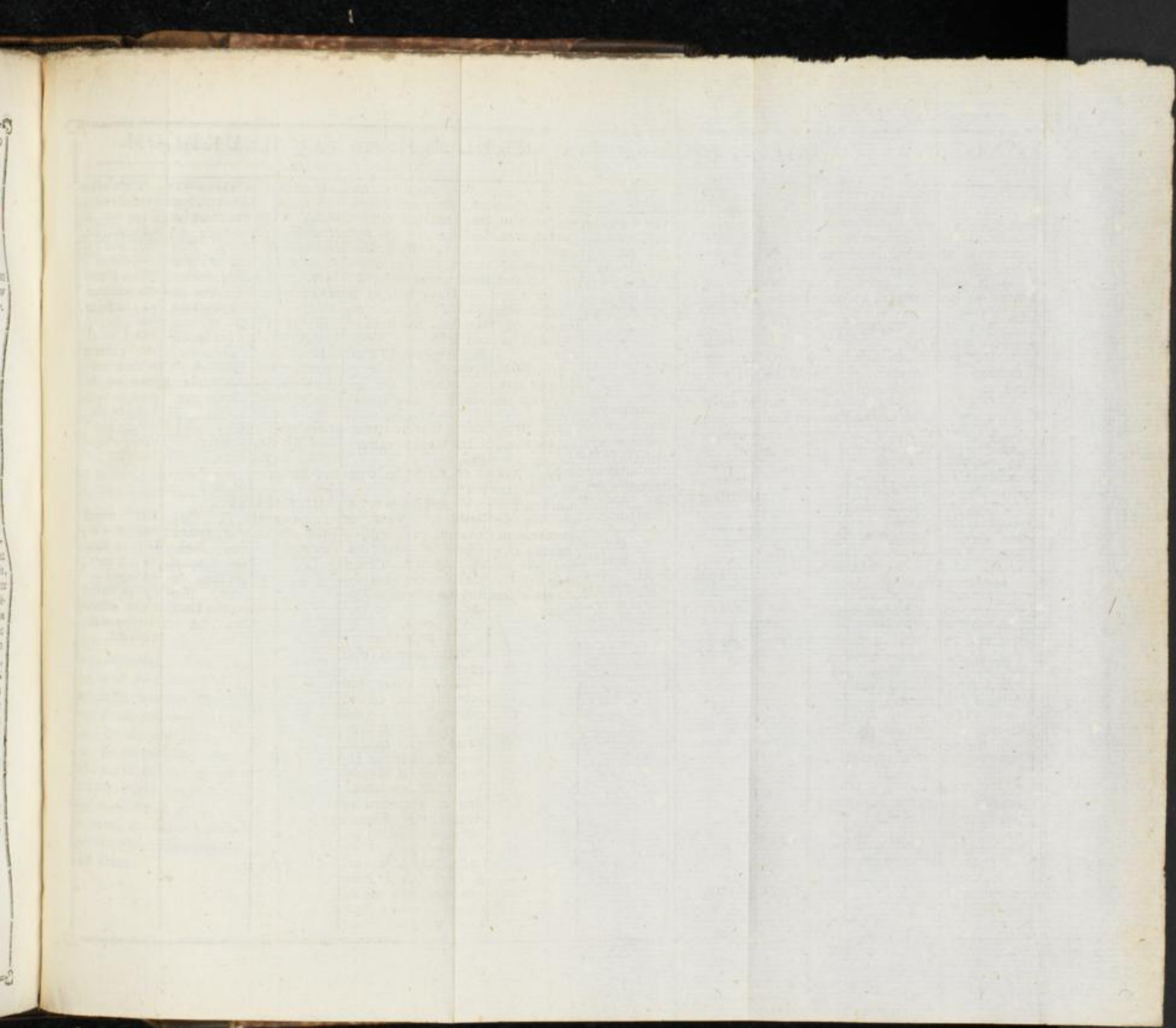
<p>JAN de Vde was eerst getrouwd met <i>Petronella</i> dochter van de gr. van der <i>Arde</i>, daar na met <i>Geertruid</i> van <i>Loon</i>, waat bij hij verwekte:</p> <p>JAN den Viden, en de derde <i>Alijt</i>, dochter van den Heer van <i>Steinfort</i>, en won daar bij <i>Hendrik</i>, Heer van <i>Houdichen</i>.</p>	<p>JAN de Vide, had ten vrouwe <i>Sophia</i>, dochter van Heer <i>Arend v. Grimbergen</i>. Hij stierf 1176, en liet na</p> <p>JAN de VIIIen, had ten vrouwe <i>Maria van Veruenburg</i>, en hij sneuvelde 1234, liet na</p>	<p>JAN den IXden, zijne Gemalin wa <i>Bertha</i>, dochter des Graaven van <i>Oerthem</i>, waar bij hij won twee zoonen JAN den Xden en <i>Otto</i> Heer van <i>Asperen</i>, die ten huwelijk had eene dochter, N. N. die trouwde met <i>Engelbert van Bronkhorst</i>; hij werd ge-dood 1225,</p> <p>JAN de VIIIen, had ten vrouwe <i>Maria van Veruenburg</i>, en hij sneuvelde 1234, liet na</p>	<p>JAN den IXden, zijne Gemalin wa <i>Bertha</i>, dochter des Graaven van <i>Oerthem</i>, waar bij hij won twee zoonen JAN den Xden, en <i>Otto</i> Heer van <i>Asperen</i>, die ten huwelijk had eene dochter <i>Flois van Kullenburg</i>, en zo sommige stellen, nog eene dochter <i>Bertha</i>, hij sneuvelde Ao. 1297.</p>	<p>JAN de Xde, was gehuwd met <i>Ermgard</i> of <i>Mabelis van Voorn</i>, won daar bij JAN den XIIen, en <i>Cunigunda</i>, die de vrouw werd van <i>Jan van Heusden</i>, zijne tweede vrouw was <i>Mabella</i>, die eene dochter was van <i>Zweder van Abcoude</i>, en won daar bij <i>Hendrik van Abcoude</i>, en <i>Zweder</i>, Heer van <i>Gaasbeek</i>, <i>Hendriks</i> dochter was <i>Johanna</i>, getrouwd aan <i>Jan</i>, zoon van <i>Reinoud van Brederode</i>. <i>Zweder</i> was gehuwd met <i>N. N. van Ligne</i>, en teelde <i>Jacob van Abcoude</i>, en de vrouw van <i>Batenburg</i>; <i>Jan</i> stierf 1324.</p>	<p>JAN de XIde had ten vrouwe <i>Ermgard</i>, eenige dochter van de Graaf van <i>Kleef</i>, won daar bij 1. <i>Jan</i>, obiit 1352. 2. <i>Otto</i>, die volgde. 3. <i>Jan</i>, daar <i>Bischoep</i>. 4. <i>Arend</i> of <i>Arnoud</i>. 5. <i>Jan</i>, Hr. v. <i>Boxhoven</i>, enz. 6. <i>Robbert</i>, Heer van <i>Aardsberge</i>, trouwde met <i>Elizabeth van Asperen</i>. 7. <i>Herbert</i>, Heer v. <i>Slingenland</i> enz. 8. <i>Willelm</i>, Hr. van <i>Goudriaan</i>. DOCHTERS. 1. <i>Mabella</i>. 2. <i>Elizabethen</i>. 4. <i>Maria</i>. Hij stierf 1360</p>	<p>OTTO trouwde <i>Elizabeth</i>, dochter van <i>Thibaut</i>; hij stierf 1396, nalatende een zoon <i>JAN</i>*, en eene dochter <i>Maria</i>, gehuwd aan <i>Arnoud</i>, Hertog van <i>Gelder</i>. 4. <i>Arend</i> liet na bij zijne vrouw <i>N. N. Jan</i>, Hr. van <i>Avezaant</i>, enz. <i>Cornelia</i> get. met <i>Arent</i> van <i>Heukelom</i>, won daar bij eene dochter getr. met <i>Dirk</i> van <i>Polanen</i>. <i>Gerberg van Arkel</i>, ger. aan <i>Dirk</i> van <i>Tellingen</i>. <i>Simonre</i>, en <i>N. N.</i> getr met <i>Lambrecht Millink</i>, een Gelderich Ridder.</p>	<p>1. <i>Mabella</i>, oudste dochter van <i>Jan Otto</i>, trouwde den XIIen, trouwde met <i>Bec van der Eem</i>, en won daar bij zeven dochters. 2. <i>Elizabeth</i>, huwde aan de Heer van <i>Houen</i> en <i>Ate-na</i>. 3. <i>Maria</i> met <i>Wouter</i>, Heer van <i>Egmond</i> en <i>Tjelflein</i>. * JAN XIII de zoon van <i>Jan Otto</i>, trouwde <i>Jans</i> of <i>Johanna</i>, zuster van <i>Tjelflein</i>, en verwekte daar bij zeven dochters. <i>heer Willem van Arkel</i>, die stierf 1417, en eene <i>Maria</i>, (waar bij sommigen nog als de middelste stelen) zij was gehuwd met <i>Jan van Egmond</i>, zij stierf 1415, en hij 1451, nalatende <i>Arend van Egmond</i>, naderhand Hertog van <i>Gelder</i>, en <i>Willelm van Egmond</i>.</p>
---	---	---	--	--	--	---	--

<p>HEYMAN, onbekend wie zijne vrouw, en ook wie zijn vader geweest is, liet na Ao. 641</p>	<p>JAN, zijne vrouw N. N. stierf 694. na latende</p>	<p>JAN, had ten vrouwe N. N. hij stierf 856. en liet na een zoon,</p>	<p>H F v 9</p>
<p>HEYMAN. wiens vrouw mede onbekend; liet na</p>	<p>HEYMAN, die ten vrouwe had, <i>Teccla</i>, dochter van Heer <i>Wolbrant</i>, zoon van den eersten Heer van <i>Egmond</i>, en had daar bij geteeld,</p>	<p>HEYMAN, was gehuwd aan N. N. en liet bij zijn dood na,</p>	<p>Hij zijne vrouwe <i>J. N. Gerret v. Asperen</i>, en <i>Folpert van Leerdam</i>, die aliet <i>Pelgrim van Leerdam</i>.</p>

<p>JAN de Vde was eerst getrouwd met <i>Petronella</i> dochter van de gr. van der <i>Are</i>, daar na met <i>Geertruid van Loon</i>, waar bij hij verwekte:</p>	<p>JAN de Vide. had ten vrouwe <i>Sophia</i>, dochter van Heer <i>Arend v. Grimbergen</i>. Hij stierf 1176, en liet na</p>	<p>JAN den VIIden, nam zig ten vrouwe <i>Margriet van Vlaanderen</i>, waar bij hij won <i>Jan</i>, en eene dochter, N. N. die trouwde met <i>Engelbert van Bronkhorst</i>; hij werd gedood 1225,</p>	<p>* JAN XIII Ie zoon van <i>Otto</i>, trouwde <i>Hanne</i> of <i>Jotanna</i>, zuster van <i>Yselsstein</i>, ten verwekte haar bij <i>Fonkzeer Willem van Arkel</i>, die Gierf 1417. en zene <i>Maria</i>, twaar bij somhigen nog als Ie middelste (Hellen) zij was gehuwd met <i>Jan van Egmond</i>, zij stierf 1415. en hij 1451. nalazende <i>Arend van Egmond</i>, knaderhand Hertog van <i>Gelder</i>, en <i>Willem van Egmond</i>.</p>
<p>JAN den Vden, en derde <i>Alijt</i>, dochter van den Heer van <i>Steinfort</i>, en won daar bij <i>Hendrik</i>, Heer van <i>Houdichem</i>.</p>	<p>JAN de VIIIsten, had ten vrouwe <i>Maria van Vernenburg</i>. hij sneuvelde 1234, liet na</p>		

ax, had
 vrouwe
 hi fierf
 en liet na
 zoon,
 (Folste won
 zijne vrouw
 N. Gerret v.
 N. N. en
 bij zijn
 d na,

en den * Jan XIII
 den, nam le zoon van
 ten vrou- Otto, vrouwe
 Margriet (sone of J
 i Vlaande- (sone, wou
 , waar bij van Eijden
 wou Jan, hi veru
 ene doch- (aar bij
 N. N. die (eer W
 wde met (an Arth
 lbert van (ierf 1471
 khorst; .ene Mo
 werd ge- (waar bij
 d 1225, (uigen ne
 ix de (e middel
 sten, had (ehuwd met
 vrouwe (an van Eg
 i van (and, zuster
 dorg, 1415 en bij
 zwelde (451. net
 liet na (ende doud
 van Egmond,
 Nederhand
 kerrig van
 Belder, en
 Willem van
 gmont.

GESLACHT-TAFEL der Heeren VAN ARKEL als Heeren VAN HEUKELOM
III.

<p>OTTO VAN ARKEL, 2de zoon van Jan van Heukelom, was getrouwd met N. van Heerden, liet na</p> <p>I. JAN die volgt.</p> <p>II. N. N. van Heukelom, die ten man had Dirk van Teilingen</p> <p>III. OTTO, gehuwd met de dochter van den Heer van Hobbe, en daar bij won Guido, Heer van Apsen, welke Guido naliet.</p> <p>1. Otto, die eerst ten man had Robbert van Arkel, de 6de zoon van JAN DEN XIIEN en daar na Wolraven van Valkenburg.</p> <p>2. Herbare van Heer van Aekouf.</p> <p>4. N. N. van Apsen, gehuwd aar Gerit van Vliet, nalaatende N. van Heukelom, getrouwd aan Arend van Zelflein.</p>	<p>JAN XIV VAN ARKEL, Heer van Heukelom, getrouwd met een dochter van Buren, gewan bij haar:</p> <p>1. OTTO VAN ARKEL, die ten vrouwe had Neel van Arkel, en naliet Arend, en deeze een dochter Jenno, die ten man nam Dirk van Zwieten</p> <p>3. Geertruij, getrouwd met Fredrik Drakenburg.</p> <p>4. Magteld, trouwde Jan van Herlaar, en baarde 2 dochters.</p> <p>1. Heilwig, getrouwd met Heer Hendrik van Vianen.</p> <p>2. Sophia, getrouwd met Jan van Vianen Hendrikzoon.</p> <p>5. N. N. van Heukelom, Monnik.</p>	<p>OTTO VAN ARKEL, Heer van Heukelom, getrouwd met N. N. van der Lettke, uit den huize van Broderode en won bij haar,</p> <p>JAN VAN ARKEL, en N. N. van Heukelom, getrouwd met Jan van Cuienburg, Heer van Woudrigem.</p>	<p>JAN XV VAN ARKEL Heer van Heukelom, had eerst ten vrouwe Willem's dochter Heer v. Hoorn en Altona, en daarna N. N. van Teilingen, verwekte bij de eerste</p> <p>OTTO VAN ARKEL en N. N. van Heukelom, die trouwde met Jan van Reijneisse van Rijnhoven, hij stierf 1415.</p>	<p>OTTO VAN ARKEL, Heer van Heukelom, gehuwd aan Eijfabeth van Lijnden uit Gelderland, hij stierf Ao. 1408 en liet na</p> <p>JOHAN VAN ARKEL, Heer van Heukelom, stierf 1465 latende bij zijne vrouw Bartha, dochter van Gerrit van Cuienburg na</p> <p>I. OTTO VAN ARKEL.</p> <p>II. Adam, die 1474 nog Monnik te Egmond was.</p>	<p>OTTO VAN ARKEL, Heer van Heukelom, had ten vrouwe Walravina van Broekhuizen, en won bij haar</p> <p>I. Johan die ten vrouwe had Adriana Bax.</p> <p>II. Gerrit, gehuwd met Margreta van Praet.</p> <p>III. WALRAVEN VAN ARKEL.</p> <p>IV. BARTA, die ten man had Ruiger van den Boetelaar, nalaatende Henrica, die ten man had Floris van Afsendelft.</p>	<p>WALRAVEN V. ARKEL, Heer van Heukelom, had ten vrouwe Catharina, Bastaard dochter van Carel, Hertog van Gelder, deeze hadden tot kinderen:</p> <p>I. Otto, stierf 1567.</p> <p>II. Maria van lommerjeel, nalaatende een Erfdochter Maria die ongehuwd stierf 1595.</p> <p>III. Carel, die getrouwt was met Claudina Bannart, hij stierf zonder kinderen 1580.</p> <p>III. GEORGE VAN ARKEL.</p> <p>IV. Gerrit stierf ongehuwd 1578.</p> <p>V. Elizabeth was gehuwd met Jacob van Thienen, en daar na op dispensatie met deszelfs broeder Thomas van Thienen, van den eersten was een zoon Thomas.</p> <p>VI. Anna.</p> <p>VII. Walravina.</p> <p>VIII. Heilwig obiit 1609.</p> <p>IX. Walraven had voor zijn trouwen een natuurlijken zoon Jan, die 1591 wettig verklaard werd, en daar voor erkend 1636. Hij huwde aan Wilhelmina van Thuil van Bulkestein en won daar bij ROELOF VAN ARKEL; buiten deeze liet hij na</p> <p>1. Wilhelmina, 2. Anna, 3. Jan, 4. Marcus, 5. Franck, en 6. Floris van Arkel, waar van de eerste kinderen nagebaten hebben.</p>	<p>GEORGE VAN ARKEL, Heer van Heukelom had tot vrouwe Anna van Lokhorst, welke te zamen verwekten:</p> <p>I. OTTO VAN ARKEL.</p> <p>II. Anna, vrouwe van Heemstede, en was gehuwd aan Walraven Baron van Gent &c. &c. en liet na Johan Baron van Gent.</p> <p>III. Catharina, trouwd 1606 met Jan van Rensse.</p>	<p>OTTO VAN ARKEL, Heer van Heukelom, trouwde Ao. 1614. Francois d'Affenday, dochter van den Baron van Giffeler, hij liet na</p> <p>I. THOMAS</p> <p>II. Anna, Maria geuwd met Charles van Malson. Zij stierf zonder kinderen</p> <p>III. Laura, Abtisse te Kleef.</p> <p>IV. Catharina, gehuwd met Robbert van Schoonhoven van Aarschot, stierf zonder kinderen.</p>	<p>THOMAS VAN ARKEL, Heer van Amelroy &c. &c., was getrouwd met Johanna Barbara de Kukul</p> <p>4. Anderen van dit vermaard en al oud geslacht hebben den naam van Apsen, en weer anderen die hunner goederen aangenomen.</p> <p>Het wapen van Arkel, is twee Rode Baaren, gekanteld onder en boven tegen elkan der op een zilver veld.</p>
--	---	--	---	--	--	---	---	---	---

GESLACHT-TAFEL.

OTTO VAN ARKEL, 2de zoon van Jan, den 8en. Heer van Heukelom, was getrouwd met N. van Heusden, liet na

I. JAN die volgt.

II. N. N. van Heukelom, die ten man had Dirk van Teilingen.

III. OTTO, gehuwd met de dochter van den Heer van Hoboke, en daar bij won Guido, Heer van Asperen, welke Guido naliet.

I. Otto.

2. *Elizabth*, die eerst ten man had Robert van Arkel, de 6de zoon van JAN DEN XIIen en daar na Walraven van Valkenburg.

3. *Herbaren* Heer van *Ac* *koij*.

4. N. N. van *Asperen*, gehuwd aan *Gerit van Vliet*, nalaatende N. van Heukelom, getrouwd aan *Arend van Zselfstein*.

JAN XI VAN ARKEL, Heer van Heukelom, getrouwd met een dochter van *Buuren*, gewan bij haar:

I. OTTO VAN ARKEL.

2. *Arend van Heukelom*, die ten vrouwe had *Neel van Arkel*, en naliet *Arend*,

en deeze een dochter *Fenne*, die ten man nam *Dirk van Zwieten*

3. *Geertruij*, getrouwd met *Fredrik Drakenburg*.

4. *Magteld*, trouwde *Jan van Herlaar*, en baarde 2 dochters.

I. *Heilwig*, getrouwd met Heer *Hendrik van Vianen*.

2. *Sophia*, getrouwt met *Jan van Vianen Hendrikszoon*.

5. N. N. van Heukelom, Monnik.

OTTO VAN ARKEL, Heer van Heukelom, getrouwd met N. N. van der Lettke, uit den huize van *Bredode* en won bij haar,

JAN VAN ARKEL, en N. N. van Heukelom, getrouwd met *Jan van Cuienburg*, Heer van *Woudrig-hem*.

THOMAS VAN ARKEL, Heer van *Amelroij &c. &c.*, was getrouwd met *Johanna Barbera de Kethulle*. Anderen van dit vermaard en aloud geslacht hebben den naam van *Asperen*, en weer anderen die hunner goederen aangenomen.

Het wapen van ARKEL, is twee Roo-de Baaren, gekanteld onder en boven tegen elkan-der op een zil-ver veld.

strijden, welk zezem
een uitvinding in t Opp
voeren der arde zo veel n
e onelchamenge van Ch
vervoerd i gezegde ten ov
vragas wens zijn bijhe
Genua Roovers overvalle
verhaal, dat, bij dus
eijer Dienaars, bij ge
gezen werd; dat dee
een geboore Neder
n van erkenenis, voo
el, daar had doen oph
en anderen *Komen* ge
um *Maziramer* zou g
nig geld ondersteund was
a antoleggen, dat hij d
eijken winkel in Genua
n den Heer van *Arkel*,
ndre noodzaaklijheden
orkom te rug kwam. H
te den Graaf van Vla
egen den *Koning van F*
ebracht, en de *Banier* van
buiten dit veete andere
lden *slag*, tegen de *F*
op, bijgenaamd *Boer*, a
waar door deszelfs g
jongste broeder *Floris*
il deeze ook weder be
I. In het jaar 1314, t
de Heeren van *Asper*
driig te *Keulen*, op een
stapperheid, tot hoofd en
nischen Graaf *Willow*
re, en Graave *Robbert*
in t jaar 1315 voorgevallet
Duu.

te bestrijden, welke razernij wij elders hebben aangemerkt, als een uitvinding van 't Opperhoofd der R. Kerke, om de Grooten der aarde zoo veel mooglijk van kant te maaken, en de ontelbaare menigte van Christenen, die daar bij omkwamen bevestigd dit gezegde ten overvloede. *Jan* werd op zijne terugreize, nevens zijn bijhebbend gezelschap, niet verre van *Genua* door Rovers overvallen, en naakt uitgeschud. Hier bij word verhaald, dat, hij dus berooid rond zwerfende, 'er door een zijner Dienaars, bij geval het Wapen van *Arkel* voor een huis gezien werd; dat deeze hoorende, dat de Heer van het Huis een gebooren Nederlander was, die dit wapen tot een teken van erkentenis, voor genootene weldaaden, van *Jan van Arkel*, daar had doen ophangen. Welke eigenaar, die door *Smit* en anderen *Koomen* genaamd wordt, eerst een gemeen en arm Marskramer zou geweest zijn, die door *Arkel* met eenig geld ondersteund was, welk geld hij zo wel had weeten aantelleggen, dat hij daar mede tot dien stand en aanzienlijken winkel in *Genua* geraakt was: dat deeze van de nood van den Heer van *Arkel*, bericht zijnde, hem zo veel geld en andere noodzaaklijkheden had bijgezet, dat hij met eere te *Gorkum* te rug kwam. Hij was vermaard als een dapperHeld, die den Graaf van Vlaanderen, in den Veldslag bij Kortrijk tegen den Koning van Frankrijk, vegtenderhand, de zege toebragt, en de Banier van zijne Majesteit veroverde; hebbende buiten dit veele andere heldendaaden verricht. In den gemelden slag, tegen de Franschen, was zijn bloedverwant *Hugo*, bijgenaamd *Boter*, aan zijne bekomene wonden overleden, waar door deszelfs goederen, weder op *Arkel* kwamen. De jongste broeder *Floris*, mede kinderloos overlijdende, zo werd deeze ook weder bezitter, van *Spijk*, *Blokland* en *Boterfloot*. In het jaar 1314, bevonden hij, en zijne bloedvrienden, de Heeren van *Asperen*, *Ackoij*, *Leijenberg*, en *Oosterwijk*, zig te *Keulen*, op een Tournoispel, daar men hem, om zijne dapperheid, tot hoofd en Prins der Ridderen verkoos. In den strijd tusschen Graaf *Willem van Henegouwen en Holland*, aan de eene, en Graave *Robbert van Vlaanderen* aan de andere zijde in 't jaar 1315 voorgevallen, zou Graaf *Willem*, door den

AN THOMAS
eer VAN ARKEL,
te Heer van A-
rd meirijckhe
V. &c., wate
t trouwd met
n Johanna Bo-
e hera de Keshu-
n e. Anderen
van dit ver-
maard en al-
oud geflacht
n hebben den
te naam van A-
et beren, en veer
j anderen die
r hunner goe-
deren aange-
nomen.

Het wapen
van ARKEL,
is twee Roo-
de Baaren,
gekanteld on-
der en boven
tegen elkan-
der op een zil-
ver veld.

val van zijn paard zekerlijk gesneuveld zijn, zo niet deeze Heer *Jan*, Heer *Filips van Wasenaar*, en Heer *Diderik van Brederode*, hun leven gewaagd hadden, om dat van den Graaf te behouden. Volgens *Goudhoeven* en van *Leeuwen*, was zijne Echtgenoot *Ermgard*, Erfdochter van Heer *Hendrik van Voorn*; doch *Slichtenhorst* noemt haar *Mabelia*, en dat wel met bijvoeginge, niet *Ermgard*, want deeze stelt hij, als de Vrouw van zijnen zoon *Jan den XIlden*, dien hij gewonnen had bij *Mabelia*, nevens eene dochter *Cunigunda*, die de vrouw werd van den twintigsten en laaftten Heer van *Heukelom*. Zijn tweede vrouw *Mabelia*, die *Slichtenhorst*, *Beele* noemt, en eene Dochter was, van Heer *Zweer van Abcoude*, baarde hem, Heer *Hendrik van Abcoude*, en *Zweer*, Heer van *Gaasbeek*, *Putten* en *Strijen*. *Hendrik* won maar eene dochter, *Johanna*, die huwde aan *Jan*, zoon van Heer *Reinout van Brederode*; zij zonder kinderen blijvende, werd *Jan*, Kathuiser Monnik te *Diest*, en zij Nonne te *Wijk*. *Zweer* was gehuwd aan een dochter van den Graaf van *Lignij*, en won daar bij, Heer *Jacob van Abcoude* enz., nevens de Vrouw van *Batenburg*. Deeze Heer *Jan van Arkel*, daalde ten Graave Ao. 1324.

ARKEL, (*Jan de XIIde van*) had, gelijk wij volgens *Slichtenhorst* gezegd hebben, ten vrouwe *Erm* of *Irmgard*, de eenigste dochter van den Graaf *Otto van Cleef*. Volgens *Goudhoeven*, kocht hij nog bij zijne andere goederen, de Heerlijkheid van *Hagestein*; van *Walraven*, Heer van *Valkenburg*. Bij *Slichtenhorst* vindt men dit niet, maar wel het tegendeel, schrijvende die het bouwen van *Hagestein* toe, aan zijnen zoon *Otto*. Bij de gemelde *Ermgard*, zijne Gemalinne, won hij veele kinderen, aan welke hij zijne goederen, bij zijn leven, verdeden. Zijn oudste zoon *Jan* stierf ongehuwd, aan eene bekende wonde, op een *Tournoijspel* te *Dordrecht*, Ao. 1352. *Otto* zijn tweede zoon volgde hem als Heer van *Arkel*. *Jan de derde*, was eerst *Domdeeken*, daar na *Bisfchop* te *Utrecht*, en eindelijk te *Luik*. *Arend* of *Arnoud* de vierde, kreeg voor zijn deel *Zoelen*, *Avezaat*, *Noordeloos*, *Abblas*, *Abblasferdam* en *Bergen* in de *Krimpener-waard*, naar hem Heer *Arendsbergen* genaamd. De vijfde zoon van Heer *Jan*, had tot zijn deel,

Bok-

Bokhoven, G
de zoon, h
broeder aan
of *Vlist*. Me
ne *Nicht Jan*
ter van den I
reheer van *As*
Heer van *Sli*
Vlekken. Bel
drie, als: *M*
Schaaken, door
dochters doch
werd de vrou
dood, in 't j
ede, *Angeniet*,
reld bragt *Jan*
ria kreeg ten
overige voort
van der *Mern*
van *Arkel* wa
dat hij haar
zig, na den
huis voor de
den *Domkerk*
begraven is.
van *Hoorn* en
met *Wouter*
Heer *Jan de*
ARKEL, (*O*
to doorluchtige
Hendrik den Vie
der des *Herto*
moeder de *D*
plenta, Docht
ter van *Robbert*
Maria, Dochte
ten *Huwelijks*, k

Bokhoven, Goudriaan en Haastrecht. Heer *Robbert* de zesde zoon, had behalven *Bergen* of *Arendsbergen*, dat zijn broeder aan hem had afgestaan, voor zig, *Stolkwijk* en *Vlied* of *Vlist*. Met dispensatie van den Paus, trouwde deeze zijne Nicht *Fanne* (bij andere *Elizabeth* genaamd) eenigste dochter van den Heer van *Asperen*, door welk huwelijk hij *Baanreheer van Asperen* werd: *Herbert* de zevende zoon, werd Heer van *Slingeland, Molengrave, Bleskensgrave* en andere Vlekken. Belangende zijne Dochters: *Slichtenhorst* steld 'er drie, als: *Mabelia, Elizabeth* en *Maria*. I. *Mabelia* liet zig schaaken, door den Heer *Both van der Eem*, bij wien zij zeven dochters doch geen één zoon won; de oudste van die zeven, werd de vrouw van Heer *Willem van Gennip*, die na haar dood, in 't jaar 1362, Aartsbisshop van Keulen werd. De 2de, *Angeniet*, trouwde met den Heer van *Heinsberg*, die ter wereld bragt *Jan van Heinsberg*, Bisshop van *Luik*: de 3de, *Maria* kreeg ten man, den Heer van *Valkenburg*: zijnde van de overige voortgekomen de Heeren *van der Eem, van Brederode, van der Merwe, van der Veer* en *van Cruiningen*. Heer *Jan van Arkel* was om dit huwelijk van zijne Dochter zo verstoord, dat hij haar noch zien, noch spreken wilde; dus begaf zij zig, na den dood van haar gemaal, naar *Utrecht*, alwaar zij een huis voor de Minnebroeders bouwde, met een Altaar in den Domkerk, alwaar zij nevens haar broeder Bisshop *Jan* begraven is. II. *Elizabeth van Arkel* trouwde met den Heer van *Hoorn* en *Altena*. III. *Maria*, verbond zig in den Echt met *Wouter van Egmond* en *Tyselstein*, die overleed 1367. Heer *Jan de Twaalfde* stierf Ao. 1360.

ARDEL, (*Otto de XIIIde Heer van*) bekwam ten echt, de zo doorluchtige als schoone *Elisabeth*, Dochter, niet van Keizer *Hendrik den Vierden*, zo eenige willen, maar van *Thibaut*, Broeder des Hertogs van *Bar* in *Lotharingen*. Zijnde haar Grootmoeder de Dochter des Konings van Frankrijk, geteeld bij *Solenta*, Dochter van Graaf *Robbert van Vlaanderen*, eenige Zuster van *Robbert*, eerste Hertog van *Bar*, wiens Echtgenoot was *Maria*, Dochter van Koning *Jan* van Frankrijk. Zij bracht hem ten Huwelijk, het Stedeke en de Heerlijkheid *Pierrepoint* in het

7, zo niet zonn Heer
er *Didrik* van *Bre-*
dat van den Graaf
Leeuwen, wa zij
Heer *Hendrik* van
a, en dat wel na
t hij, als de Vrouw
genonnen had bij
die de vrouw werd
Heuklon. Zijn twee-
ele neemt, en eene
voudt, brude hem,
Heer van *Gauibek*,
e dochter, *Jhonna*,
vout van *Brederode*;
Katholier Monnik te
is gehuwd aan een
won daar bij, Heer
van *Batenburg*. Deeze
e Ao. 1324.

k wij volgens *Slicht-*
of *Irmgard*, de eenigste
Volgens *Goudriaan*,
de Heerlijkheid van
kenburg. Bij *Slicht-*
tegendeel, schrijvende
zijnes zoon *Om*. Bij
won hij veer kinde-
zijn leven, verdeel-
ehuwd, an eene be-
Dordrecht, Ao. 1352.
Heer van *Arkel*. *Jan*
a Bisshop te *Utrecht*,
de vierde, kreeg
leer, *Abbas*, *Abbas-*
aar hem Heer *Arends-*
ur, had tot zijn deel,
Bak.

Vermandois, dat weleer aan het Huis van *Arkel* behoord had. *Otto*, die van sommige bijgenaamd word *de Dappere*, versloeg den Proost van *St. Maria te Utrecht*, toen die het *Jus Collationis*, of het recht van schattingen, op zijn Erfgoed van *Schoonnewoerd* aan zig wilde trekken; en alle de geenen, die met dagvaardinge, en banbrieven, zig onderwonden in zijn gebied te komen, deed hij vangen en verdrinken, ook wist hij door middel van zijn behuwd Broeder, den Kardinaal *Reinerius van Bar*, bij het Hof van *Romen* absolutie te verkrijgen, tegen alle de vonnissen, ten zijnen nadeele uitgesproken. Houdende echter anders een zeer goed bestuur, duldende in zijne Landen Doodslagers, Woekeraars, Overspeelders noch Maagdeschenders, geevendedaarvan blijken aan den eerloozen Bedrieger *Hendrik Kannemaker*, spitswijze genaamd *de Kindermaker*. (Zie KANNEMAKER.) De Dordrechtens, die van *Gorkum* en anderen, met hun Stapelrecht dwingen wilden, toonde hij wat het was hem te beledigen, doende hun het gewigt zijner gramschap gevoelen, hunne voorbij *Gorkum* vaarende Schepen deed hij aanhouden, de Wijnen aan den zijnen ten besten geeven, vergoedende dus de schade, die zij geleden hadden. Groote verwoestingen heeft hij in het Land van de Heeren van *Termeide* of *Ameide*, en ook in dat van zijne Schoonzoons van *Vianen* aangerecht, verbrandende *Ameide* en *Merkerk*, om reden, dat de laatste twee Gorkummers hadden doodgeslagen, en twee andere zwaar gekwest, om een Boom, die op een onrechtvaardige wijze verkocht was, en waar over Heer *Otto* recht verzocht, dat hem door den Heer van *Vianen* geweigerd was.

Door Hertog *Albert van Beijeren*, als Graave van Holland en Zeeland, werd *Otto* met veele Ridders naar den Koning van Engeland gezonden, en intuschen stierf Graaf *Jan van Kleef*. De Moeder van Heer *Otto* was een Dochter geweest van Graaf *Otto van Kleef*, oudste Broeder van den overledenen Graaf *Jan*. *Otto* waagde op deeze Erffenis een kans, met hulp van Hertog *Eduard van Gelder*, tegen *Adolf van der Mark*, zonder dat het hem gelukte, doordien *Kleef* een kwaad leen was, dat op geen Vrouwen kon overgaan, en dus ook uit hoofde

van

van zijne M
Moeders Bro
Heer *Otto* b
dat met de te
Graave van E
de *Hoefschen*
men geduuren
twist hoorde.

ARKEL, (*Jan*
Twaalfden, wa
tafel, de oud
tweede *Otto*
tigste Bischof
dan hem volge
der op *Johan*
pitius, schoon
gedeelte der
op aandrang v
doot anderen
Utrecht gekoo
ditius den *Tw*
waardigheid
grooten Voor
Clemens; en w
het hoofd der
de, gewijd we
aanvaardende.

tuschen de H
het gebied va
inval en roof va
Willem de Goed
dat 'er twist w
wijn, die deeze
Zij die het met
ten hunne klag
komt een zwa
dat zeer euvel o

van zijne Moeder op hem niet versterven kon, en op zijn Moeders Broeder, de Graaf van Kleef, moest verlijd worden. Heer *Otto* beriep een Ridderlijk Tournoi binnen *Gorinchem*, dat met de tegenwoordigheid van den Hertog van Gelder, den Graave van Holland enz. vereerd werd. Alhier beyreedigden de *Hoekschen* en *Kabeljauwschen* zig op zulk eene wijze, dat men gedurende eenige jaaren, niets van dien verderflijken twist hoorde. Hij stierf op Paaschavond Ao. 1396.

ARKEL, (*Jan van*) een Zoon van Heer *Jan van Arkel den Twaalfden*, waar van, volgens onze hier bijgevoegde Geslacht-tafel, de oudste Zoon in 't jaar 1352, overleeden was; de tweede *Otto* zo even gemeld, en deeze de zevenenveertigste Bisfchop, de derde was, die wij hier liever plaatzen, dan hem volgens HALMA, eerst wijzen tot *Jan*, en daarna weder op *Johan*. Hij dan was de Opvolger van *Nicolaas de Capitius*, schoon hij reeds voor hem verkooren was, door een gedeelte der Capittel-Heeren; welke verkiezing geschied was op aandrang van Graaf *Willem van Holland*, zo als tegen hem door anderen *Jan van Bronkhorst*, Proost van *St. Salvator* te *Utrecht* gekooren was, en de gemelde *Capitius* door Paus *Benedictus den Twaalfden*, op den Zetel gezet was; dan deeze de waardigheid afgelegd hebbende, vond *Jan van Arkel* een grooten Voorftander, in den opvolger van *Benedictus*, Paus *Clemens*; en werd, schoon nog zeer jong zijnde, in 't jaar 1342 het hoofd der *Utrechtsche Kerke*, waar toe hij, te *Rome* zijnde, gewijd werd, en in het volgende jaar zijne waardigheid aanvaardende. Om welken tijd 'er eene twist ontstaan was, tusfchen de *Hollanders* en *Stichtsche*, zo eenige willen over het gebied van de Proostdije, en volgens anderen, om den inval en roof van de Stichtenaars in *Holland*, ten tijde, dat Graaf *Willem de Goede* buiten 's Lands was. Zeeker is het echter, dat 'er twist was over het gebied van de Proostdij van *St. Jan*, wyl, die deeze engeene een ander daar toe bevorderen wilde. Zij die het met den Graaf hielden, schooten te kort, en bragten hunne klagten voor hem, waar voor hen bij hunne terugkomst een zwaare Geldboete werd opgelegd. *Willem* vatte dit zeer euvel op; niet dat hij op den Bisfchop vergramd was, maar

maar wel op de Burgerije. Om die zijn wraak te doen gevoelen, vergaderde hij een groote magt, onder voorwendfel, dezelve tegen de Friezen te willen gebruiken, en deed alle de Pijlen binnen *Utrecht* opkooopen. Dit verricht hebbende, viel hij met al de magt van Holland en Zeeland, op het dus weerrelooze *Utrecht* aan. De magt der Burgerije den Adel te veel in den weg zijnde, viel, die den Graaf toe, waarvan de voornaamste waren *Zweder van Abcoude*, *Arnoud van Tsfelstein*, *Jan van Montfoort*, *Hendrik van Vianen*, *Gijsbert van Sterkenburg*, *Johan van Broekhuijsen*, *Ernst van Wulven* en *Fredrik uit den Ham*, waarbij zig de bewooners van *Emmenes* voegden, schoon dit daarna allen kwalijk bekwam. De Bisfchop, die het Sticht bij zijne komst zwaar met schulden belast vond, trok onbekend naar andere Landen, om door spaarzaamheid die intewinnen; hebbende *Utrecht* in bewaaring gesteld van zijnen jonger Broeder *Robbert van Arkel*, Heer van *Aardsbergen*, die de Stad met de Burgerij ook mannelijk verdedigde, onaangezien al het geweld, dat Graaf *Willem* 'er op deed, wordende, die zelfs met eenen pijl door een der Stedelingen gewond. De Bisfchop van het beleg bericht zijnde, trok in allerijl derwaarts, en maakte met den Graaf, voor een bepaalden tijd (tot St. Martens dag in den Winter) een bestand, waarvan de voorwaarden zo twijfelachtig worden voorgesteld, dat wij schroomen ze hier bij te voegen, noemende onder anderen *SCHOTTANUS* een straat waar van de Graaf zig de vrije uit- en in-gang zou bedongen hebben, die nooit (de *Hollanders straat*) in *Utrecht* bekend is geweest.

Dan, eer de bepaalde tijd verscheenen was, werd de Graaf in Friesland verflagen, waardoor de Vreedehandel te rug gesteld werd. *Arkel*, die zig voornaamlijk toelag om de zaaken, die door zijnen Voorzaat *Jan van Diest* in verval geraakt waren, te herstellen, vorderde daarin veel. Het Dorp *Emmenes*, dat zig tot den Graaf gewend had, om zijne roede te ontwijken, strafte hij op zijn beurt, en deed het verbranden. De genoemde Edelen gevoelden ook zijne magt, en vonden zig gedwongen om vergiffenis te smeeken, en zwaare boeten

te

te betaalen, *Tsfelstein* en *Er*
 voor hem te
 ten, door zij
 het zijne aan
 te hij in open
 overwinning b
 van *Mijnden*, e
 bruikende al de
 gemelde schuld
 de beide Stede
 op de versterki
 hem wel geluk
 Provincie van
 kocht de Heer
 de tijd van be
 le moeijkhede
 derhand in,
 Overijsfel ge
Tsfelstein, en s
 bedwong hij
 ten roof. N
 bestier van
Luik, in 't ja
 1378 overleed
 in de Domker
 Laat ons h
 zijne *Fafic*. T
 de beleg van
 „ Ende bin
 „ lant in eenr
 „ liken befoec
 „ onderwonde
 „ muren ston
 „ hoer bogen
 „ liam daer ge
 „ greue als hi

te betaalen, uitgenomen *Zweder van Abcoude*, *Arnoud van Tselfstein* en *Ernst van Wulven*, die te trotsch waren, om zig voor hem te vernederen; welke hoogmoed *Wulven* moest boeten, door zijn Slot te zien omverwerpen, en *Abcoude* door het zijne aan den Bisfchop te zien overgaan. Hierop geraakte hij in openbaaren Oorlog met de Hollanders; zijne eerste overwinning behaalde hij, in eenen Veldslag, op Heer *Meijs van Mijnden*, en daarna op de Hollanders bij *Schoonhoven*; gebruikende al den buit, die hij daardoor bekwam, tot aflossing der gemelde schulden. Ook nam hij *Weesp* en *Muiden* in, en gaf de beide Steden ter plondering over. Daarna was hij bedacht op de versterking en bemuuring van *Hardenberg* en *Rheenen*, dat hem wel gelukte. Intusschen loste hij voor 60000 Ridders de Provintie van Overijsfel; en *Vreedeland* voor 7000 ponden. kocht de Heerlijkheid en 't Huis te *Lage*, schoon het hem, toen de tijd van betaalen daar was, aan geld ontbrak, waaruit veele moeilijkheden ontstonden. Ook nam hij *Oudewater* stormenderhand in, en deed het na gedaane plondering verbranden. Overijsfel gevrijd hebbende, bemuurde hij de Schans *Arkelstein*, en slegte het roofnest of Kasteel *Satersloo*. Daarna bedwong hij die van *Stellingwerf*, en gaf hunne Goederen ten roof. Na deeze en andere verrigtingen, gedurende een bestier van 22 jaaren, maakte de Paus hem Bisfchop van *Luik*, in 't jaar 1364, alwaar hij na een 14 jaarig bestier, in 1378 overleed, wordende zijn lijk naar *Utrecht* gevoerd, en in de Domkerk bij zijn Zuster *Mabelia* begraven.

Laat ons hier bijvoegen het geen de Oude VELDENAAR in zijne *Fasic. Temp.* in zijn overoude taal van het bovengemelde beleg van *Utrecht*, zegt :

„ Ende binnen desen tijden quam greue William van hollant in eenre doncker nacht vol na aan die stadt al heijmen-
 „ liken besoecken die diepten van der graften eer hi hem
 „ onderwonde die stadt te beklimmen Ende op ter stadt
 „ muren stonden veel scutten die dat voorfagen spanneden
 „ hoer bogen en schoten alle gader teffens so dat greue Wil-
 „ liam daer geschoten werd met een pijl in syn voet Die
 „ greue als hij gewont was wert hi geleijt in syn tente haes-

„ telick van daen Ende de biscop Johan quam in syn stadt
 „ Ende hi sprak mit den Heer van Bemont die greue Willems
 „ oom was Ende maecten een soen in defer manieren Als
 „ dat Vc borghers quamen ootmoedeliken uter stadt voor des
 „ greues tente ende daelde voer hem neder op horen knijen
 „ ende baden om vergiffenisfe ende voert tot horen twee seg-
 „ ghen wtfegghen ende dat segghen verklaren dat nyt en ge-
 „ schiede ouermits dat die greue William voer in Oestvries-
 „ lant daer hi doot bleef binnen deeser tijd Ende die greef
 „ ruumde van der stadt op St. Maria Magdalena auont Waer-
 „ om men noch alle jaer des anderen daghes na Maria Mag-
 „ dalena dach generael procesfie mitten Heilighen Sacrament
 „ ende veel weerdig heijlichdoms buiten alom die stadt draget
 „ mit solemnijteit ende mit sanghe te loue dat God die stadt
 „ behoede ende voert behoeden moet voor allen plagen Ende
 „ als greue William van der stadt gethogen was daer na so
 „ toegh hi met groter macht op die Friesen daer hi met me-
 „ nighe edelman verflaghen wert dat groot scade was.”

Van de verplaatfing van ARKEL, van *Utrecht* naar *Luik*,
 geeft hij dit bericht.

„ In den jaer ons heren MIIJCLXIIJ op den XIIIJ dach
 „ in april die Paus Urbanus die vyfte alsoe genoemt die ver-
 „ fette den biscop Engelbert van der merck van Ludiek
 „ tot colen En de biscop Jan van Arckel verfette hi van
 „ Vtrecht tot Ludiek Ende biscop Johan van Verrenberch
 „ verfette hi van Monster tot Vtrecht Ende dese goede bis-
 „ cop Johan van Arckel die had dat bisdom berecht xxij jaer
 „ mit groten arbeyde mit groten oerloge ende mit groter forgen
 „ eer hi des Stichts Sloten ende landen vryede van de gro-
 „ ter scout die biscop Johan van Diest al verfet hadde.”

De getuigenisfe van den kundigen Schrijver van het *Batavia
 Sacra* (2de deel, bl. 33.) ten opzigte van Bisshop *Jan van Ar-
 kel*, bestaat in dit volgende: Dat geen der voorige Bisshoppen,
 zo dapper in den oorlog geweest zijn; noch geen van hun,
 hunnen vijanden zo dikmaals welgewapend onder de oogen ge-
 zien heeft; noch geen van hun het geluk zo wel gediend heeft.
 Ook maakt hij gewag van Bocken door hem geschreeven,
 schoon

schoon niet r
 Mastbroek (2
 bedijken, er
 van de tiend
 Deventer. O
 geschonken,
 den, het gee
 voorregt, aan
 als Graaf ver
 den Vden beve
 den Xden beve
 zen kan word
 maakt hij gew
 men de uittr
 kan. En op
 Aantekenaar,
 ge, zeggende
 deszelfs schul
 bestuur te G
 het beleg (h
 rijkung van
 Doch hij ve
 doordien te
 op Bisshops
 hartigde. E
 menigvuldige
 den. Waaro
 schranderic
 nen, om zije
 op hoop, da
 eischers, die
 dat hij te ru
 noch het St
 vreemden, o
 der: zijn mo
 der te bezwij
 meester van

schoon niet meer te vinden. Verder dat hij onder anderen *Mastbroek* (*Mastenbroek*) een Moeras omtrent *Zwol* heeft doen bedijken, en aan zijne kerke nagelaaten, schenkende de helft van de tienden, ter eere van de *H. Lebuinus*, aan de kerk te *Deventer*. Ook dat hij, aan die van *Utrecht* het voorrecht heeft gefchonken, van niet buiten het Sticht gedaagd te mogen worden, het geene echter slegts eene bevestiging was, van een voorregt, aan die van het Sticht, weleer door Koning *Willem* als Graaf verleend; en zo als het naderhand door Keizer *Karel den Vden* bevestigd en verder uitgebreid, en ook door Paus *Leo den Xden* bevestigd is, en stand gehouden heeft, gelijk bewezen kan worden, uit twee Plakaaten van 1677 en 1702. Ook maakt hij gewag van eenige Sijnodaale Ordonnantien, waar van men de uittrekzels ter boven aangewezene plaatsen vinden kan. En op het voorige gezegde maakt de niet min geleerde Aantekenaar, op het *Batavia Sacra*, deeze volgende aanmerkinge, zeggende: dat *Arkel* buiten raad zijnde, om het Bisdom van deszelfs schuld te ontlasten, eenigen tijd met den aanvang van zijn bestuur te *Grenoble* ging wonen, en dat hij na *Utrecht*, van het beleg (hier boven gemeld) ontheven te hebben, ter berijking van het voorgemelde oogmerk zig naar *Tours* begaf. Doch hij verzuimde (zegt die Schrijver) meer dan hij won, doordien te *Utrecht* alles in 't wild liep, en niemand een oog op Bisfchops voordeel floeg, maar ieder zijn eigen belang behartigde. Hij geraakte dus naa zijn terugkomst, door de menigvuldige en aanhoudende oorlogen nog in zwaarder schulden. Waarop hij, onaangezien zijne zuinigheid, wijsheid en fchranderheid, als wanhoopig zig te redden, met zes perfoonen, om zijne Schuldeifchers te ontwijken, naar *Romen* trok, op hoop, dat de tijd verandering, zou baaren. Dan zijne schuldeifchers, die *Heda*, dwinglanden noemt, maakten het zo grof, dat hij te rug moest komen, met welke komst, noch hij, noch het Sticht geholpen was. Vallende hem alles tegen, vreemden, onderdaanen, vrienden, ja zelfs zijn eigen broeder: zijn moed alleen behield hem, en in plaats van hier onder te bezwijken, deed hij zijne magt blijken; maakende zig meester van *Wredestein* en *Beverwaart*, doch eene tufchenkom-

ste van het Sticht en de Stad, kwam partijen wel te stade, en waren zeer vergenoegd met hun uitgeschoten geld, zonder renten weder te krijgen, en de plaatsen den Bisschop te rug te mogen geeven.

In het jaar 1346 streed hij, volgens BUCHÆLIUS, met *Huibert van Kuilenburg*, *Robbert van Arkel* en *Jacob van Neijveld*, tegen drie honderd Gunterlingen, gesprooten uit de oproerige Lichtenbergen, die een zwaar oproer gestookt hadden; wordende zij ten deele uit de Stad gedreeven, en ten deele op het slagveld gedood. Kort was zijn twist tegen Graaf *Willem den Vijfden*, en die tegen den Hertog *Reijnoud van Gelder*, heeft niet langer dan een Jaar geduurd. Zie hier tot slot, den lof die hem door WILLEM HEDA gegeven wordt: deeze beschrijft hem als een man, beroemd wegens zijne vroomheid, deugdzaamheid en kloekmoedigheid, zeggende: dat, schoon hij altoos in de wapenen was, hij echter altoos naar de vrede haakte, en dat hij, na die schulden voldaan hebbende, de vervallene Kerke weder deed opbouwen, en die zo wel als de Kloosters, doordien hij de geleerdheid beminde, met schoone Boeken voorzag: dat hij mildaadig voor zijne Vrienden, en een getrouw helper voor de deugdzaamen was; medogend omtrend den armen; ijverig in gerechtigheid; gestreng in 't straffen der ondeugden, betrachtende zelfs in alle zijn tegenspoeden, de deugd, als het beste sieraad des Adeldoms.

ARKEL, (*Jan van*) Zoon van *Otto* en *Elisabeth*, was de XIIIde en laatste Heer van *Arkel*, van de Stad en 't Slot van *Gornichem*, *Hagestein*, *Leerdam* en *Pierrepont*, werd Stadhouders en Thesaurier Generaal van Holland. Hij had ter Vrouwe *Janne* of *Johanna*, eenige Zuster en vermoedelijke Erfgenaam van Hertog *Reinoud van Gelder*. Gedurende het leven van zijnen Vader, was hij in zo een blaakende gunst bij Hertog *Albert van Beijeren*, dat, toen die naar *Henegouwen* trok, om de huldiging te ontvangen, hij gedurende 's Vorsten afwezigheid, tot Gouverneur of Stadhouders van Holland, hoewel tegen den zin van zijnen Vader werd aangesteld: vreezende *Otto*, schoon hem bekwaam genoeg kennende, dat hij in die zwaarwigtige post, ligtelijk door het een of ander in 's Graven on-

ongenade zo
volgende jaa
vanger had
doen, eisch
gestookt doo
Arkel trotsch
met de voort
aan de Hollan
ven; zeggend
als bekend is,
de hij, als
behuwden B
Willem van G
kleine krak g
gezach ontee
te neemen;
gen, dan om
klaarde *Arke*
en verklaard
Stolkwijk, e
door geterg
op het zelf
gezegd, en
die hem m
andere plaa
de *Nieuwpo*
deeze verwo
de Hertog
toonde hem
gebracht, d
gelandische
een groote n
dan naar m
de Stad ver
Zeeuwen, v
Gevangenen
wermaal, en

ongenade zou vallen. Na dat hij een tijd van tien achter een volgende jaaren, het ampt van Thesaurier of Generaale Ontvanger had waargenomen, zonder ooit eenige rekening te doen, eischte Hertog *Albert* zulks, die, zijnde hier toe opgestookt door deszelfs Zoon Graaf *Willem van Oostervand*. *Arkel* trotsch op zijne verrichtinge, wyl hij niet lang te vooren, met de voornaamste van zijne Bloedverwanten, de Friezen aan de Hollanders onderworpen had, weigerde rekening te geven; zeggende aan zijne Vijanden, de *Hoekschen*, waar van, zo als bekend is, *Willem* het hoofd was, die te doen. Sterk steunde hij, als hoofd der andere partij, op de magt van zijnen behuwden Broeder, Hertog *Arnout van Gelder*. *Vossius* noemt *Willem van Gelder*. De genegenheid van *Albert*, hierdoor geen kleine krak gekreegen hebbende, wyl die zig hier door in zijn gezach onteerd zag, beval aan zijnen Zoon, hier over wraak te neemen; deeze geen aangenaamer bevel kunnende ontvangen, dan om de *Kabeljaauwyschen* nadeel toe te brengen, verklaarde *Arkel* terffond voor een Vijand van het Vaderland, en verklaarde met een zijne Goederen *Haastrecht*, *Vilst*, *Stolkwijk*, enz. verbeurd te zijn: De aart der *Arkels* hierdoor getergd, was oorzaak, dat door hem aan Hertog *Albert* op het zelfde pas den Oorlog, in het jaar 1401, werd aangezegd, en te gelijk ondernam hij eenen aanslag op *Oudewater*, die hem mislukten, doch *Giesenburg*, *Alblasferdam*, en meer andere plaatsen in Zuid-Holland, stak hij in brand, veroverde *Nieuwpoort*, en deed het door de vlam verteeren: Doch deeze verwoesting geschiedde niet alleen door *Arkel*, neen! de Hertog *Willem* woedde in de Landen van Heer *Jan*, en toonde hem hoe veel nadeel de onderzaaten kan worden toegebracht, door een onberaade pas van oorlogzuchtige en dwingelandische Overheeren. Ook belegerden *Albert*, *Gorkum* met een groote magt van Volk, uit Holland, Zeeland en Friesland, dan naar maate van die magt, was de tegenstand: Die van de Stad verweerden zig dapper, deeden eenen uitval op de Zeeuwen, waarvan 'er een menigte sneuvelden, en onder de Gevangenen bevonden zig *Floris van Borsfelen*, *Nicolaas Romersmaal*, en *Filips van Eyingen*, en andere Mannen van aanzien.

zien. Een tweede aanval op het Kwartier van die van *Kleef* was voor hun niet min voordeelig, maakende daar tot hunne gevangenen, Heer *Walraven van Brederode*, *Gillis Schenk*, *Hugo Post*, enz.

Intusfchen deed *Jan de Eleët*, of verkooren Bisfchop van *Luik*, Zoon van Hertog *Albert*, zo veel, dat hij met behulp van Heer *Arent van Leijenberg*, *Arboud Haak van Oudheusden* en anderen, dat 'er na een beleg voor *Gorkum* van twee en twintig Weeken, waarbij de Hertog geen geringe fchaden geleeden had, een verdrag getroffen werd, op voorwaarde, dat Heer *Jan*, op zijne bloote knieën den Hertog om vergiffenis zoude smeeken, en gedurende een ganschen dag een Vaandel van den Hertog, van het Kasteel doen waaijen.

De hardfte partij en grootfte vijand van de *Kabeljaauwfchen*, Graaf *Willem*, na zijns Vaders overlijden tot de Regeering gekomen zijnde, zo handelde hij met die van *Rotterdam*, *Dordrecht* en *Gorkum*, als met openbaare Vijanden. Heer *Jan* bediende zig van Booden en Brieven, maar de eerfte werden door *Willem* niet gehoord, en noch minder de laafte geleezen. In tegendeel deed hij, die van *Gorkum* en *Hagestein*, die hij bij hunnen inval in 't *Nederfticht* gevangen bekoomen had, naar *Workum* voeren, om hen tegen over *Gorkum*, op raderen te doen zetten. Doch *Arkel* deed, ter hunner verloffing, *Woudrichem*, door *Willem van Tsendoorn*, bij verrassing inneemen. Alle de driftten van den Graaf hierop gaande wordende, ondernam hij met hulpe van die van *Utrecht*, de verovering van *Gasparn*, *Hagestein*, *Everstein* en meer anderen, het welke hem gelukte. Die van *Gorkum*, al hun voorigen rijkdom ziende verkeeren in armoede, begonden te morren, wijtende hunnen Heer het onheil, dat hen kwelde. *Walraven von Brederode*, die zig nog in de kluiſters van zijnen Vijand (fchoon zijn Bloedvriend) bevond, liet niet na den Graaf hier van te berichten, welke niet zuimde hem aantefpooren, om dit smeulend vuur verder in vlam te doen komen. Geld, groote beloften en wat meer dienen kon, verfpilde *Brederode*, en hier door kreeg hij eenige der aanzienlijkſte Burgers, en Arkels Raadsmannen, als: *Coenraad*, *Jan*, *Aart* en *Gerrard van Herlaer*; *Jan van der Donk*; *Broenis de Verwer* en *Johan Gerardin*, Proost van *Gronichem*,

chem, (van
Heer Jan van
van der Donk
zijne zijde.
neen bezeugel
verheffing, zo
waar van zij z
zonnen Brief,
geen vrede m
zijn Zoon Wi
gellooten, als
te zetten, en c
te maaken, c
der gevangen
worden.

Na, die be
handen gegee
ren, afgezet,
zelfde gefchi
Jan, die g
was, hier v
Gornichem, c
geen hem el
anderen het
ras de werki
flags reed hij
beledigden v
alleen zijne
ftellen. De z
enwel door
deze onderh
aan Jonkheer
chem te kome
len binnen. J
leide daar ee
neur Ridder F
ontſteeken, k

chem, (van arme ouders te *Haastrecht* geboren, doch door Heer *Jan van Arkel*, tot een Man van aanzien gemaakt: *Jan van der Donk* was de Zoon van een Bastard van *Arkel*) aan zijne zijde. Aan deeze beloofde de Graaf van Holland, bij eenen bezegelden Brief 80000 Fransche Kroonen, en groote verheffing, zo zij hem Meester van *Gorkum* maakten. De list waar van zij zig bedienden, was de verspreiding, van een verzonnen Brief, waarin de Graaf zou gemeld hebben, nooit geen vrede met Heer *Jan* te zullen maaken, maar wel met zijn Zoon *Willem*, in welke list twee uitwerkzels waren opgeslooten, als: eerst om de gemeenten tegen Heer *Jan* op te zetten, en de anderen, om hem ook bij zijn Zoon gehaat te maaken, die ook kort daar na bewilligde, dat zijn Vader gevangen, en naar *Kortrijk* in verzekering gebragt zou worden.

Na, die bewilliging, werd de Regeering Jonkheer *Willem* in handen gegeven, en allen die den ouden *Arkel* getrouw waren, afgezet, en de Verraders in hunne plaatsen gesteld: het zelfde geschiedde mede te *Leerdam*, en op het slot *Arkel*. *Jan*, die gedurende het pleegen van dit verraad afwezig was, hier van de weet krijgende, begaf zig, bijna alleen, naar *Gornichem*, doch de Poorten werden voor hem geslooten, het geen hem elders ook wedervoer. Jonkheer *Willem*, die door anderen het schandelijke hier van werd voorgesteld, voelde ras de werking der natuur, en de kracht van 't bloed; spoorflags reed hij uit *Gorkum* naar 's *Hertogenbosch*, om zig met zijn beledigden Vader te verzoenen. Deed beloften van hem niet alleen zijne Goederen, maar ook zijne Verraders ter hand te stellen. De zaamgezwoorene werd door een anderen Verrader, en wel door den Geheimschrijver van den Heer van *Arkel*, van deeze onderhandeling kennisse gegeven. Dus verbooden zij aan Jonkheer *Willem*, bij zijnen terugkomst, mede binnen *Gornichem* te komen. En zij riepen in plaats van hem, Graaf *Willem* binnen. Deeze hier mede zijn oogmerk bereikt hebbende, leide daar een sterke bezetting in, en stelde daar tot Gouverneur Ridder *Filip van Dorp*. Jonkheer *Willem*, hierdoor in toorn ontsfeeken, kwam in eenen duisteren nacht, met een deel Geld-

derfchen voor de stad, richtte aanstonds de stormladders aan, en werd 'er met weinig moeite meester van, doch niet van het Kasteel. Graaf *Willem* kwam spoedig, belegerde de stad weder, bij zig hebbende een groote menigte Hollanders, Zeeuwen en Stichtenaars, enz. De Hertog van *Gelder*, trok met een magtig Leger tegen den Graaf aan om de stad te ontzetten: de Graaf bood den Hertog eenen Veldslag aan, waarin die bewilligde. Doch in plaatse van te slaan, bediende hij zig van het opbreken van *Willem*, werpende een deel van zijn volk in de stad, en trok daarna af. *Jan van Arkel*, nu meenende van ieder verlaaten te zijn, en ook dat het den Hertog geen ernst was, om hem zijne goederen te doen herwinnen, verkocht alle zijne landen aan hem, op voorwaarde, dat ze nooit van het Hertogdom van *Gelderland*, zouden mogen gescheiden worden, in het vooruitzigt, dat na den dood van *Peinout*, dezelve alle weder op zijnen zoon, zouden moeten komen. Jonkheer *Willem*, word gezegt, dat zijn Vader hier toe had aangespoord, ten minsten hij deed aanstonds den Hertog voor Heer uitroepen, en drong de Burgers aan hem den eed van getrouwigheid te doen. Daarop begon de Hertog met meerder ijver als voorheen, den oorlog tegen Graaf *Willem* aantevangen, en aan zijn gewoon gebruik van verwoesten den ruimen teugel te vieren, tot op het jaar 1412. schijnende toen partijen de oorlog moede te zijn. De voorwaarden waar op zij de vrede sloten, bestonden hier in: De Hertog zou, schoon tegen het verdrag met *Arkel* gemaakt, *Gorkum*, *Workum* en het gansche land van *Arkel*, aan Graaf *Willem* overgeeven, waar tegen de Graaf aan den Hertog opbrengen zou, 100,000 Fransche Schilden, (andere schrijven kroonen): Aan Jonkheer *Willem van Arkel* 50,000 kroonen, te zaamen aan het land van *Born* en het geene 'er aan behoorde. Heer *Jan van Arkel*, zou jaarlijks uit den tol op het *Lobeth* 1500 Rhijnsche guldens trekken, behalven dat aan hem zou worden afgestaan het *Slot van Oijen*, met zeven goede aangrenzende Dorpen. Jonkheer *Willem van Arkel*, zou binnen Wijk te *Duurstede*, voor Graaf *Willem* moeten verschijnen, en voor hem, en zijne nakomelingen,

gen, afstand
en Schoonder
Graaf *Will*
ten aan die van
Jan niet bewil
als Heer *Jan*
Graaf bij zijn
de eene plaats
de *Heekfchen* ni
werd hij, als e
deed ook de
grond toe afbr
lijden. De ge
de Graaf veel
van zijne Doch
aan deeze, en
des te beeter
Jacoba, tot de
was onder de
had toegeda
gansch met
als dan na de
gezworeen
en Graaf zo
nergens door
jen, dus bra
's Graaven
Graaf *Willen*
„ geeven, a
„ koomender
bij voegen, c
verre ging,
burg, heimeli
hier over te
Graaf *Willem*
natuurlijker w
dit zij zo het

gen, afstand doen, van *Gorkum*; 't *Land van Arkel*, *Leerdam* en *Schoonderwoerd* uitgezonderd.

Graaf *Willem*, schonk bij zijne huldiging, nieuwe voorregten aan die van *Gorkum*, waar in Jonkheer *Willem* wel, maar Heer *Jan* niet bewilligde. Graaf *Willem*, die zo min van iets afzag, als Heer *Jan* iets toestemde, werd daarom op bevel van den Graaf bij zijn vertrek van *Brusfel* gevangen genomen, en van de eene plaats naar de nadere gevoerd, in welke omzwerfing, de *Hoekschen* niet nalieten hem schandelijk te bespotten, en zelfs werd hij, als een misdadiger gepijnigd. Tot zijn meerder smaad, deed ook de Graaf den Keizerlijke *Burgt van Arkel*, tot den grond toe afbreeken, waar na hij kort daarop kwam te overlijden. De getrouwe Historie-schrijver *Comines* leerd ons, hoe de Graaf veele Vorsten op den tuil hield, met het Huwelijk van zijne Dochter *Jacoba van Beijeren*, om, nu door de belofte aan deeze, en dan aan geene, zijne onbegrensde heerschzucht des te beeter te voldoen, maakende dus de gelukkige vrouw *Jacoba*, tot de speelpop zijner vooruitzigten. Onder anderen was onder deeze Jonkheer *Willem van Arkel*, die hij haar als men had toegedacht, ligt begrijpt een Historie-kundige, dat dit gansch met de belangens der *Hoekschen* niet en strookte, wijl als dan na den dood van den Graaf, Jonkheer *Willem*, die hun gezworeen vijand was, veel te hoogen sprong zoude doen, en Graaf zou geworden zijn. Zij wisten dat Graaf *Willem*, nergens door te verzetten was, dan met zijne hoogheid te vleijen, dus bragten zij hier tegen in, dat hij veel te gering voor 's Graaven Dochter was: dan men ziet uit het antwoord van Graaf *Willem*, zijne oogmerken: „Hij zou zijne dochter niet „geeven, aan eenen jonker van *Arkel*, maar aan eenen toe- „koomenden Hertog van *Gelder* en *Gulik*.” 'Er zijn 'er, die hier bij voegen, dat de drift der *Hoekschen*, om dit te beletten zo verre ging, dat zij na bericht te zijn, dat *Arend van Leijenburg*, heimelijk gezonden was, om met Jonkheer van *Arkel* hier over te spreken, middel wisten, om de *Fontenel*, die Graaf *Willem* in zijn dije had, te doen opdroogen, en dat dit natuurlijker wijze, zijnen dood zou hebben veroorzaakt. Dan dit zij zo het wil, men vindt gemeld, dat *Jacoba* op van *Arkel* zeer

zeer verliefd was. Echter werd haar hier toe alle hoop beneemen. Want na dat Jonkheer *Willem*, zig door een zondelingen aanflag, meester van *Gorkum* gemaakt had, zo werd het door *Margreta*, weduwe van Graaf *Willem*, met de Hoekschen weder belegerd; en deed 'er eenen geweldigen storm op aanvoeren, als wanneer, door de verraderij van Jonkheer *Willem van Druten*, die gedurende het gevecht met 1500 Kabeljaauwschen doorging, de oorzaak was dat Jonkheer van *Arkel* op den 1sten December 1417 verslaagen werd.

De oude *Jan van Arkel* zat toen nog gevangen: doch Hertog *Filips van Bourgondien*, bracht door den Heer van *Weesemale*, en door zijn Oorlogsmagt zo veel te weeg, dat hij ontrent agt jaaren na den dood van zijnen Zoon, uit de hegtensse van den Heer van *Zeevenbergen*. ontslagen werd. Daarna deed hem *Filips* weder huldigen te *Leerdam* en *Schoonrewoerd*, als Heer van *der Lee*, dan de beloften om weder in zijn gansche bezit gesteld te worden, heeft hij niet beleefd; stervende hij zeer spoedig; het welk word toegeschreeven aan het onmaatig eeten, dat hij van een ongemeene Aal gedaan had. Al de onheilen, hem overgekoomen, worden doorgaansch aan zijn al te grooten hoogmoed toegeschreeven, en ook door anderen, als een regtvaardige straffe, wegens het slegt gedrag door hem, zijne Moeder aangedaan.

Het Land van *Arkel* dus aan Holland gekomen, werd van het jaar 1409 tot 1424, door *Jan van Beijeren*, Bischop van *Luik*, in Lijftocht bezeeten, en daar na aan zijne Weduwe *Elisabeth*, Hertogin van *Luxemburg*, die hij ter Vrouwe genomen had, na dat hij afstand van zijn Bisdom gedaan had. In vervolg van tijd (Ao. 1447.) kwam *Gorkum*, en het Land van *Arkel*, aan Heer *Jacob van Abcoude*, Heer van *Putten* en *Strijen*, die Ao. 1459, zonder Kinderen overleed, waar door toen alles aan het Graaffschap van Holland verviel. Hertog *Filips van Bourgondien* beleende Heer *Jan van Lannoij* daar mede, die hij als Stadhouder van Holland had aangesteld. Na deszelfs dood, schonk hij *Gornichem* en het Land van *Arkel*, aan zijnen Zoon Graaf *Karel van Charlois*, die zig op het Kasteel, dat hij zeer versterkte, met zijne Vrouwe *Isabella van*

Bour-

Bourbon, gedu
bield. De ve
ontwerp, van

ARKEL, (Je
zegd hebben.

gevallen van he
vlochten waren

dit volgende d
te worden: te

gravenis zo sma
tig geweest war

Gorkum, door V
hij eenige ure

Heijchen hem r

ten, en den vol
daar hij te voor

vier Baanreher
kerk gedragen

en Loven, enz

is van Weveli

Pontmus en
kannen vlucht

waar door hij
Appeldoorn, H

berg, Splinter
der Kabeljaauw

ten van Appeld
ARKEL, (Fo

van Elisabeth,
Heer van der Le

leven bekend a
en godloosheid

te Heeren, van
sine bloedverw

hante helpen, t
drag, met den
dezen (die niet

IV DEEL.

Bourbon, gedurende dat hij in zijns vaders ongenade was, zig ont-
hield. De verzoening tusſchen vader en zoon deed het groot
ontwerp, van eene ſteene brug over de *Maas* of *Merwe*, ſtaten.

ARKEL, (Jonkheer *Willem van*) waar van wij reeds veel ge-
zegd hebben, in het bovenſtaande Artikel, om reden, dat de
gevallen van hem, en zijnen vader, zo naauw in elkander ge-
vlochten waren, dat ze niet konden geſcheiden worden. Doch
dit volgende dient hier nog van hem in 't bijzonder gezegd
te worden: te meer, daar zijn dood zo rampzalig, zijn be-
graavenis zo ſnaadelijk was, als zijne geboorte en doop, prach-
tig geweest waren: Toen hij, in de verradelijke verovering van
Gorkum, door *Vrouw Margreta* en de *Hoekſchen* sneuvelde, bleef
hij eenige uren lang, in ſlijk en drek liggen, van waar de
Hoekſchen hem naakt op een horde, naar de hoofdkerk ſleep-
ten, en den volgenden dag onder de aarde ſtopten; ter plaatze
daar hij te vooren bij de plegtigheid van zijnen doop, door
vier Baanreheeren, met veele toortſen, en alle pracht, naar de
kerk gedragen was, op de armen van Heer *Otto van Heukelom*
en *Loven*, enz. wordende de doop aan hem bediend door *Flo-
ris van Wevelinkhoven*, Biſchop van Utrecht.

Pontanus en anderen zeggen, dat hij uit den ſlag wel had
kunnen vluchten, maar dat zijn fierheid hem zulks belette,
waar door hij dan sneuvelde, met de Jonkheeren *Peterſom*, en
Appeldoorn, *Henarik* bastaard van *Arkel*, de *Graave van Op-
burg*, *Splinter*, *Bastaard van Nieuwenrode* (de dapperſte voorv-
gter der *Kabeljaauwſchen*), *Otto van Gellicum*, *Otto van Hemen*, *Wil-
lem van Appeldam*, enz.

ARKEL, (*Folpert van*) zoon van Heer *Jan de IVde*; en
van *Elizabeth*, leefde ten tijde van Heer *Jan den Xden*; was
Heer van der *Lee* en *Haastrecht*, en ſtaat gedurende zijn ganſche
leven bekend als een menſch overgegeeven aan alle boosheid
en godloosheid, benijdende allezins; de voorſpoed der ande-
re Heeren, van *Asperen*, *Heukelom*, *Arkel* en *Ackoij*, ſchoon
zijne bloedverwanten zijnde. Om Heer *Jan den IXden* van
kant te helpen, maa te hij op zekerentijd, een allerſnoodſt ver-
drag, met den *Koster van de Kerk van Arkel*, beloovende aan-
deezen (die niet beter dan hij was) een groote ſomme gelds, op

voorwaarde, dat hij op Kersknacht, Heer *Jan*, in de kerk zijnde, alle de deuren wel zou sluiten, en dan, door het slaan op de Klok, daar van aan *Folpert* een teken geeven; waar op deeze met zijn volk gewapend zou aankomen, om *Jan* te vangen, en nevens allen, die zig daar met hem bevonden, om te brengen. Ter bestemder tijd werd de gezegde leuze gegeeven, na dat de twee deuren reeds gesloten waren: Dan, *Jan* werd door felle krimpingsen in de ingewanden gedwongen de kerk te ruimen, door een kleiner deur, die nog open was; juist op het tijdstip, dat *Folpert* naderde, om den kerk in den brand te doen steeken, die ook met al dat 'er in was, door het vuur verteerd werd. *Folpert* waanende zijn verfoeijelijk voorneemen volbragt te hebben, en dat Heer *Jan*, mede verbrand was, trok als of hij een Heldendaad verricht had, in vreugde naar *Leerdam*. Gedurende dat *Jan*, de dood van de omgekomenen beweende, ontdekte hij het verraad, deed den verraderlijken Koster met gloeiende tangen, eerst het vleesch, van het lichaam nijpen, en daar na verbranden.

Folpert, ziende dat zijn aanslag mislukt was, barstte bijna van spijt, doch vond het geraden, om de regtmaatige gramschap van Heer *Jan* te ontwijken, zig eenigen tijd naar Duitschland te begieven. Bij zijne terugkomst stak hij den Arkelschen dijk door, waar door het land van *Arkel* en *Vianen* onder water geraakten, en veele menschen en beesten verdronken. Voor het bedrijf van deeze en andere gruwelen, is hij door den Hemel rechtvaardig gestraft; schoon wij niet kunnen bepaalen, op wat wijze hij zijn einde bereikt heeft. *Pontanus* verhaalt dat hij, door den Duivel zou weggevoerd zijn. (zie *Slichtenhorst, Geld. Gesch. fol. 196*) Volgens onze bijgevoegde Geslacht-Tafel was hij gehuwd met *N. N.* dochter van Heer *Gerrit van Asperen*, en had daar bij verwekt eenen zoon, *Pelgrim*, die Heer van *Leerdam* was, een mensch niet beter dan zijn vader, en van wien getuigd word, dat hij zijne onderzaaten beroofde, van hunne middelen, de Kerken en Kloosters van haare sieraaden, de dochters van haare eer, enz. Zijn omkomen wordt mede door *Pontanus* als zeer zonderling ter aangewezene plaats verhaald. —

AR-

ARREL, (I
te Delft, en
den 13den O
met ter woon
de eerste gro
onder *Jan le*
borg. Als Pre
neer bedreever
na geen van d
ongang had m
de *Branden*, en
van zijn diens
len van veele
se vervaardig
werken van S.
Septemb. 1725

ARLINDS,
dochter van G
Dirk den Ilden
Geslacht-lijst
zo als men di
recht gesteld
verwittigd w
van Dirk den
te was; ook
bij *Veldenaar*,
kundige *Schri*
Klooster of de
is, door *Petro*
de *Vette*. Me
De gelegen
was deeze; C
te vooren *Alk*
and verbrand
van steen herbe
Benedictus Orde,
den aanval der

ARKEL, (Kornelis van) Remonstrantsch Predikant in den *Briel*, te *Delft*, en laatst te *Rotterdam*, was geboren te *Amsteldam* den 13den October 1670. Zijne ouderen in zijn eerste jeugd, met ter woon naar *Rotterdam* getrokken zijnde, leidde hij daar de eerste gronden zijner studien; volmaakte die te *Amsteldam*, onder *Jean le Clercq*, en daar na onder de groote *Ph. v. Limburg*. Als Predikant bezat hij veele voortreffelijke gaaven; was zeer bedreeven in de oudheden, en in de poezij was hij op verre na geen van de minsten van zijnen tijd, waar door hij zeer veel omgang had met *Francius*, *Broekhuizen*, *Vollenhoven*, *Moonen*, *de Branden*, en anderen zijner tijdgenooten. De tuuren die hem van zijn dienstwerk overbleeven, besteedde hij aan het vertaalen van veele voortreffelijke Latijnsche werken. Ter Drukpersfe vervaardigde hij de Psalmen van *P. de Groot*, en ook de Dichtwerken van *S. van Geel*. Hij overleed te *Rotterdam* den 29sten Septemb. 1725.

ARLINDE, Abdisse te *Bennebroek*; van *Loon* noemt haar de dochter van Graaf *Dirk den Ilden*, en *Wagenaer* de zuster van *Dirk den Ilden*, waar in zij beiden mistasten, als men de gewoone Geslacht-lijst volgt, maar de Friesche Geslacht-lijst volgende, zo als men die ook vindt bij *Langendijk*, dan heeft het van *Loon* recht gesteld, dog hier van moeten min onderzoekende Leezers verwittigd worden, also zij niet de Zuster, maar de Dochter van *Dirk den Ilden*, en van zijne vrouw *Hildegard* of *Hildegonda* was; ook was zij geene Abdisse van *Rhijnsberg*, zo als men bij *Veldenaar*, en in 't *Goudsche Chronijkje* leest: waar op de kundige *Schrivervius* in zijne toetssteen te recht aanmerkt, dat het Klooster of de Abdij van *Rhijnsburg*, eerst lang daar nagesticht is, door *Petronella*, de huisvrouw van Graaf *Floris*, bijgenaamd *de Vette*. MELIS STOKES maakt van haar geen gewag.

De gelegenheid tot het stichten van de Abdij te *Bennebroek* was deeze; Graaf *Dirk* eene overwinning op de Friezen (die te vooren *Alkmaar*, *Haarlem* en ook het houte klooster te *Egmond* verbrand hadden,) behaald hebbende, deed het zelve van steen herbouwen, en plaatste daar in Monnikken, van *St. Benedictus Orde*, om reden, dat deezen zig beter tegen een tweeden aanval der Friezen, zouden kunnen beschermen, dan de

weerlooze Nonnen, die hij deed overgaan naar *Bennebroek*, stellende daar over deeze zijne eenige dochter, *Arlinde*, tot de eerste Abdisse. Wat haare ongemeene schoonheid, en zonderlinge geneezing, die zij op de voorbidding van *Adelbert* zou verkreegen hebben, aangaat, daar van willen wij liefst niets zeggen; dit voegen wij hier nog bij, dat de bepaaling waar onder de Abdisse stond van geen nieuwe Nonnen te mogen aanneemen, dezelve binnen korte jaaren heeft doen uitsterven.

ARMORICHEN, een der Volken, welken men geloven moet, dat omtrent het jaar 410, een gedeelte der Landen, omtrent den *Rhijn* gelegen, bewoond hebben. De vrije Staatsregering, die zij onder hen oprichtten, en waarmede, die welken in de Nederlanden, in de zestiende Eeuw, door onze Voorvaders werd vastgesteld, zeer veele overeenkomst heeft, verdient dat zij nader door ons gekend worde. In de alleroudste tijden, verstond men door hunne bezittingen of landen, daar zij zig ter neder gezet hadden, dat gedeelte van *Gallië*, dat aan den Zee-kant gelegen was, en nu van ons gekend, wordt door den naam van *Bretagne*; deeze benaaming naderhand verder uitgestrekt zijnde, noemde men het, 't *Belgisch Gallië*, en andere Landen in vervolg van tijd daar bijgevoegd, werd de *nieuwe Armenische Landstreek* genaamd; waardoor sommige den oever van de *Maas* en *Waal* verstaan, houdende die voor den *oude Saxische Oever*, om reden, dat gemelde Rivieren haaren loop door *Neder Saxea* hadden, en dus in zig bevatteden het Land tot beneden *Nijmegen*. Anderen zijn van gedachten, dat met meer grond daar voor te houden is, de *Zeekust van Normandiën*, en wel om reden, dat aldaar in de zesde Eeuw de *Saxers* nog hun verblijf hadden. Het zij hoe het wil, dit is echter zeker, dat zij nabuuren van de *Franken* waren, die zig aan den *Rhijn*, en wel ter plaatse, daar dezelve inden Oceaan stort, bevonden; dus men met eenige zekerheid zou mogen besluiten, dat zij een gedeelte van het tegenwoordige *Vlaanderen* en *Brabant*, en ook wel mogelijk van *Holland* en *Zeeland* bewoonden, met alle welke naspooringen en twisten, of deeze anderen geweest zijn, dan de *Aborichen*, wij ons niet zullen inlaaten; vergenoe-
gen-

gende ons m
ste Schrijve
zelfde Volk
gens gewaagt
van eenen V
dienen te zij

Het goene
wijze der Bri
ren te voeren
steld te volge
bevonden, om
te beschermen
hun bijna als
hebben ons de
men echter da
form van dit
zo min als zij
de eerste aan
na de verjaag
(dat echter
eigene willek

In Nederl
om zig van
bij-de pas or
ne bij de A
vermoeden,
zijn. Gebrek
en eigen belat
eerste stap to
de Nabuuren
trouwe Bond
voorige beheer
menselijker w
zij ook na alle
halen. Van he
les schijnt zig

gende ons met het getuigen van verscheidene vermaarde Fransche Schrijvers, die de *Amorichen* en *Aborichen* voor een en het zelfde Volk houden; te meer, om dat men van de laatste nergens gewaagd vindt, dan alleen bij *Procopius*; en het getuigen van eenen *Vignier*, *Valesii* en *du Bos*, daar tegen, voldoende dienen te zijn.

Het geene deeze Volkeren aanleiding gaf, om de handelwijze der *Brittoenen* of *Britten*, welke onder zig eenige jaaren te vooren, mede een vrije Staatsregeering hadden vastgesteld te volgen, was de zwakheid, waarin de Romeinen zig bevonden, om hun tegen de aanvallen der Overrijnsche Natien te beschermen, wier invallen zo menigvuldig waren, dat ze hun bijna als wanhoopend tot deeze stap aanspoorden. Dit hebben ons de oude Gedenkschriften nagelaaten, zonder dat men echter daar uit zien kan, op welke wijze de Regeeringsform van dit nieuw ontstaane Gemeenebest was ingericht, zo min als zij ons berichten, wie de Man was, die daar toe de eerste aanleiding gaf. *Zosimus* verhaald alleen, dat zij, na de verjaaging van de Romeinsche Rechters en Amptenaars, (dat echter zo gemakkelijk niet zal toegegaan zijn,) naar hunne eigene willekeur, als vrije Volken te werk gingen.

In Nederland heeft men gezien hoe veel 'er aan vast was om zig van de Spaansche dwingelandij te ontheffen, en zig bij de pas ontloekene Vrijheid staande te houden. Het geene bij de *Armorichen* in het jaar 417 gebeurde, doet ons vermoeden, dat het onder hen bijna even moeilijk zal geweest zijn. Gebrek aan goede en duurzame Wetten; verdeeldheid en eigen belang der Bewooners; gebrek aan middelen, om de eerste stap tot vrijheid te verdedigen; vermogen, om zig bij de Nabuuren noodzaakelijk te maaken, ter verkrijging van getrouwe Bondgenooten; ter vernietiging van de aanslagen der voorige beheerschers, zo tegen hunne magt als list, zijn, menschlijker wijze ontebovenkomelijke hinderpaalen; waarmede zij ook na alle waarschijnlijkheid zullen hebben moeten worstelen. Van het geweld der Romeinen bedienden *Honorius*, zo het schijnt zig niet, maar wel van de list. Hij bediende zig van

eenen *Exsurperantius*, die een groot gedeelte van hun weder onder de voorige beheersching bragt; bekleeddende zijn bedrog met den vergulden naam van *Herstelder der Wetten en Vrijheden*. Op hen, die hunne wezenlijke Vrijheid hier bij behouden hadden, deed, in het jaar 438, *Aëtius*, die toen het Westersche Rijk genoegzaam alleen regeerde, een nieuwen aanval om hun van dezelve te beroven. *Eokarich*, Koning der *Alaanen*, als verbonden met de *Romeinen*, kreeg van *Aëtius* het bevel hier toe. Zekerlijk zou het hem ook gelukt hebben, zo niet de *Armorichen*, zig bediend hadden van den hulp van *Germain*, Bisfchop van *Auxerre*, ten dien tijd vermaard door zijne Heiligheid en welsprekendheid. *Germain*, om de *Armorichen*, waarvan'er veelen, en wel de meesten, den Christen-Godsdienst hadden aangenomen, te behoeden, tegen de nog Heidensche *Alaanen*, deed hem besluiten de *Alaanen* ongewapend tegen te gaan, en wel met die onvertzaagdheid van gemoed, dat hij, even als of hij den Vriend der *Alaanen* was, door hunne Ruitery heen ging, tot bij den Koning, dien hij eerst met goede woorden bad, den togt te staaken, en naderhand het Paard bij den toom vattende, het gansche Leger deed stil houden, en daar door te wege bragt, dat men tot eene onderhandeling kwam, om welke voortzetten, hij zig in persoon naar *Ravenna* begaf, daar hij het zelve zeker tot stand zou gebragt hebben, zo niet de *Armorichen*, als nu trotsch, het bestand zelve niet gebrooken hadden, en den Bisfchop, gedurende de onderhandeling niet gestorven was. Tot aan het jaar 451 leefden zij dus in gestaage onrust, waar in zij nu door de *Romeinen*, en dan weder door hun eigen bedrijf gebragt werden. Op welk jaar 'er echter een verdrag tusfchen de *Romeinen* en *Armorichen*, als met de *Franken* geflooten werd. Het is met geen zekerheid te zeggen, of de *Armorichen*, zig mede naderhand in het verbond, dat de *Alemannen*, *Friezen* en *Saxers*, tegen den *Frankischen* Koning *Klovis* gemaakt hadden, (Ao. 496) hebben ingelaaten. Zekerder is het, dat hunne Vrijheid in het volgende jaar, hem te sterk in het oog schein te loopen, en zij daar op staande, hem deed besluiten, om de *Armorichen*, door magt van wapenen

ten

ten onder te
vullen, open
peren tegenf
derhandeling
toe zij te lig
als zij, het C
zo eene naauw
van dien tijd a
worden aange
zijn, omtrent
Zie J. Ca
en 30
136.

ARMINIUS,
Burgemeesterf
het 15de jaar,
Zoon van den
heid,) had de
eus, die noch
gen hen beiv
ens aan Va
den in hech
gevangen zij
den weg get
de onschuldi
bepaald had
gen. *Segeste*
mede in den
en zijne ha
Arminias bef
een ander ve
plaats van lie
tweespalt zo
bij eene volk
laerde hij zig
waren de *Catt*

ten onder te brengen; verklaarende hun, na verscheidene aanvallen, openbaar den Oorlog, doch zij boden hun zulken dapperen tegenstand, dat hij gedwongen werd, met hem in onderhandeling te treden, en een verdrag aan te gaan, waar toe zij te ligter bewoogen werden, terwijl de *Franken* zo wel als zij, het Christendom hadden aangenomen; waar door dan zo eene naauwe vereeniging tuschen hen stand greep, dat van dien tijd af aan, de *Armorichen* en *Franken*. als één Volk worden aangemerkt: welke vereeniging men houdt geschied te zijn, omtrent het jaar 502 of 503.

Zie J. CÆZAR *Gallische Oorlogen*, I, Deel, bl. 165, 264 en 301. G. VAN LOON *Aloude Historie*, I. Deel, bl. 136. MEZERAY *Chronijk*, I. Deel, bl. 30.

ARMINIUS, of *Herman*, (ten tijde van *Germanicus*, en van het Burgemeesterschap van *Drusus Cæzar* en *C. Norbanus*, dat is in het 15de jaar, na de Geboorte Christi Veldheer der *Cherufen*. Zoon van den Vorst *Sogimir*, en beschermer der Duitsehe Vrijheid,) had de Germaanen tot beroerte aangespoord. *Germanicus*, die noch hem, noch *Segestes* betrouwen kon, had zig tegen hen beiden ten strijd gereed gemaakt, na dat hij alvorens aan *Varus* geraden had, hen, nevens de andere hoofden in hechtenis te neemen, wijl het graauw, hunne hoofden gevangen zijnde, niets zou durven onderneemen, en zij daar door den weg gebaad zien om de schuldigen te doen straffen, en de onschuldigen vrij te spreken. Dan het schein, dat het lot bepaald had, dat de magt van *Arminius*, *Varus* moest verdelgen. *Segestes*, schoon door eenpaarige stemmen des Volks, mede in den Oorlog gesleept, was echter Vijand van *Arminius*, en zijne haat werd nog des te meer aangestookt, door dien *Arminius* bestaan had, zijne Dochter *Tusnelda*, die hij aan een ander verloofd had, te schaaken, welk Zwagerschap, in plaats van liefde, gramschap en haat veroorzaakte. Deeze tweespalt zocht *Germanikus* zig ten nutte te maaken. Na dat hij eene volkomene overwinning op de *Catten* behaald had, keerde hij zig tot de *Cherufen*, die door de *Maresaten* verhindert waren de *Catten* bijstand te doen. *Segestes*, die zig altoos on-

trouw gedroeg, zond Gezanten aan de Romeinen, biddende om hulpe tegen zijne Landgenooten, die hem belegerd hadden: welke bede door *Germanicus* verhoord zijnde, eilde die tot hun ontzet, maakende een meenigte van gevangenen, waar onder zig de Gemalin van *Arminius*, de Dochter van *Segestes* bevond, die, schoonzwanger zijnde, zig meer geart naar haaren Man, dan naar haaren Vader toonde, baarende zij, zonder om genaade te smeeken, haaren Zoon te *Ravenna*. *Arminius* dus zijn geliefdste panden gevangen ziende, was volgens zijnen aart woedende. Hij vloog het gewest der *Cherufen* door, schreeuwende om wapenen teegen *Segestes* en *Germanicus*. „ Een fraaije Vader, een groot Veldheer, een „ vroom Leger, riep hij uit! Die met zo veele handen eene „ Vrouw weggevoerd hebben. Door mij (zeide hij) zijn voor „ zeven jaaren drie keurbenden, en even zo veel Steedehou- „ ders geveld. Bedoelende de nederlaag van *Varus*. Het is „ geen Man, die met verraad, of tegens zwangere Vrouwen, „ maar die voor de vuist en met gewapende Mannen Oorlog „ voerd. Nog ziet men (vervolgde hij) in de wouden der „ *Germaanen*, de Roomsche Standaarden, die ik ter eere van „ de Vaderlijke Goden heb opgehangen. *Segestes* mag den „ verwonnen oever bebouwen, en zijnen Zoon weder aan het „ Priesterdom helpen. De *Germaanen* zullen het hun nimmer „ vergeeven, dat zij tuschen de *Elve* en den *Rhijn*, bundels „ en bijlen, en den tabbaard hebben moeten zien. De andere „ Volken onkundig van de Roomsche heerschappij, hadden „ geen kennis van hunne wreedheid of schattingen. Dat zij „ alles van hunne halzen hebben afgeworpen. Hebben „ voor ons *Augustus* en *Tiberius* het hoofd gestooten? Laat „ ons dan voor geen onervaaren Jongeling, voor geen oproe- „ rig Heir schrikken. Dus hadden zij meerder liefde voor „ hun Vaderland, dan voor nieuwe Heeren en nieuwe Bouw- „ steeden. Zo stond het hun beter *Arminius* ten vrijheid, dan „ *Segestes* ter schandelijker dienstbaarheid voorttrekkende, te „ volgen.” Deeze taal voortgebragt, van een bemind en moe- „ dig Veldheer, verrukte niet alleen de *Cherufen*; maar ook „ hunne nabuuren, voegende zig mede bij hem zijnen Vaderlij- „ ke

ken Oom In-
ninen.

Germanicus
om den last
gina met veer
der Bruideren
Pedro langs de
te scheep, met
naar de algen
nalerde hij d
te voeren Vor
deerlijke over
witte doodsbe
naar dat de K
het gebroel en
daar, dat de ak
de woeste G
voornaamste I
Germanicus bi
slijdende me
tiug eener
en verbitteri

Na deeze
van wederzij
veel voordet
in de Landst
zig van hun
zijn geworden
reeds in hun
op de versche
go dapper va
beschadigd, e
ontkwamen:
de dag met 's

Naderhand
traft zijnde,

ken Oom *Inguiomerus*, een Man van groot aanzien bij de Romeinen.

Germanikus, dus met eenen fellen Oorlog bedreigd, deed om den last daar van niet op eene plaats te draagen, *Cecina* met veertig Regimenten, naar den *Eems*, over den bodem der *Brukteren* trekken, doende de Ruitery door den Oversten *Pedo* langs de grenzen der *Friezen* geleiden. Volgende hij zelve te scheep, met vier Keurbenden, welk hij over de Meeren, naar de algemeene zamelplaats, aan de *Eems* bragt. En dus naderde hij de Legerplaats, aan het Bosch *Teutoburg*, alwaar te vooren *Varus*, door *Arminius* geslagen was, en waar van de deerlijke overblijfselen nog te zien waren; vertoonende de witte doodsbeenderen, het zij op een gehoopt of verspreid, al naar dat de Krijgsknegten waren omgebragt. Ginds zag men het gebrooken geweer, vermengd met de leeden der Paarden, daar, dat de akeligste vertooning was, waren de Altaaren, door de woeste *Germaanen* opgericht in Boschen, waarvoor zij de voornaamste Legerhoofden en Honderdmannen geslagt hadden. *Germanicus* bewees aan hun overschot de laatste eeredienst, snijdende met eigen hand de eerste groene zoode, ter oprichting eener Graftombe, waarin het Leger, met droefheid, en verbittering tegen den Vijand, hem volgde.

Na deeze verrichting trok hij op het Leger van *Arminius* aan, van wederzijde werd hevig gevochten, en de strijd met even veel voordeel ten einde gebragt. Grooter gevaar liep *Cecina*, in de Landstreeken van *Twente* en *Drente*, die, zo de *Germaanen* zig van hun voordeel bediend hadden, gansch vernield zouden zijn geworden; dan zij, in den waan zijnde, dat de overwinning reeds in hunne magt was, waren tegen den raad van *Arminius*, op de verschanzingen der *Romeinen* aangevallen, doch werden zo dapper van deezen ontvangen, dat *Arminius*, hoewel onbeschadigd, en *Inguiomerus* zwaarlijk gewond, ter nauwer nood ontkwamen: Duurende de slagting onder de *Germaanen*, tot dat de dag met 's Vijands woede eindigde.

Naderhand de afval der *Angrivariën* door *Germanicus* gestraft zijnde, keerde hij zig weder tot de *Cherufen*, aan den

Wezer, aan wiens oever *Arminius* en andere hoofden, zig geplaatst hadden. *Arminius* bericht van de komst van *Germanicus* gekreegen hebbende, deed, zijnen Broeder *Flavius*, die in het Leger der *Romeinen*, aan zijn gekwest oog en getrouwheid kenbaar was, tot hem komen. Zij elkander op den oever ontmoetende, werd door *Arminius* gevraagd, na de oorzaak zijner kwetzuure. *Flavius*, de plaats, den tijd en strijd genoemd hebbende; vroeg *Arminius* wat loon hij daar voor ontvangen had? *Flavius* antwoordde, dat zijn soldij vermeerderd, dat hij met Keeten, Kroon en andere Krijgsbelooningen beschonken was. Dit alles werd door *Arminius*, als een snoode betaaling van Slavernij bespot. Hier na sprak ieder naar zijne verbeelding; deeze van de Roomsche Moogendheid; van de magt van *Germanicus*, en van de zwaare Straffen voor de overwonnenen; van de genade, die hem nog te hoopen stond, zo hij zig overgaave, en van de gunste die zijn Vrouw en Zoon genieten zouden; geene, niet min grootsch, van het recht des Vaderlands, van de aloude Vrijheid, van de Goden der *Germaanen*, van zijne Moeder, die hem daaglijks bad, geen verlaater of verrader van zijne Vrienden en Maagen te zijn, maar liever hun Oversten te weezen; welke wederzijdsche grootspraak eerst tot schelden, en bijna tot een openbaaren strijd, tuschen het Broederpaar uitbarstte. *Flavius*, niet min dapper dan *Arminius*, ontzag, ontstoken van gramschap, den stroom niet die hun scheidde, eischte zijn Paard en Wapenen, en zo hij door de zijnen niet verhinderd was geworden, had hij het op zijnen Broeder, die hem mede niets toegaf, aangezet.

Daags daar aan had *Germanicus* het Heir ten strijd in gereedheid doen brengen, waar toe *Arminius* mede niets verzuimd had. Dan door eenen verraderlijke overlooper, werd aan 't Romeinsche Legerhoofd bekend gemaakt, hoe de *Cherufen* Veldheer, zijn strijdplaats uitgekoozen had; wat andere volken zig in het bosch, aan *Hercules* gewijd, verzameld hadden; hoe zij voorneemens waren, het Romeinsche Leger, bij nacht aantevallen, enz. De tekenen, die de *Romeinen* zagen, bevestigden de waarheid van dit gezegde. Dus vond

Ger.

Germanicus, zijnen vijand en konst te werpen, en gereed te deden der *Germaanen*, plannen de grootste Oversten, die, om van der geslagen waren, waarden beladen was. en leeden gebroken waarden gierigheid, wreed hun stond niets te derven voor dat gramschap ontteken het veld *Idistavis*. (n hebbende een hoog vereren grond, tuschen de voorhoeden setfeld, om van dazie met derzelver goede orde geschaanval der *Cherufen* hem ter goeder uvan achteren om te op het zelfde ogerzijden den aanval omsingelt, werden *Arminius*, onder de zijgewond, in deezer beveelen. Hij der doorgebrooken zijn *Gallische Regimente* worpen hadden. en de drift van bloed besmeerd het weg midden door de *Cherufen*, ee hij hun niet onbeket

Germanicus, zijnen vijand kennende, zig genoodzaakt, al zijn magt en konst te werk te stellen, om de zijnen aantemoedigen, en gereed te doen zijn. *Arminius* en de andere hoofden der *Germaanen*, prentten de hunnen in: „Dat deeze *Romeinen* de grootste Overloopers van het leger van *Varus* waren, die, om van den oorlog bevrijd te zijn, aan het muiten geslagen waren, waar van het eene deel den huid met wonden beladen was, en het andere deel door alle rampen, de leeden gebroken waren. Zij hadden maar indagtig te zijn, de gierigheid, wreedheid en hovaardije der *Romeinen*. Voor hun stond niets te doen, dan de vrijheid te beschermen, of te sterven voor dat zij slaven werden. Deeze volken dus van gramschap ontfteken, riepen om den strijd, en stelden zig op het veld *Idistavis*. (tusschen *Minden* en *Oldendorp*) Achter hen hebbende een hoog opgaand Bosch, met een vlakken en zuiveren grond, tusschen de stammen der boomen, en maakten dus de voorhoeden uit, de *Cherufen* waren op eene hoogte gesteld, om van daar de *Romeinen* op het lijf te vallen. Deeze met derzelve hulpbenden, die door *Germanicus* mede in goede orde geschaard waren, moesten dus een allerhevigsten aanval der *Cherufen* afwachten; dan de Keizer gebood, voor hem ter goeder ure, de Overste *Stertinius*, met de ruitery van achteren om te trekken, om hun in de rug te vallen, het geen op het zelfde ogenblik, dat het voetvolk van vooren en ter zijden den aanval deden, verricht werd. De *Cherufen*, dus omsingelt, werden van de heuvelen afgestooten, en *Arminius*, onder de zijnen uitsteekende, gaf alom, schoon reeds gewond, in deezen bloedigen strijd, met hand en mond zijne bevelen. Hij den aanval op de Schutters doende, zou daar doorgebrooken zijn, zo niet de *Rhetiers*, de *Vindelische* en *Gallische Regimenten*, hem, hunne Vaanen voor de borst geworpen hadden. Echter baanden de kracht zijns lichaams, en de drift van zijn paard, (zijn aangezigt met zijn eigen bloed besmeerd hebbende, om ongekend te zijn,) hem eenen weg midden door denzelven. 'Er zijn 'er die melden, dat de *Chauchers*, een deel der *Romeinsche* hulpbenden, schoon hij hun niet onbekend was, hem den doortocht vergund hadden,

hoofden, zig genoot van *Germanicus Flavius*, die in het getrouwheid ken- n oever ontmoet e oorzaak zijnet i strijd genoemd voor ontvangen eederd, dat hij ngen beschonken ode betaaling van ijne verbeelting; de magt van Ger- overwonnen; zo hij zig over- Zoon genieten echt des Vader- n der *Germaanen*, geen verlaater of zijn, maar liever de grootspraak eerst strijd, tusschen het pper dan *Arminius*, oom niet die hun en zo hij door de hij het op zijnen zezet.

er ten strijd in ge- s mede niets ver- overlooper, werd gemaakt, hoe de ren had; wat an- wijd, verzameld neinsche Leger, de *Romeinen* za- de. Dus vond Ger.

den, door welk middel ook *Inguiomerus*, het zou ontkomen zijn. Zijnde de slachting onder de overigen zo groot, dat de Romeinen dubbel reden hadden, om volgens hunne gewoonte, Zegetekenen op te richten, welke teekenen de Germaanen, meer dan het verlies dat zij geleeden hadden finertten. Dus door wanhoop of wraakzucht gedreeven, greep al wat wapen voeren kon, dezelve op nieuw aan, en viellen met verwoedheid, op hunne overwinnaars aan, dan hoe wel uitgekoozen de plaats, hoe hardnekkig hunnen aanval, en daarop volgende verdediging ook ware, *Germanicus* bleef andermaal hun overwinnaar; het zij dat *Arminius*, door deeze opeklanker volgende tegenspoeden, de moed had verlooren, of dat zijne wonden hem min werkzaam maakten, en dat het *Inguiomerus* meer aan geluk dan dapperheid haperde: de nederlaag was zo groot, dat *Germanicus* zig verzekerd hield, hunne magt zo geknot te hebben, dat zij niets meer zouden kunnen onderneemen, waarom op het gedenkteeken, hier voor opgericht, gesteld werd, *dat de volken tusfchen den Rhijn en Elve afgeoorloogt waren.*

Het zestiende jaar onzer tijdrekening verlopen zijnde, was het volgende niet min gunstig voor de vrijheid der Germaanen hunne bondgenooten, behaalende *Germanicus*, op den 26sten Maj, weder eene volkomene overwinning, op de *Cherufen Catten, Angrivariën*, en anderen, die hunne woonplaatfen tot de Elve toe hadden uitgebreid. En voor deeze Natiën fcheen het niet genoeg te zijn, dus door de heerschende magt der Romeinen vernederd te zijn, maar om hunnen val te voltoojen, vertoonde de tweedragt zig onder hen. Dit gevaarlijk wangedrocht ontftond meest uit haat tegen *Marobodius*, die onder den zijnen den gehaatten naam van Koning voerde, daar *Arminius*, dien van befchermer der vrijheid draagende, de gunst des volks bezat. Aan zijne zijde voegden zig de *Cherufen*, nevens derzelve bondgenooten, verfterkt door de oude soldaaten; en aan die van *Marobodius*, de *Seuven*, wier naam men tot den aanvang van deeze twist gebruikt had, zeggende, dat zij bij de Romeinen om hulp tegen de *Cherufen* gebeden hadden, en bij hen, de *Semnonen, Longobarden* en anderen.

Dat

Dus, *Arminius* zou hi
heben, ware niet *Ingui*
Neef, onder wiens beve
ingenomen geweest; doe
Marobodius, bij geen geva
had. Bij die woeste v
onder de ziche; van be
doch niet volgens hun
proest op het lijf te va
meinen waren zij onde
lander te vermoorden,
figorder te stellen, i
bedzaamer te wijken
moed ten ooge uitfak
wapenfchouwing over
aan de vermogens, om
ning, de zijnen van be
den, haar te binnen t
zieltogende) herwor
waren, en veele v
Vijanden in de ha
een afvallige over
den ftrijd gehoude
ken, na het bondg
derlands, met de
moest men met ev
mede men *Varus*
denken aan alle d
die geweeken wa
hand behouden h
het mede aan geen
het barnas te jaagen.
lor zangehitst, wer
vogen om elkande
te ooit met meer he
van fiederzijden de
Dus van *Arminius*, b

Dan, *Arminius* zou hier zeker, de meeste magt behouden hebben, ware niet *Inguimerus*, uit haat en wrevel tegen zijn Neef, onder wiens bevel, hij niet langer begeerde te staan, ingenomen geweest; door welken haat, en overgang tot *Marobodius*, hij geen gevaarlijken slag aan de vrijheid toegebracht had. Bij die woeste volken, smeulde een vuur zelden lang, onder de asche; van beide zijde, wapenden zij zig ten strijd, doch niet volgens hunne oude gewoonte, met elkander woest op het lijf te vallen; in hunne strijden tegen de Romeinen waren zij onderweezen geworden, in de kunst om elkander te vermoorden, dat is om hunne legers, behoorlijk in slagorder te stellen, met meerder orde aantevallen, en behoedzaamer te wijken. *Arminius* als een Veldheer, die den moed ten ooge uitstak, beklom zijn moedige ros, en deed de wapenschouwing over de zijnen; het ontbrak hem ook niet, aan de vermogens, om door eene aanmoedigende redenvoering, de zijnen van begeerte tot den strijd, te doen ontbranden, haar te binnen brengende: „Hoe de vrijheid (schoon „zieltogende) herwonnen was, en de regimenten verslagen „waren, en veele van hun nog den buit en wapenen der „Vijanden in de handen hadden. Noemende *Marobodius*, „een afvallige overlooper, die zig in zijn schuilhoek buiten „den strijd gehouden had, die thans met gaaven en geschenken, na het bondgenootschap, even als een verrader des Vaderlands, met de verdrukkers der vrijheid stond. Deezen „moest men met even zulk een moed op het lijf vallen, als waar „mede men *Varus* had omgebracht. Zij zouden maar gedanken aan alle die gevechten met de Romeinen, en daar „die geweeten waren, was genoeg bewezen, wie de overhand behouden had.” *Marobodius* en *Inguimerus*, ontbrak het mede aan geen schijnreden of scheldtaal om de hunnen in het harnas te jaagen. De volken dan van beide zijden, daar door aangehitst, werden uit andere oorzaaken, nog meer bewoogen om elkander te vernielen. Geen gevecht geschiedde ooit met meer hevigheid, of twijfelachtiger uitslag, zijnde van wederzijden de rechter vleugels op de vlucht geslagen. Dan aan *Arminius*, bleek allereerst de overwinning, door de

wijk

het nu ontke-
rigen zgroox, dat
volgens hunne ge-
teekenen de Ger-
en hadden maat-
reeven, greep al
aan, en viellen
an, dan hoe wel
aanval, en daar-
u bleef andermaal
door deeze opel-
d had verloren
maakten, en dat
leid haperde: de
verzekerd hield,
eis meer zouden
eeken, hier voor
hen den Rhiijn en

loopen zijnde, was
heid der Germanen
w, op den 26sten
, op de *Cherufen*
woonplaatfen tot de
Natiën scheen het
nde magt der
val te voltoojen,
t gevaarlijk wange-
robodius, die onder
voerde, daar *Ar-*
agende, de gunst
zig de *Cherufen*,
r de oude soldaa-
wier naam men
had, zeggende,
Cherufen gebe-
en anderen,
Dan

wijk die *Marobidius*, op de heuvels nam, en van daar zijn vlugt tot de *Markomannen*, van waar hij gezanten naar *Tiberius* zond, om hulp te smeeken. Dan in plaats van die, zond de Keizer, *Drusus* om de vrede tusfchen hen te maaken. Welke echter niet affiet, van in fchijn van befcherming. *Marobodius* nog verder te onder te brengen. Onderfteunende onder de hand, *Catualda*, die om wraak van *Marobodius* te neemen, een inval op de grenzen der *Marcomannen* deed, verdryvende zijnen vijand, die de Romeinen, als duchtende de magt, die hij weleer bezeeten had, te *Ravenna* wisten te houden, om hem dus werkloos te doen zijn: Welk lot *Catualda*, fchoon in een ander oort, kort daarna mede te beurt viel: wordende met dezelve fluweele boeijens, aan ijzere klusters geklonken.

Zo zeer *Arminius* geliefd was, van hun die de vrijheid hoog fchatteden, zo zeer was hij gehaat bij hen, die zijn moed en daar door aanwafende magt, te veel in 't oog liepen. Een zijner vijanden betoonde zig, een bastaart onder de Germanen, *Adgendostrius* een Vorst of Opperhoofd der *Catten*, wiens verraderij grooter dan zijn moed was. Deeze bezat laagheid genoeg, om aan *Tiberius* den voorflag te doen, *Arminius* door vergif van kant te helpen, zo men hem van Rome zond; dan *Tiberius*, (fchoon deeze dit verfoejelijk bedrijf van de Romeinen geleerd moet hebben), deed hem antwoorden, dat het Romeinfche volk niet gewoon was, zig met bedrog of in 't geheim, maar in het openbaar met de wapenen in de vuist van hunne vijanden te wreken.

Sterker en edelmoediger tegenftreevers vond *Arminius* in zijne Landgenooten, toen hij onbefchroomd, voor de Romeinen, en nog minder voor den verdreevenen *Marobodius*, al het eenhoofdige gezach aan zig wilde brengen; een ftap altoos ten hoogften gevaarlijk, onder volken, in vrijheid gebooren en opgekweekt. Toen werden alle de wapenen op het ogenblik tegen hem gekeerd, en na dat hij met onderscheidene uitkomsten hierom geftreeden had, werd hij door bedrog zijner bloedvrienden (wijl hij met de wapenen ontembaar fcheen) omgebragt, in 't zeven-en-dertigfte jaar zijns ouderdoms; het
twaalf-

ARMINIUS

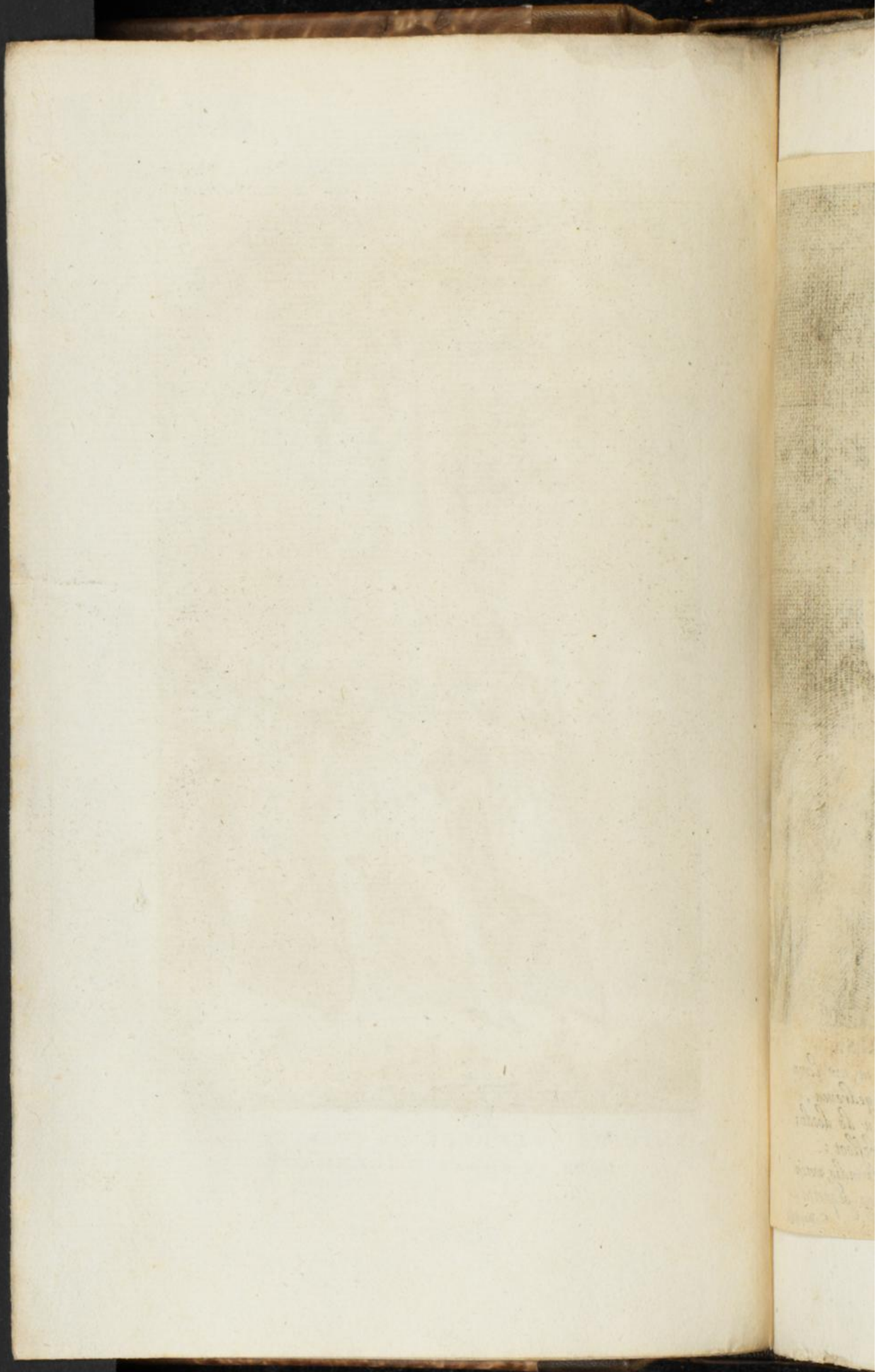
en van haar zijn
 ten nu Tiberius
 van die, wond
 hen te waken.
 erming. Mar-
 rsteunende on-
 obodius te nee-
 en deed, ver-
 duchtende de
 wisten te hou-
 lot Catualda,
 te beurt viel:
 in ijzere kluis-

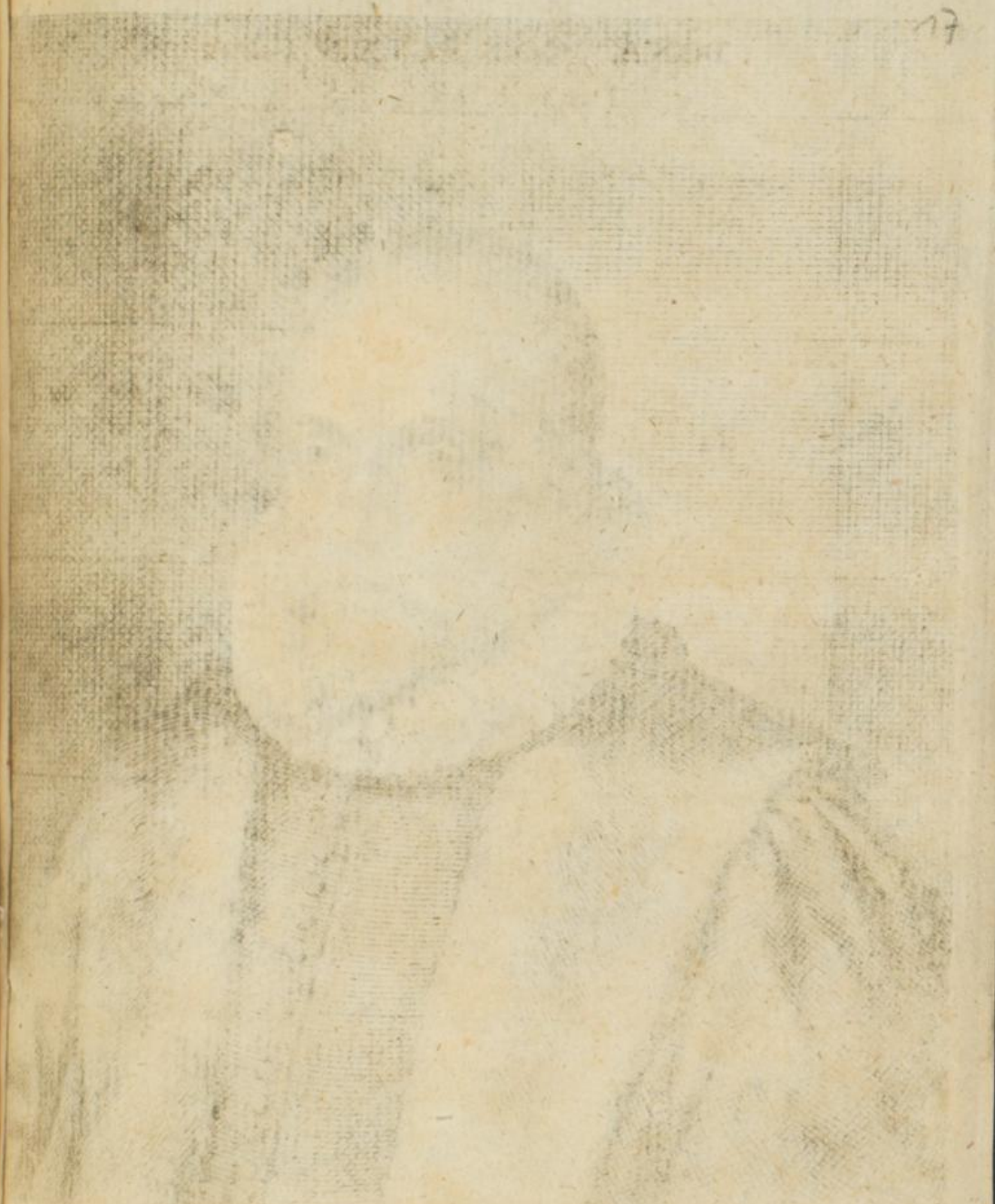
 ie de vrijheid
 die zijn moed
 liepen. Een
 er de Germa-
 r Catten, wiens
 eze bezat laag-
 doen, Arminius
 van Rome zond;
 rrijf van de Ro-
 rwoorden, dat
 et bedrog of in
 enen in de vuist

 id Arminius in
 oor de Romei-
 obodius, al het
 stap altoos ten
 booren en op-
 t ogenblik te-
 ne uitkomsten
 zijner bloed-
 been) onge-
 rdoms; het
 twaalf-

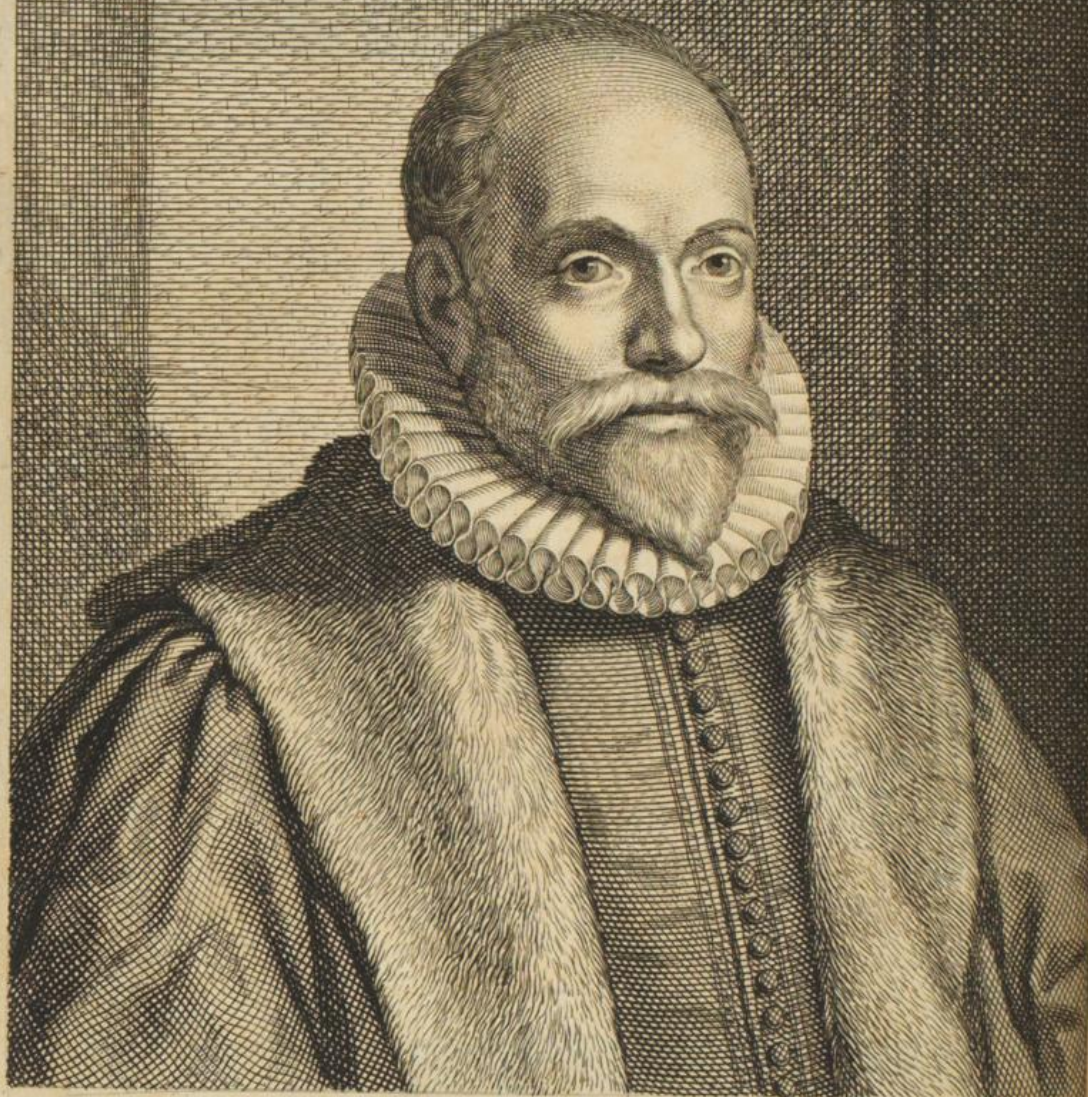
ARMINIUS VELDHEER DER CHERUSCEN WORDT DOOR DE ZIJNEN OMGEBRAGT.

The following is a list of the names of the
 persons who were present at the meeting
 held on the 1st day of January 1850
 at the residence of Mr. J. W. Smith
 in the town of New York.

BONA CONSCIENTIA
PARADISUS

IACOBUS ARMINIUS .

*Geleerde en schrandre man, hoe hebt gij in uw leven
De waerheit onderfocht, de reukheit gedreven,
De broedertwift betreurt? Die rou dee u de doot;
Toen gij uw laetste les met deeze stem befloot:
Men dring meer op het doen, dan op 't fpietvuldig weten.
Ik heb mij voor de kerk en fraet genoeg gequeten.*

G. Brandt.

US.
in uw leven
gedreven,
u de loof;
elstoot:
windig weten.
g gequeten.
G. Brandt.

J. Bays, delin.

Rain & Michelus, sculp. 1706.

twaaftde van zijn
kening; verliezen
verdediging hun
vijand, die wele
het burgerrecht
het rijk in deszelf
waereld een krij
geleeden had, r
naam altoos in de

ARMINIUS, (3)
ftellingen, en de
maar genoegzaam
weest; Leerftel
toen wankelbaar
gekeerd was.
naam, niet der
Zodie ftellingen.
als zijne levens
zucht, hoe ver
ftaan! Hoe u
geweest zijn,
blind geweest
sterk vervoerd
anderen, heeft
gaan, die, zo
hunne zijde te
zen kant te be
Levensverhaalen
gedaante, dat
en vooral, zo d
dienst betreffend
bij de begunftig
verschilpunt in
schilligheid in 't
hem zijn. Zie d
Schrijver, die h

twaaftde van zijn Veldheerschap en 't 19den van onze tijdrekening; verliezende met zijnen dood, de *Germaanen*, de grootste verdediging hunner vrijheid; de Romeinen, hun gevaarlijksten vijand, die weleer door *Augustus* om zijne groote daaden, met het burgerrecht der Romeinen beschonken was, en naderhand het rijk in deszelfs grootste luister heeft durven tegenstaan; de waereld een krijgsman, die in den oorlog, winst en verlies geleeden had, maar nooit overwonnen was, waar door zijn naam altoos in de geheugenis zal blijven.

ARMINIUS, (*Jacobus*) een Man zo berucht door zijne Leerstellingen, en de gevolgen van dien, dat niet alleen *Nederland*, maar genoegzaam geheel *Europa*, daar mede is gemoeid geweest; Leerstellingen door wier gevolgen bijna de gansche toen wankelbaare staat der Republiek, ten ondersten boven gekeerd was. Met welke vergulde Letteren zou 's Mans naam, niet der vergetelheid verdienen ontrukkt te worden? Zo die stellingen, zo min tegenspraak ware onderworpen geweest, als zijne levenswijze en zedelijke gedragingen, daar de schen-zucht, hoe verwaaten, nooit de klauwen heeft durven aanslaan! Hoe uitmuntend zou het Tafreel van *Arminius* niet geweest zijn, ware zijn verstand niet door eigenliefde verblind geweest, en had de zugt tot nieuwigheid hem niet te sterk vervoerd! Dan hoe veele Mannen, verre verheven boven anderen, heeft men hier door niet een verkeerde pas zien begaan, die, zo wel als *Arminius*, geloofden, de waarheid aan hunne zijde te hebben. Zo gemakkelijk de dwaling van deezzen kant te beschouwen is, zo moeilijk valt het echter, de *Levensverhaalen* van de zodanigen op het Papier te brengen, in die gedaante, dat ze den Leezer gevallen, en de vitlust ontgaan, en vooral, zo de verschillen daarin voorkoomende, den Godsdienst betreffen: één woord te veel gezegd, is partijdigheid bij de begunftigers van hem, van wien men spreekt. Een verschilpunt in te zagte bewoordingen voorgesteld, is onverschilligheid in 't stuk van den Godsdienst, bij hen, die tegen hem zijn. Zie daar welke twee gevaarlijke engtens, voor een Schrijver, die het beeld der Waarheid voor zig heeft. Het
ge-

ge eide echter van dit gadelooze beeld, zal ik met de uiterste pooging trachten te volgen, en het oordeel daar over, de onpartijdige Leezers, (die 'er zo zeldzaam als zulke Schrijvers gevonden worden) overlaaten.

Onder alle de geschillen, den Godsdienst betreffende, was mogelijk geen van de minsten, dat over de *Goddelijke voorbeschikking*, en het geene daar aan vast is. Zij die in de schriften der Godgeleerden ervaren zijn, weten, dat *Augustinus* en zijne Navolgers, *Prosper*, *Hilarius* en *Fulgentius*, hieromtrent van andere gevoelens geweest zijn, dan *Ambrosius* en andere Vaders van de *Grieksche* en *Latijnsche Kerk*. En doordien in de Schoolen niets zo zeer in zwang ging, dan de Leer van *Augustinus*, hebben de *Franciskaanen* en *Dominicaanen* langen tijd met elkander getwist, wie van hun het beste wist wat het eigenlijke gevoelen van *Augustinus* geweest was, en hoe het gevoeglijkst ware overeentebrenge. Ja, in de zestiende Eeuw, waarin de Waarheid pas begon doortebrekken, is 'er onder de Protestanten zelfs verschil van meening hier over geweest, houdende het eenige met *Luther*, *Calvin* en *Beza*, anderen met *Erasmus*, *Melancthon*, *Bullingerius*, *Sarceius*, *Latimerus* en zeer veele anderen. Na deezen hebben ook op de Academie van *Heidelberg*, *Gregorius Sonnius*, op die van *Cambridge*, *Petrus Baro*, en op die in de *Nederlanden*, *Johannes Holmannus*, *Anastafius Veluanus*, *Huibert Duifhuis*, *Sneecanus* en anderen, hier over bijzondere gevoelens gehad; dat bij sommigen, die hun stuk sterker dreeven, dan wel anderen, eenige moeilijkheden veroorzaakte, doch de politike magt wist om dien tijd de verschillende in toom te houden en de broederlijke liefde, zo het scheen, te doen in stand blijven. Dan na dat veele Leeraars, en voornaamlijk die te *Geneve* of in *Paltz* gestudeerd hadden, zagen dat het gevoelen van de *Goddelijke Predestinatie*, 't welk hier te Lande zedert de invoering van den *Hervormden Godsdienst* geleerd en aangenomen was, door eenigen, die anders daaromtrent dachten, heiger begon te worden tegengegaan, zochten zij het te sterker vast te houden, en tegen deeze hunne poogingen, verzette de niemand, zig zo sterk, dan *JACOBUS ARMINIUS*, die, zo
als

als wij zien zullen
hals haalde, en
magtige Vijanden

Hij was geboren
manz, zig nader
veranderde hij di
van *Jacobus Arm*
te geboren was,
in de groote Me
gemeene, doch
Vader een *Mesf*
Jacobs, geboort
van haaren Man
wijze aan de kos
Deugdzaam en
hand te bieden.
ms reeds gemel
de zijne Stadge
op het Art. van
vaderloozen Jon
ot zig, en dee
welk onderwijs,
tinnen Voedsterv
schappen in hem
ten Vader verlo
den vond hij in
Hesfen kwam, on
water) dat hij vo
was, te zien, er
tig. Naauwlijks
de droevige bode
te Vaderlijke Sta
ten, welke ma
beretling omgebr
burgers, zonder o
king gejaagd ware
IV. DEEL.

als wij zien zullen, zig daar door veele moeilijkheden op den hals haalde, en, die zig zo door zijne Leere als Schriften, magtige Vijanden veroorzaakte.

Hij was geboren te *Oudewater*, en genaamd *Jacobus Hermansz*, zig naderhand aan de studiën overgegeeven hebbende, veranderde hij dien naam, in navolging van anderen, in dien van *Jacobus Arminius*. Het jaar waarin hij ter gemelde plaats geboren was, was dat van 1560, zijnde het zelfde waarin de groote *Melancthon* overleed. Zijne Ouders waren wel gemeene, doch echter eerlijke Burger Lieden, zijnde zijn Vader een *Mesemaker*, en zijne Moeder, genaamd *Angelika Jacobs*, geboortig van *Dordrecht*, welke, na het overlijden van haaren Man, werks genoeg had, om op eene eerbaare wijze aan de kost te komen; dan, nimmer ontbreekt het de Deugdzamen aan helpers, om hun in den nood de behulpzaame hand te bieden. Op dien tijd leefde in *Oudewater*, de door ons reeds gemelde *Æmilius*, Priester aldaar, een Man van alle zijne Stadgenooten, om zijne deugd, beminde, (Zie wat op het Art. van hem reeds gezegd is.) Deeze dan nam den vaderloozen Jongeling, van wien hij veel goeds verwachtte, tot zig, en deed hem in de Schoole te *Utrecht* onderwijzen; welk onderwijs, gepaard met de heilzaame vermaningen van zijnen Voedstervader, reeds eenige smaak voor de wetenschappen in hem deeden geboren worden; dan deezen tweeden Vader verloor hij ook eenige jaaren daarna. Eenen derden vond hij in *Rudolphus Snellius*, welke ten dien tijde uit *Hesfen* kwam, om zijn Vaderland, (zijnde geboren te *Oudewater*) dat hij voor de wreedheid der *Spanjaarden* ontweeken was, te zien, en op zijn vertrek, nam hij den Jongeling met zig. Naauwlijks had *Arminius* zig te *Hesfen* neder gezet, of de droevige bode bragt hem tijding, dat de *Spanjaarden* zijne Vaderlijke Stad geplonderd en in de asche gelegd hadden, welke maare vergezeld was, met een verhaal, dat de bezetting omgebracht was, de Predikanten opgehangen, en de Burgers, zonder onderscheid van geslacht of jaaren, over den kling gejaagd waren. Op deeze tijding werkte de kracht van

het bloed sterker, dan de begeerte tot de Wetenschappen. Hij vertrok, dan weder uit *Hesfen*, met voorneemen den staat van zijne Moeder, Zuster en Broeder te weeten; de puinhoopen van *Oudewater* te zien, of te sferven. De ondervinding bevestigde maar al te veel de waarheid van het verhaal, vindende de meeste Burgers, en daar onder ook zijn waardste panden, deerlijk omgebracht. Hij dus noch hun troost kunnende verschaffen noch van hun erlangen, keerde hij te rug naar *Marpurg*, gaande van *Oudewater* te voet naar *Hesfen*.

Daarna de vermaarde Hooge Schoole, te *Leiden* opgericht zijnde, keerde hij op het eerste bericht daar van te rug; te *Rotterdam* vond hij nog eenige overgebleevenen zijner Vrienden, zo ook te *Amsteldam*, die de Spaansche woede ontweken, en zig naar die Steden begeeven hadden.

De eerste, die hem van dienst kon zijn, was de beruchte *Petrus Bertius*, en de tweede *Jan Tassin*, in welkers gunst hij zig zo diep wist tedringen, dat de eerstgenoemde hem bij zig in huis nam. Kort daarna werd *Arminius* te gelijk met den Zoon van *Bertius* naar de nieuwe *Academie* gezonden. En dat wel op dien tijd toen de vermaarde *Lambertus Danaus*, aldaar het Hoogleeraarampt bekleedde, en wiens lessen hij met zo veel voordeel genoot, dat hij binnen kort, boven zijne mede Leerlingen uitmuntte; maakende zig tevens het onderwijs van alle andere Hoogleeraaren ten nutte. De Hebreuwsche taal leerde hij van *Rennecher*, en van de Filosofen behaagde *Ramus* hem het meest, hij zoog daar zo veel van in, dat, schoon die leerwijze hem naderhand veel onheils brouwde, hij een tweede *Ramus* werd, 's Mans lessen paarden hij met de kennis der *Wis- en Sterre-kunde*, en oefende zig ter uitspanning, in de *Poezij*. Zijne voornaamste Vrienden waren, *Janus Grutterus*, *Rombout Hogerbeets*, en *Gregorius Benedictus van Haarlem*, allen in laater tijd Mannen van naam en geleerdheid.

Dus flect hij den tijd van zes jaaren, en was daar in zo verre gevorderd, dat men eene zekere hoope had, dat hij een nuttig Lid voor de Kerk, en dus ook voor de Maatschappij zou zijn, Door zijne vrienden en begunstigers, met

dat

A
dat vooruitzie
Amsteldam, de
zijnde, name
loofden uit de
verdere Studie
tegen verbond
Stad, met belo
andere Kerk te
steuning geschr
om zig verder
hem ook naar
voorslag hij zig
ten dien tijd,
Dien *Arminius*
den *Th. de Bez*
hoorde, was c
meinen. Ook
Perottus en and
die onverbrec
hand in de l
toetrokken,
als: *Nicolaas*
rode, *Janus*
hem van weg
rechte en stan
wist te verbini
mus, die wij
goed verstond
stiever, van d
gaart, voor e
veroorzaakte
der *Geneesche*
leeraars, zijnd
tales, die, d
houden van af
bod hem zo ha
eenigen tijd te

dat vooruitzicht, als ook door *Burgemeesteren en Kerkenraad der Stad Amsteldam*, den *Hoofdleeden van het Kramers Gilde* aangepreezen zijnde, namen die den Jongeling onder hunne hoede, en beloofden uit de inkomsten van hun Gilde, tot de voltrekking zijner verdere Studien, de kosten te zullen betaalen. *Arminius* daarentegen verbond zig, bij handtekening geheel aan den dienst van de Stad, met belofte, zonder haare toestemming, zig aan geene andere Kerk te zullen verbinden. Grootlijks door deeze ondersteuning geschraagt, verhaaste hij den loop zijner Studiën, en om zig verder te volmaaken, vonden *Burgemeesteren* raadzaam hem ook naar uitheemsche Academien te zenden, op welken voorslag hij zig Ao. 1582, naar *Geneve* begaf, een Leerschool ten dien tijd, wegens de zuiverheid der Leere, zeer vermaard. Dien *Arminius* daar meest trachtte te behaagen, was den vermaarden *Th. de Besa*, en het vlijtigste, dat hij 's Mans wijze Lesfen hoorde, was over het IX. Kapittel van *Paulus Brief aan de Romeinen*. Ook hoorde hij de lesfen van *Antonius Fagus*, *Carolus Perottus* en anderen. Aldaar werd ook door hem en *Uitenbogaart*, die onverbreeklijken vriendschapsband gelegd, die zij naderhand in de hevigste beroertens hier te Lande nog steviger toetrokken, gelijk hij ook andere daar zijnde Nederlanders, als: *Nicolaas Kromhout*, *Abraham Busius*, *Pieter van Bredetode*, *Janus Crucius*, *Adrianus Junius*, enz. Mannen, die hem van wegen zijnen min- en leer-zaame omgang, eene oprechte en standvaste Vriendschap beweezen hebben, aan hem wist te verbinden. De Redenkunde naar de Leerwijze van *Ramus*, die wij zo even gezegd hebben, dat hij bijna even zo goed verftond als *Ramus* zelf, dus ook een even harde tegenstrever, van die van *Aristoteles* was, op aandrang van *Uitenbogaart*, voor eenige Jongelingen op zijn Kamer uitleggende, veroorzaakte hem zulks de ongunst van eenige bestuurders der *Geneesche Hooge Schoole*, en bijzonder van een der Hoogleeraars, zijnde een Spanjaart, en groot Voorstander van *Aristoteles*, die, dan ook bewerkte, dat door de Overheid, het houden van afgezonderde Collegien verboden werd; welk verbod hem zo haatelijk voorkwam, dat hij ondernam *Geneve* voor eenigen tijd te verlaten, en met 'er woon naar *Bazel* te gaan,

daar hij wel ontvangen werd, en ruime gelegenheid had zig te oefenen, door dat aldaar de gewoonte was, dat, gedurende de Vacantien, in den Wijnoogst, de bedreevenste Jongelingen lesfen in de Theologie gaven, zo om anderen, als om zig zelve te leeren, en die deed hij over eenige Hoofdstukken uit den Brief aan de *Romeinen*. Zelfs vindt men daar van gemeld, dat hij zijne lesfen zo wel wist voortestellen, dat de Hoogleeraar *J. Grijneus* hem met vermaak hoorde, en oók dat deeze zo veel vertrouwen op zijne bekwaamheid stelde, dat hij meer dan eens zou gezegd hebben: *Laat mijn Hollander voor mij antwoorden*. Waar door hij aldaar in zo eene groote achting geraakte, dat, toen hij naar *Geneve* wilde te rug keeren, hem de Theologifche Faculteit, uit eigen beweging, en op gemeene kosten den Titel van *Doctor* aanbod, dien hij echter weigerde.

Bij zijne terugkomst te *Geneve*, de gemoederen om het vorige zeer bedaard vindende, zorgde hij om ze niet weder in onrust te brengen, en trok dus de achting van allen tot zig. En hoe bemind hij bij *Beza* was, bleek uit den lof, die hij hem gaf, op de vrage gedaan door *M. Lijdius*, uit naam der *Amfteldamsche Kerkenraad*, welken lof drie Maanden daarna bevestigd werd door de Academie van *Basel*, alle welke loffelijke getuigfchriften genoeg voor handen zijn.

In dien goeden reuk bleef hij nog drie jaaren te *Geneve*, zonder af te laten van eene onophoudelijke oefening in de Godgeleerdheid en Taalen. Toengewekt door het gerucht der Geleerdheid van *Jacobus Zarabella*, die ten dien tijde de *Filosofie* te *Padua* voorlas, maakte hij zig in 't jaar 1586 gereed, om naar *Italien* te trekken, welke reize hem veel onrust en laster veroorzaakt heeft. Zijn Reisgenoot was de gemelde *A. Junius*, die men zegt, dat hem daartoe had aangespoord. Zij beiden te *Padua* gekomen, hoorden met groot vermaak de gezegde *Zarabella*, en bij die gelegenheid onderwees *Arminius*, daar eenige *Nederlanders* in de *Redenkunst*. Bezigtigende voorts met zijnen Reisgenoot de voornaamste Steden van *Italien*, en onder de merkwaardigheden, den Stoel van den Paus, zonder zig, volgens de verhaalen, van de zijde zijns reisgenoots te scheiden, of buiten dien iemand toe te spreken.

Dee-

Deeze reiz
ongunst bij ve
deren, die ni
jefde te bede
dat hij, van
voorkennisse,
hier over ber
gen ligt, hoe
en bij de zul
Dan, zij die alt
hij te Rome 's
den Kardinaal
der eenigen g
zijne terugkom
van dien blaaf
zuiveren, wa
niet weinig za
die geruchten
met de trefle
leerden, dee
verzoek spoe
In het geh
biedende zig
examinatie of
zijne bekwa
keurde den
ming van de
Avondbeurte
ouderdom va
gens het alg
ne jaaren. Z
dat pas van j
standers, zulk
(zegt hij,) ee
Gonderlinge b
heffelijk, held
vloeijen, bekt

Deeze reize echter verwekte hem, zo wij zeiden, eenige ongunst bij voornaame lieden, en veele moeilijkheden bij anderen, die niet gereed zijn, een misftap met den mantel der liefde te bedekken; en het was niet geheel zonder grond, dat hij, van de *Amfteldamsche Regeering*, zonder wier voorkennisfe, hij, die reize niet had behooren aanteneemen. hier over berispt werd. Zij die het gematigfte dachten zagen ligt, hoe de drift een weetgierig jongeling vervoeren kon, en bij de zulken, vond hij daarvoor spoedig verfchooning. Dan, zij die altoos 't liefst het ergst gelooven, verbreidden, dat hij te *Rome* 's *Paufen* voeten gekust, en met de *Jefuiten* en den *Kardinaal Belarmin* zeer gemeenzaam had omgegaan, zonder eenigen grond voor hunne vertellingen bij te brengen. Bij zijne terugkomst te *Amfteldam*, in het jaar 1587, wist hij zig van dien blaam, bij de meesten en weldenkenften spoedig te zuiveren, waar toe het getuigen van den vermaarden *Junius*, niet weinig zal geholpen hebben, die, zo als bekend is, alle die geruchten om verre wierp, getuigenissen; en gepaard met de treffelijkfte getuigfchriften van *Beza* en andere Godgeleerden, deden hem bij de *Amfteldamsche Kerkenraad*, op zijn verzoek spoedig verfchooning voor de gedaane reize erlangen.

In het geheim oeffende hij zig nu eenigen tijd in het Prediken, biedende zig zelve, in het volgende jaar aan de *Clasfis* ter *examinatie* of onderzoek aan, die hem, zo uit hoofde van zijne bekwaamheid, als *Academifche* voorschriften, waardig keurde den *Predikftoel* te beklimmen. Na gunstige toefemming van de *Overigheid*, zag men hem alhier ter ftede de *Avondbeurten* openlijk waarneemen, op den tijd, dat hij den ouderdom van 28 jaaren bereikt had. Voldoende ieder volgens het algemeen getuigen verre boven de maate van zijne jaaren. Zie hier wat *BERTIUS*, in zijne *Lijkreden*, op dat pas van jaaren van hem getuigd, zonder dat zijne tegenstanders, zulks weersprooken hebben; -- „ daar was in hem, (zegt hij,) eene ongelooflijke deftigheid, gematigd door een sonderlinge bevalligheid, zijne ftemme was wel klein, maar lieffelijk, helder en doordringende, ende om in het hart uittevloeyen, bekwaam tot verwondering toe. Moeste hij het

cierlijk voorstellen, hij deed het alsoo, dat hij niet en ging buiten de waarheid: moest hij het leeren, hij deed het claer en verstandelic: moest hij eenige wijtloopige lange reden over eenige saeken vervolgen, hij dede het met een uitnemende ordre ende bijzondere bescheidenheid enz." — Verfierd, dan met die en andere gaaven, werd hij met algemeene stemmen van den Kerkenraad, en goedkeuringe van Burgemeesteren, onder het getal der Amstedamsche Predikanten aangenomen.

De eerste moeilijkheden die 'er ontstonden, worden door zijne voorstanders gesteld op rekening van *Petrus Plancius* zijnen amptgenoot, die meende iets ontdekt te hebben, uit een of meer Leerredenen van *Arminius*, over het VIIde Hoofdstuk van *Paulus Brief aan de Romeinen*, het geen strijdende was tegen de gewoone Leer der kerk, zij voegen daar bij, dat de grootheid van zijne geleerdheid en gaven niet kon misfen den nijd tegen hem gaande te maaken; dat zijn door-dringend verstand, niet gewoon aan slaafsch nvolging, zonder eenig onderzoek niet kon behagen, aan zulken, die gewoon waren in den naam van hunne Leermeesters te zweeren; welk gezegde wij voor hunne rekening laaten. *Arminius* zelf bekende, dat hij in het uitleggen van zijne verklaringe was afgeweken, van de leeringe van *Calvijn* en *Beza*, houdende echter staande, dat hij niets geleerd had tegen de *Belijdenis* en *Catechismus* strijdende. Deeze eerste onrust werd spoedig, door het tusschenkomend gezag van Burgemeesteren gestild, doch op nieuw herbooren, door zijne verklaring over het IXde Hoofdstuk van den zelfden Brief.

De schriften van den beruchten *DIRK VOLKERTSZ KOORNHERT*, die strijdende waren tegen de reeds vastgestelde leer der Gereformeerde Kerk, waren in dien tijd van dat belang, dat aanzienlijke mannen, van oordeel waren, dat, zij eene wederlegging vorderden. Waar bij kwam een zeker Boekske, ten tijtel voerende, *Antwoord op eenige argumenten BEZA ende CALVINI, uit het Tractaat van de Prædestinatie, over het negende kapittel tot den Romeinen*, zaamgesteld door de *Delfsche* Predikanten, die met *Koornbert* in verschil waren. Dit Boekske

was door *M.*
aan *Arminius*
Beza, tegen
door de *Amst.*
van *Koornbert*
had genomen.
beschrijver) ne
trekken, wat
hij van die ne
standers zegt:
geraakte ond
leerstuk der G
heid in zijn
niet te verwo
zijne verklari
nen VII en IX
lijkheden over
zijne gaven,

In 't jaar 1
bet *Reaal*, e
dochter van
digheid van
heeft, en n
vooren, me
Arminius, se
destinatie teg
in het verkli
schil zijner g
deel van de

Uit dit en
hem eenigen
lagius, als h
goeds toeges
dat *F. Solmiu*
legd, onder
het getal van
gen op den E

was door *M. Lijdius*, toen Hoogleeraar te *Franeker*, alvorens aan *Arminius* gezonden, met verzoek om de verdediging van *Beza*, tegen die van *Delft* op zig te neemen, zo als hem ook door de *Amsteldamsche Kerkenraad* verzogt was, de schriften van *Koornhert* te wederleggen. Al het welk *Arminius* op zig had genomen, doch het hoofd des geschils (zegt zijn levensbeschrijver) niet overwogen hebbende, begon hij in twijfel te trekken, wat hij te doen of te laten had, en in 't eind besloot hij van die netelige taak aftezien. Een zijner hevigste voorstanders zegt: --- „maar hij vond deeze taak te moeilijk, en geraakte onder dit werk zelf meer in twijfel omtrent het leerstuk der Goddelijke voorbeschikkingen,“ -- zo deez de waarheid in zijne woorden bewaard of getroffen heeft, is het niet te verwonderen, dat zijne amptgenooten naauw acht op zijne verklaringen over de gemelde Hoofdstukken van *Romeinen VII en IX*, gegeven hebben, en dat 'er eenige moeilijkheden over ontstaan zijn, zonder dat die aan den tijd wegens zijne gaven, behoeven te worden toegeschreven.

In 't jaar 1590 begaf *Arminius* zig in den echt, met *Elizabet Reaal*, eene schrandere en deugdminnende Jonkvrouw, dochter van *Lourens Reaal*, wiens vader *Jacob Reaal*, de waardigheid van Schepen en Raad der stad *Amsterdam* bekleed heeft, en na de voltrekking daar van begaf hij zig weder, als vooren, met allen ijver tot het waarnemen van zijnen dienst. *Arminius*, schoon zig hoedende om openlijk de *Leere der Predestinatie* tegen te spreken, kon zig zo schuil niet houden, of in het verklaaren van deeze of geene plaats, was het verschil zijner gedachten, daaromtrent met het karakteriseerend deel van de *Leer der Gereformeerden* klaarlijk te ontdekken.

Uit dit en het vorige over *Romeinen VII*, beschuldigden hem eenigen, als of hij overhielden tot het gevoelen van *Pelagius*, als hebbende den onwedergeborenen Mensch te veel goeds toegeschreeven: andere zeiden hij was een *Ketter*, en dat *F. Sohnius*, het 7de Kapittel, op dezelfde wijze had uitgelegd, onder den naam van *Prosper Dijsdacus*. Niet weinig was het getal van hun, die verspreidden, dat hij veele dingen op den Predikstoel gebragt had, die strijdig waren, tegen

de *Nederlandsche Geloofsbelijdenisse en Heidelbergfchen Katechismus*, dat hij zeer los te werk ging met bijbrengen van eenige oude en nieuwe Leeraaren, om zijn gevoelen staande te houden. Kort om, in de Kerkenraad werd beslooten, hem te ontbieden, van dwaalingen te overtuigen, of tot zuiverder verklaring van zijne gevoelens te brengen. *Arminius* weigerde niet te verschijnen, dog scheen meer te betrouwen op de Magistraat, dan op den Kerkenraad; ten minsten hij bood aan, zijne verantwoording te doen, in tegenwoordigheid van de eerstgenoemden, of zo de Kerkenraad, dit niet raadzaam vond, als zweemende naar nieuwigheid, als dan te handelen buiten bijzijn der Ouderlingen, waar in men overeenkwam, en na het doen van het gebed, begon de onderhandeling tusfchen Hem en *P. Plancius*. *Arminius*, klaagde dat zijn amptgenoot hem veele dingen opdrong, die hij nooit op de floel gezegd had, of in een anderen zin opvattede; wat het gevoelen van *Pelagius* betrof, deszelfs dwalingen, zeide hij, te verwerpen, en dat hij dit in zijne verklaringen, openlijk betoond had. Wat aanging, de Leeraars der *Griekfche en Latijnsche Kerken*, dat, die van zijn gevoelen waren, zo als hij uit eenige getuigenissen bewijzen kon; dat hem onbekend was eenige gevoelens van de nieuwere Leeraars, te hebben bijgebracht, buiten *Bucerus*, schoon hij zijn manier van spreken niet gevolgd was; dat *Erasmus*, een man van naam, naar het zelfde gevoelen was hellende. Hier over ontftond eene nieuwe twist over de achtbaarheid der oude Leeraaren, die *Armin* trachtte te verdedigen. Wat de *Belijdenis en Catechismus* betrof: Hij deed alle moeite, om aan de vergadering te betoogen, dat hij tegen dezelve, als *formulieren* van onderlinge eenigheid, niets geleerd had, en zijne leer daar zeer wel wist mede overeen te brengen. Voegende echter daar bij, dat hij meende geenzins gehouden te zijn, aan alle de bijzondere uitleggingen der Hervormden, en, dat het hem vrij ftond, de plaatfen der H. Schrift uitteleggen, naar het ingeeven van zijn geweeten, en dat hij wel zoude zorgen, nooit iets vast te ftellen, waar door de gronden van 't Christendom verwrikt zouden worden. Hij bleef weigeren zijn gevoelen aangaande de *Prædestinatie*, te verklaren,

zeg-

zeggende, da
van in 't geze
vraagd zijnde
in dit leeven?
tellig voorkwam
leggingen over
Apostels, meer

Verre zij he
waren: in he
Profesfor Lijdi
's Hage trok,
best, dit opv
's Mans verzo
en meldde zij
Deeze bragt l
doen smooren
Vreede lief ha
werd het aanb
mannen te ft
een goed get
belegd ten h
de hunnen z
beschuldigde
Taffin en *Uit*
gadering bele
van vernieuw
partijdigen m
Arminius, nam
te volbrengen
de, die niet t
zijn, dat de r
behaalden. O
te keer te ga
gaderen, aan
geven, met
ten te duiden,

zeggende, dat, dit in deeze twist niet te pasfe kwam, alzo hij daar van in 't gezegde VII. Capittel niets gemeld had: Hem gevraagd zijnde, *wat hij gevoelde van de volmaking des Menschen in dit leeven?* was zijn antwoord, *dat hem zo eene vraag overtollig voorkwam, wijl hij zijn gevoelen daaromtrent, in zijne uitleggingen over het zesde en zevende Capittel van den Brief des Apostels, meer dan honderd maalen ontdekt had.*

Verre zij het, dat de ontstaane geschillen hier mede geflist waren: in het volgende Jaar werden dezelve zo hévig, dat Profesfor *Lijdius*, om de vrede te bewaren, van *Franeker* naar *'s Hage* trok, om aldaar met *Uitenbogaard* te beraamen, hoe best, dit opvlammende vuur te dooven. *Uitenbogaard* aan *'s Mans* verzoek gehoor geevende, begaf zig naar *Amsterdam*, en meldde zig daar aan, bij de Franfche Predikant *Jan Taffin*. Deeze bragt hij zo verre, dat die aannam de oneenigheden te doen smooren, zijnde bekend, voor eenen Man, die de Vrede lief had. Zo door den *Kerkenraad*, als door *Arminius* werd het aanbod van *Taffin* en *Uitenbogaard*, om zig tot fcheidsmannen te stellen, met dankbaarheid aangenomen. En om een goed gebruik 'daar van te maaken, werd eene bijeenkomst belegd ten huize van *Taffin*, alwaar de *Kerkenraad* eenige van de hunnen zonden. Doch zo wel de beschuldigende, als de beschuldigde partij, vertrokken onverrichter zaaken van daar. *Taffin* en *Uitenbogaard*, deeden eene buitengewoone Kerkvergadering beleggen, en gaven aan dezelve over, een formulier van vernieuwing, van vrede, door hen opgesteld, waarbij onpartijdigen meenden, dat partijen genoeggen zouden neemen. *Arminius*, nam aan, de wetten van Vrede hier voorgeschreeven, te volbrengen, doch het grootste deel des *Kerkenraads* betuigde, die niet te kunnen aanneemen, dus moest dan het gevolg zijn, dat de makers van dat Ontwerp 'er weinig danks mede behaalden. Om echter den smaad, die hier uit ontstaan mogte, te keer te gaan, deeden zij den *Kerkenraad* andermaal vergaderen, aan wien zij hunne onschuld ten klaarften te kennen gaven, met verzoek hunne goede wil en meening ten bespreken te duiden, onder verzeekering, dat zij van verderen arbeid

hier omtrent zouden afzien, en het der voorzienigheid bevoelen laten. Op het Art. UITENBOGAART, zal moeten gezegd worden, hoe deeze zijne handelingen oorzaak waren, dat de *Kerkenraad*, aan *Burgemeesteren* te kennen gaf, niet te kunnen besluiten, hem te beroepen, op voorstel van *Burgemeesteren*, als ook van het verslag, dat door hem en *Taffin*, op ordre van *Burgemeesteren* aan hun gedaan was. Na de gewoone jaarlijkche verandering der *Wethouderschap*, volgens gewoonte geschied was. Ontboden de nieuw aangekoomene *Burgemeesteren*, zijnde toen de Heeren *Reinier Kant*, *Willem Bardes*, *Cornelus Floris van Teilingen* en *Nic. F. Oetgens van Waveren*, alle de *Predikanten* voor zig, in bijzijn van de Heeren *P. Boom*, *K. P. Hooft* en *Barthout Krombout*. De *Burgemeester Kant*, hield den *Predikanten* voor, hoe zij Heeren *Burgemeesteren*, in ervaring gekoomen waren, dat zij *Predikanten* 't niet eens met elkander waren, en dat deeze geschillen moesten worden weggenomen; dat de begeerte van *Burgemeesteren* was, dat ieder van hun zig daar toe bevljigde, om grooter kwaad voor te komen: dat, hadden zij eenig verschil onder elkander, ze dat onder elkander mogten afdoen, en niets daar van op den *Predikstoel* brengen: deden zij het niet, de Heeren zaten daar, om andere middelen in 't werk te stellen. De *Predikanten*, een weinig tijds buiten gestaan hebbende, om hun antwoord te beraamen. Antwoordden door hunnen *Amptgenoot J. Ambrosius*, dat zij de Heeren zeer bedankten, voor hunne zorge ten nutte der Kerk, dat zij geneegen waren de vrede, die ze dertien jaaren onderhouden hadden, verder te bewaren, en nog niemand gelegenheid gegeven hadden, anders van hun te denken, en was 'er iemant die schuld had aan de *Vredebreuk*, hij mogte 'er zig van ontdoen. *Arminius*, daarop verlosf verzogt hebbende te spreken, betuigde, dat hij door het *zevende Kapittel aan die van Rome*, een weinig anders uitleggen, dan veele der *Herforinden* gedaan hadden, niets ter *Waereld* geleerd had, of wilde leeren, het geene strijdig was met de *Belijdenis of Catechismus*, en dat hij niet getwijfeld had, of hij mogt volgens de vrijheid, allen *Christen Leezaaren* toegestaan, de plaat-

ten

ten der *H. Schrift*
En verder, wij
leggingen streefde
daar dan ligtelijc
te handelen met
mogte geschiedde
ne afgezondene
verzocht, dat d
ni hunne gewoo
gemeesteren de
en na weder
meester Kant,
best geraden v
berusten, en
vergetelheid b
dacht, daar ov
en dat hunne
Leerstukken op
onder elkande
hen verder all

Arminius g
de *Romeinen*,
verschillende
geleerd en g
en tegen he
pe ooren, on
de zulken m
altoos iets, h
neemen. In h
gelegenheid
(zo hij zeide)
den, dat de
werk, het ge
gesteld, vervol
schen uit het g
Joden. Veel
Prediking dapp

fen der *H. Schrift*, naar ingeeving van zijn geweeten uitleggen. En verder, wijl 'er eenige waren, die waanden, dat zijne uitleggingen streeden met de *Formulieren van Eenigheid*, men hem daar dan ligtelijk kon overtuigen, en hij bereid was 'er over te handelen met zijne mededienaaren, biddende echter, dat het mogte geschieden ten overstaan van Burgemeesteren, of hunne afgezondenen. *Cuchelinus*, toen het woord opvattende, verzocht, dat deeze zaak Kerkelijk zijnde onder Kerkelijken, na hunne gewoonte mogte verhandeld worden. Waarop *Burgemeesteren* de *Predikanten* andermaal deden buiten staan, en na weder binnen geroepen zijnde, verklaarde de Burgemeester *Kant*, dat het besluit der Heeren was, dat zij best geraden vonden, dat de *Kerkenraad* de gansche zaak liet berusten, en al de verschillen die 'er geweest waren, aan de vergetelheid bevolen: dat het de Heeren zeer onvoegzaam dacht, daar over weder eene nieuwe Vergadering te beleggen, en dat hunne wil was, dat men zig zou hoeden van nieuwe Leerstukken op den Predikstoel te brengen, maar die met en onder elkander in het bijzonder te verhandelen, vermaanende hen verder allen tot eendragt.

Arminius ging voort met zijne *Leerredenen* over den *Brief aan de Romeinen*, onder een groote toeloop van hoorders, die met verschillende oogmerken bezielde waren: zijne Vrienden, om geleerd en gesticht te worden, zij die hem min genegen, en tegen hem vooringenomen waren, luisterden met scherpe ooren, om eenige dwaalingen bij hem te ontdekken, en aan de zulken miste het ook niet, of vonden, zo zij meenden, altoos iets, hoe voorzichtig de Leeraar zig ook mogte in acht neemen. In het volgende jaar 1593, bleek dit ten klaarsten: bij gelegenheid van de verklaring van *Rom. IX.* had *Arminius*, (zo hij zeide) om alle ergernis te mijden, alleenlijk staande gehouden, dat de Apostel ter dier plaatse, de stoffe en het oogmerk, het geene hij zig in de voorgaande Kapittelen had voorgesteld, vervolgende, zijne Leere van de *rechtvaardiging des menschen uit het geloof, verdedigde tegen de meeste tegenwerpingen der Jooden*. Veele oordeelden, dat hij het Christendom met die Prediking dapper verdedigd had, doch veele andere oordeelden daar

daar op verre na zo gunstig niet over. De Kerkenraad vond goed; afzonderlijk, buiten hem, te vergaderen, en handelde met hem, den 25ften Maart, in welke vergadering, het alles behalven broederlijk toeging, zo dat *Hallius* het best vond de vergadering voor dien dag te doen scheiden, en 't liep aan, tot bijna het einde des gemelden jaars, voor dat hij met zijne broederen verzoende.

De Wethouderschap in het volgende jaar hunne gedachten hebbende laten gaan, op eenige verbeetering der Latijnsche Schoole, koozen *Arminius*, om eenige Wetten daar voor in order te brengen, het geen hij verrichtte, en die opstelde, gelijk zij nog in wezen zijn.

Gedurende andere bezigheden, hield hij zig onledig met het onderzoek van het gevoelen der Schoolen van *Geneve*, wegens het leerstuk der *Godlijke voorbeschikking*, om, zig eens van alle de twijffelingen te ontdoen, waarin hij zig tot nog toe bevond, en die, alsdan de Geleerden voortestellen. *Cuchlinus*, voorheen zijn Amptgenoot, doch nu zedert eenigen tijd Hoogleeraar te *Leiden*, stond zig in den Echt te begeeven met zijn Vaderlijke Moei. *Arminius* ter feestviering genodigt zijnde, hield bij die gelegenheid veele gesprekken met *Franciscus Junius*, over den val van *Adam*, en de gevolgen van dien, welke gesprekken naderhand, door geleerde Brieven vervolgd werden; dan, bij niemand meende hij hieromtrent beter te slagen, dan bij *Uitenbogaart*, aan wiens oordeel hij veel vertrouwde.

Voorzitter op de *Zuidhollandsche Synode* zijnde, werd hem daar opgelegd, alle de *Dwalingen der Herdooperen* te onderzoeken, en die in een bijzonder Boek te wederleggen. In 't eerste scheen hij daar toe gewillig, maar naderhand door veele zaken afgeschrikt zijnde, bragt dit weder nieuwe verdenkingen tegen hem op.

Dus waren 'er vijftien jaaren verlopen, waarin *Arminius* den dienst als Predikant te *Amsteldam*, niet zonder groote moeilijkheden had gesleeten, en na verloop van dien tijd, werd hij na eenige voorafgegaane onderhandelingen, ter plaatsvulling van den beroemden *F. Junius*, die in 't voorgaande jaar 1602, aan de Pest overleden was, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid

heid te *Leiden* t
genstands voltro
Regeering, die
ter door eene l
schriften van *Trig*
vindt men een v
te werk gesteld
stemgeving, to
anderen, als *Uit*
haatlijke afschik
het te weeren,
geen dienst te z
stijd in verschil
gehouden word
den en *Remonst*
dat 'er geen r
Uitenbogaard, e
aan wil toeschr
hoofdgebreken
zijn geweest. V
roeping werd t
alvoorens in o
driftige voorsta
eischt hebben, t
ongeloofbaar v
onderhandeling
in van een kwa
minsten ze wer
geheurd, en in
mooren *Kromh*
Personen, aan
was en *Armi*
ven, bekleeder
toden Julij 160
de H. Godgeleer
deese waardighe

heid te *Leiden* beroepen, welke beroeping niet dan na veel tegenstands voltrokken werd. Vooral de weigering van de Stads Regeering, die hem niet begeerde te ontslaan, welke echter door eene bezending hier toe werdt overgehaald; in de schriften van *Trigland* en anderen, die niet gunstig voor hem zijn, vindt men een verhaal van alle de moeiten, die *Arminius* zou te wèrk gesteld hebben, om zijne Amptgenooten ter hunner stemgeving, tot zijn ontslag te beweegen: Zo als men bij anderen, als *Uitenbogaard* enz., die allersterkst voor hem zijn, haatelijke afschilderingen van het gedrag des *Kerkenraads*, om het te weeren, geboekt vindt. Wij vermeenen den Leezer geen dienst te zullen doen, met herhaalingen van zaaken, die altijd in verschil zullen blijven, en voor waar of onwaar zullen gehouden worden, zo lang 'er verschil tusschen de *Gereformeerden* en *Remonstranten* overblijft, want dit is en blijft zeker, dat 'er geen meer geloofwaardigheid, in de schriften van *Uitenbogaard*, en in die van *Trigland* is, dan de Leezer daar aan wil toeschrijven, als hebbende zij beiden naamelijk hunne hoofdgebreken, van door passie hier en daar toe vervoerd te zijn geweest. Wij zeggen, dan alleenlijk, dat zijn ontslag en beroeping werd toegestaan op voorwaarden, dat hij met *Gomarus* alvorens in onderhandeling zou treden, 't geen eenige al te driftige voorstanders van *Armin*, willen, dat zij zelven zouden geëischt hebben, 't geen echter mij volgens bijgaande omstandigheden ongelooft voorkomt. Doch hij zij, wie hij zij, die deeze onderhandelingen bewerkt heeft, geen van beiden dienen daar in van een kwaad oogmerk verdacht gehouden te worden, ten minsten ze werden door de Curatooren der Hooge Schoole goedgekeurd, en in tegenwoordigheid van de Raadsheeren, en Curatooren *Kromhout* en *Hogerbeets*, en twee of drie Kerkelijke Persoonen, aangevangen en geëindigd, met die uitslag, dat *Gomarus* en *Arminius* elkander de hand van Broederschap gaven, bekleedende *Gomarus* zelf, *Arminius* daarna, op den 10den Julij 1603, met den titel en waardigheid van Doctor in de H. Godgeleerdheid. Zijnde hij *Arminius*, de eerste, die met deeze waardigheid in de *Leidsche Academie*, van den Rector

Mag-

Magnificus en de overige Professooren, volgens het verhaal van *Brandt*, vereert is.

Dit verricht zijnde, nam hij afscheid van de *Amsteldamsche Gemeente*, en vertrok naar *Leiden*, ter aanvaarding van deeze nieuwe waardigheid, voorzien zijnde met getuig-schriften, zo wel van den *Kerkenraad* als *Clasfs*, zo lofflijk als iemand zou kunnen wenschen. Het zal den Leezer niet verveelen, dat wij dezelve hier woordlijk invoegen, gelijk ze door ons gevonden worden, in de reedsgemelde *Lijkreden* van *BERTIUS*, op *Arminius*, zijnde de inhoud van het eerste:

't Getuigenisse der Kerke van Amsteldam, vertaald uit het Latijn.

„Indien de redelijkheid selve onder 't gemeine geselschap der Menschen, dit van ouds her als voor een bestendige wet heeft willen gehouden hebben. dat die geene, die loffelijke re-commandatie, ende eerlijke waerheidsgetuigenisse weerdig geoordeeld werden, die ergkens bij t' ghemeijne beste seer wel hebben gedaan: soo zijn veel meer sulcke eerwaardig de gheene, die in den woorden Gods arbeidende, den dienst des H. Euangelij en de ghemeijnte onses Heere Jesu Christi, veele jaaren lang met sonderlinge vrucht hebben betreeden, Daerom nadien D. D. *Jacobus Arminius*, onse Eerwaardige Broeder in den Heere sulx nu van ons begeert heeft; so hebben wij geacht, dat wij hem niet mochte weigeren, dus:”

„So willen wij dan door dit schrift bij allen ende eenen eijgelijken betuigt hebben, dat wij als nu door langduurighen ommevang de hoogste oprechtigheid des onstraffelijken levens der gezonde leere, ende van gelijcke der manieren en zeden van den voornoemden seer treffelijcken persoone ende onsen alderweersten mededienaar in Christo, sulx hebbende doorzien ende versocht, dat ons geen dinck wenschelijker en is, ende dat wij altijd zijnen raet, hulpe, gemeijnsame ommevangh ende geselschap mochten genieten, daar toe oock de vriendchap, die zo langen tijd onder ons gepleegt is, onderhouden. Maer nademaal de ghenadige ende groote Godt wat anders over hem

en

en ons schijnt be
Heere onsen Go
zijn allerhoogste
heele ghemeente
geschied is, dat
noemden onses a
Christi alhier onc
lijck met ons aar
gen sien ende v
„Ende wij b
ligen herte, dat
in den Heere,
in den Heere,
fens ons in 't
zijner bediening
ons ten allentha
houden en hem
cortlijk met eer
zaligheid en he
linge, sulx m
toekomst. soo
voortreffelijke
allen godsalige
ren, dat wij
genegenheid
tum in onsen
achtsten Sept

en ons schijnt besloten te hebben, zo is 't, dat wij denselven Heere onsen Godt seer grootelicks hebben te danken, over zijn allerhoogsten tot deeser tijd toe tegen ons en deese geheele ghemeente bewesene goedertierenheid, waar door het geschied is, dat wij uit de neerstigheid en arbeid des voornoemden onses alderlieffsten mede arbeidere in den wijngaard Christi alhier onder ons vermoeit ende wackerlijk te samentlijk met ons aangewendt, geen kleine vruchten hebben mogen sien ende vreugdelijk genieten."

„ Ende wij bekennen voorts alle te samen met seer gewilligen herte, dat wij in den selven onsen allerlieffsten broeder in den Heere, van wegen zijne te samen gevoegden crachten in den Heere, van wegen zijnen vlijt ende wackerheit nefsens ons in 't betrachten van eenderlij ende ghelijke deelen zijner bediening beweesen, van wegen den seer bereiden aart, ons ten allenthalven medegedeelt, in der waarheit seer gehouden en hem allen danck schuldig zijn. Derhalven, om cortlijk met een woord alles te zeggen (nademaal zijne godzaligheid en hoogste vroomigheid, midsgaders ook de sonderlinge, sulx met seer goed recht, als het geene haer eigen toekomst. soo te seggen vereijfschen) soo ist, dat wij deesen voortreffelijken persoone en seer waerdigen Broeder in Christo, allen godsaligen vroomen geleerden luijden, also recommandeeren, dat wij hem met meerder gunste, en met meerder toegeneegenheid, des herten niet recommandeeren können. Datum in onsen Kerkenraets vergaderinge tot Amsteldam den achtsten Septembris Anno 1603."

In de name van alle

Des Goddelijcken woords Bedienaar

JOHANNES URSINUS *des Kerkenraets Praeses.*

JOHANNES HALLIUS *Predikant tot Amsteldam.*

JOANNES HALSBERGIUS *Herder der selver Kercke.*

Den

De Inhoud van het Klasficaale getuigfchrift was van inhoud als volgt :

„ Allen ende eenen ijeghelijcken, die dese onse tegenwoordige ghetuigenisse fullen lefen of horen, heijl ende vrede door den eenighen middelaar Christum.”

„ Nademael de seer treffelijcke ende gheleerde Doctor Jacobus Arminius, van de Edele en door haer gheleerdheid vermaerde Heeren Curateurs der hoge Schoole, die daer is tot Leijden, van den H. Kerckendienst (die hij nu vele jaren in de Ghemeijnte tot Amsterdam met allerhoogsten lof bediend heeft) tot de publieke profesie der H. Theologie te beroepen, en openbaerlijk in deselven gheinstalleert ende inge-
feegent is: So hebben wij hem van ons vertreckende, door dit ons (hoe wel gheringe) Schrift, den gedachte Curators, mitsgaders ook alle vroomme wille recommandeeren, en met onse getuigenissen (gelijk het gebruecklijk is) vereeren.”

„ Soo ist dan, dat wij dienstknechten Jesu Christi gesamentlijk, met den Ouderlingen des Amsterdamschen Clasfis ghetuige, dat de gedachte D. Doctor Arminius nu 15 jaaren langh eenen lidmaat onses Clasfis geweest is, welken tijd gedurende hij de gefonde leere suiiverlijk met groote vrucht geleerd heeft, de Sacramenten volgens d'instellinge des Heeren bediend, ende ware Christelijke Religie met groote ijver verbreit, en met zijne vlijtige tegenwoordigheid, de Clasficaale vergadering doorgaansch verciert; en ook door sene voorsichtige raed, sware saaken van groot gewichte met anderen verrichtet, ende alle laste hem opgeleid strekkende tot opbouwinge der gemeente altijt bereidelijck heeft gedragen, ende zijne H. beroepinge met eerlijkheid ende vromigheid des levens tot op daesen dach toe verciert. Cortelich hij heeft hem selven so in syn H. Ampte als in den ommegangh zijns leevens tegen al fulx gedraagen, als 't eenen waren dienstknecht Jesu Christi betaamt: Invoegen, dat wij hem voor syne vrientlijke toegenegenheid tegen ons, en voor de beleeftheid, waarmede hij een iegelijk van ons heeft bejegent, de allerhoogste eeuwigen dank seggen. Wij verfoeken dan aan
al-

alle ende een eij
den voornoemden
gezeit hebben will
bieden. Dat se h
(ter oorfaeke van
verstands, die in
naar haer vermoger
heid, van de nam
Schole en der Ker
beiders ende me
des H. Geestes v
Amsterdam, uit on
September 1603.”

JOA

JOA

Zij die niet ge
twisten, weeten
beide bovenstaand
geene de Amstela
tegen BRANDT, h
al te scherpvoork
dat bij een onpar
van 's Mans reden
dat 'er aan de ech
minste twijffel is.
mede vergelijkend
vervolg van hebbe
nede Getuigfchrif
noch van Kerkenra
het verhaal van T
berlijk Protocol op
nen zonder mislei
het wel besluiten k
W DRELL.

alle ende een eijgelyk en van wat staat dat sy syn , dat sy den voornoemden D. D. Jacob Arminium, voor sodanig als wij gezeit hebben willen houden, erkennen, aenneemen, de hand bieden. Dat se hem ook wille sulke eeren als hij waardig is (ter oorfaeke van de uitneemenheid en sonderlinge gaven zijns verstands, die in hem schijnen ende lichten) bewijfen, en naar haer vermogen haer H. eerbiet bevorderen, tot heerlykheid, van de name Godes, mitsgaders tot opbouwinge der Schole en der Kerke. Tot welke einde wij zijne medearbeiders ende mededienstknechten hem de menigerlij genade des H. Geestes van harten gesamentlyck toewenschen. Tot Amsterdam, uit onse Clasficaale te saamenkomste, op den 1ste September 1603."

JOANNES HALSBERGIUS, *Clasfis Praeses.*

JOANNES HALLIUS, *Predikant te Amsterdam
des Clasfis Scrib, uit desfelvege name.*

Zij die niet geheel onkundig zijn, in de daarna ontstaane twisten, weeten hoe veele aanmerkingen naderhand op deeze beide bovenstaande getuigfschriften gemaakt zijn, van al het geene de *Amsteldamsche Predikant*, RUIJL, in zijn geschriften tegen BRANDT, hier op ingebragt heeft, zullen wij, als ons, al te scherpvoorkomende, geen gewag maaken, om reden, dat bij een onpartijdig onderzoek van zaaken blijkt, dat veele van 's Mans redenen geen steek kunnen houden, en ook om dat 'er aan de echtheid van deeze beide geschriften, geen de minste twijffel is. Want, deezen voor echt houdende, en daar mede vergelijkende, het geene TRIGLAND en RUIJL, 'er in 't vervolg van hebben opgegeeven, dan moet men de bovengemelde Getuigfschriften, voor valsch en bedrieggelyk houden, dat noch van *Kerkenraad*, noch *Clasfis* te wachten is, of men moet het verhaal van TRIGLAND, dat hij als een Extract uit het Kerklyk Protocol opgeeft, als dusdanig beschouwen, waar toe men zonder misleiding van berichten plaats te geeven, ook niet wel besluiten kan of mag. Wij zullen ons met het gan-

sche verhaal van TRIGLAND niet vermoeyen, om reden dat wij buiten staat zijn, te beslisen of hij het Protocol, of liever het Extract daar uit, getrouwlijk geboekt heeft; dan of hij het door aanvullingen en uitlatingen verminkt heeft, waarvan zijne tegenstrevers hem beschuldigd hebben; doch dit volgende zijn wij, der waarheid verschuldigd, hier bij te voegen. Het was (zo wij gezien hebben) in 't jaar 1603, dat *Arminius*, als *Hoogleeraar* beroepen werd, en van *Amsteldam* naar *Leiden* vertrok; in dat jaar nu, noch in geen der voorigen, wordt dat Protocol, op wiens Extract *Trigland* zig beroept, gevonden. Dit moest noodzaaklijk bij *Brandt*, die, *Arminius* en zijne Navolgers, ten sterksten toegedaan was, geen gering nadenken baaren, zonder dat het hem gelukte te weten, waar aan het haperde. Hem werd wel bericht, van het geen ten opzigte van de beroeping was voorgevallen, maar niets, van dat al, waar mede *Triglands* verhaal, ten nadeele van *Armin* was opgevuld. *Brandt*, was te kundig om aan losse geruchten geloof te geeven, veel min, die te boek te stellen, in eene zaak van dat gewigt, waarbij de eer van den Overledenen *Arminius*, zo veel gevaar liep. Hij dan ontdekte door naspooringen zo veel, dat dit verhaal wel in het Protocol gevonden werd, maar niet op den tijd, noch plaats daar het behoorde, dat het was een opstel, gemaakt, veertien jaaren daarna, en dus agt naden dood van *Arminius*, door *Petrus Plancius*, ten verzoeke van *Adriaan Smout*. In een tijd, dat de Remonstranten binnen *Amsteldam*, allersterkst in den haat waren, en dat verhaal was getekend No 5. op den 12den Januarij 1617, in het *Kerklijk Protocol* ingelast. Het kon dus niet ten nadeele van *Armin* strekken, en *Brandt* had ruimte te zeggen, (voor deeze gedaane ontdekking,) dat het ter behoorlijker plaats niet te vinden was, en hier mede kunnen wij van deeze zaak, daar zo veele letters om geschreeven, en zo veel papiers om beklad is, afstappen. Wijl uit dit eenvoudig verhaal blijkt, hoe de *Kerkenraad* en *Klasfis*, met *Arminius*, alle voorige geschillen in der minne vereffend hebbende, met vrije gemoeden de bovenstaande getuig-schriften hadden kunnen geeven: hoe *Brandt* het *Extract* van
Trig-

Trigland bijgebrac
het verhaal van 2
zers had moeren
waar van hij meld
het papier gebragt
om dat *Arminius*,
daar van niet kon e

Het duurde ech
Scholen werden h
Zijne eerste tegen
bij wien zig ook z
van 't Staate Kolle
Arminius niet dragen,
niet en *Heidelbergsche*
Kerk gewoon was
Armin zo veel, da
dat hij volgens he
ste voorstanders,
te kunnen verklaa
belijdenisse, w
zegt: dat hij te
verklaart, dat zij
sche Confessie, laa
zelve *Cervinus* be
verdedigde, tege
werden spoedig
zijne Leerlingen
gen op het papie
van *Calyijn*, maa
tende waren.
Schriften van dien
aar uit alle de ge
hoe onzeker echt
statie was, zou n
aan den geleerden

Trigland bijgebracht, had kunnen ontkennen, en dat 'er aan het verhaal van *Trigland* alleen ontbreekt, dat hij zijne Lezers had moeten verwittigen, dat het verhaal van zaaken, waar van hij melding maakt, zo veele jaren later, eerst op het papier gebragt was, welk verhaal of invoegfel onnut was, om dat *Arminius*, agt jaaren na zijn overlijden, de waarheid daar van niet kon erkennen, of ontkennen.

Het duurde echter niet lang, of de twisten op de Hooge Schoolen werden heviger, dan zij in de Kerk geweest waren. Zijne eerste tegenstanders waren, *Gomarus* en *Festus Hommius*, bij wien zig ook zijn behuwd Oom, *Cuchlenius*, als Regent van 't Staate Kollegie voegden. De eerstgenoemde kon in *Arminius* niet dragen, dat hij anders dacht, over de *Geloofsbelijdenis* en *Heidelbergfchen Catechismus*, dan men in de *Gereformeerde Kerk* gewoon was te denken, en van de eerste verschilden *Armin* zo veel, dat hij zig nooit bepaaldelijk wilde verklaren, dat hij volgens het getuigen van *A. Corvinus*, een zijner hevigste voorstanders, verklaard had, het 16de Artikel, daar van, niet te kunnen verklaren, hoe dit nu strookte met zijne mondelijke belijdenisse; waarbij hij volgens *Brandts* verantwoording, die zegt: dat hij tot het einde zijns leevens toe beweerd heeft, en verklaart, dat zijn gevoelen overeen kwam, ook met de *Nederlandfche Confesfie*, laaten wij aan het oordeel van anderen. Ja de zelve *Corvinus* belijdt, dat hij in den beginne de Leerstukken verdedigde, tegen zijn eigen gevoelen: Dan zijne gedachten werden spoedig min of meer ontdekt in eene Disputatie, die hij zijne Leerlingen deed houden over de *Predestinatie*, en stellingen op het papier bragt, die niet alleen tegen het gevoelen van *Calvijn*, maar tegen de aangenoomen Leer der Kerke strijdende waren. Hoe *Gomarus* zig hier tegen gedroeg, is uit Schriften van dien tijd genoeg bekend: hier zeggen wij alleen, dat daar uit alle de gevolgen der beklaglijke twisten gesprooten zijn; hoe onzeker echter *Arminius* zelfs in het *Leerstuk der Predestinatie* was, zou men kunnen opmaaken uit een zijner *Brieven*, aan den geleerden *Junius*, waarin hij zeide: *Ik en hebbe tot noch*

(Juli)
 eijen, en inden dat
 Protocol, of lever
 oeft; dan of hij het
 heeft, waarvane
 ch dit volgen zijn
 voegen. Het va
 dat *Arminius*, in
 om naar *Leiden* ver
 en, wordt dat Pro
 ot, gevooden. Dit
 tu en zijne Navol
 ring radenken ba
 en, van aan het
 t geen ten opzichte
 niets, van dat al,
 van *Armin* was op
 geuchten geloof te
 n vent ook van dat
 eenen *Arminius*, zo
 nalpooringen zo veel,
 inden werk, maar niet
 rde, dat het was en
 en dus agt raden dood
 verzoeken van *Adrian*
 ten binnen *Amsterdam*,
 verhaal was getekend
 in het *Konink Protocol*
 e van *Armin* braken,
 deezee getuise ontdek
 tet te vinden was, en
 , daar zo vele letters
 beklad is, uitstappen.
 hoe de *Konink* en
 chillen in der mine ver
 de bovenstaande getuig
 Brandt het *Extrakt* van
 Trig-

toe niet connen, met een seekere waarhoudinge des gemoeds, toestemmen het ghevoelen der gheleerde menschan, soo van onsen als van ouden tijden, van het besluit der Predestinatie ende verworpinge. Het geweten mijner onervarentheid en lijdt niet, dat ik de oorsaaks van dees een seeker oordeel soude toeschrijven. Ik hebbe dan tot nu toe getwijffelt: vreesende eens anders gevoelen toetestaan, daar van mijn gemoet, niet gheheelijk verseekert is, en niet dervende vastelijk seggen, het gheene ik wel voor waarachtigher houde, maer dat noch niet en is, door de stemmen van geleerde voorgesteld. Deeze en meer andere twijffelingen hem voorgesteld zijnde, en gevraagd, zo door Klasfisfen als Kerkenraaden, om verklaaring van zijn eigentlijk gevoelen, zo was gestaag het antwoord: *Ik sal de waarheid seggen, maar niet alle de waarheid die ik weet, maar sal ze zeggen als het geleezen zal zijn; doelende daar mede op de Nationaale Sijnode, welke hij als toen voor het eenige middel hield om de sweevende geschillen ten eind te doen komen. Welk gezegde van hem gestaaft word, door zijn brief aan R. Donteklok, waarin hij schreef: Ik hebbe geantwoord, dat ik in de Sijnode Nationaal soude verklaaren 't geene ik hadde, dat ik nu bereid ben, so haast de zelve komt, 't welk ik hoope dat geschieden zal en met groote begeerte verwagte enz. enz., en in eenen anderen, zegt hij: waartoe sal ik de particuliere Sijnode voorstellen, dat ik hebbe tegen de Leere van sommigen, die gij (R. Donteklok) de Kerk noemt? op dat se die soude verbeeteren? dat kan se niet doen, om dat se de magt niet heeft, om die questie te beslegten, die alle de Kerke van de Provintien aangaan, waar toe sal dus een particulier Sijnode kennisse neemen, daar ze niet in staat is een oordeel te vellen, enz. enz.*

Deeze duistere antwoorden, maakte het kwaad vermoeden, dat 'er van hem plaats had, des te heviger, en echter Arminius had 'er zijne reden voor, om dus en niet anders te handelen, zo als men zien kan, uit gem. brieven aan die R. Donteklok.

Doch men hoore hem zelve zig hier op duidelijker verklaaren, voor de Staaten, in zijn verhaal, hier van mondelijk

en

en schriftelijk ge
 „nadeelig, nu e
 „na gectrooijt is,
 „denken in Reli
 „geweigerd heb
 „ren, so bidde ik
 „van deeze zaake

„In den Jaare
 den gekomen, c
 Sijnode, met nam
 en Daniel Dolegi
 en Delft, en di
 ten, gedeputeerde
 ter Bogaarts, tot
 dat in de Clasfise
 denten van Leide
 Kerke te worden
 tegens de leere d
 die Studenten v
 sochten daarom
 wilde treden, o
 faake te remedi
 sodanig middel o
 soude zijn, met
 eenig Student i
 mij geleerd te h
 neer eenig Stud
 den Broederen
 sche Confesfie e
 mij geleerd te h
 Confronteerden:
 mijn eigen koste
 deren believen se
 zijnde, den las
 ja.”

en schriftelijk gedaan. „ Maar alzo seker geruchte mij seer „ nadeelig, nu een merklijke tijd so binnen als buiten lands „ na gestrooijt is, als dat ik dikwils verzogt zijnde mijn be- „ denken in Religions zaaken te openbaaren, en sulks altijd „ geweigerd heb, waar uit groote swarigheden ontstaan wa- „ ren, so bidde ik dat het mij voor eerst geoorlooft zij, wat „ van deeze zaake zij, naaktelijk te verklaren.”

„ In den Jaare 1605 den 30sten Junij, zijn tot mij, tot Lei- den gekomen, drie Gedeputeerden des Zuid Hollandsehe Sijnode, met namen, *Franciscus Landsbergius*, *Libertus Franxius* en *Daniel Dolegi* Predikanten te Rotterdam, 's Gravenhage en Delft, en die verklaarden in bysyn van twee Predikan- ten, gedeputeerden des Noord - Hollandschen. Sijnode *Johan- nes Bogaarts*, tot Haarlem en *Jacobi Rolandi* te Amsterdam, dat in de Clasfisen, hier en daar vernomen was, dat de Stu- denten van Leiden in hunne Examen, om ten dienste der Kerke te worden toegelaten, op sommige vragen nieuwe en tegens de leere der Kerke strijdende antwoorden gaven, welke, die Studenten verklaarden van mij geleerd te hebben: Ver- sochten daarom, dat ik met hun in vriendelijke Conferentie wilde treden, om te verneemen, wat daar van ware ende de saake te remedieeren. Hierop gaf ik voor antwoord, dat ik sodanig middel onbekwaam achtte, om dat altyds van node soude zijn, met mij in Conferentie te treden, so dikwils als eenig Student ijet vreemds antwoorde, en voorgaf sulks van mij geleerd te hebben: dat derhalve beeter ware, so wan- neer eenig Student iets antwoordde, in zijn Examen, 't welk den Broederen dachte, strijdende niet tegens de Nederland- sche Confessie en Catechismus te zijn, en die seide zulks van mij geleerd te hebben, men denzelven terstond tegen mij Confronteerden: waartoe ik te antwoorde bereid was, om op mijn eigen kosten te komen ter plaatse, daar het de broe- deren believen sou, en dat sulks eens of tweemaal geschied zijnde, den laster of de waarheid, sou aan den dag bren- gen.”

„ Dan, *Franciscus Lansbergius*, die het woord deede, in-
steerde op het verfoek van Conferentie, waarop ik verder ant-
woorde, dat ik met hen niet konde goedvinden in Conferen-
tie te treden, om dat se kwamen als gedeputeerden, die van
haare befoignes rekenfchap zoude geeven, aan den Sijnode,
dat ik derhalven, niet dan met weten en consent, jaa door
bevel van mijnen principaale sodanige conferentie mogte aan-
gaan. Benevens, dat mij befwaarlijk soude fyn, de uitkomfte
van de conferentie op haar lieder raport aan de Sijnode te
laten berusten.”

„ Zeide voorts, dat haar verzoek zonder oorzaak of reden
was, also ik mij onfchuldig kenden van iets tot Leiden, of
tot Amfteldam geleerd te hebben, dat tegens Gods Woord,
Confesfie of Catechismus der Nederlañdsche Kerke ftrijgend
is, dat mij zulks nooit van niemant was nagefeit, nochte mijns
achtens lichtelijk zoude konnen beweefen worden, dan echter
prefenteerden hun, fo fy de qualiteit van Gedeputeerden
wilden afleggen, en in 't particulier in onderhandeling tree-
den, daar toe op fttaande voet bereid te fyn, wel verftaan-
den, dat van ieder point, fy haare meeninge en ik de mijne,
fy haar bewijs, en ik het mijnen zouden inbrengen: en in ge-
valle wij elkander verflonden, waare de zaak afgedaan, fo
niet, dat dan daar van geen verhaal soude gefchiedden, maar
alles tot de *Nationaale Sijnode* worden uitgefteeld. En dit werd
door hun geweigerd. Ook fouden zij, daar mede zijn vertrok-
ken, ten ware, ik verzocht hadde, dat zij *D. Gomarus*, en
D. Trelcatio p. m. mijne Collega's, ook gelijke Conferentie, op
gelijke voet zouden aanbieden, aangezien, ik mijn erachtens,
even zo weinig oorzaak tot dit haar verzoek hadde gegeeven,
als een van die, waar toe ik ook eenig bewijs bijbrachte, te
lange te verhaalen. Waarop fy verklaarden, fulks te fullen
doen, en feiden voor haar vertrek fulks gedaan te hebben.”

„ Dit is geweest het eerfte verfoek, daar van fo veel ten
mijnen nadeele van gefproken is, en van veele, met afaating
en bijvoeging verteld is, met achterlaating ook van mijnen ge-
daane prefentatie.

„ Ec-

„ Eenige dage
dergelijks bij d
doch met sodanig
dat men als dan
het daar bij soude
hoven en *D. Meru*
lingen tot mij kwa
foek niet konde b
genoegden, is de

„ Den 9den N
puteerden des Z
Hommius, cum foc
teit van Leiden
dat de Profeffoor
den, bij haar I
hebben, dat He
fesfooren, eenig
iets anders in d
dat fulks op de
wachte, aange
deputeerden d
bende, verzoc
vragen, de F
een ieder van
woordden, d
fulks is gefch
van de komfte
daarne te wet

„ Hierna be
weder aangefp
in 't Jaar 1607
Zuidholland, d
kwamen *Jan B*
Leijden, en D
te verneemen,

„ Eenige dagen daar na, den 28sten Julij 1605, is ook iets dergelijks bij den Kerkenraad van Leiden mij aangediend, doch met sodanige meening, indien ik haar verzoek goed vond, dat men als dan ook andere soude aanspreken, so niet dat het daar bij soude blijven: Dan als ik den Burgemeester *Broekhoven* en *D. Merula*, s. ged. die van harent wegen, als Ouderlingen tot mij kwamen, hadden verklaard, dat ik sodanig verzoek niet konde billijken, mits reden geevende, die hun vergenoegden, is de saake daar bij gebleeven. ”

„ Den 9den November deszelve jaars, hebben de Gedeputeerden des Zuidhollandfchen Sijnoden, *F. Lansbergen*, *F. Hommius*, *cum sociis*, de Heeren Curatooren van de Universiteit van Leiden voorgedragen, *negen Vragen*, met verzoek, dat de Profesfooren in de Theologie daar op zoude antwoorden, bij haar Ed., waarop zij tot Antwoordde ontvangen hebben, dat Heeren Curatooren, niet goed vonden, de Profesfooren, eenige vragen te doen. So iemand meende, dat iets anders in de Universiteit wierde geleerd, als behoorde, dat sulks op de Sijnode Nationaal, die men binne korte verwachtte, aangediend en verhandeld konde worden. De Gedeputeerden des Sijnodi, deeze antwoordde ontvangen hebbende, verzochttten, dat het mochte geoorloft zijn, dezelfde vragen, de Profesfooren voortestellen, om te hooren, wat een ieder van hun, daarop vrijwillig zoude begeeren te antwoorden, dan ook dit verzoek werd hun toegestaan, en sulks is geschied buiten mijn weten, ja zelfs zonder dat ik van de komste der Gedeputeerden iets wiste, en ben het eerst daarne te weten gekomen. ”

„ Hierna ben ik van de Gedeputeerden, in jaar en dag, niet weder aangesprooken, ten aanzien van deeze saake: tot dat in't Jaar 1607, een weinig tijds, voor dat de Sijnode van Zuidholland, die stond te Delft gehouden te worden, bij mij kwamen *Jan Barends*, Predicant te Delft, *Festus Hommius* te Leijden, en *Dibbetius* te Dordrecht, als Gedeputeerden, om te verneemen, wat bij mij, in de wederlegginge der Weder-

doopers gedaan was : waarop als ik iets geantwoord hadde , daarover lange propoosten tusfchen ons vielen , fo verzochten zij , (nu opgeftaan zijnde , om te fcheiden ,) dat ik mijn bedenken in Religiezaaken wilde ontdekken , op dat fy het felve aan de Synode mochten voordragen , en de Broederen des aangaande genoegten geeven : dan ik weigerde , feggende dat het niet bekwaamelijk konde gefchiedden , dan in de Synode Nationaal , welke wij nu haast hoopten (volgens confent der Ed. Mog. Heeren Staaten) te houden , in het welke ik mij beloofde zo naatelijk te verklaaren , dat fy geen oorzaak fouden hebben te beklagen , dat 'er iets ware agter gehouden , voegende daar bij , dat ik hun niet konde vertrouwen rapport te doen , wijl ieder de beste is , om zijn zaak te verklaaren , waar mede wij fcheiden , "

„ Benevens deefe ben ik wel van eenige Predikanten particulierlijk verzocht , dat ik mijn bedenking , den Gemeene Broederen in de Sijnode wilde verklaaren , ook wel van fommige , dat ik hen eenig mijn bedenken wilde openbaaren , op dat fy daar op in de vreefe des Heeren mochten letten , met beloften van het bij zig te houden ; aan welke eerfte ik in 't gemeen voor antwoord gaf . Dat men geene reden had , zulks meer van mij , dan van een ander te verfoeken ; om reden boven gemeld) en aan een niet van de minften , hebbe ik wel tot drie verfcheidene reife , geprefenteert bereid te zijn , met hem in Conferentie te treden , over alle de ftukken der Religie , hoe men de waarheid best zoude mogen bevestigen , en de logen wederleggen , en zulks in bijzijn , van de voornaamfte van ons Vaderland , fonder dat hij fulks heeft willen aanneemen : andere hebben ik beantwoord na gelegenheid van tijd en faaken , enz . "

„ Nog moet ik hier bijvoegen 't geene van fommige , zo binnen- als buitens lands , ook door Brieven word uitgefirooid : namentlijk , dat ik in de *Conventu præparatorio* , op de uitschrijvinge van de Ed. Mog. Heeren Staaten Generaal , in 's Gravenhage , in de maand Junij des jaars 1607 gehouden , van de gemeene broederen , die daar tegenwoordig waren , vriendelijk ver-

ver-

verfocht zij , dat i
ten des Christelij
ren ; men soude
mooglijk ware : me
verhaald zijnde , v
nagegeeven , om
mit alle Provintien
verhaalen , hoe de
„ Mij waren ee
voorfchreeve verg
die gezegd werde
fes Vaderlands , e
gadelingen geleest
ten , mijne meeni
daar in begreepen
Vat, Vrije Wil , l
Artikelen ik heb
fijl , den Auther
(want hij was v
moedig verklae
theur te houde
antwoord gaf ;
Artikelen waren
wierden gedisp
dat hij wel wis
ik terftond in d
deefe Artikelen
of mijne Confe
woord hielde . "

„ Dit aldus
twee perfoonen
in de vergaderi
die , die Artike
(gelijk eenige
fe faake soude n
als wij op het f
head , ende een

verfocht sij, dat ik dog mijn bedenken, welke ik hebbe in saaken des Christelijken geloofs, de vergaderinge wilde openbaaren; men soude arbeiden mij Contentement te doen, so veel mogelijk ware: maar dat ik fulks hebbe geweigerd; dit aldus verhaald zijnde, verftaa ik dat mij, bij veele swaarlyk word nagegeeven, om de agtbaarheid van deese vergadering, die uit alle Provintien was vergaderd, ben daarom genoodzaakt te verhaalen, hoe deese zaake haar heeft toegedragen."

„Mij waren eer ik van *Leiden* naar 's *Gravenhage* tot de voorschreeve vergadering reisde, toegesonden Vijf Artikelen, die gezegd werden gesonden te zijn, in eenige Provintien onses Vaderlands, en bij sommige Predikanten en kerklijke vergaderingen geleesen, met sodanige meening, als of die Artikelen, mijne meening vervattende van de pointen der Religie daar in begreepen, namentlijk van de *Prædestinatie*, *Adams Val*, *Vrije Wil*, *Erfzonden* en *Saligheid der Kinderen*. Welke Artikelen ik heb geleezen, mij liet voorstaan, dat ik uit den stijl, den Autheur kende, welke ik ook in 's *Gravenhage*, (want hij was van onse vergadering) daar over aansprak, vrijmoedig verklaerde, dat ik reden had, hem voor den Autheur te houden: waarop hij genoegzaam bekenden, en voor antwoord gaf; dat se niet gesonden waren, als of het mijne Artikelen waren, maar als, die tot *Leiden* onder de Studenten wierden gedisputeert. Maar ik bejegende hem, seggende, dat hij wel wiste, wanneer fulks alleen word gestrooid, dat ik terstond in doodschuld wierde gelegd, daar ik nothans, aan deese Artikelen onschuldig was, dat ik, die nog voor de mijne of mijne Conform, mijne meeninge, nog Conform met Gods woord hielde."

„Dit aldus tusschen ons beiden, in bijweezen alleen van twee perfoonen gepasfeert zijnde, dochte mij geraden, dat ik in de vergaderinge selfs, in welke tegenwoordig waren eenige die, die Artikelen geleesen hadden, en met fulke meeninghe (gelijk eenige zelfs verklaard hadden) offe mijne waren, deese saake soude mentie maken: het welke ik ook gedaan hebbe, als wij op het scheiden waren, en nu al rede onse acte getekend, ende eenige gedeputeert, die den H. Mog. Heeren Staten

ten Generaal rapport zouden doen, van het verhandelde. Toen verzochte ik aan de Broederen, een weinig te willen vertoeven, ik hadde hen wat aantedienen, waar in sij bewilligden, seide: dat mij vijf Artikelen, (die ik in de hand hadde, en welker korten inhoud, ik hen voorlas), waren toegesonden, en welke ik verstond, dat bij een van deese vergaderinge waren gesonden in verscheidene Provintien: te weten in Zeeland en Utrecht (van deese was ik verzekerd) en dat se aldaar ook in eenige vergaderinge waren gelezen, met gedachte, dat ze de mijnen waren inhoudende, maar dat ik in goeder conscientie, als in de tegenwoordigheid Gods, verklaarden voor de gantsche vergadering, dat deese Articulen, mijne niet en waren, nog mijne meening vervattede, het welke ik tot twee male toe herhaalden; verfochte derhalve de broederen, dat se niet zo haast wilden geloven, alles dat tot mijnen nadeele gestroot wierde, of als van mij gekoomen aanneemen."

„ Hier op seide eene van de vergadering, dat ik dan wel soude doen, met de broederen te verklaaren, wat ik in de selfde articulen, voor goed, en wat ik voor kwaad hielde, op dat se eenige openinge mochten hebben, van mijne meeninge om haar te vergenoegen, 't welke ook van anderen wierd bevestigd, dan ik antwoorde, dat deese vergadering, daar toe niet was aangelegd, en dat wij alrede lang genoeg bij elkanderen waren geweest: dat ook der Heeren Staaten antwoord verwachtende was, waar mede wij gescheiden zijn, zonder dat verder eenige propoosten daar over gevallen sijn, of dat verzoek bij de vergadering bewilligt, en redene van inductie gebruikt zijn; ja daar waren eenige tegenwoordig, die daar na, (so ik verstaan hebbe) verklaard hebben, dat se in last hadden over geene Conferentie van de Leere selfs te staan, en zo verre, daar eenige mochte vallen sij daadelijk uit de vergadering zouden scheiden, soo verre is het van daar, dat ik van de vergaderinge tot het geene voorschreeven, verfocht zoude zijn."

„ Dat is ED. MOG. HEEREN, een waarachtig verhaal, van al het geene, aangaande de Broederen verzoek en mijne wei-

gering is geschied
presentatie wil aan
over niet mag be
ferentie heb afgeha

„ Het verzoek
ken, was sonder
strijdende tegens
Catechismus, oorz
anders daar toe se
ten tijden hebbe
daar van in de Si
de gedaan en ke
daar uit eenige vi

„ De manier
deputeerden, was
het vooroordeel e
door Gedeputeer
daar toe oorfaal
manier van Con
suspect houden
De redenen mi

„ EERSTELY
hollandse Sijn
schuldig ben
en mij dus me
gedeputeerden
also het werk
begreepen, on
mij opgelegd is
dit niet in een
mij in Confere
den afleggen.
grepen, so ik d
ik wenschte de
kant onder ons
behoord, heeft
Gedep. van sijn

gering is geschied, waar uit mijns achtens, mitsgaders mijne presentatie wil aanzien, klaarlijk blijkt, dat ik met regt, hier over niet mag beschuldigd worden: *Reden waarom ik de Conferentie heb afgeslagen.*"

„ Het verzoek van opening mijns bedenkens in geloofszaaken, was sonder reden, alsoo ik nooit door eenige leeringe strijdende tegens Gods woord, Nederlandsche Confessie of Catechismus, oorzaak hadde gegeven, dat ik meer dan iemand anders daar toe soude worden verzocht, het welke ik ten allen tijden hebbe gezegd, en nog zeg, mogende lijden, dat daar van in de *Synode Provinciaal of Nationaal*, onderzoek worde gedaan en kennisse genomen, of zo verstaan werd, dat daar uit eenige vrugt, kan ontstaan."

„ De manier des verzoeks, also het geschiedde door gedeputeerden, was mij klaarlijk nadeelig, mij beswaarende met het vooroordeel eens *Synode*, welke niet geacht word, iemand door Gedeputeerden tot Conferentie te verfoeken, ten sij hij daar toe oorfaake gegeven heeft, mochte daarom sodanige manier van Conferentie niet ingaan, of ik moeste mij selve suspect houden, iets anders als betaamde geleerd te hebben. De redenen mijner weigeringe zijn."

„ EERSTELYK, dat ik noch onder de *Zuidhollandsche of Noordhollandsche Synode* staa, maar andere Meesters heb, die ik verschuldigt ben van mijn doen en laten rekenschap te geven, en mij dus met hun in geene Conferentie mogt inlaaten met gedeputeerden, dan met expresse wil, ja door bevel van die, also het werk van Conferentie, op sodanige wijze niet en is begreepen, onder de ordinaire bedieningen mijns Amts, dat mij opgelegd is, want de Gedep. selve gaven te verstaan, dat dit niet in een private Collatie soude sijn, als sij weigerden, met mij in Conferentie te treden, en den tijtel van Gedeputeerden afleggen. Soude mij dus, aan mijn Overheid hebben vergrepen, so ik de aangebodene Conferentie niet had afgeslagen. Ik wenschte dat mijne broeders gedachten, dat nooit Predikant onder ons, die nogthans als ledemaat, tot sijnen *Synode* behoord, heeft durven aangaan eenige Conferentie, met de Gedep. van sijn *Synode* sonder weten en Consent van de Magistraat

straat der plaatse, daar benevens, dat nooit particuliere Magistraat van eene stad heeft toegelaten, dat een Predikant onder haar gebied staande, soude Conferentie aangaan, met gedeputeerden der Kerken, dan met haar Consent, ja zelfs dikmaals begeert hebben, dat hare Gedeputeerden, daar bij zouden tegenwoordig zijn. Men herdenke het geene te *Leiden* in de zaak van *Coolhaas*; te *Gouda*, in die van *H. Herberts*; te *Hoorn* in die van *C. Wiggerts*, en te *Medenblik* in de zaak van *Taco* gehandeld is."

„TEN TWEEDEN, wierde ik ontraden dese Conferentie aan te gaan, door de groote ongelijkheid, die, ik daarin bemerkte, daar nochtans gelijkheid vereischt word, tuschen den geenen die dus in onderhandeling staan te treden. Voor eerst kwamen zij gewapent met publieke autoriteit: ik daarentegen, niet anders, dan als een particulier persoon aangezien zijnde, mij ik bekend wat rugge hij heeft, die door publieke magt en last iets verricht. Ten tweede, zij waren drie in getale en hadde de eerste reise twee gedeputeerden, van het *N. Holl. Sijnode* bij hen: Ik was alleen, niet alleen zonder hulpe, maar ook sonder getuijgen van de handeling, die ik zo wel als sijlieden hadde te vertrouwen. Ten derden, sij waren aan het oordeel haarer Principaalen gebonden, en mochten niet nalaten te verdedigen ten uittersten toe, het geene sij achtende het gevoelen haarer principaalen in sake van de Religie te wesen, en over sulks stond haar niet vrij, in die redenen, die ik mogelijk soude hebben voortgebracht, of schoon bondig en bij hen onwederleggelijk gevonden, aanteneemen, en mijne meeninge goed te keuren. Daarom en konde ik uit sodanige Conferentie het goede niet verwachten, dat, daar uit ter eener zijde behoord te mogen ontstaan, so wel als ter andere sijde: gelijk ik van mijne sijde mogte doen, die als particulier mijn eigen Voogd was, en mochte daarom zonder iemands prejudicie alleen met mijne Conscientie te raden gaan, aanneemen 't geen, die getuigd de waarheid te zijn, en daar door gedrongen mij geraden zoude hebben. Hoe groot dit onderscheid sij, souden uwe Ed. Mog. hebben kunnen bedenken, wanneer eenige
haar

haarer Gedep. in
woordig geweest

„TEN DERDEN
den te doen aan
het sij het geschied
afweesen geschied
laating, bijvoeging
iets anders, ja de
of door affectie,
door mijn bijzijn
letten, of verbet
de gegeven zij
vergadering een
niet en heeft,
zonder die geene

„Was daarom
hun verzoek afflo
konden sij gelijk
men zijn, mids i
hun in onderhat
geloofs te tree
bekwaamer sou
ten, also men e
tiger alles uit z
tation worden
gemaakt worde
sulks in 't bijse
geene tuschen
de berusten, f
mand; waar 't
wijse met mij
wij elkindere
vonden, dat u
heid, nog de C
zig nadeel te w

De Staaten va
voor te koomen

haarer Gedep. in den *Præparatorio Conventie*, waren tegenwoordig geweest.”

„TEN DERDEN, het rapport dat sij na de Conferentie hadden te doen aan haare principaalen, was mij altoos nadeelig, het sij het geschiedde in mijn afzijn of bijwezen, zo het in mijn afwezen geschiedde, konde ligtelijk gebeuren dat door afjating, bijvoeging, verandering van woorden, sin, order, of iets anders, ja door misverstand, of swakheid van memorie, of door affectie, anders werd verhaald, als het geschied was, door mijn bijzijn, zoude ik sulks kwalijk hebben kunnen belleten, of verbeteren, also meer geloof aan de Gedep. zoude gegeven zijn, dan aan mij; ook zoude ik daar door die vergadering eenig gezag over mij hebben toegestaan, dat sij niet en heeft, nog aan haar volgens mijn ampt toestaan kan, zonder die geenen te verongelijken, die over mij gesteld zijn.”

„Was daarom niet alleen billyk maar geheel nodig, dat ik hun verzoek affloeg. En niettegenstaande deese mijne meening konden sij gelijk wel, tot het einde van haar verzoek gekomen zijn, mids ik haar aanbod bereid te sijn, particulier met hun in onderhandeling over alle onse artikelen des Kristelijken geloofs te treden: welke particuliere onderhandeling veel bekwaamer soude geweest zijn, om elkander te onderrichten, also men daarin gewoonlijk veel vrijmoediger en openhertiger alles uit zegt, dan wanneer de formaliteiten van deputatien worden gebruikt, en 'er kon bij hen geen swarigheid gemaakt worden, om de selfde aan te gaan, also een ieder sulks in 't bijzonder vrij staat en ik hen verklaarde, dat het geene tuschen ons soude worden verhandeld onder ons soude berusten, sonder eenig verder verhaal, dan van aan iemand; waar 't, dat zij hadden kunnen goedvinden, op sulke wijze met mij in onderhandeling te treden, ik achtte dat wij elkandere souden verstaan hebben, of ten minsten bevonden, dat uit onse verschillen, nog de noodsaaklijke waarheid, nog de Godsaligheid, nog de Christelijke vrede, eenig nadeel te wachten hadde.”

De *Staten van Holland en Westfriesland*, om meerder onheil voor te koomen, vonden, schoon als nog ontijdig om eene

Pro.

Provinciaale of Nationaale Synode te doen vergaderen, goed, 't Edele Mog. Collegie van President en Raden van den Hoogen Raad in 's Gravenhage te lasten, om de twee Profesoren tot Leiden, D. GOMARUS en J. ARMINIUS, voor zig te ontbieden, in tegenwoordigheid van vier Predikanten, die de Heeren Staaten, ten dien einde mede zouden doen beschrijven, om ten overstaan van die te hooren, of 'er eenig verschil was onder de Hoogleeraars, in eenig punt van den Godsdienst: en zo ja, dat zij dan beiden zig daar over rondelijk zoude verklaren, om te zien of door vriendelijke samenprekinge, en met hulp der vier Predikanten, zodanig verschil zoude konnen worden uit den weg geruimd. Zijnde de vier Predikanten daar toe ontboden, *Joannes Becius*, Predikant te Dordrecht, *Helmichius* te Amsteldam, *Uitenbogaard* in 's Hage, en *Hermanus Gerardi* te Enkhuizen. Den Brief van beschrijving die *Arminius* hier toeten dien einde ontving, was van deezen inhoud:

Eerfaame, Hooghgeleerde, Lieve besondere!

Also wij tot der Landen en der Kerken-dienste goetgevonden hebben, op uwe aanbiedinge in onse vergaderinge ghedaen, van dat gij ten allen tijden te vrede waert, te openen de punten in de Leere, daarinne gij bedenken hebt, u te hooren, soo hebben wij, daar toe geraemt Donderdag den naast lesten deeser maand van October: 't Is derhalven onse ernstige meening, dat gij u jegens denzelven dag, alhier in den Hage sult bevinden, geprepareert om kortelijk duijdelijk en klaarlijk, in onse vergaderinge de voorsz. openinge eerst bij monde te doen en voorts in geschrifte over te leveren.

Hier mede,

Eerfaame, Hooghgeleerde, Lieve besondere. Sijt Godt den Heere bevoolen.

Geschreeven in den Hage, den 20ste October 1608, en was uit last van de Staaten van Holland en Westfriesland get.

A. DUYCK.

Arminius mankeerden niet ten gezetten dage in 's Hage te verschijnen, en deed aldaar zijne mondelijke verklaring, die hij

bij korte dagen de
leeverde, van die
1610, door zijn W
het bericht van G
ze sadmenkomste vo
Gomarus in geenen
lingen van *Arminius*
van dezelve aiftefta
De Staaten echt
ke twisten, gaarn
jaaren een nader
doen houden, op
van de Haagfche
gende: *Gomarus*,
nus, *Festus Hom*
gaard, *Adriaan va*
Venator. Staande
reeds zedert lang
hevig aangetast,
te staaken. *Armi*
het mogelijk wa
onderhandeling
te zenden; dan
ne krachten ver
vond, bij *Misfi*
lij van syne hoo
gende, het verh
meerdering van 2
zo het God behaa
sterven te begenad
te stellen, op zi
schrifte gebragt v
den. „ Welken
„ ik Uwe E. M
„ hand ondertee
„ in conscientie
„ woorden Gods

hij korte dagen daarna, aan *Haar Ed. Mog.* in geschrifte overleeverde, van dien inhoud, zo als dezelve daar naa in 't jaar 1610, door zijn Weduwe en Kinderen, als een tegengift tegen het bericht van *Gomarus*, in druk is uitgegeeven. Dan, deeze saamenkomfte voldeed niet aan het oogmerk *der Staaten*, wijl *Gomarus* in geenen deelen kon goedvinden, zig met de stellingen van *Arminius* te vereenigen, en *Arminius* niet begeerde van dezelve afteftaan,

De Staaten echter, die volgens hunne zorge deeze Kerkelijke twisten, gaarne geëindigd zagen, beslooten ten volgende jaaren een nadere *Conferentie* in hunne tegenwoordigheid te doen houden, op welke bijeenkomfte bekend onder den naam van de *Haagsche Conferentie*, werd uitgemaakt door deeze volgende: *Gomarus*, *R. Acronius*, *J. Rolandus*, *Johannes Bogarnus*, *Festus Hommius*, *Jacobus Arminius*, *Johannes Uitenboogaard*, *Adriaan van den Borre*, *Nicolaas Greyinkhoven* en *Adolphus Venator*. Staande deeze saamenkomfte, werd *Arminius*, die reeds zedert lang aan een sleepende ziekte ging kwijnen, zo hevig aangetast, dat men genoodzaakt was, de onderhandeling te staaken. *Arminius*, trok naar huis, met die beloften, om, zo het mogelijk was, binnen veertien dagen, de punten in de onderhandeling betwist, aan de Heeren Staaten schriftelijk toe te zenden; dan zijne ziekte nam zodanig de overhand, en zijne krachten verminderden dermaten, dat hij zig genoodzaakt vond, bij *Misfive* aan de H. Staaten kennisse te geeven, dat hij van syne hoope om binnen de gestelden tyd, *haare Edele Mogende*, het verhandelde in geschrifte overteleveren, door de vermeerdering van zijne ziekte verstooken was, met bijvoeging, dat zo het God behaagde, hem langs deezen weg, met een zalig afsterven te begenadigen; hij voor zijn einden zodanige order wenschten te stellen, op zijne zaaken, dat het geene door hem reeds in geschrifte gebragt was, getrouwlijk aan *Haar* zoude behandelt worden. „ Welken inhouden (schreef hij) met het geene, dat „ ik Uwe E. M. al voor negen of tien Maanden, met mijn „ hand onderteekend, overgeleeverd hebbe, ik al het zelve „ in conscientie voor God houde warachtig te zijn, den „ woorden Gods gelijkformig, derhalve ik daar bij, door Gods „ ge-

(74)

vergaan, goed,
den van de Hogen
wee Profeten tot
er zig te ontsien,
n, die de Heeren
beschrijven, en
ig verschil was co-
in Godsdiens: en
nodelijk zoude ver-
samelingen, en
verhaal zoude kon-
de van Predikan-
likant te Doelrecht,
Hage, en Herma-
schrijving die Ar-
n deezen inhoud:

ze!

De gesevenden be-
gheden, van het bij-
te punten in de Leere,
hebben wij, daar toe
and van Ouder: 't is
jegens denzelfden dag,
en kortelij bijde-
rfs. opening met bij-
leveren.

de,
redere. Sij Gode den

ij: Ouder: 't is, en
van Holland en West-

A. DUYCK.

dage in 't Hage te
ijde verkaring, die
bij

„ genade blijve , en bereid ben , met het gevoelen , dat ik
 „ daar in verklaare voor den Rechterstoel Jesu Cbristi des
 „ Zoons Gods, en den Rechter der levenden en dooden, op
 „ deze ure en ogenblik te verschijnen. ”

Op welke belijdenisse hij ook kort daarna de eeuwigheid is
 ingestapt, gedragende zig tot zijn laatste oogenblikken in die
 zachte gerustheid van geest, die aan zijne zinspreuk *een goede*
Conscientie is een Paradijs, vereischte en eigen was.

Zie daar Leezer, 't uiteinde van een Man, van wien zijn
 Stadgenoot zegt: dat hij overleed den 19den van October in
 het jaar 1609, zijnde het 49ste van zijnen ouderdom, het 5de
 van zijn Hoogleeraarschap, nalaatende eene Weduwe met ne-
 gen Kinderen, namelijk zeven Zoonen, waar van de Oudste
 nog geen zeventien jaaren bereikt had, als: *Hermanus, Pe-*
trus, Johannes, Laurens, Jacobus, Willem en *Daniel*, van
 welke *Laurens*, naderhand een Koopman te *Amsterdam*, en *Da-*
niel, een Doctor in de Medicijnen geweest is, doch de an-
 dere, als ook de twee Dochters, *Geertruida* en *Angelica*, zijn
 jong gestorven. Wat zijn gestalte, gaaven en karakter aan-
 gaat, zijn gelaat was middelmatig, hij had bruine levendigeogen,
 een deftig gelaat, was van een bloedrijke gesteldheid, sterk
 ingedrongen van Leeden, zijn stem was helder en doordrin-
 gende, zijne woorden lieflijk. Hij was vriendlijk, oprecht,
 spraakzaam, onderdanig bij zijn meerdere, toegeevend bij zijn
 minderen, herbergzaam, vrolijk, aangenaam in zijnen omgang,
 en mededoogend omtrend den armen, wilde liever Godvrugtig
 zijn, dan schijnen. Bij *Junius, Doussa, Scaliger, de Groot* en
Buxtorf, vind men den lof van zijne geleerdheid en gaven
 breedvoerig vermeld.

„ Betreffende zijne dwaalingen (zegt *KINSCHOT*, op het eind
 „ van zijn *Levensverhaal*, daar hij van hem onder de vermaarde
 „ *Mannen van Oudewater* melding maakt) welke doorgaansch
 „ groote verstanden eigen zijn; het was te wenschen, dat nooit
 „ zo veele twisten en oneenigheden, en wel voornamentlijk
 „ omtrent de stukken der Voorzienigheid, en den vrije wil,
 „ zig hadden opgedaan; dan zouden men mooglijk van ge-
 „ ene gezindheid, welke men *Arminiaanen* of *Remonstranten*
 „ noemd,

„ noemt, zo veel
 „ looze Menschen
 „ aangekweekt ge-
 „ besluiten, met het
 „ kelijke getuigenis v
 „ *minius*, Gereforme
 „ hij) een Man te zi
 „ *Theologische* geschill
 „ en die voorts zeer onz
 „ leerde zaaken toe te
 „ heb nog niet konne
 „ be groot, wie, en
 „ taak zij!

Zeker is het,
 waar aan hij niet f
 hij in veele stukke
 der Gereformeed
 zijn, gemaklijk
 welke de karaktri
 kundig zijn.

Na zijn Overl
 Reaal, zig met ee
 aanzien van haar
 huisgezin, met
 waarop de Resolu
 in aanmerking
 ten, zo in de
 van Profesfor i
 binnen de Stad
 staan, mitsgad
 langduurigheid
 aan haar uit zo
 wedde, in well
 duurende haar l
 honderd ponden
 Staaten) werd to
 's Mans afbeeldi
 IV DEEL.

„ noemt , zo veel gehoord hebben ; veel min van zo veel zorg-
 „ looze Menschen of Vrijgeesten , als door hunne stellingen
 „ aangekweekt gevonden worden .” Doch wij zullen dit stuk
 besluiten , met het aanmerkenswaardige , en niet min nadruk-
 kelijke getuigenis van *Matthias Martinius* , tijdgenoot van *Ar-*
minius , Gereformeerd Predikant te *Breemen* ; hij *scheen mij* (zegt
 hij) *een Man te zijn die waarlijk God vreesde , zeer geleerd , in*
Theologische geschillen zeer geoëffend , in de H. Schrift ervaaren ,
en die voorts zeer omzichtig was , om Philosophische woorden op Godge-
leerde zaaken toe te passen ; wat zijne dwaalingen aanbelangt , ik
heb nog niet kunnen bekennen , of 'er eenige zijn , ten minsten niet
hoe groot , wie , en hoe veele dezelve zijn , God weet wat van de
zaak zij !

Zeker is het , dat men hem dingen heeft toegeschreeven ,
 waar aan hij niet schuldig was , doch even zeker is het , dat
 hij in veele stukken verschilde , met de aangenomene Leer
 der Gereformeerde Kerke , zo als uit zijne schriften , die veel
 zijn , gemakkelijk kan worden opgemaakt , door de zodanige
 welke de karaktrizeerende Leerpunten der Hervormde Kerke
 kundig zijn .

Na zijn Overlijden , vervoegde zijne Weduwe *Elisabeth*
Reaal , zig met een Smeekschrift , tot 's Lands Staaten , om , ten
 aanzien van haar overleedene Mans diensten , en haar zwaar
 huisgezin , met een jaarlijks onderhoud begiftigd te worden ;
 waarop de Resolutie van den 3den December 1609 was , „ dat
 „ in aanmerking van 's Mans oprechten ijver en goede diens-
 „ ten , zo in de hoedanigheid van Kerkendienaar , als mede
 „ van Profesfor in de H. Godgeleerdheid , in de Universiteit
 „ binnen de Stad Leiden , en de difficulteiten , daar in uitge-
 „ staan , mitsgaders de verachterheid waar in zij , door de
 „ langduurigheid van de krankheid haares Mans gekoomen was ,
 „ aan haar uit zonderlinge gunste , boven en behalve het jaar-
 „ wedde , in welke haar Zaliger Man was overleeden , ge-
 „ duurende haar leeven , eene jaarlijksche wedde van drie
 „ honderd ponden , van veertig grooten het pond (door de
 „ Staaten) werd toegezegd .”

's Mans afbeelding gaat op verschiedene wijzen in prent uit .

als: door *J. C. Philips*, anders zonder naam van den *Plaatfnijder*, het zelfde grooter, met een *Latijns vaers* van *C. Reaal*, idem ten voeten uit in zijn *Profesoraal gewaad*, bij *Clement de Jonge*; nog eens door *E. Desroches*, en een dito met een *Vaers* van *G. Brandt*.

Zie breeder *HISTORIA VITAE JACOBI ARMINII 1724*. *LYKREDEN* van *Bretii* op *Armin* 1609. *TRIGLAND*, *UITENBOGAARD*, *KINSCHOT*, *beschryv. van Oudewater*, bl. 121—136 en verder verscheidene schriften van dien tijd.

ARMINIAANEN, zie *REMONSTRANTEN*.

ARMSTRONG, (*Thomas*) een man, die zig in de twisten en oneenigheden, welken in Engeland, tuschen den Koning en het Parlement plaats hadden, mogelijk te veel had ingewikkeld. Volgens het zogenaamde *Protestantsch verraad* 1684, was *Armstrong*, een aanhangeling van den Hertog van *Monmouth*, die zig naar Holland begeeven had, alwaar hij van *Willem den IIIden* zeer heusch ontvangen werd; en als men op de berichten van den Graaf *d'Avaux*, staat kan maaken, dan zou, zo wel de Koning als de Prins, zig van *Monmouth* bediend hebben, om den Hertog van *York*, den voet te ligten, en zelfs om tegen den Koning te arbeiden. Anderen, die den Prins, in alle zijne bedrijven zochten tegen te gaan, werkten, volgens die berichten, om Koning *Karel* te behaagen, doch zo wel het een als ander kan de proef der waarheid niet doorstaan; als in zo verre, dat deeze *Armstrong*, op aanhouden van den Engelschen gezant *Chudleig*, (een Man, waar van gemelde *d'Avaux* zulke berichten geeft, dat men hem tot het pleegen van alle buitenspoorigheden, bekwaam moet houden) door den Schout van *Leiden*, *Kornelis Paats*, in het doorreizen van die stad, gevat, naar *Rotterdam*, en van daar naar *Londen* gevoerd werd, alwaar hij kort na zijne aankomst, openbaar ont-hald is. Men vindt niet, of de *vijf honderd ponden Sterlings*, die op het lijf van *Armstrong* gesteld waren, door *Chudleig*, aan den Schout betaald zijn, maar wel, dat hij dit zijn bedrijf, buiten voorweeten van de Staaten van Holland, verricht had, en zij, om zulks in 't vervolg voortekomen, aan alle Schouten en Baljuwen verboden iets dergelijks, zonder uitdruk-

A R

Bevel
B

Hande
reent
fiert wa
ende lo
hare
waarde
deftich
tun die
of bare
hinnen
en Boud
weert /
wijck
men oft
er ende
men co
Antwer
dat we
in wick
de gro
dey h
ghema
de gro
wijdde
de pla
men m
nootlo
en be
der fe
re te
ende

plan heeft, m

BESCHR Y A

20

Amuyden is in Fransch Ramue
noemt / ende is de beste stad van
staet van Walcheren : zy is cl
ende sonder beslypt van mueren/
haer Haven is seer vernaemt
gantsch Europe/obermits het on
delijck getal der schepen van alle
tien die daer dagelijcks aencomen
afvaren t'alle canten : soo dat
dickwils op een jaer veel Bloten
Spangien/Portugael/Drauckrijck ende Enghe-
landt / dertich/ veertich / vijftich ende meer schepen siet gaen
comen/als in bewaertnisse ter deser stede/sonder alle d'and
schepen alleen oft met luttel gheselschaps varende/die d
gaens ober ende weder seplen/geladen met ontallijcke
verschepden coopmanschappen / meestendeels den Coop
den van Antwerpen aengaende : ghelijck in de beschryv
van Antwerpen in sonderheyt ghenoech verclaert is.
Darmen dickwils in dese Havene t'sessens siet vier oft
honderdt groote schepen die ober ende weder de gant
werelt dooz varen : oock worden hier althijt veel niet
schepen ghemaect. Amuyden is wonderlijck wel geleg
obermits de gericffelijckheyt der Zee. **A**laet ons
met wat wijbbe dat zy haer tot verschepden gemen
vermaerde plaetsen van Europe is voeghende. **A**nt
gesien d'een metten anderen seer dickwils ober een
en sal't niet noodeloos/maer wel nootsaeckich ende g
lijck wesen dooz de Coopliden/ om veel redenen/ beson
lijck om de verseeckeringhen die t'Antwerpen ghedaen
den / alhier te stellen de verschepden wijdden : hoe we
Schippers ende Zeevaerders selve van verschepden w

Verheyt bā
de vermaerde
de Havene
van Curas
pa.

35
clent
bin
nae
nde
len/
nde
Ar
len:
ich/
en:
ec
ich
62:
elle
tot
30:
an
de
p
d
en
de
et/
es
n:
n
de

deez

BESCHRYVINGE VAN Armuyden.

Armuyden is in Fransch Ramue ghe-
noemt / ende is de beste stad van den
staet van Walcheren : zy is clepne
ende sonder beslyt van mueren/maer
haer Haven is seer vernaemt dooz
gantsch Europe/overmits het onep-
delijck getal der scheyen van alle Na-
tien die daer dagelijcks aencomen en
afvaeren t'alle canten : soo dat men
dickwils op een jaer veel Bloten upt
Spangien/Portugael/Dyanchryck ende Eng-
helandt / van
dertich / veertich / vijftich ende meer scheyen siet gaen ende
comen/als in be waernisse ter deser stede/sonder alle d'andere
scheyen alleen oft met luttel gheseleghaps varende/die dooz
gaens ober ende weder seplen/ geladen met ontallijcke ende
versheyden coopmanschappen / meestendeels den Cooplie-
den van Antwerpen: aengaende : ghelijck in de beschryvinge
van Antwerpen in sonderheyt ghenoech verclaert is. Soo
datmen dickwils in dese Havene t'seffens siet vier oft vijf
honderde groote scheyen die ober ende weder de gantsche
werelt dooz varen : oock worden hier altydt veel nieuwe
scheyen ghemaect. Armuyden is wondelich wel gelegen/
obermits de gerieffelijckheyt der Zee. **W**laet ons sien
met wat wyddte dat zy haer tot versheyden plaetsen ende
bermaerde plaetsen van Europe is voeghende. **W**at aen-
gesien d'een metten anderen seer dickwils ober eenen
en sal't niet noodeloos/maer wel noot saeckich ende gelyck
lijck wesen dooz de Cooplieden/ om veel redenen/ beson-
derlich om de verseckeringhen die t'Antwerpen ghedaen we-
den / alhier te stellen de versheyden wydden : hoe wel de
Schippers ende Zeevaerders selve van versheyden wep-

ninghen zyn in deser saeckien. So worden dan ter eener zey-
den van Armuyden tot Amsterdam in Gollant ghereeckent
vijfentwintich mylen : (hier in dese gantsche beschryvin-
ghe als men spreect van wyddte ter Zee/soo reeckene ick nae
het uyt wysen van de voozwaemste Cosmographen ende
Zeevaerders) te weten/seventien ende een halve zee mylen/
makende t'seventich Italiaensche / oft drieentwintich ende
een derde deel Vlaemsche mylen vooz eenen graet. Van Ar-
muyden tot Bremen/ 83 mylen : tot Hamborg/105 mylen :
tot de Zont in Denemarck / 180 mylen : tot Dauswijck/
254 mylen : tot Ape/ 300 mylen / tot Kiebel / 335 mylen :
tot Berbe/ 365 mylen. Van d'ander zyde word gheree-
kent van Armuyden tot Calis in Picardyen drieentwintich
zee mylen. Tot Londen in Engelandt 42 : tot Antou 62 :
tot Dieppen 54 : tot Rouan 75 : tot Brest 125 : tot Rochelle
194 : tot Boydeaus 211 : tot Bilbau in Biscapen 226 : tot
Capo de finibus terra 270 : tot Lisbonne 380 : tot Calis 480 :
tot Sevilien 500 : tot Malaga 540 : tot het Eplandt van
Madera 480 : tot de Eplanden van Canarien 520 : ende
ten lesten van Armuyden tot Livorne in Coscane 780 my-
len. Van Armuyden vaert men t'alle canten met Noozd-
oosten/Noozdwesten/ ende Oosten wint. Maer want men
het voozsept spits oft punt van Kammecken winnen / ende
daer toe den Noozdwesten wint besonderlijck hebben moet/
so varen de scheyen eerst met den zeebloet oft getyde daer he-
nen/ende worden voozts vanden wint op de repse gedreben :
maer om tot dese rede te comen/ist van noode te hebben win-
den contrarie den voozghenoemden.

Verheyt bā
de vernaem-
de havenen
van Curas
pa.

Byvoeghsel.

De plaetsen daer het oude Armuyden ghesaen heeft
en is

ARMUYDEN

Arnhem
en over
zijn
slecht
tend te
Engel
Fronde
Zie
Armw
en der
en voort
Eind W
dus, in
len, tus
van word
weg sloop
de Muid
Luis, een
ging die
Burg, Ar
menijden
Arnhem,
in 't jaar
twaanhic
gen ook in
Middelburg
ven, en d
van de Ar
Chowijk va
en onziet N
van Arnhem
ik ook Gale
na: leggen
en ambouw
te te gemak
schie bewo
dus plant be

ARMUY

A R
delijk beve
over dit g
en, wyl
delijk de m
kend te m
Engelands
Proutman, ond
Ze de Ho
ARNEMUIDEN,
en der smalle S
en voortreffelij
Land Walcheren
en, in de be
en, tuschen O
an wordt zigele
ing ahoopt, en v
de Muijden, of
lands, een Kaste
ging diert beide
Burg, Arne Slot,
nemuijden, in Arn
emuijden, was eers
in 't jaar 1288, t
waamheid van de
ten ook uit alle ge
Middelburg te die
ven, en de neering
na te Arnemuijden.
Konink van Zeelan
ontziet Martinus Z
in Arnemuijden, de
ook Guiciardiyn ze
leggende de bew
stancuw van Huize
te gemaklijker en an
de bewooners uit een
aan paats heeft, met me

drukkelijk bevel, te onderneemen. Te meer reden had men, om over dit gevangenneemen en vervoeren, onvergenoegd te zijn, wyl *Amstrong* een *Nijmeger* van geboorte was, en dat alleenlijk de ontfeltenis, hem had doen verzuimen zulks bekend te maaken; als ook dat 'er groot vermoeden was, dat hij Engeland slegts ontweeken was, om de vervolging, die 'er de Protestanten, onder allerlei je voorwendfels, werden aangedaan.

Zie de *Holl. Mercurius* van 1684 bl. 274 enz-enz.

ARNEMUYDEN, of *Aernemuijden*, bij verkorting, *Armuijden*, een der finalle Steden van Zeeland, dat in vroegere tijden een voortreffelijke stad was, gelegen op de Oostkust van het Eiland *Walcheren*, doch klein en slegt bewoond. Echter moet men, in de beschrijving van deeze plaats onderscheid maaken, tusfchen OUD en NIEUW *Arnemuijden*. De naam daar van wordt afgeleid, van het water, *d'Arne*, dat van *Middelburg* afloopt, en van daar zijnen uitgang neemt; als mede van de *Muijden*, of *Muijd*, betekenende in de oude taal des Lands, een Kasteel, Slot of Sterkte. Dus zou de zaamenvoeging dier beide naamen, hedendaagsch kunnen zijn, *Arne Burgt*, *Arne Slot*, of *Slot aan*, of, op de *Arne*, Thans is *Arnemuijden*, in *Arnemuijden*, niet meer te vinden. *Oud Arnemuijden*, was eerst een Dorp, 't welk zodanig toenam, dat het in 't jaar 1288, tot een stad werd, die spoedig door de bekwamheid van de Reede volbouwd werd; en van daar pleegen ook uit alle gewesten veele schepen aan te komen: Zijnde *Middelburg* te dier tijd nog niet dan een *Wiel* van een Haven, en de neering of koophandel op verre na zo groot niet dan te *Arnemuijden*. Of schoon de Heer *Reigersberg*, in zijne *Chronijk van Zeeland*, het slegts een schoon Dorp noemt; zo ontziet *Martinus Zeilerus* zig niet te zeggen, dat de Haven, van *Arnemuijden*, de voornaamste van *Europa* geweest is: gelijk ook *Guiciardijn* zegt, dat ze door geheel *Europa* vermaard was: leggende de bewooners zig vlijtig toe, om dezelve door den aanbouw van Huizen, enz. te verfraaijen en het verblijf des te gemaklijker en aangenaamer te maaken; bestaande gemelde bewooners uit een menigte van rijke Kooplieden. Dan deeze plaats heeft, met meer anderen, het lot ondergaan, van

RMUY

eerst ten deele, daarna geheel weggespoeld te worden; en wel zo, dat 'er thans niets van te vinden is, ja ook niet waar dezelve geweest is. 'Er zijn 'er, die meenen, dat *Arnemuijden* gelegen is geweest, tusfchen de Haven van *Middelburg* en nieuw *Arnemuijden*, op de plaat; tusfchen *St. Joosland*, en de rechte spuij van *Arnemuijden*, zo als die nu legt: andere zoeken het, niet ver van *Nieuw Arnemuijden*, en zeggen, dat het voorzien was, met een *Kasteel* of *Burgt*, de verblijfplaats der Heeren van *Arnemuijden*, oude en aanzienlijke Ridders in *Zee-land*. Na de voornaamfte en laafte inbraak 1438, liet *Gillis van Arnemuijden*, Eigenaar of Grondheer van de oude stad, zijne burgers, om hen voor een zwaaren overval van de zee te beveiligen, daar uit trekken, naar den Dijk, alwaar nu *Nieuw Arnemuijden* gelegen is: welke dijk door *J. van Reijgersberg*, de *Oostdijk* van *Middelburg* genaamd is, zijnde volgens *Boxhorn*, voor deezen bekend bij den naam van *Oost-hoek*. Door middel van de goede gelegenheid, behield dit *nieuw*, liggende dichte bij het *oude Arnemuijden*, den voorigen bloeienden Koophandel. Die van *Middelburg*, niet zonder reden beducht, dat hunne burgers, naar dit zo zeer toeneemende dorp, ter woon mogten trekken, zochten een middel ter verhoeding daarvan. Zij hun voordeel, door het nadeel van een ander bejaagende, kochten van *Philips van Bourgondien*, Heer van *Beveren* en *Ter Veer*, in het jaar 1493, *Arnemuijden* met de geheele Ambachts-Heerlijkheid, zijnde een *Leen* van de Graaflijkheid van *Zeeland*. Men kan vermoeden, dat zij toen alles in het werk stelden, om den aanwas dier plaats te befnoeijen; doch de bekwaame legplaats, de behoorlijke diepte en veiligheid voor de aankomende fcheepen, was een al te sterke steun voor *Arnemuijden*. Dan nu, den eigendom, van *Zeelands* Hoofdstad zijnde, moest het zig afhankelijk erkennen, men belaste ieder perfoon jaarlijks, met één fchelling, aan die van *Middelburg* te moeten betalen, ter onderhouding hunner *Altaren*, 't zij dat hij in het *Gilde* van *Kramers*, *Tappers* of anderen mogte zijn. Daarenboven moesten deeze *Gilden*, beurt om beurt ieder jaar, in de *Westmunster Kerk*, op eigen kosten het *H. Kruis* op- en afstellen. Daar bij waren de drie fchut-

ten van
fche Procefs
verschijnen.
en toen
Arnemuiders
te voegen:
versterkt; de
zond terfton
Eiland Wale
plaats vechte
Bezettingen
hun te voeren
nadebefond,
die dit Vlek
Stad verhieft
voorzienende h
De fchade
deed den op
traaglijk voor
stad genoegz
zo de bewo
en erkend h
dankbaarheid;
denheid; w
dat hun zo
veranderde;
ten. Geluk
deren mogt
dienstig mog
mids 'er ge
gen op fom
Wenfchelijk
merking wild
angewende
Y te bewaa
of de *Arner*
verloopen hel

terijen van *Arnemuiden* nog gehouden op de gewoone jaarlijk-
sche *Processe*, met hun geweer, Trommelflagers en Pijpers te
verschijnen. Onder de Nederlandsche Beroerten tegen *Span-*
je, en toen *Vlissinge*, *Alba* vaarwel gezegd had, begonden de
Arnemuiders zig mede te beweegen, en zig bij de *Vlissingers*
te voegen: ook werd het hier en daar met eenige Schansjes
versterkt; doch dit kwam hun duur te staan: want *Alba*,
zond terstond eenig oud en ervaren krijgsvolk, naar het
Eiland Walcheren, die *Arnemuiden*, allereerst aantasten, de
plaats vechtenderhand innamen, en aldaar veele Burgers en
Bezettingen ellendig deden omkomen, plonderende alles wat
hun te vooren kwam, in welk doen doorgaansch de Spaansche ge-
nadebestond. Kort daarop werd het door Prins *Willem* veroverd,
die dit Vlek, door Vestingwerken deed versterken, tot een
Stad verhief, en ook in het jaar 1574 van *Middelburg* vrijde,
voorzijnde het zelve met schoone Voorrechten en Handvesten.

De schade, die de *Arnemuiders*, door *Alba* geleden hadden,
deed den opbouw der geruineerde huizen, in den beginne
traaglijk voortgaan: dan na verloop van eenige jaaren kwam de
stad genoegzaam derzelve voorige luister te boven. Gelukkig
zo de bewooners de zegen die zij genooten, te recht gebruikt
en erkend hadden: dan in plaats van behoorlijke erkentenis en
dankbaarheid, sloegen ze over tot alle dartelheid, en ongebon-
denheid; waarop ter hunner rechtvaardige straffe, het water,
dat hun zo veel voordeel had aangebragt, in eene droogte
veranderde; en daar mede hunne weelde in droefheid en smarten.
Gelukkig zo hun ramp tot een ware spiegel voor an-
deren mogte gediend hebben, of dit verhaal daar toe nog
dienstig mogt zijn. Hun bloeiende Koophandel verliep, ver-
mits 'er geene schepen konden naderen, ja de kleine vaartui-
gen op sommige plaatsen zelfs geen diepte genoeg vonden.
Wenschelijk ware het dat mijne stadgenooten, hier bij in aan-
merking wilden neemen, wat *Amsteldam* te duchten staat, zo de
aangewende poogingen, om de genoegzaame diepte van het
Y te bewaaren, eens niet wel slaagden; dat zij na wilden gaan
of de *Arnemuiders*, zig meer in gemelde ondeugden kunnen
verloopen hebben, dan veelen van ons. Beschouwd men *Arne-*

muiden, dat bij deszelfs welstand, meer bewooners had, dan zijne muuren konden omvangen; heden zal men het weinig bevolkt vinden. De diepte en veilige rede, in eene verlanding verwisfeld zijnde, heeft den val en ondergang der voornaamste en meeste huizen bewerkt. Alleenlijk is de kerk nog een schoon gebouw, gelijk ook het Stadhuis bezienswaardig is. De Panneering is 'er thans de voornaamste handel. Dus hebben we gezien, dat *Oud Arnemuiden* zijnen ondergang door de zee, en 't Nieuwe door verlanding bekomen heeft; waar bij het ons gelust, ter naspooring van deeze veranderingen, nog een weinig stil te staan.

Nevens *Arnemuiden*, was een groote diepte, en krachtige Ebbe uit de *Schenge*, die begon op te houden, om dat het land, daar de *Piet* op pleeg te staan, aan het Eiland *Wolfaartsdijk* vast zijnde, begon afteeneemen, en daarentegen eene plaat, bij de Schippers *Groot Kanarien* genaamd, aan de zijde van den *Kraaijer* en *Zuidbeveland*, begon aan te waschen. Natuurlijk moest deeze droogte de *Eb* stoppen, en dwingen om het *veergat* uittevalen, waar door dan ook de verlanding, aan de andere zijde van *Arnemuiden* moest veroorzaakt worden. Laat ons zien, wat de nijvre *Boxhorn* hier van zegt, in zijn *Chronijk van Zeeland*.

„ Dat, met insteeken van verscheide landen en polders in Vlaanderen, die met vlooden zo veel waters ingetrokken hebben, wanneer de Ebb van deeze *Hont* of de *Westerfeldde*, die te vooren langs den Vlaamschen kant in zee viel, tegen *Walcheren* uitgelopen is, afneemende voor *Rammekes* zeekeere plaat, *Natgat* geheeten: welke Achterebbe met haare vuiligheid, en het afgenomen landt van het *Natgat*, door den voorvloed, in de bogt van *Arnemuiden* is ingeworpen, zonder dat het verder heeft kunnen gedreeven worden, aangezien de vloedt, komende nevens *Ter Veere*, het zelve verhinderde; en, met der tijd geheel droog geworden, zijn 'er verscheide middelen aangewend om een Kille nevens *Arnemuiden* te behouden: Dus heeft men in den jaare 1615, 1616 en 1617 eene Kille door de *Lemmers* gedolven: men heeft toen ook een schip het *Diepschip* genaamd, gebruikt, dat door konst was gemaakt,

maakt, en
geeffsch get
land, pag. 2

Door de
is *Middelba*
tusfchen bl
als een stad
was, en uit
waar van m
ken, die al
en bepaalin
houd, zal d
bloeijsland
Spaanschen
terlingen, c
den staaker
veel wilde
stoutheid,
meer naar n
kwaad te v

De aanv
door het
gevel der
ligt, en bu
beschadigd
De middel
bruiken, w
gebezigd,
lastingen z
en Bier, d
Van het C
teken, dat
Lotharingen
mids *Floris*
had twee
Eiland *Scho*
Walcheren:

maakt, en cenig zand kon uit den grond haalen; maar te vergeeffsch gebruikt, Zie verder *Boxhorn*, in zijn *Chronijk van Zeeland*, pag. 270—272.

Door deeze vernietiging der Rhee de van *Nieuw Arnemuiden* is *Middelburg* tot een aanzienlijke koopstad aangewasfen. Intusfchen blijft het zeker, dat, hoe bloeiende dit *Arnemuiden* als een stad geweest zij, het als Dorp, grooter van begrip was, en uit meer Huizen bestond, dan na het bemuurd was, waar van men de bewijzen vind in de Kelders en Regenbakken, die aldaar bij het graaven nog ontdekt worden; de maat en bepaaling, die men gewoonlijk in het verfterken van fteden houd, zal daar van de oorzaak zijn. Deeze plaats was in haaren bloeiſtand vervuld met bewooners uit allerlei volken, als: Spaanfchen, Franschen, Nederlanders en inzonderheid Oosterlingen, die blaauwe bijtjes droegen, mesfen op hunne hoesden ſtaaken, en bloote degens achter zig ſleepten, dat zo veel wilde zeggen, als *die vechten wil, kom maar aan*: welke ſtouthed, veele moorden en doodſlagen veroorzaakte, en te meer naar maate de Juſtitie 'er ſlap was, of onmagtig om het kwaad te weeren.

De aanvang van het jaar 1582 deed *Arnemuiden* zidderen, door het geweld van eenen verbaarlijken ſtormwind. De voorgevel der kerk ſtorte neder, het dak werd van boven opgeligt, en buiten op, van de leijen beroofd; de Toren dermaate beſchadigd, dat ze afgenomen en vernieuwd moest worden. De middelen, welke men tot herſtel zou hebben kunnen gebruiken, waren ter voortzetting van den oorlog tegen Spanje gebezigd, of verkocht of verpand; dus moest men nieuwe beſtellingen zoeken, en die vond men, door een Impoſt op Wijn en Bier, die van alle de Ingezetenen moest betaald worden. Van het *Oude Arnemuiden* vindt men geen vroeger gedenkteken, dan van 1288, in eenen Brief van Hertog *Jan van Lotharingen, Brabant en Limburg*, van deezen inhoud: „vermits *Floris den Vden Graave* van Holland enz. voorgenoomen had twee ſteden te maaken, de eene te *Brijdorpe*, op het Eiland *Schouwen*; de andere te *Arnemuiden*, op het Eiland *Walcheren*: zo vergunde hij (*Hertog Jan*) ter beede van gemel-

de Graave Floris, zijnen Bloedverwand, de Inwoonders der gemelde plaatsen, *Brijdorp* en *Arnemuiden*, de vrijheid van geene tollē in alle zijne landen *Lotharingen*, *Brabant* en *Limburg* te betaalen."

In het jaar 1370 heeft *Haquin*, Koning van Noorwegen, die van *Arnemuiden* zonderlinge voorrechten gegeven, dienende ter bevordering van hunnen handel en vaart, op en in zijne Noordsche landen. Wij hebben reeds gezegd, dat *Nieuw Arnhem* voor deszelfs verlanding, niet min bloeiend was dan het oude, en ten nader bewijze daar van zou men 'er nog kunnen bijvoegen, dat de Oostindische schepen de *Leeuw* en de *Leeuw* in de dokken van *Arnemuiden* gebruikt zijn. Doch van al die grootheid is thans niet meer overig, dan naauwlijks twee Gemeten lands, daar het voorheen omtrent het jaar 1300, twee-en-dertig zulke Gemeten besloeg. De gesteldheid, ja zelfs de naam van de Provintie *Zeeland*, of *Zee en Land*, toont zo veel onzekerheid aan (wilt het geene nu land is, voortijds water was, en 't geen water was, weder land geworden is) dat het niet onmogelijk is, dat *Arnhem* wederom eens tot deszelfs voorige luister zou kunnen geraaken. *Guiciardini* geeft een uitrekening op van de ligging van *Arnhem*, als van *Calais* 23, *Londen* 42, *Dieppe* 54, *Rouaan* 71, *Brest* 125, *Rochel* 194. *Finis Terræ* 270, *Lisbon* 380, *Cadix* 480, *Siviliën* 500, *Mallega* 540, *Madera* 480, *Canarische Eilanden* 520, *Livorne* 780 Zeemijlen; en van *Arnhem* tot *Breemen* 83, *Hamburg* 105, de *Sond* in *Denemarken* 180, *Dantzic* 254, *Revel* 335, *Nerva* 365 Zeemijlen, ieder Zeemijl gerekend ten groote van een Spaansche Mijl, waar van 'er 17 en een half in een graad gaan; dus een tweede deel of een half kwartier uurs meer dan 20 in eenen graad of een uur gaans.

De Regeering aldaar, bestaat thans in eenen Baljuw, twee Burgemeesters, en vijf Schepenen, vijf Raaden, eenen Pensionaris, en eenen Secretaris, van welken jaarlijks één Burge-meester, en de helft der Schepenen, dat is het eene jaar twee en het andere jaar drie afgaan; in wier plaatsen bij de Staa-ten van *Zeeland*, uit eene benoeming van den Magistraat, we-

D E N.

de Inwoonders der
 n, de vryheid van
 v, *Brabant en Lin-*

van Noorwegen,
 en gegeven, die
 n vaart, op en in
 eregd, dat *Nieuw*
 min bloeyend was
 t van zou men 'er
 (Schepen de *Leeuw*
 jden gelovut zijn.
 meer overig, dan
 voorheen ontrent
 ten belloeg. De
Zeeland, of Zee
 ij het geene nu
 t was, weder land
 fremuijden weder-
 kunnen geraken
 e ligging van *Arne-*
 ppe 54, *Rouan* 71,
Lidow 380, *Calix*
 80, *Canarische Eil-*
 van *Arnemuiden* tot
emarken 180, *Dant-*
 en, ieder *Zeezijl*
 ij], waar van 'er
 tweede deel of een
 grad of een uur

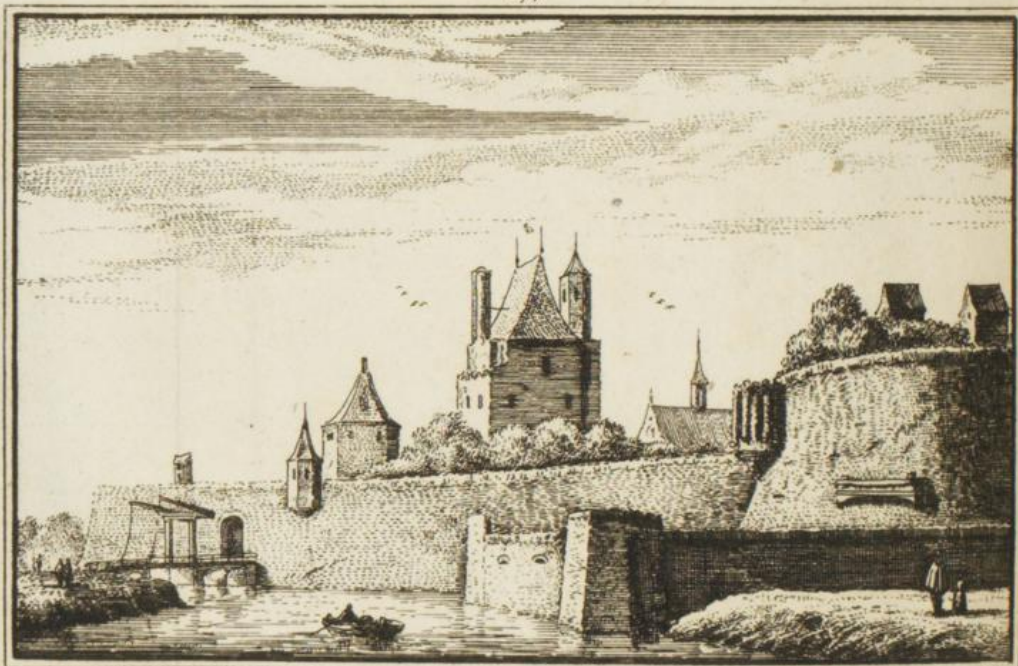
nen *Baljuw*, twee
 aden, eenen *Pen-*
 aarlijks één *Burge-*
 het eene jaar twee
 raden bij de *Staa-*
 en *Magistraat*, we-

A Rademaker fecit

AERNHEM

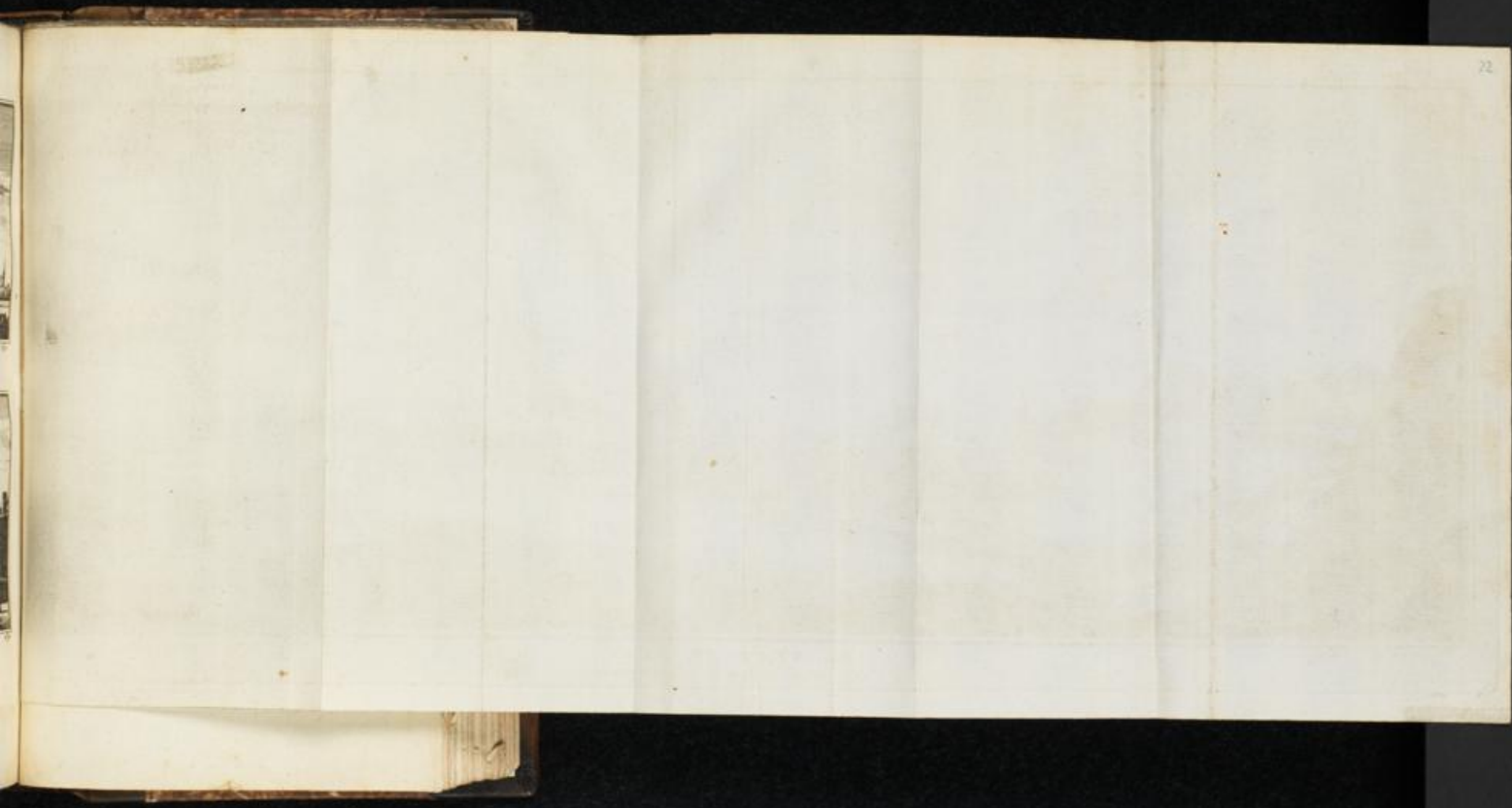
1630

A Rademaker fecit

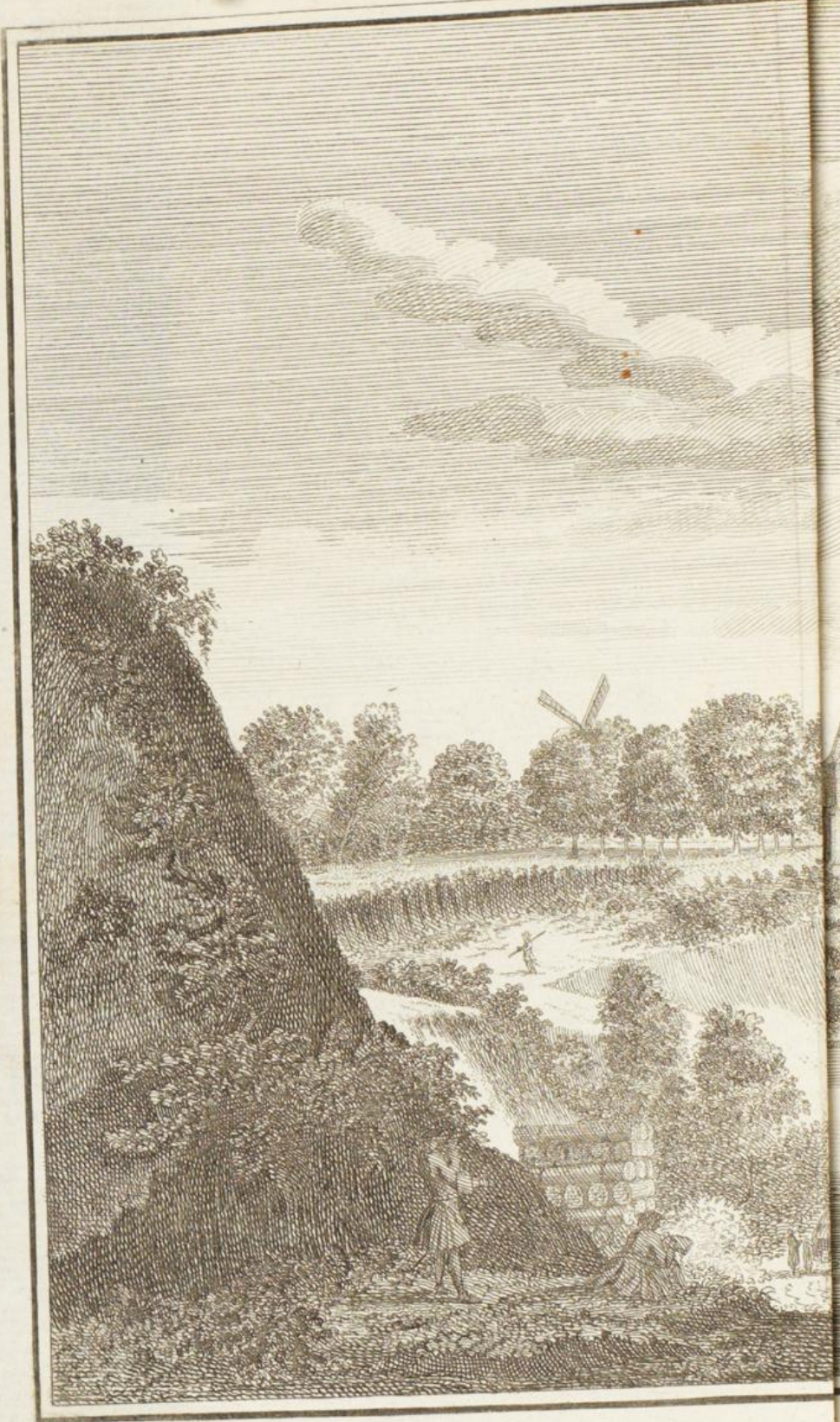
S JANS-POORT te Aernhem

1630

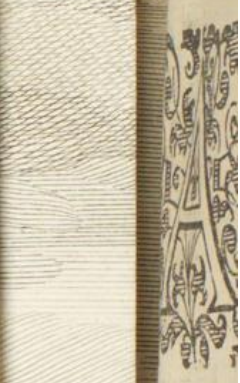

DE STAD ARNHEM,
te zien van de hoogte naar den Elzenberg.

A. de Haen ad. rev. del. 1739.

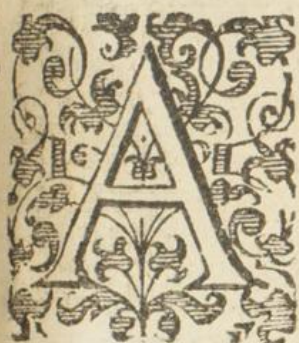
bois herche

Das Verto
graben licht

de in't kooft
het hoof van
hoft dis vier
de naetolgh
n. Dattem/le
andighviede
ke al gheleg
genoemt de
sondere O
van de Delu
is: ten dyie pl
re: des Rijns
s: digheliche
Omtrent de sta
m luyanc/gh

de stad gek
Magistraat e
e verhe, daar
ing de andere

HE
den Cl

Eusebius kerche.

Ernem wordt van Cozneliuringen/met seer
tus ende van andere oude Sā oock wel ge-
ghenoemt Arenacum : ende is n op zy selven/
op de rechte zyde vanden Rijn bancken van
een halve myle van de plaetse en: Mengaende
bloedt hem in twee armen ut! Bisdom van
staende van Nimmeghen endt Gheldze zyn
bozg gelijckelijck twee mylen ands: ende ooc
ser stede zyn schoone huysen erban Zutphen:
ken. De opper prochie kerckopser Karel den

Jurisdicctie
van de Del-
lutwe.

Nernem ist
oude Hof
des Her-
toghs van
Gheldze.

Byvoeghel.

[Daer Hertogh Karel van Gelbze/d'eerste deezeyde quartie-
begraven licht/ghestozen in het jaer 1538.]

gewonnen ende
wozt) in't jaer
Raedt/Heeren/
ie Rechten: de
en ende bedien

Cancelrye
van Geldze/
ende hoor
wien inghes
stelt.

Ende in't hoort ghesept/ het is een goede ende grocie. Nu tegen-
ende het hooft van den staet der Deluwen/daer en is Nicolai Can-
het hooft des vierden quartiers van Gelderland: ontve van Moers
ke dese naevolghende steden ende gebieden staen. Weck Heer Heer
ghen. Hattem/ Harderwijck ende Elburg zyn de steden van Hoort
de landt ghebieden staen onder de Officiers deser stede Reynout van
weleke al ghelegen zyn in het deel van Gelderlandt/ Haren. Doc-
lyck genoemt de Deluwe: daer oock noch veel doypenmus Lettin:
heer besondere Officiers/ staende onder den general Jan Dyd/ de
saert van de Deluwe/ welc voozwaer een wonder sin van Amstel
dekē is: ten drie plaetsen ombangen van den boesemiedt oock Tho-
derzee/ des Rijns ne des Isels : so datter een schoon Pieter Onder-
rpe is: desghelijcken oock lustige boschkens van wilternem een ste-
te. Ontrent de stadt van Nernem is noch een ander het jaer 1559/
emen byvanck/ghenoemt Deluwezoom/streckende i Zutphen aen-
gaende

Officerere
van den
Raedt van
Gheldze.

BESCHRYVINGHE VAN Aernem.

Aernem wordt van Coznelius Tacitus ende van andere oude Schryvers ghenoemt Arenacum: ende is ghelegen op de rechte zyde vanden Rijn / ende een halve myle van de plaetse daer dese bloedt hem in twee armen updeylt: staende van Nimmeghen ende Doersboz gelyckelijck twee mylen: Ter deser stede zijn schoone huysen ende kercken. De opperprochie kercke is Sint

Eusebius kercke.

Byvoeghfel.

[Daer Hertogh Karel van Geldze d'eerste dees naemys begraven licht/ gheskroven in het jaer 1538.]

Ende in't hofst gheseyt/ het is een goede ende groote stadt/ ende het hooft van den staet der Deluwen/ daer en hoven ooc het hooft des vierden quartiers van Gelderlandt: onder welke dese naevolghende steden ende gebieden staen. Waghenin ghen. Hattem/ Harderwijck ende Elburg zijnde steden: ende de landtghelieden staen onder de Officiers deser steden / de welke al ghelegen zijn in het deel van Gelderlandt/ gemeynlyck genoemt de Deluwe: daer oock noch veel dozpen zijn met heur besondere Officiers/ staende onder den generalen Gzofsaert van de Deluwe/ welc voorzwaer een wonder scarp landke is: ten drie plaetsen omvangen van den boesem der Zuyderzee/ des Rijns sie des Isels: so datter een schoone visscherpe is: desghelijken oock lustige boschkens van wylt ghebierete. Omtrent de stadt van Aernem is noch een ander lidt van eenen bybranch/ ghenoeemt Deluwezoom/ streckende van d'een

zyde tot by Zutphē/ van d'andere tot Wageningen/ met seer seijnoone beemden en weyden vooz de beesten/ en oock wel gebrachtrich. Dit lidt heeft eenen Officier alleen op zy selven/ welck de selve Richter van Aernem is/ met vier bancken van rechte: ende de voozseyde Deulwe heeft thien: Mengaende het gheestelijck gericht/ staet Aernem onder het Bisdom van Utrecht. In dese stadt plach de Hertogh van Gheldze zijn Hof te houden: nu is daer de Gouverneur des lands: ende ooc de Cancellrye ende den Raedt van Gelder ende van Zutphen: welcken Raedt inghestelt is gheweest dooz Kesper Karel den vijfften / soo hy dit landt met den sweerde ghewonnen ende weder gekregen hadde (alsoo hier na verklaert wort) in't jaer 1543/ ende sette hier eenen Cancellier met thien Raedt/ heeren/ te weten vier de edelste Heeren vande vier voozseyde quartieren des landts/ ende ses gheleerde mannen in de Rechten: de welke r'samen het officie der justitie berichteden ende bedienden/ met groote authozirept en sonder appellatie. Nu tegenwoozdichlijck zijn in dese Stadt M. Adriaen Nicolai Cancellier: De Raetheered/ M. Christoffel Gzabe van Woers ende Heer van Zeevalden: M. Jacob Pieck Heer Heer van Ilenbozen; M. Jan van Witenhoest Heer van Hozst ende Gzofsaert des lauds van Kessel: M. Kerpout van Appeltozen: M. Joost Cranevelt Heer van Haren. Doctoor Jan van Staerlghe: Meester Jeronimus Lettin: Doctoor Godsfroot Pannekoeck: Meester Jan Dhjd/ de welke oock Procureur fiscael is: ende Amelin van Amstel van Minden: daer en hoven zijn in desen Raedt oock Thomas Koos Gzessier / ende Peeter van Sint Pieter Ondergzeffier. Doozts houdt men in de stadt van Aernem een Rekenkamer inghestelt van Koninck Philips in het jaer 1559/ daer alle Officiers van Gelderlandt ende van Zutphen aengaende

Jurisdictione van de Deulwe.

Aernem isf oude Hof des Hertoghs van Gheldze.

Cancellrye van Geldze/ ende vooz wien inghestelt.

Officieren van den Raedt van Gheldze.

AERNHEM

der a
geme
de ge
lee
refor
flot
Arne
naam

AR
neer
DEN
nen
Aren
niem
zig w
AREN
reeds
dan
Slich
nisen
Zeker
van t
tier,
winge
en de
gaat
de A
in D
bi do
van e
aan d
de M
de ee
genzig

HE
len Et

...anderen gekon
...de Staten van
...geleerde ju
...Lan
...eden zou
...de
...formeerde worden
...e
...tot hie van moeten
...Arnhem, niet te ve
...naam, gingen in Vla
...De Boon
...Vuurige Kol

ARNHEM, Arnhem
meer gespeld wordt
DEN OORSPRONG van
den melden, al het
Arnhem of Arnhem
niemand, of van Ar
ig wel zeggen, doch
ARHEM, waar va
reeds door ons op h
dan ook volgt, dat
Slichtenhorst, in het
nisen, bl 15, gewag
Zekerder kunnen wi
van bepalen; als z
er, aan den oever
ingen, 3 van Nijme
en dus in een zeer
gat de Oudheid v
de Abdij van Prüm
in Duitschland, tus
dommen van Keulen
van een Priester in d
de stad gekomen is
de Magistraat en Kerke
eetie, daar uit een
ing de andere verzetted

der anderen gekoozen worden. Doch de Baljuw wordt door gemelde Staaten aangefield. Ao. 1586 werd aldaar geboren de geleerde *Jooſ van Laaren*; ook werd gezegd, dat aldaar overleeden zou weezen, de vermaarde *Hadrianus Junius*. De Gereformeerden worden 'er bediend door éénen Predikant. Tot ſlot hier van moeten wij den minkundige waarfchuwen, dit *Arnemuiden*, niet te verwarren met een ander plaats van dien naam, gelegen in Vlaanderen.

Zie *BOXHORN Chronijk van Zeeland*, *SMALLEGANGE*, de *Vuurige Kolom*, *GUICIARDYN*, *HOOF*, *BOR.* enz.

ARNHEM, *Arnheim*, *Aernem*, of zo als de naam deezer Stad meer gefpeld wordt, waar van wij het eerſte verkiezen; DEN OORSPRONG van dien naam bekennen wij, niet te kunnen melden, al het geen 'er van gezegd wordt, als van *Arends* of *Arnoudsheim*, doch wat man 't geweest is, zegt ons niemand, of van *Arendsheim*, als een nest van vogelen, laat zig wel zeggen, doch niet bewijzen; dat deeze ſtad het oude *ARENACUM*, waar van *TACITUS* ſpreekt, niet geweest is, is reeds door ons op het Art. *ARENACUM* getoond. Waar uit dan ook volgt, dat de beſtrijding door *CIVILIS*, waar van *Slichtenhorst*, in het tweede Boek zijner *Geldèrſche Geſchiedenifſen*, bl 15. gewag maakt, hier op niet toegepast kan worden. Zekerder kunnen wij met anderen, de GELEGENHEID, daar van bepaalen; als zijnde de *Hoofdstad van het Veluwsche Kwartier*, aan den oever van den *Rijnſtroom*, 3 mijlen van *Wageningen*, 3 van *Nijmegen*, 3 van *Doesburg*, en 3 van *Zutphen*, en dus in een zeer aangenaame en gezonde oort. Wat aangaat de OUDHEID van daar; reeds in de agtſte Eeuw, had de Abdij van *Pruime* of *Prume*, in den *Eijffel* (een Landschap in Duitschland, tuſſchen het Hertogdom *Gulik* en de Aartsbifdommen van *Keulen* en *Trier*) het recht, tot de aanſtelling van een Priester in de groote Kerk, welk recht naderhand aan de ſtad gekomen is, en dat menigmaal twiſten tuſſchen de Magiftraat en Kerkenraad veroorzaakt heeft, als willende de eerſte, daar uit een recht van *Collatie* trekken, waar tegenzig de andere verzetteden, beweerenden, dat *Arnhem*, toen

het dit recht bekwam, nog met geen stads rechten voorzien was. Wat aangaat deszelfs grootte, deeze is afteilden uit het getal der huizen, dat op 1225 geschat wordt, en verder uit de openbaare Markten, als 1. de *Oude of Grootte*, 2. de *St. Jans Plaats*, en 3. de *Koornmarkt*. Haare *Sterkte*; in het jaar 1232 werd *Arnhem* door Graaf *Otto den derden* met muuren omringd, en is naderhand voorzien met 4 poorten, als de *St. Janspoort*, *Velperpoort*, *Rijn en Sabelpoort*, zijnde de *Nieuwe Waterpoort*, reeds voor eenige jaaren toegemetfeld, zo als ook de *Geldersche Toren*, welke tuschen de *St. Janspoort* en de *Velperpoort* staat, reeds voor lang verdweenen is; met den aanvang van den Spaanschen Oorlog is het met verscheidene Bolwerken voorzien. In het jaar 1623 deed Prins *Maurits*, aan de *Sabelpoort* een sterke redout opwerpen, en de stad, langs den *Rhijn* met drie voornaame Bolwerken voorzien, doende in het midden, van die, het *Kruid-Magazijn* stellen. In 't jaar 1702. werden deeze werken, nog merkelyk vermeerderd door den vermaarden Baron *Coeboorn*; welke verbetering in het jaar 1728, weder ter hand genomen en ter uitvoer gebragt werd.

KERKLYKE EN WAERELDYK GEBOUWEN EN REGEERING.

Onder de Kerklijke Gebouwen binnen deeze stad, munt uit 1. de *Oude of Grootte Kerk*, die men in den jaare 1452. heeft beginnen te bouwen. Van binnen is zij versierd, met verscheidene wapenen van oude Adelijke en Burgerlijke Geslachten, ook met Grafschriften enz. van vermaarde Mannen, als van *Karel van Gelder van Egmont*, van den Generaal van *Palland*, *Judocus van Sasbout*, *Elbertus Leonius*, *Marten Goris*; enz. enz. 2. *St. Jans Kerk*, 3. de Kerk van *s'Walburg*; de *Broer of Broederkerk*, zijnde voor heen een *Minderbroeders Klooster* geweest; de *Cathrijne of Gasthuiskerk*: Ook vindt men 'er een fraaije *Luthersche kerk*. Verder het *Cathrijne Gasthuis*; *St. Pieters en Leprosen Gasthuis*, het *St. Nicolaas Hospitaal*: een *Oud en Nieuw Weeshuis*. Drie *Weduwe-Huizen*, en eindelijk de *Latijnsche School*. De Predikanten deezer stad zijn thans vijf in getal, en behooren tot de *Classis van Gelderland*, of die van de *Overveluwe*, voorts zijn 'er *Ouderlingen* en *Dia-*

co.

conen, één
zijn 'er twe
relidlijke Pri

Tot de
Stad, het A
gesticht door
dat der Gelde
Maarten van
Tucht. en Ver

De Regeer
ren, die ool
liks twee

zijnde de te
KEN, W. I

den Rechter
mede brengt
in strafbaare
pleegd is, v

gemeesteren
ven. Die
ning bekom

Acte van f
de Rechten
brengen, e

door den o
De voor
ringszaaken

voor de Ho
Schepenen,

of Extraor
week gehou
ken. Het

jaars, na d
tot veertien
en Ingezete
Voor heen v
geen appel o

conen, één Fransche en één Luthersche Predikant; laatstlijk zijn 'er twee Roomschegezinde Statiën, die door twee wereldlijke Priesters bediend worden.

Tot de Wereldlijke Gebouwen behooren binnen gemelde Stad, het *Hof van Gelderland*, voortijds het Hof van *Nassau*, gesticht door Graaf *Ernst Casimir*; het *Oude Prinses Hof*, of dat der *Geldersche Vorsten*; dat van den *Geldersche Veldoversten Maarten van Rossem*; het *Stadhuis*, als mede het *Provinciaale Tucht- en Verbeterhuis*.

De Regeering deezer stad, bestaat uit twaalf Burgemeesteren, die ook Schepenen en Raaden zijn, waar van 'er jaarlijks twee als *Regeerende Burgemeesters* worden aangesteld, zijnde de tegenwoordigen de Heeren **GIJSBERT TULLEKEN**, **W. Fil.** en **..... GAAIJMANS**, en in Rechtzaaken, den Rechter der stad aan hun Hoofd hebben, alzo zijn Ampt mede brengt voorzitter in alle Burgerlijke rechtzaaken te zijn; in strafbaare en burgerlijke Breukzaaken waarin geweld gepleegd is, wordt de aanklagt wel gedaan, op naam van Burgemeesteren, doch hij als Rechter voegt zig altoos bij dezelve. Die zijne Sententie gewonnen heeft, en geene voldoening bekomt, vervoegt zig bij den Rechter, welke dan de Acte van sommatie of aanmaaning tekend; voorts doet gemelde Rechter, alle de vonnissen der Misdadigers ter Executie brengen, en in gevalle van afwezendheid, wordt zijn plaats door den oudsten schepenen bekleed.

De voornoemde Magistraat bestuurt alle Recht en Regeeringszaaken. De gewoonlijke Rechtszaaken worden gebragt voor de Hooge of Laage Bank. De eerste bestaat, uit twaalf Schepenen, benevens een Rechter. Deeze Bank is Ordinair of Extraordinair, voor de Extraordinaire, die tweemaal ter week gehouden wordt, brengt men alle gepreviligeerde zaken. Het Ordinair Hoog Gerecht, wordt thans maar ééns Jaars, na drie voorafgaande Publicatien, van veertien dagen tot veertien dagen gehouden. Voor het zelve moeten Burgers en Ingezetenen elkander over zaaken van schuld aanspreken. Voor heen waren de Sententien, hier bij uitgesproken, aan geen appel onderworpen, doch thans wordt 'er bij provisie

ap-

appel toegestaan. Het Gerecht voor de laage Bank, wordt bekleed door den Rechter en twee Schepenen, welken een Secretaris is toegevoegd. Voor deeze Bank, brengt men de verschillen, ontstaan, tusschen twee vrienden, of tusschen een Ingezetene, en een vreemde, en van de vonnissen aldaar gewezen, kan geappelleerd worden aan de Hooge Bank.

Buiten deeze Rechtbanken, is hier eene Gezwoorene Gemeente, die voor het jaar 1675 van veel gezach was, doch thans slegts bestaat uit agt-en-veertig Persoonen, onder welken een Scriba is; deeze gezwoorenen komen gemeenlijk op den eersten maandag van ieder maand bij een; en op een van die geschiedt de gewoonlijke jaarlijksche verkiezing van zes *Gildemeesters* of *Dekens*.

VOORRECHTEN, GILDENS.

In het jaar 1232 werd *Arnhem* door Graaf *Otto den derden*, beschonken met dezelfde Voorrechten, die de stad *Zutphen* bezat, de Tolvrijheid door de gansche Provintie naamlijk. Ao. 1282. verkreeg zij het recht der Munte, en de *Arnhemse Gilden* zijn naderhand zeer bekend geweest, enz. Keizer *MAXIMILIAAN*, vergunde in het jaar 1487 aan de *Arnhemse Burgers*, in het oprichten van zes Gilden, en daar uit twaalf persoonen te benoemen, uit welken hij 'er zes tot *Gildemeesters* zou aanstellen. Deezen moesten zig beraaden met eenige daar toe verordende Burgers, die in het jaar 1502 uit een getal van 24 Persoonen bestonden. In 1547, werd hier in door den Stadhouder des Hertogs van *Gelder*, eenige verandering gemaakt. In het jaar 1557 werd vastgesteld, dat de Regeering in zwaare zaaken, staan zou aan *Burgemeesteren*, *Schepenen* en *Raaden*, zes *Gildemeesters* en agtien *Gemeenslieden*; welke *Gemeenslieden* of *Gezwoorenen* het voorrecht hadden van in sommige zaaken gekend te worden. Men vindt daar van aangetekend, dat zij uit naam der Burgerij, de *Unie van Utrecht* 1579, aannamen. Dat zij in het jaar 1584, toen men voorneemens was de Hooge Overigheid aan Frankrijk op te draagen, gekend werden. Dat zij mede tot de Afzweering van Koning *Filips den Tweeden* gesteind hadden. Ja zelfs waren zij bijéén geroepen, over het uitwisselen van het *Vredens-*

dens-Tract
na het jaar
van welke
het begin

De zes
Gilden aldaar
Jephs, II.
Bakkers en
Schoenmake

Schout

De Sch
staande o
Schepene

een Luit

De bezet

en Plaats

zijnde teg

Troupen,

en Groot

ben. Oc

recteur s

De K

Graanen

of van da

den. Ve

voorbij te

komen, o

Hoe n

heen ge

is als b

even als

ondergaan

Groot

1364, I.

tweemaal,

den tweed

jaar 1372,

dens-tractaat, te Munster gesloten in 1648. Doch in, en na het jaar 1675 zijn deeze hunne voorrechten merkelyk besnoeid, van welke voorrechten zij zig, schoon met weinig vrucht, in het begin van deeze Eeuw weder meester trachtten te maaken.

De zes bovengenoemde *Gildemeesters*, doen ons zien, dat de *Gilden* aldaar op dat getal bepaald zijn, als zijnde, I. Het *St. Josphs*, II. Het *Smids*, III. Het *Kramers*, IV. Het *Tappers*, *Bakkers* en *Brouwers*, V. Het *Weevers* en *Snijders*, en VI. Het *Schoenmakers Gild*.

SCHUTTERIJ, KOOPHANDEL EN ONHEILEN.

De Schutterij of Burgerij, is verdeeld in zes Vaandelen, staande onder het bestuur van twee Kolonels, die tevens Schepenen der stad zijn, ieder Compagnie heeft een Hopman, een Luitenant, een Vaandrig, en eenige mindere Officieren. De bezetting van deeze Stad, word zo wel als andere Steden en Plaatsen, verminderd en vermeerderd naar tijdsgelegenheid, zijnde tegenwoordig zwakker dan wel voorheen, staande de Troupen, die daar geinkwartierd zijn, onder een Gouverneur en Groot Major, die het woord geeven en de sleutels hebben. Ook hebben aldaar drie Ingenieurs, die onder een Directeur staan, hun verblijf.

De Koophandel van deeze Stad, bestaat voornaamlyk in Graanen en andere waren, het zij die daar te koop gebragt, of van daar naar de naastbij gelegene plaatszen verzonden worden. Veel voordeel trekken de Inwooners, van de door- en voorbij-tocht, van Wagens en Schepen, die van Duitschland komen, of daar heen gaan.

Hoe menigvuldig de Voorrechten van deeze Stad voorheen geweest, en nog zijn, hoe aangenaam het verblijf zo in als buiten dezelve zij, hebben de bewooners echter, even als anderen, verscheidene rampen en onheilen moeten ondergaan.

Groot nadeel leed de Stad door felle branden, in den jaare 1364, 1419 en 1425, in het jaar 1419 trof haar dit onheil tweemaal, wordende door den eersten twee honderd, en door den tweeden, meer dan drie honderd Huizen vernield. In 't jaar 1372, werd de Stad eenmaal door de *Hekerschen*, en eenmaal

maal door de *Bronkhorsten* ingenomen. *Willem van Egmond*, Broeder van *Arnoud*, maakte 'er zig Meester van in 1467. In 1473 geraakte zij in handen van *Karel den Stouten*, Hertog van *Bourgondien*. In 1505 onderging zij eene hardnekkige belegering van den Koning van Spanje, voor wiens magt, zo wel als voor die van Keizer *Karel den Vijfden*, zij bukken moest. Gedurende den Spaanschen Oorlog, konden de Spanjaarden haar echter niet overweldigen; in den alvernielenden Franschen Oorlog van 1672, moest zij zig op den 16den Junij, bij verdrag overgeeven.

Het zal der moeite wel waardig zijn, den draad der Geschiedenisfen dier Stad hier aantevangen. De reden, dat *Arnhem* zig aan de Franschen moest overgeeven, wordt over het algemeen daaraan toegeschreeven, vooreerst dat men na het sluiten van de *Munsterfche Vrede*, de Vestingwerken zodanig had laten vervallen, dat ze buiten staat waren van 'er eenige tegenweer mede te doen. Ten tweeden, dat de Magistraat weigerde, zelfs nog kort voor de aankomst der Franschen, bezetting inteneemen, doch eindelijk vonden zij zig daar toe genoodzaakt, en deeden het, op voorwaarde, dat alle de Officieren den Eed aan hun zouden moeten afleggen: dit geschiedde op den 13den, dan waarin bestond de bezetting? In twintig zwakke Compagnien, en eenige Boeren. De Bevelhebbers over dezelve, vonden de buitenwerken vol geboomte, en als met plantagien bezet, de wallen vervallen, de Konterscherpen buiten staat van verdediging; voorts alles, wat om de Stad was, met huizen en boomen bezet; geen batterijen, kortom niets tot verweering. In alle deeze gebreken verzochten zij spoedige verbeetering, hierin bestaande, dat de Plantagien, Huizen en Hoven buiten de Stad geslecht mogten worden; dan, de Magistraat weigerde zulks, voor gevende, dat de Gemeente, daar door meer dan twee tonnen Gouds nadeel toegebracht zou worden; om kort te gaan, alles wat 'er gedaan werd, bestond in 't afbranden van drie oude Huizen, aan den Rijnmuur staande. Intusfchen naderde hen de *Marchal de Turenne*, richtte een Batterij op, en deed in 's Konings naam de Stad door eenen Trompetter opeisfchen. De Krijgs- en Hoofd-Of-

Officieren,
Boodfchap
Land, te
de Heeren
ten, met
diging van
eigen beke
men het g
deed hiero
beleg van
hij de Stad
dat, zo m
met zijn
muuren z
bellooten
bij hun v
uit de O
naar *Turen*
betoonder
dat zulks
vens, n
plegen,
van een
lerwijl,
groot, en
Konstapel
moed me
getroffen
rende de
delijke S
genaderd
fcheidene
ven werd
Kommand
gezien hij
ben. De

Officieren, vergaderden op het Stadhuis, en gaven aan den Boodschapper ten antwoord, dat men zig ten dienste van het Land, tot het uitterste zou verweeren; dan de Secretaris van de Heeren Gedeputeerden, zonder voorkennis van de Regenten, met den Trompetter naar buiten ging. Door aanmoediging van de Krijgs-Officieren, nam de Magistraat (volgens hun eigen bekentenis) het besluit van verweering; ja zelfs begon men het geschut op den Vijand te doen speelen. *Turenne* deed hierop een Brug over den *Rhijn* slaan, en aanvaarde het beleg van de Landzijde; den 15den van gemelde Maand, deed hij de Stad andermaal opeisfchen, met bijgevoegde bedrijging, dat, zo men de Stad niet overgave, de Koning in persoon, met zijn ganfche Legermagt, de volgende morgen voor de muuren zou verschijnen. De Magistraat en Krijgshoofden, beflouten, door den Trompetter te doen antwoorden, dat zij bij hun voorig besluit bleven. Eenige Heeren Gedeputeerden uit de Overigheid, gingen andermaal met den Trompetter naar *Turenne*, waar over de Krijgs-Officieren groot ongenoegen betoonden, doch, de Stads Regenten, verklaarden als vooren, dat zulks buiten hunne last geschied was: doch baden tevens, met traanen in de oogen, geene Vijandlijkheden te plegen, toonende dus het hart van een' Man, en tevens dat van een Kind, in een zelfden boezem te dragen. Middellertwyl, dat, dit gebeurde, was de onfteltenis in de Stad zeer groot, en op de Batterijen noch Kruid, noch Kogels, noch Konftapels, 't geen noodwendig de meeste Soldaaten den moed moest beneemen. 'Er werd een stilland van Wapenen getroffen, tot den volgenden morgen, ten zes uren: gedurende den nacht, waren, tegen alle krijgsgebruik, 500 Vijandelijke Soldaaten, tot aan de drooge Graft, bij de *Rijnpoort* genaderd. Den volgenden morgen vertoonden zig aldaar verscheidene *Fransche Officieren*, aan wien brood en wijn gegeven werd. De Bevelhebbers geraakten daar over met den Kommandeur in hevige woorden, en niet zonder reden, aangezien hij het deed, zonder hen, daar van gesproken te hebben. De Afgevaardigden uit de Magistraat, kwamen van *Tu-*
Guar-

renne te rug, en berichtten, dat deze hen, om het verdrag te bewerken, naar den Koning gezonden had, die toen met het Hoofd-Leger te *Velp* lag; en dat twee Officiers, noodzaakelijk met hun moesten gaan, om voor het belang van het Guarnizoen te zorgen. De Krijgsraad in de Stád, van alles wat tot verdediging noodig was, ontbloom, en de Burgers zeer ontsteld ziende, hadden geene hoop om hen ter verweering te kunnen aanmoedigen, noch ook om ontzet te bekomen, en zig dus in groot gevaar bevindende; zond men, na hevige woordewisseling, met de Magistraat, over hunne ongeregelde handelwijze, gehad te hebben, den Kolonel *Vrijbergen*, en den Kapitein *Aarsens*, met de Afgezondenen van de Magistraat, naar den KONING, aan wien verzocht werd; bescherming van den Adel, en van het Kwartier van *Arnhem*, behoudenis van hunne voorrechten, en vrijheid van Godsdienst enz. al het welk hen wel toegestaan, maar kwalijk nagekomen werd. Een van des Stads Gecommitteerden, verzocht met gebogene knieën, *pardon* voor de bezetting, indien zij iets tot ongenoege van zijn Majesteit mogt gedaan hebben; doch op dit verzoek volgde geen voldoende antwoord. Ten twee uren na den middag, verscheen de Stads Major, op de Wal, met order, dat de gantsche bezetting, zig naar de Markt moest begeeven. De Kolonel naar de reden daar van gevraagd zijnde, antwoordde, geen kennis van dusdanige order te hebben. Intusschen deed de Magistraat een der Stads Poorten openen, waardoor de Franschen onder den beruchten Monf. *Louvois*, binnen kwamen, maakende het geheele Guarnizoen tot Krijgsgevangenen, en deed de Manschap in de Groote Kerk opsluiten.

Den volgenden dag (den 17den) moest de Magistraat, den Eed voor den Koning komen afleggen, en Hem voor hunnen Heer en Meeftter erkennen, met belofte van Hem, tegen ieder, getrouw te zullen blijven dienen, en dat, zo zij ontdekten, [dat 'er iets tegen zijne Majesteit gesmeed werd, zij daarvan terstond aan zijnen Gouverneur kennis zouden geeven, welke Eed, de Rechter, Burgemeesters en Schepenen,

in

in handen
moesten af
lijk werdet
zij hadden
zwaare gel
len tot aan
Junij van da
lem den Illa
van de oud
In het jaar
Erftadhoud
sterke drift
rechten, v
te herstelle
aangefeld,
verscheiden
men; men
der oude F
door het ze
spoorlooshe

In het j
de Zweedi
lenberg, ze
in dat Rijk
ling gehoud
van geheim
onthield. I
zelfs in Hol
hochte naar
zijnde, naa
brittanje, d
rangen nee
van den Ba
in Holland g
gehouden, e
Hag. De
naar zijne w
IV DEEL.

in handen van Monfr. *Prange*, Lid van 's Konings Raad, moesten afleggen en eigenhandig ondertekenen. Al te smertlijk werden de *Arnhemmers* ontwaar, welken genadigen Heer zij hadden aan *Lodewijk den XIVden*, die hun het zelve door zwaare geld-afpersingen, en barbarische bedrijven, deed gevoelen tot aan den 12den Maj van het jaar 1674. Den 15den Junij van dat jaar, werd, op order van zijn Hoogheid Prins *Willem den IIIden*, de Magistraat aldaar veranderd, een gedeelte van de oude afgezet, en anderen in hunne plaatsen gesteld. In het jaar 1702. ontstond 'er, na het overlijden van den Heer *Eerstadhouder*, een groote oneenigheid, veroorzaakt door de sterke drift der Burgers, om zig in het bezit der oude voorrechten, wegens de vrije verkiezing van Stads Regeerders, te herstellen. Die, welken door den Stadhouder, waren aangesteld, werden uit het bewind gestooten: men werfde verscheidene Soldaaten, om de nieuw aangestelde te beschermen; men belegerde *Wageningen*, om dat het de schuilplaats der oude Regenten was. Dan de Staaten Generaal, wisten, door het zenden van eenige Regementen, in 't jaar 1707, deeze spoorloosheid te doen bedaaren.

In het jaar 1717 werd aan het Engelsche Hof ontdekt, dat de Zweedsche Minister te *Londen*, zijnde de Graaf van *Gijllemberg*, zeer gevaarlijke praktijken smeedde om eenen opstand in dat Rijk te veroorzaaken, en dat hij daar toe briefwisseling gehouden had met den Baron *Gortz*, die zig onder den naam van geheime Raad des Konings van Zweeden, in den *Haag* onthield. Het ontwerp was, om aan verscheidene oorden, ja zelfs in Holland en Frankrijk schepen te doen koopen, de gekochte naar *Gottenburg* te zenden, en aldaar van volk voorzien zijnde, naar Engeland te zenden. Dan, de Koning van Grootbrittanje, den aanslag ontdekt hebbende, deed *Gijllemberg* gevangen neemen. en aan de Staaten van Holland, het *Arrest* van den Baron *Gortz* verzoeken. In de maand Julij, was hij in Holland gekomen, had zig, doch meest te *Amsterdam*, opgehouden, en in de maand van September, was hij nog in den *Haag*. De Staaten zonden twintig man, van deeze Lijfwacht, naar zijne woning, met bevel, om zig van zijn Persoon en

papieren meester te maaken, doch twee uren te vooren was hij naar *Amsteldam* geweeken; zij maakten zig echter meester van één zijner Secretarissen. De Ambassadeur des Konings van Engeland, kon te *Amsteldam* niet voor den volgenden dag, gehoor verkrijgen. Burgemeesteren vergunden hem de vrijheid, den *Baron*, die bij een Zweedsch Koopman zijn intrek genomen had, te doen opligten, dan de vogel was reeds naar *Arnhem* gevlogen. De Ambassadeur bediende zig van den bekenden *Vleertman*; deeze, die op zulke boodschappen afgericht was, haalde *Gortz* te *Arnhem* in, en deed hem met kennis van den voorzittenden Burgemeester, gevangen nemen. Van *Arnhem*, werd hij naar den *Haag* gevoerd, alwaar hij na een geruimen tijd in hechtenis gezeten te hebben, ontslagen werd, en naar *Zweeden* te rug keerde.

In het jaar 1736, op den 5den Augustus had deeze stad, de eer van zijnen Koninglijken Majesteit van Pruisen, binnenhaare muuren te ontvangen, schoon zulks weinig beweeging onder de Burgerij veroorzaakte, vermits de Koning onbekend begeerde te blijven, en de Magistraat bedankte, voor de Eer, die zij voorneemens waren hem te bewijzen.

De swelling van het Rijnwater, veroorzaakte in het jaar 1747 zulk een hoogen watervloed, dat 'er op den 5den van de maand Februarij, rondsom de stad, reeds vijf waarden waren doorgebrosen, en het water slegts 3 a 4 duim laag was, dan bij den hoogen vloed, van 1741.

Toen zijne Doorluchtige Hoogheid, wijlen Prins *Willem den IVden*, in het jaar 1722 de hooge waardigheid van Stadhouder over de Provintie van Gelderland, was opgedragen, was hier wel eenige vreugd over die verkiezing bedreeven, dan, deeze kwam in geene vergelijking, bij die van 1747: in welk jaar aan dien Vorst, gemelde waardigheid, door de geheele Unie werd opgedragen. Binnen *Arnhem*, en elders, waren wel eenige moeilijkheden ontstaan, doch met de algemeene vreugdeviering, die bepaald was, op den 19den Julij, namen dezelve een einde. In de maand van September, daar aan volgende, werd de Burgerij, op order van de Hooge Regeering, door de Magistraat aangezegd, dat zij zig van Bedden, Hout, Turf,

Turf enz
verwacht
gen: het
wel wild
penningen
de om di
tigste Pen
Op den 2
andere Pr
ste pennin
tijdig b
Zutphen
burgers,
ren in e
van den
van ande
dwelde d
middenna
losten de
Vivat O
telijke r
werd, g
te laten
men; ma
geroerd
zet, en
tijd, kwa
zetting:
smeulend
was, doo
gelopen;
des morg
voor het
Vivat Ora
nig vertoe
de Regeer
de, begaf

Turf enz. moesten voorzien, ten einde in staat te zijn, het verwacht wordende Guarnisoen, behoorlijk te kunnen ontvangen: het antwoord van sommigen, behelsde, dat zij daaraan wel wilden voldoen, mids men hun van de daar toe benodigde penningen voorzag. De Provinciaale Land-dag scheidde mede om dien tijd vruchtloos, wijl men het noch over de vijfzigste Penning, noch over de Land-Militie eens kon worden. Op den 27sten der maand October, werd, in navolging der andere Provincien, op de kwartierdag gestemd, in de vijftigste penning, of vrijwillige Gifte. Toen men in *Arnhem*, de tijding bekomen had, dat hoogstgemelde Heer Prins, te *Zutphen* tot Erffstadhouder verklaard was, begonnen eenige burgers, en niet van de geringsten, hier over te redeneeren in een Wijnhuis, en aldaar werd de voorslag gedaan, van den Magistraat, bij Request te verzoeken, het voorbeeld van andere Provincien en Steden te volgen. De Wijn bedwelde de zinnen, en men begreep het wederom anders, na middennacht doorliepen veelen de straaten, roerden de trom, losten de snaphaanen, onder een onophoudelijk geschreeuw van *VIVAT ORANJE*, paarende die woorden met eenige aanstootelijke redenen, dat door de Regeering zeer euvel opgenomen werd, gebruikende dezelve het Guarnizoen, om huiszoeking te laten doen, en de aanvoerders in hechtenis te doen nemen; maar ze vonden 'er geenen, dan den jonge, die den trom geroerd had, welke voor twee jaaren in het Tuchthuis gezet, en een Ambachts-gezel, die gebannen werd. Op dien tijd, kwamen aldaar drie Regimenten Hessische troepen in bezetting: tot op den 13den der maand December, bleef het smeulend vuur onder de Asche. De Landdag te *Nijmegen* was, door het afzijn der Heeren van *Zutphen*, vruchtloos afgelopen; het gemeen, hier over niet voldaan, verzamelde des morgens, met een groot getal Burgers, op de Markt, voor het Stadhuis, maakende een vervaarlijk geschreeuw van *Vivat Oranje, de Prins onze Erffstadhouder*. Na aldaar een weinig vertoeft te hebben, drong de menigte in 't Stadhuis, en de Regeering (als nog te vroeg zijnde) niet vergaderd vindinge, begaf men zig, naar de wooningen van dezelve, en haalde

... van
... geveest, zij wisten zig schoner
... Secretaris. De Ambassadeur de ter
... kon te krijgen te voor den
... verhoogen. Ingezonden vergaarden in
... den Davy, die bij een Zwaart Koopman
... nen had, te den vijgen, in 't regel was
... een gelogen. De Ambassadeur zide zig
... zonden Verman, den, in 't veld
... was, hadde Gort te den, had ten
... van der voorzonden Burgers, van
... den Arden, werd hij naar den
... genden tijd in hechtenis geveest te
... en van Zweden te rug
... den 1776, en den 1777, had de
... den Linnigden Maasden van
... te overvragen, konen van
... geestij voorzonden, van
... de Wijken, en de
... vrouwen
... velling van het
... hoogen
... (j),
... en
... (v),
... zine
... in het
... e
... de
... kwam
... dien
... gedragen
... g
... die
... rinde
... ed de
... ghten

de hun, met slaanden trom en vliegend vaandel, zelfs waren eenigen met Bajonetten op de Snaphaanen voorzien, naar de Raadkamer gegaan, dezelve met schandelijke woorden hoonende. Dit verrigt en de Vergadering voltallig zijnde, uitgenomen de Prefident Burgemeester, die ziek te bedde lag, was de eerste vraag, of men aan zijne Doorluchtigheid, wilde toestaan alle de Voorrechten, die Hij reeds in Holland bezat? En of men Hoogstdenzelven terstond, als Erfstadhouder, wilde uitroepen? Dat het, schoon de Magistraat, tijd van beraad verzocht en andere zaaken voorwendde, zou en moest geschieden. Hier in voldaan, verzochten zij, aan den Magistraat, of laat ons liever zeggen, zij dwongen denzelven, het genomen besluit, tegen de geenen, die voor eenige weken, de opschudding veroorzaakt hadden, te vernietigen; en dat de jongen, waar van wij zo even iets gezegd hebben, moest ontlagen worden. Dit alles geschied zijnde, ging de buitenspoorigheid zo ver, dat zij hem, die voorheen, zo om dat hij een bediende van den Provoost was, als om zijn slecht gedrag en mismaaktheid, van ieder veracht, nu met vier man, op de schouders namen, voor de Heeren droegen, en die noodzaakten, hem de hand, en eenige Dukaaten, tot een vereering, te geeven. Ja zo verre gaat het toomlooze graauw, als het eens 't ontzach verworpen heeft. Zij dwongen de Regeering, den meergemelden jongen, als zijnde onbekwaam zijn brood te winnen, geduurende zijn leven in 't Gasthuis, kost en onderhoud te geeven. Dit alles naar hunnen zin gaande, liep het ongebreideld paard, nog verder. Men begeerde herstel van de Voorrechten, welke men zeide verminderd te zijn, begeerende dat geen Magistraatspersoon langer dan drie jaaren in 't bewind zou blijven; eenigen, zeiden zij, moesten afgezet, en van den Adel, in hunne plaats gesteld worden. De Regeering nu ziende, hoe noodzaaklijk het was, dit woedende dier eenen breidel in den bek te leggen, nam het besluit, van bij eenigen der aanzienlijksten uit den Burgerij, onderstand te zoeken, en deezen spoedig gereed zijnde, spraken weder anderen welmeenenden. Na zig dan vereenigd te hebben, wpende men zig den 14den tegen den avond, nam het stadhuis ter be-

bewaaring
men om g
voorneem
zetten, te
dubbeld,
stad gezon
niet gehee
de glazen
burgers doc

Op den
te Arnhem
denzelven
zinden, e
zijne Ho
verklaard
niet lange
eifchten z
woord; da
op gemeld
ten vinder
glaazen.
eed en p
uit de V
werpen d
gekwetst,
gistraat,
verzoeker
wacht zij
de Corps
men. D
snaan, wa
plaatfen k
en die 'er
De Vrij-C
zo gezegd
wegen, zo
gespoord y

bewaring in, en bewaakte het zelve met het vaste voorneemen om geweld met geweld te keeren, en het graauw, dat voorneemens was, de Regeering, den voet op den nek te zetten, te beteugelen. De wachten der foldaaten werden verdubbeld, en om het half uur, werden 'er patrouiljes door de stad gezonden: hier door werd de rust wel gedeeltelijk doch niet geheel gefild, wordende nog alle nachten, hier en daar de glazen ingegooid, ook werden 'er één foldaat, en twee burgers doodelijk gekwetst.

Op den 9den van de volgende maand Januarij (1748) werd te *Arnhem*, den Landdag geopend, en den 10den werd op denzelfen door de zogenoemde Vrij-Compagnie, of kwalijk gezinden, een Request ingeleverd, waarin zij begeerden, dat zijne Hoogheid, onbepaald in het Erftadhouderschap zou verklaard, alle de Privilegien bevestigd, en de Regeering voor niet langer, dan drie jaar aangesteld zou worden. Hier op eifchten zij tegen den volgenden morgen, een rond antwoord; dan, dit niet naar hun zin gelukkende, begaven zij zig op gemelden morgen naar het Stadhuis, en het zelve gefloten vindende, wierpen zij een hagelbuij van steenen door de glaazen. Eenige welgezinde Burgers, de Regeering, volgens eed en plicht, trachtende te beschermen, werden door andere uit de Vrij Compagnie, met hunne degens, en door het werpen der steenen, waar van het vrouwvolk zig bediende, gekwetst, hoewel zij dezelve niet schuldig bleeven. De Magistraat, deed den *Kommandant van de Hefsen*, om bijstand verzoeken, doch die Heer, beval aan het volk, op de Hoofdwacht zijnde, en in wiens aanzien, dit alles geschiedde, in de Corps du Garde te blijven, en nergens deel aan te nemen. De Magistraat deed daarop door de stad, alarm slaan, waar door de Burger Officieren, op de gewoone loopplaatsen kwamen, doch slegts weinigen voegden zig bij hen, en die 'er nog kwamen, weigerden naar de Markt te gaan. De Vrij-Compagnie hier van de lucht krijgende, en zelfs, zo gezegd word, door eenige Heeren van *Zutphen* en *Nijmegen*, zo niet met woorden, ten minsten met gebaarden aangefpoord wordende, drongen te sterker aan, op de vervulling

○○○○ 3

hun-

hunner begeerten; waar door dan eindelijk, die van 't *Kwartier van Arnhem*, zig genoodzaakt vonden, hun met de anderen te vereenigen, en den Prins van Oranje, onbepaald tot Erftadhouder te verklaaren: dat is, die hooge waardigheid niet alleen aan zijne Hoogheid op te dragen, zo als dezelve voorheen door wijlen Prins *Willem den IIIden* bezeten was, maar met bijvoeging, dat *Willem de IVde* ontslagen zou zijn van den Eed, uit kracht van welke deeze Vorst die waardigheid in het jaar 1722 aanvaard had, en voords, dat indien de Prins, mogt oordeelen, dat de Regeering deezer Provincie, in de toenmaelige tijdsomstandigheid, niet voldoende was, hij dezelve naar welgevallen, zou kunnen redresseeren en amplieeren, zo als zijn Hoogh. ten beste van het land, nuttigen raadzaamst zou vinden. Na dat deeze uitroeping, in dier voegen geschied was, bespeurde men wel eenige stilstand onder de misnoegden, doch niet zo, dat de Heeren het durfden wagen, vóór den avond, naar huis te gaan; ook liet het gemeen niet na, 's nachts de glazen in te slaan, of sommige van die, welken vóór de Regeering waren, te kwetzen. Tot op het einde van dit *wonderjaar*, was 'er een gestaag gemonpel, schoon 'er meer bedaardheid in de gemoederen scheen, dat de geheele Stads Regeering veranderd moest worden, en om zulks te verhoeden, waren op den 29sten November, vier der aanzienlijkste Burgers dezer stad, als de Heeren *A. Engelbert*, *Mr. G. Tulleken*, (die zo wij hier voor gezegd hebben tegenwoordig Regeerend Burgemeester deezer stad is, zijnde gesprooten, uit een der oudste famieljes van *Arnhem*, zo als straks hierna blijken zal op het Art. ARNT TULLEKEN) *E. E. Viervant*, en *G. Scheurman*, naar den *Haag* getrokken, bij zig hebbende een Request, getekend, door twee honderd en vijftig der aanzienlijksten uit de Burgerij, waar mede gemelde Heeren, aan wijlen zijn Doorl. Hoogheid verzochten, dat het den Vorst behaagen mogte, de Regenten, als getrouwe Burgervaders, in hunne aanzienlijke amptsbedieningen te laten Regeeren, echter alles naar 't goedvinden zijner Hoogheid. Deeze welmeenende waren van gedachten, dat dit hunbedrijf, van het voor hun gewenschte gevolg zijn zou; dan het behaagde

de den V
gedachten

De Bar
Stad Arn

kwam me
den dag

dent Burg
morgen te

Gemeente
Heer ganc

de, op de
uit naam v

hunnen E
genten en

voor geda
Regeering

van thans
werden op

en de ove
ruld. D

's Hage g
in de ma

de overij
wigen da

groot en
daar med

omstandi
bestuur l

ven gele

Het aa
van 175

waarin
hooger l

water in
spoedig,

de de v
wel voor

de den Vorst, op den 14den December van dat jaar, zijne gedachten daaromtrent anders te openbaaren.

De Baron van *Efsen*, Heer van *Schafler*, en Rechter der Stad *Arnhem*, kreeg op dien dag eenen Bode van den Prins, kwam met het hem ter hand gesteld bericht, op den volgenden dag in de stad, en deed den Heer *Brantzen*, als President Burgemeester verzoeken, van tegen den aanstaanden morgen ten 10 uuren, de Magistraat benevens de gezworene Gemeente te willen doen vergaderen. Dit verricht en voorn. Heer gansch onkundig zijnde wat 'er geschieden zou; opende, op den bepaalden tijd, de Rechter zijnen last, ontfloeg, uit naam van den Prins, alle de Leden der Regeering van hunnen Eed, en stelde vervolgens zeven van de Oude Regenten en vijf nieuwen aan, in plaats van de afgegaane, die, voor gedaane diensten bedankt werden. Het tweede lid van Regeering uit agt-en-veertig Gemeenslieden bestaande, waar van thans drie plaatsen vacant waren, ook bedankt zijnde, werden op nieuw vijf-en-twintig van de Ouden aangesteld, en de overige drie-en-twintig plaatsen, door andere leden vervuld. De nieuw aangestelde Heeren Burgemeesteren, in 's *Hage* geweest zijnde, rapporteerden bij hunne terugkomst, in de maand Januarij 1749. uit naam van zijn Hoogheid, aan de overige Leden van Regeering, dat de Vorst, nu en ten eeuwigen dagen gerenuntieerd had, van alle de Stads Ampten, groot en klein, geevende deezen over, aan de Magistraat om daar mede te handelen naar welgevallen, na welken tijd en omstandigheden, de goede Ingezetenen der stad, onder het bestuur hunner beminde Overheden tot hier toe een gerust leven geleid hebben.

Het aangenaam verblijf in deeze stad, werdt in het jaar van 1753. echter eenigzins getoord. Schoon de vrees waarin de *Arnhemmers* in dat jaar gebragt werden, van hooger hand, en uit een andere oorzaak voortkwam. Het water in den Rhijn, zwol in den winter zo ongewoon en spoedig, als bij menschen geheugen niet gebeurd was; zijnde de vrees voor de Overbetuwe, nog grooter, dan wel voor de stad zelve, doch het behaagde den Hemel,

eindelijk, die van Kwar-
ronden, hun met u. n. d. e.
van Oranje, onbekend
is, die hooge waardij
te dragen, zo als de
den III. bezeten wa-
de W. e. onlagen zou tij-
elke deze Vost die wan-
had, en voors, dat indien
de Regeering dezer Provin-
ndigheid, nu volende was,
ou kunnen rechtsleven van-
beste van het h. d., zamen
deze utroeping, in die ve-
n wel eenige stillstand om-
de Heeren het durfden ve-
is te gam; ook liet het ge-
in in te liam, of sommige van
g waren, te kweten. Tuop
was 'er een gekaag gemaekt,
in de gemederen lcheen, ut
veranderd moest worden, en in
den 29sten November, vierde
adt, als de Heeren A. Eng-
o wij hier voor gezegd hebben
meester dezer stad is, zijnde
e families van *Arnhem*, wals
c Art. ARNT TOLLEKEN) Z. E.
naar den Haag getrokken, bij
getekend, door twee boud-
de Burgelij, waar mede gem-
Hoogheid verzochten, dat het
Regenten, als getrouwe bur-
amptsbedieningen te hunn Re-
vinden zijner Hoogheid. Dec.
edachten, dat dit ambbedrijf,
volg zijn zou, dan het behaag
de

de middelen aangewend ter voorkoming van het drijgende gevaar, dermaate te zegenen, dat de schade door het water veroorzaakt, binnen kort hersteld werd.

In het jaar 1766, en wel op den 13den van de maand Augustus, hadden die van *Arnhem* het genoegen zijne Doorl. Hoogheid, den Heere Prinsse Erffstadhouder in zijne waardigheden te aanschouwen, en te huldigen. Tot lof van hun diend gezegd te worden, dat zij, bij die gelegenheid, zo wel in het betoonen van eene gepaste en welvoegende vreugde, als in den ontvangst van den Vorst, zig zo gedroegen, dat zij niet alleen den Vorst, en deszelfs aanzienlijk gezelschap, maar buiten dien duizenden van aanschouwers groot genoegen verschaften. Dan de omstandigheden en Ceremonien, die daar bij plaats hadden, meenen wij, dat op het Art. van *Willem den Vden*, gevoeglijker, dan hier zullen kunnen verhaald worden. Wij eindigen dus het Art. van deeze stad met een aanwijzing van de *vermaarde Mannen*, die zij voortgebracht heeft; zijnde *Christoffel Brouwer, Gijsbert van Scheveckhaven, Johan Baptist Gramaije, Andreas Vermaldius, Carolus Gallus, Gerrit Broeckelaar, Theodorus Marcellius, Gerard Wijnen, Reinier Tengnagel, Hendrik Aquilius, Everhard van Reijd, Fredrik en Jan van den Zanden; Lambert Goris, Adolph van Dans, Arend van Slichtenhorst*, enz. enz. Alle Mannen, wier verdiensten ons op derzelve Artikelen, uit hunne verrichtingen, blijken zal.

Men zie verder van deeze stad, de meeste Stedebeschrijvers, inzonderheid, die van de Provintie *Gelderland*, waar van de zo even genoemde *A. van Slichtenhorst*, die de geschiedenis van deeze stad omstandig beschreeven heeft, de beste is.

ARNHEM'S KWARTIER. De Provintie *Gelderland*, wordt, gelijk bekend is, gedeeld in vier deelen, of Kwartieren, naamlijk, dat van *Nijmegen, Roermond, Zutphen*, en dat van *Arnhem*, waar van wij thans spreken, 't geene ook wel het kwartier van de *Veluwe* genoemd word. Van deeze vier, heeft men een oud spreekwoord. *Nijmegen het oudste: Roermond het grootste: Zutphen het rijkste: Arnhem het lustigste.* Toen
in

in het ja
dens mo
Hier ond
naam dra
nevens t
en het F
kleinen,
den, Dor
Heerlijkhe
te weeten
zig zelve
luwenzoom
wij gezeg
gen, wa
Gl.; de I
en van h
voor de
tijd blijke
Hattem 4

ARNHEM
loo, een
van Wa
boren in
tie Geld
Staten
jaarg v
hij, met
en eerste
te Wag
e de o
lboorte
jaaren b
zienlijke
we. Ne
met zijn
van de vri

in het jaar 1547. het Vorstendom van Gelderland 75000 guldens moest opbrengen, stond dit deel, op 17108. guldens. Hier onder behooren buiten de Hoofdstad, waarna het deezen naam draagt, *Harderwijk, Wageningen, Hattem* en *Elburg*; nevens twee groote Ampten, als het *Drost Ampt van Veluwen*, en het *Rechter Ampt*, van *Veluwenzoom*, als mede nog twee kleinen, *Oldenbroek* en *Neijebroek*, met twee Hals-Heerlijkheden, *Dorrewaart* en *Rosendaal*; boven deezen nog twee andere Heerlijkheden, die alleen oyer schade en schuld vonnis wijzen, te weeten *Scherpenzeel* en *Hoewelaken*. Dit Kwartier, word op zig zelve, weder in vieren verdeeld: 1. *de Steden*; 2. *de Veluwenzoom*; 3. *de Overveluw* en 4. *de Nederveluw*. De som die wij gezegd hebben, dat dit Kwartier in 1547 moest opbrengen, was mede in vieren verdeeld: als: I. *de Steden* 2900 Gl.; de Dorpen onder het IIde, 1550 Gl. die van 't IIIde 5700, en van het IVde 6958 Gl. Uit de verdeling van de 2960 Gl. voor de vijf Steden, kan de geringheid van dezelve op dien tijd blijken; betaalende *Arnhem* 1160 gl. *Harderwijk* 580 gl. *Hattem* 484 gl. *Wageningen* 386, en *Elburg* 290 gulden.

HALMA, volgens PONTANUS en van der HOUVE.

ARNHEM, (*Johan Baron van*) Heer van *Rozendaal*, tot *Harsloo*, eenige zoon, van den Baron van *Arnhem* en van *Theodora van Wasenaer van Duijenvoorden*, werd den 1sten Maj 1636 geboren in 's Hage, alwaar de Oude Baron, wegens de Provincie Gelderland, ter vergadering van de Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal afgevaardigd was. Gedurende een tienjaurig verblijf in 's Hage, werd hij aldaar opgevoed, waar na hij, met zijne hoog aanzienlijke Ouders, naar Gelderland ging, en eerst te *Arnhem*, daarna bij een Predikant te *Zoest*, later te *Wageningen*, daarna te *Deventer*, en eindelijk te *Leiden*, al e de oeffeningen en wetenschappen, een Heer van zijn geboorte voegende, voltrok. Naauwlijks den ouderdom van 22 jaaren bereikt hebbende, werd hij, uit aanmerking zijner aanzienlijke geboorte, beschreven in de Ridderchap van de *Veluwe*. Negen jaaren daarna (1667) begaf hij zig in den *Echt*, met zijn volle Nicht *Anna Magreta van Arnhem*, Erfdochter van de vrije Heerlijkheid *Rozendaal*, zij was geboren den 12den

December 1636, uit *Robbert van Arnhem*, Landdrost van de Veluwe, Broeder van onzen Heer *Jan's* vader.

Den 11 den Maj 1674, werd Heer *Jan*, als een van de Ridderfchap, ordinaris Gedeputeerde van 't Kwartier van de Veluwe; den 11 den Februarij 1675 Richter der stad *Arnhem*, en den 9 den Februarij, 1684. ftelde Prins *Willem de IIIde* hem aan, als Extraordinaris Raadsheer, van het Ed. Mogende Hof des Furstendoms Gelre, en Graaffchaps Zutphen. De genegenheid van gemelden Heer Prinfe en deszelfs Koninglijke Gemalin, tot den Heer van *Roozendaal*, ging zo verre, dat die beide hooge Perfonaadjen, zig menigmaal, bij hem verlustigd hebben. De Heer van *Roozendaal* en zijne Gemalin, vergezeld het Vorftelijke paar, op hunnen togt, naar Engeland. Geen minder gunst en liefde, genoot Hij van de Arnhemfche Burgerije, door dien die 's mans deugden van nabij kende. Meergemelde Vorst, verhief den Baron in 't jaar 1701. tot Landdrost van de Veluwe. Niet zonder finert vernam hij dus, in het volgende jaar, 's Konings dood, maar met nog meerder droefheid, de gevolgen van dien, in Gelderland, en inzonderheid te *Arnhem*, alwaar men onder den fchoonen glimp, van *recht en vrijheids herftelling*, volgens eene nieuwe keur, uit de Gemeenslieden, twaalf Stads Regenten verkoos, laatende daar onder hem, benevens vijf van de Oude Magiftraat, doch de Heer van *Roozendaal*, en de vijf andere Heeren, bleeven standvastig die verkiezing afkeuren, en de aanvaarding weigeren. Wanneer in het jaar 1707, weder eenige Heeren affront aangedaan werd, weigerde de Heer van *Roozendaal* op nieuw aantekomen, en volhardde daar in tot aan zijn dood, die hem op den 12 den December van het jaar 1717, naar de Eeuwigheid deed overgaan.

Hoe beflommerd deeze groote Man ook ware, met de gewigtigfte Ampten van den Staat, oeffende hij zig echter in de fraaije Wetenschappen. Hij bezat een volmaakte kennis van de Landmeet- en Bouw-kunde, maar nog eene volkomener kennis van den waren Godsdienst, ook beoeffende hij de Dichtkunde, waar van zijn uitgegeevene fchriften ten bewijze ftrekken; als daar zijn: *Jezus in het Lichaam zijns Vleesch*, en ver-

handeling o
Gedichten,
vergeleken
't Menfche
naar de Le
8vo 1715.

Deeze J
dit aanzien
ten, overl
zoek, zom
liggen op
tusfchen d
de fchar
Arnhem g
zij beider
werden.
zig te me
die van h
en waar v
's Mans e
ters.

ARNT
vens de
en Mon
ratoren e
vicum d

Hij w
TULLEK
werd de
Rekenkan
RUTGER
van *Hil
Gelderfch
Ao. 149
was, en
Placcatbe
een der*

handeling over deszelfs Kruisbloed , in 4to 1694. *Gedachten en Gedichten, Geestelijk en Zedelijk, 's Menschen leven afgebeeld, en vergeleken bij een Schip* mede in 4to 1707. *Order en Regel voor 't Menschelijke Leven, naar het voorbeeld der gezonde woorden, en naar de Leere der waarheid, die naa de Godzaligheid is enz.*, in 8vo 1715.

Deeze *Johan van Roozendaal*, was het laatste manlijk oir, van dit aanzienlijk geslacht, zijnde hij, zonder Kinderen na te laten, overleeden, en in de Kerk van *Velp*, volgens zijn verzoek, zonder eenige pracht begraven. Hij had begeerd te liggen op de plaats alwaar hem, in het jaar 1704, in de twist tusfchen de Ridderfchap en Steden, benevens *Kafyn van der Hel*, de fchande aangedaan was, van 'er uitgeligt, gevanglijk naar *Arnhem* gevoerd, en daar zo lang gehouden te worden, tot zij beiden door het Hof, waar van zij Raaden waren, gelaakt werden. En gelijk wij reeds zeiden, weigerde hij met reden, zig te mengen in de twisten, over de Magiftraatsbestelling, die van het jaar 1702 tot 1707, in *Gelderland* plaats hadden, en waar van wij op het Art. GELDERLAND, verflag doen zullen. 's Mans afbeelding plaatst men onder de Nederlandfche Dichters.

ARNT OF ARENDT TULLEKEN, was in zijn Ed. leven, benevens den Heer FREDRIK VAN DE SANDE, (die ook tevens Raad en Momber van *Gelderland* was,) eender eerste Heeren Curatoren der Academie van *Harderwijk*. (zie *Schrafsert, Harderwicum Antiquum*, tweede druk, eerste deel, bl. 77.)

Hij was de oudste van de Tien kinderen van Heer RUTGER TULLEKEN, in leeven Burgemeester der Stad *Arnhem*, en werd den 28sten Junij 1580, *Rekenmeester der Provinciaale Rekenkamer van Gelderland*. Deeze Heer RUTGER TULLEKEN, RUTGERS zoon, had in Huwelijk *Geertruid Gaijmans*, zuster van *Hilleken Gaijmans*, (van welk Geslacht *Slichtenhorst* in zijn *Geldersche Geschiedenisfen*, bl. 306. No. 11. meld, dat reeds Ao. 1494. GEERARD GAYMANS, *Rentmeester der stad Arnhem* was, en de Raadsheer *Willem van Loon*, in zijn *Groot Geldersch Placcaatboek*, fol. 27. zegt: dat Ao. 1543. *Willem Gaijmans*, een der *Gecommitteerde naemens*, die stad van *Arnhem* geweest is,

is, tot het sluiten van 't Tractaat voor *Venlo*, met Keizer *Karel de Vde, Hertog van Gelre*,) die aan zijn' ouder Broeder *Evert Tulleken*, Stamvader van de oudste Tak, van dit, in *GELDERLAND* voor meer dan drie Eeuwen, en in *ZEELAND* meer dan anderhalve eeuw, bekend Geslacht, gehuwd was.

Heer *ARNT TULLEKEN*, had in Huwelijk *Hilleken Huijbrechts*, waarbij hij verwekte twee Dochters, I. *Jannette* en II. *Johanna* *. Van welke hier na breder.

Volgens de *Lijst der Ed. Achth. Heeren Burgemeesteren der stad ARNHEM*, ter Secretarij van die stad berustende, als mede uit de *Raadsignaten, Commissie en Politie Boeken* van dezelve, blijkt, dat aldaar zedert den afloop van twee Eeuwen een twaalfstal van dit Geslachte als *Burgemeesteren* vermeld, worden, als :

- 1579. RUTGER TULLEKEN.
- 1587. Deeze ARENT TULLEKEN.
- 1637. ABRAHAM TULLEKEN.
- 1652. ARNOLD TULLEKEN.
- 1676. JOHAN TULLEKEN, EVERTSZ.
- 1678. WILLEM TULLEKEN.
- 1682. GYSBERT TULLEKEN.
- 1697. WILLEM TULLEKEN.
- 1703. ARNOLD ANTHONY TULLEKEN.
- 1703. DERCK TULLEKEN.
- 1740. GYSBERT TULLEKEN, J. C. FIL.
- 1750. GYSBERT TULLEKEN, W. FIL. †

De

† Die op heden (1781) zo reeds gezegd is, als *Regeerend Burgemeester*, die waardigheid bekleed, benevens zijnen Neef *Mr. Arnold Anthonij Gaijmans*, zoonvan den Raadsheer *Johan Gaijmans*, Descendenten van *Hilleken Gaijmans en Evert Tulleken* voorn. Zijnde deeze Heer *A. A. Gaijmans*, van 's moeders zijde, een achter kleinzoon, van den Heer *Oswold Tulleken*, die Ao. 1703, Burgemeester te *Hattum* werd, en 1706, volgens *Reces des Landschaps Boek van Gelderland*, in plaatze van den Overleedenen Heer *Wolff van Haersolte* tot Yrst werd aangesteld, tot Hoofd-Schout der gemelde stad. Welk Ampt door zijn Ed. meer dan vijftig jaaren bekleed is. Zijnde overleden den 16den Augustus 1757. Na dat zijn Wel Ed. in de meeste aanzienlijke Staats-
Kol-

De waan
kleepte hi

Volgens

MEN en

en Extrao

en Graaffsch

zer *Karel*

men en de

Gelderland

door Konin

ginge want

inden Juli

in Hove v

Heer *A*

meld) was

Schepen *A*

ter der Moe

der Respe

de Leengo

van zijn'

vroeger v

over oud

van zijne

brooke or

den jaare

goederen,

brieven,

bijna dri

ten word

In het

jaarige ki

zo wij ze

Oudsten

Kollegien St

het jaar 175

Oswold Tu

op Zwaardsjk,

De waardigheid waar in wij hem hier gemeld vinden, bekleedde hij nog verscheide maalen.

Volgens aanwijzing der gedrukte Kaart en Lijst der NAAMEN EN WAPENEN van de Heeren Canzelers, *Ordinaris* en *Extraordinaris Raaden in den Hove des Furstendums Geire en Graaffschap Zutphen*, zedert deszelfs oprichtinge door Keizer Karel den Vden, in den jaare 1545; als mede de Naamen en de Wapenen van de Heeren *Raaden* en *Rekenmeesters* in Gelderland, zedert de oprichting van de *Kamer van Rekening* door Koning Philips den Ilden, in den jaare 1558. met bijvoeginge wanneer dezelve hebben Sessie genomen, was hij den 11den Julij 1604 aangesteld tot *Raadsheer*, in den *Provinciaalen Hove* van Gelderland.

Heer Arnts Vader, RUTGER TULLEKEN, (hier boven gemeld) was de derde zoon van RUTGER TULLEKEN, die volgens Schepen Acte Boek der stad *Arnhem*, van 1551--1555 *Kerkmeester der Moederkerke* was, en in het jaar 1556, volgens uitwijzing der *Respectieve Leenbrieven*, de investituure gekreegen heeft, van de *Leengoederen*, die zijn Vader ARNT TULLEKEN geërft had, van zijn' Vader RUTGER TULLEKEN. De leeftijd (1464) of vroeger van deeze laatstgenoemde RUTGER TULLEKEN, de *over oud Grootvader*, van de *Curator voorn.*, zo als ook die van zijne Vrouw en derzelve Descendenten, is in een onafgebrooke order afte leiden, uit de onderscheidene *Leenbrieven* van den jaare 1496, 1497 en 1498, waar bij op hun de gemelde *Leengoederen*, verheven werden, welke met de *Succesfive Leenbrieven*, nog heden ten dage, en dus gedurende den tijd van bijna drie honderd jaaren, onder hunne afstammelingen bezeten worden.

In het jaar 1509 werd door de *Voogden van de twee minderjarige kinderen*, van deezen Heer RUTGER TULLEKEN, (die, zo wij zeiden, leefde in het jaar 1464 of vroeger) en deszelfs Oudsten Zoon Heer ARNT, eene *Magescheid*, geslooten over de

na-

Kollegien Sessie gehad had, en de Burgermeesterlijke waardigheid in het jaar 1755 had gedefilteert, voor deszelfs *Kleinzoön* de Heer en Mr. OSWOLD TULLEKEN, die daar mede, bij acte van wijlen haar K. H. op *Zoestdijk*, den 6den Augustus van dat jaer is begunstigd geworden.

voor Venlo, met den Karel
in' ouder Broeder van Tul-
k, van dit, in GELDERLAND
GELDERLAND meer dan andere
was.

in Hove's Hilleken Hille-
de Dochters, I. Jannette en
a broeder.

th. Heeren Burgemeesteren der
van die stad berisende, als
wijze en Pinda Boeken van
ert den schoop van van Lee-
te als Burgemeesteren vermeld,

TULLEKEN.

EN.

N.

, EVERTUL

EN.

EN.

EN.

TULLEKEN.

T.

EN, J. C. FIL

EN, W. FIL †

De
geragd is, als *Regent* der
benevens zijn Neef Mr. And-
beet Johan Gajmans, Delftmeester
ken voorn. Zijnde dezer Heer d-
en *ouder kleinzoon*, van den He-
Burgemeester te Batten west, in
van HARASOIRE tot Fort west
elde stad. Welk Ampt door zijn
e. Zijnde overleden den 16den
in de meeste antiequijde Staats-
Kol.

nalaatenschap van hunne ouderen; waar bij aan den meerderjaart gen zoon ARNT, door gemelde Voogden, alle de Leengoederen werden toebedeeld, „mitsgaders dat Huijs daar zijn Vaeder und Moeder vuur toe wonen plegen, gelegen enz.” Zijnde dit Familie-verdrag, of scheidung door de Voogden, waar onder ook is GAART GAIJMANS, en belanghebbende, behoorlijk geverifieerd en bezegeld. Welke Origineele Magescheid, benevens veele andere stukken, tot deeze Familie behoorende, berustende zijn onder de oudste leeden deezer Familie de Heer en Mr. WILLEM JAN TULLEKEN, Oud-Burgemeester der stad Hattem, en Leen-Griffier der Provintie Gelderland, en den Heer en Mr. GYSBERT TULLEKEN, J. C. FIL., Oud Burgemeester der Stad ARNHEM, Ontvanger Generaal der Provintie van Gelderland over het Kwartier van de Veluwe.

De Oudheid en Uitgebreidheid van dit Geslacht, zo in de klimmende als daalende Lienien zal ons blijken uit de nevensstaande Tafelen, getrokken uit het Genealogisch Stamboek deezer Familie, reeds voor anderhalve Eeuw bij een verzameld, en met Authentike bewijzen bevestigd.

Waar uit ook blijken zal, dat van deezen Stamvader RUTGER TULLEKEN, wiens leeftijd hier boven is aangewezen geduurende den loop vandrie Eeuwen, ten minsten zeven honderd en vijftig descendenten, tot in de TWAALFDE Generatie zijn voortgesprootten, waar van 'er op deezen tijd (1781) nog meer dan veertig in leeven zijn, die allen den naam van Tulleken dragen, en één, (zijnde de Heer Mr. RUTGER TULLEKEN, Leen-Griffier der Provintie Gelderland,) van die nog bezitter en bewoener van een huis te ARNHEM, dat bijna twee Eeuwen, aan dit Geslachte behoord heeft.

De Oudste die men van dit Geslacht daar op vindt aangewezen, is *Wilhelmus Tulleken*, die ten jaare 1267 geleefd heeft, zo als uit twee, beiden Origineele bezegelde SCHEPENbrieven, op parkement en in 't Latijn, waarbij aan dezelve eenige goederen werden opgedragen, ten vollen blijkt, en waarbij in aanmerking komt. dat gem. *Wilhelmus Tulleken*, Ao. 1267. reeds meerderjarig moet geweest zijn, wijl hij anders in eigen perfoon geene goederen zoude hebben kunnen aankooopen. of die aan hem voor

Sche-

Schepenen zouden geleefd he
Stad geëligeer
vilegien begifti
giert worden, n
gekoren zullen w
GELDER und
Millesimo duce
NOLDUS DI
meerd, datum
decimo, feria
onder andere
cretarij der S

Hier op v
beider leeftijd
lijke bezegeld
1371, 1374 e
*Wilhelmus Tu
leken* genoem

Behalve d
al uit een O
SCHEPEN: und
deeze *Wilh
cureerende L*

Ook wer
naar alle wa
fridus, die,
Staat behoort

Volgens in
Broederschap
table Burgers
nog subistitee
1436, als m
dene *Naamen*
vroegere en

Nog vindt
door Huwelij

Schepenen zouden kunnen getransporteerd zijn geworden, en hij dus geleefd heeft omtrend dien tijd, dat ARNHEM, tot een vrije Stad geëligeerd en met verscheidene notable Voorrechten en Privilegien begiftigd is: onder anderen „dat die stad sal mogen regiert worden, met een Raad van twaalf Schepenen, welke aldaar gekoren zullen worden &c. Gegeven door OTTO, Graave van GELDER und ZUTPHEN, Anno ab in Carnatione Domini Millefimo ducentesimo tertio, tertio Idus Julii. En door REINOLDUS DE EERSTE, Graave van GELDER, geconfirmeerd, datum et actum Brummen, Anno Domini MCCC duodecimo, feria tertia in Crastino Bonifacii Matyris. Berustende onder andere zeer keurig geconserveerde Documenten, ter Secretarij der Stad *Arnhem*.”

Hier op volgen *Wilhelmus* en *Godefridus Tulleken*, wier beider leeftijd mede bewezen wordt uit verscheidene dergelijke bezegelde Brieven van den jaare 1364, 1365, 1367, 1371, 1374 en 1377, wordende onder andere in die van 1377 *Wilhelmus Tulleken*, uitdrukkelijk de Vader van *Godefridus Tulleken* genoemd.

Behalve deeze voorgemelde Brieven, blijkt hun leeftijd vooral uit een OVERDRAGT of STATUIT, beraamd, door BURGM: SCHEPEN: und RAAD der stad *Arnhem* ten jaare 1376, waarin deeze *Wilhelmus* en *Godefridus Tulleken*, uitdrukkelijk als *Concurreerende Leden* met de Magistraat genoemd worden.

Ook werd 1368 melding gemaakt van *Henricus Tulleken*, naar alle waarschijnlijkheid, Broeder van den voornoemden *Godefridus*, die, zoo veel men kan nagaan, tot den Geestelijken Staat behoord heeft.

Volgens inhoud van zeker Register en Wapen-boek van een *Broederschap te Arnhem*, bestaande uit veele *Edellieden* en *Notable Burgers*, begonnen in den jaare 1424, en heden ten dage nog subsisteerende, word onder anderen ARNT TULLEKEN, Ao. 1436, als medelid aldaar vermeld. Gelijk ook daarin verscheidene *Naamen* en *Wapens*, zo van TULLEKEN als GAYMANS, in vroegere en latere tijden gevonden worden.

Nog vindt men gemeld WILHELMUS TULLEKEN Ao. 1456, door Huwelijk vermaagschapt aan de aanzienlijke Familie van GRUUF-

waar bij aan de wederjaart
Voogden, alle de Langede-
ders dat Huijs den tijtader
, gelegen enz." Zie ook Fe-
Voogden, waar onder is
blende, lekerlijk geveijden
gelyk, benevens veele min-
noorende, wantende zijn min-
Hen en Mr. WILLEM JAN TUL-
skal Hutten, en Lee-Griffier der
er en Mr. GUERT TULLEKEN,
er Stad ARNHEM, Overige Gene-
over het Kwartier van de Vloewe.
eid van dit Geslacht, en de
ons blijken uit de nevens-
Genealogisch Stamboek dezer
Zeven bij een verzameld, en
stigt.

van dezer Stamvader RITZER
er boven is aangewen geduer-
ten minsten zeven honderd en vijftig
LFDE Generatie zijn voortgegaan
tijd (1781) nogmeer dan vijftig in
van Tullekesdragen, en die, zijnde
een, Lee-Griffier der Provincie
zitter en bewoener van een huis
Eeuwen, aan dit Geslacht be-

Beslacht daar op vindt aangewen
ie ten jaare 1267 geleefd heeft,
veele bezegelde Senzrescripien, op
bij aan dezelve enige geslachten
n blijkt, en waar bij in aanteekening
ken, Ao. 1267, reeds neederja a-
ders in eigen personee geene goe-
kopen, of de aan hem voor
Scht.

GRUUTHUIJSEN, hebbende verscheidene Zoonen en Dochters nagelaaten, waarvan de meeste *Dochters* zig tot den *Geestelijken Staat* begeeven hebben.

*Johanna**, (zijnde de oudste *Fannette* ongetrouwd gestorven) de tweede Dochter van Heer ARNT voornoemt, was in den Echt verbonden met *Samuel de Vos*, Zoon van PIETER DE VOS, die, zo als de geleerde Heer J. VAN IPEREN meld, volgens een fraaije inscriptie op zwart Marmer, in een Kapel tegen de Muur, in de Grootte Kerk te VEERE, aldaar SECRETARIS is geweest, na dat hij reeds Anno 1574, mits de Spaansche Oorlogen en Vervolging om de Religie, zijn Vaderland en Geboorteplaats de Stad GENT, (alwaar zijn Vader JAN DE VOS, VOORSCHEPEN geweest was) verlaaten had, gelijk ook zijn Zoon ABRAHAM, bij opvolging te VEERE SECRETARIS geweest is.

Volgens SMALLEGANGE *Chronijk van Zeeland*, is dat Ampt van Ao. 1574 tot 1663 en vervolgens, en dus circa een EEUW, in die Familie geweest.

Door de Huwelijksvereenigingen van deeze JOHANNA TULLEKEN met SAMUEL DE VOS; door die van Gaart Tulleken, Broeder van onzen Heer Arnt, met de Zuster van gemelde *Samuel de Vos*, en van Daniel Tulleken, Jonger Broeder van dezelve Heer Arnt, met *Laurentia de Vos*, Dochter van *François de Vos*, die een Broeder was van *Adriaan de Vos*, welke volgens SMALLEGANGE voort. van Ao. 1580 tot 1598, TIENMAAL het BURGEMEESTERSCHAP tot VEERE bekleed heeft, en ook van *Pieter de Vos*, zo even gemeld, is het geslacht van TULLEKEN, dat, zo wij gezien hebben, reeds zedert het jaar 1267, in de *Provintie Gelderland*, en wel binnen de Stad ARNHEM geplaatst was, in die van Zeeland gedeeltelijk overgebragt.

De verplaatsing van twee à drie takken van deeze Familie, naar Zeeland, schijnt reeds voor meer dan *anderhalve Eeuw* geschied te zijn, volgens verscheide bewijzen, uit de Dooren TROUW-Boeken der steden *Middelburg* en *Veere*, en Ao. 1611, waren zij, volgens het Zarkschrift op hun Familie-

Graf

Graf reeds te den tijd, do Harderwijkstra's Hertogenbosch van EVERT en derland hebben

Zie ve tre de k

ARNOLDI, geslacht, afk onder het Kr 1543. Voor om zijne Oud na bewilliging aan zijn dood de derde Pre den Hervorm nige schriften

ARNOLDI, cus Arnoldi va

ARNOLDI, Franeker, hij December va worden was, berijkt had, d schikte hem t derwijs, genc sins; den oud lij door de Si kent hier bij ode Kerkgebe werd hij naar hij naar Polen te oefenen. A Schoole, naar IV DEEL.

scheidene Zoonen & Dochters
Dochters zig tot in *Wijelij-*

(Jonette ongehuwd gebleven)
te Axst voornoemt, wie
muz te Vu, Zoon van He-
geleerde Heer J. van Iperen
te op zwart Murer, in een Lu-
Kerk te VEERE, aldaar Saccar-
eels Anno 1574, mis de Spaan-
om de Rijkje, zijn Vaderland
ENT, (alwaar zijn Voto JAN
ut was) verlaaten had, gelyk
opvolging te VEERE was.

ronjck van Zeeland, is dat den
63 en vervolgens, en dat circa
milie gewent.

ingen van deze Jonanna Tul-
; door die van Gaort Tulken,
rnt, met de Zuster van gene-
nied Tulken, Jonget Broeder van
rentis de Vu, Dochter van Fran-
was van Adriaan de Vu, welke
van Ao. 1580 tot 1598, max-
te tot VEERE bekleed heeft, en
gemeld, is het geslacht van TUL-
y hebben, reeds zedert het jar
16, en wel binnen de stad ARN-
van Zeeland gedeeltelyk overp-

drie takken van deze Familie,
voor meer dan anderhalve eeuw
scheiden bewijzen, uit de Door-
en Middellburg en Vere, en
het Zakkichrift op hun Familie-
Graf

Grafreeds te Middelburg gevestigd. Zijnde omtrent dien zelf-
den tijd, door RUTGER TULLEKEN, derden Broeder van den
Harderwijksche CURATOR, een andere Tak van die Familie naar
's Hertogenbosch verplaatst, zo als ook verscheidene nakomelingen
van EVERT en RUTGER voorn., zig naar andere *Steden* van *Gel-*
derland hebben uitgebreid.

Zie verder eenige bijzonderheden, dit Geslacht be-
treffende. J. van IPEREN *Redenv. op het twee hon-*
derd Jaarig Jubelfeest der Nederl. Vrijh., uitgespro-
ken te Veere 1772, in 8yo.

ARNOLDI, (Cornelis) geboortig van *Delft*, uit een voornaam
geslacht, afkomstig van *'s Gravezande*, verkreeg, als Leeraar
onder het Kruis, zijn eerste beroep te *Frankendaal*, in 't jaar
1543. Voorts, als bij geval, in zijn Geboortestad komende,
om zijne Ouders te bezoeken, werd hij aldaar beroepen, en
na bewilliging van die van *Frankendaal*, bleef hij aldaar tot
aan zijn dood, die voorviel den 5den Junij 1605. Zijnde hij
de derde Predikant geweest, die aldaar, na de invoering van
den Hervormden Godsdienst beroepen was. Van hem zijn ee-
nige schriften, als ook zijn afbeeldzel, in 't licht gekomen.

ARNOLDI, (Henricus) van der Linden. Zie LINDEN. (Henri-
cus Arnoldi van der)

ARNOLDI, (Nicolaas) Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te
Franker, hij werd geboren te *Lesna* in Polen, op den 17den
December van het jaar 1618. Zijne Moeder, die Weduw ge-
worden was, toen hij naauwlijks den ouderdom van drie jaaren
berijkt had, droeg alle mogelijke zorg voor zijne opvoeding, en
schikte hem tot de Letterkunde; de eerste beginselen van on-
derwijs, genoot hij in zijn Geboorteplaats, onder eenen *Com-*
nins; den ouderdom van vijftien jaaren berijkt hebbende, werd
hij door de Sijnode van *Astrorog*, aldaar Klerk gemaakt, (men
dient hier bij te weeten, dat de Hervormden in Polen, dat
oude Kerkgebruik, op dien tijd nog volgden.) In 't jaar 1635
werd hij naar *Dantzic* gezonden, en drie jaaren daarna keerde
hij naar Polen terug, om 'er zig verder in de Godgeleerdheid
te oefenen. Ao. 1639, werd hij als bestuurder der Latijnsche
Schoole, naar *Podolie* gezonden; ook werd hij aldaar Huis-Pre-
IV DEEL. Pppp di

dikant van een' voornaam Heer. Dan, zijne bekwaamheid spoedig ruchtbaar wordende, vond men raadzaam, hem gelegenheid te geeven, dezelve op een der Hooge Schoolen verder te volmaaken. In 't jaar 1641, ondernam hij een reis naar de Nederlanden. Allereerst landde hij te *Franeker*, alwaar hij, door het onderwijs van zijn' Landgenoot, *Maccovits*, groote vordering maakte. Niet minder bevoordeelde hij zig met de Lesfen van den vermaarden *Coccejus*. Van daar begaf hij zig naar *Groningen*, *Leiden* en *Utrecht*, en keerde Ao. 1643, naar *Franeker* te rug. In het jaar daaraanvolgende, begaf hij zig naar Engeland, doch door de Koninglijke troepen verhinderd wordende te *Oxford* te komen, reisde hij te voet naar *Cambridge*, alwaar hem belet werd, lesfen te hooren, wijl alle de Hoogleeraars in de Godgeleerdheid gevangen gehouden werden. Te *Franeker* te rug gekomen zijnde, vong hij aan te Prediken, en voldeet in de Nederduitsche taal zo wel, dat hem afgeraaden werd weder naar Polen te rug te keeren. Tot den Predikdienst bekwaam gekeurd zijnde, begaf hij zig in den Echt, met eene Friefche Jongvrouw, en kort daarna werd hij te *Beetgum* beroepen, alwaar hij verbleef tot het jaar 1651, zonder tot andere beroepingen te kunnen overgaan; dan in het gemelde jaar werd hij te *Franeker*, de opvolger van zijn vorigen Leermeeftter *Joh. Coccejus*. De Huisvrouw van *Arnoldi*, ftierf in t jaar 1652, en na verloop van één jaar, begaf hij zig weder in den echt met *Anna Pijbinga*, Dochter van een Burgemeester te *Franeker*, en Weduwe van een' Leeuwaarder Advocaat. Bij deeze werd hij Vader van vijf Zoonen en vier Dochters. Met groote lof van bekwaamheid, bekleedde *Arnoldi* zijn ampt tot aan zijnen dood, die voorviel op den 15den October 1680, nalaatende zijne Werken, als getuigen van zijne bekwaamheid en naarftigheid.

Zie BAYLE DICT.

ARNOLD, ARNOUD, of ARNOUL gelijk de Fransche fchrijvers hem noemen, bastaard van *Carloman*, welke door *Lodewijk den Duitscher*, of Koning van Oost-Frankrijk, na zijn Vaders dood, van *Carloman* begiftigd werd met het Hertogdom *Karinthie*, buiten staat zijnde, hem rijkelijker te voorzien;
voor

vooreerst, d
genftand ont
plaats had,
op ieder der
ge invallen de
de Waal afge
Kasteel vastg
magt niets kon
trekken; terw
ken, waar bi
belust op roo
fchafte, om
die zij overw
zig hier toe
naamd de *Ve*
de hem, en
ven zijnde,
merk om mid
nen. Na hij
zitting van
ling van een
had, droeg
deszelfs bel
hebben te zi
zing van dee
ge Holland
was, hun te
noeg te zegg
de, weder t
fe zijner eu
veldaanden m
ftand, om zi
ren om hem
nederd, dat
verzoeken. B
Voogd over z
tot zijnen val h

Dan, zijne bevreemding
 en men raadzaam, in de
 een der Hooge Schoonen.
 st, ondertaan hij een raat
 lde hij te Franeker, alwaar
 andegroot, Marcovius, gna
 evoordeelde hij zig met de Le
 u. Van daar begaf hij zig naar
 , en vestte in 1643, naar
 daaraanvolgende, begaf hij zig
 Koninklijke wapen verinder d
 , reisde hij te voet naar Cambri
 lesien te hooren, wij in de
 heid gevangen gehouden we
 en zijde, voog hij aan te be
 duitsche taal zo wel, dat hin
 den te rug te toeren. Tot den
 d zijde, begaf hij zig in den
 yvrouw, en kort daarna wot hij
 r hij verbleef tot het jaar 1651,
 n te kunnen overgaan; dan in het
 neker, de opvolger van zijn voor
 u. De Huisvrouw van Arnol
 verloop van één jaar, begaf hij zig
 sijninga, Dochter van een Burg
 duwe van een Leeuwarder Ab
 i Vader van vijf Zoonen en niet
 an bekwaamheid, bekleedde de
 dood, die voortiel op den 13den
 ne Werken, als getuigen van op
 reid.

Zie BAYLE Dicit
 onou gelijck de Franche schrij
 van Carlemaus, wals door Lode
 van Oost-Franrijk, en zijn Va
 tigd werd met het Hertogdom
 hem rijkelijker te voorzien;
 wor

vooreerst, door dat hij bij den aanvang zijner Regeering veel tegenstand ontmoette, zo door de verdeeling, die, 'er in het Rijk plaats had, als door dat de Keizerlijke Zetel ledig was, waar op ieder der Vorsten vlamde; ten tweeden door de geweldige invallen der Deenen en Noormannen, die, met een Vloot de Waal afgekomen zijnde, zig te Nijmegen in het Keizerlijk Kasteel vastgezet hadden, waar tegen Lodewijk, met al zijn magt niets kon doen, dan hun, met eenen buit te laten vertrekken; terwijl een andere hoop van deeze verwoestende volken, waar bij zig het uitschot der Franken en andere Natien, belust op roof, gevoegd had, hem geen minder moeite verschaften, om hen uit de rijke Abdij van Corbie en de stad Amiens, die zij overweldigd hadden, te verdrijven. Dan terwijl Lodewijk zig hier toe bereidde, overleed hij in 882. Karel, bijgenaamd de Vette, ter oorzaake van zijne ongewoone dikte, volgde hem, en daarna tot de Keizerlijke waardigheid verheeven zijnde, hield hij een groote Landdag te Worms, met oogmerk om middelen te beraamen, ter weering van de Noormannen. Na hij deezen Arnold, zijnen bastaard Neef, in de bezitting van Karinthie bevestigd, en de zaaken tot de verzameling van een talrijk leger, zo van Friesen als anderen, geschikt had, droeg hij het gebied op aan Arnold, ter oorzaake van deszelfs bekende dapperheid. Elders zullen wij gelegenheid hebben te zien, hoe die woeste volken, gedurende de regeering van deezen Vorst, zig in een gedeelte van het tegenwoordige Holland wisten te vestigen, en ook hoe Karel genoodzaakt was, hun te geeven het geene zij begeerden, thans zij het genoeg te zeggen, dat hij tot den hoogsten rang gesteegeen zijnde, weder tot den laagsten afdaalde, ten einde hij de strafte zijner euveldaaden des te beter zou gevoelen, welke euveldaaden meestal veroorzaakt werden, door gebrek aan verstand, om zig in zijn gezag te houden, en aan wettige kinderen om hem te ondersteunen. Hij werd zelfs tot zo verre vernederd, dat hij een zijner Bastaarden, om brood moest doen verzoeken. Bij deezen Arnold, die, dat iets zeldzaams was, tot Voogd over zijnen Oom was aangesteld, en schoon hij 't meest tot zijnen val had toegebracht, vond hij echter nog zo veel mensch-

lijkheid, dat hij hem drie Dorpen, waar uit hij zijn onderhoud moest zoeken, afstond. Na zijn rampzalig uiteinde, Ao. 888. werd hij in zijne waardigheid opgevolgd door gemelden *Arnold*; aan wien ook met de vernietiging van den *Karolijnschen Stam*, waar van niets overig bleef, dan deeze *Bastaard*, en een andere die nog een kind was, (want volgens de Regeeringswijze der Franken van dien tijd, was de vrouwlijke Linie uitgeslooten) alles moest komen; doch hier in vond hij een hevigen tegenstand, bij verscheidene grooten, die van 's moeders zijde, ten minsten zo goed meenden te zijn dan een *Bastaard*, dus hij buiten staat was, van zig in *West-Frankrijk*, of *Italien* te kunnen vestigen; houdende de genoemde Grooten zig met alle magt aan de begiftiging, geschied door *Karel den Kaalen*. *Arnold*, verzuimde, of werd door zijne bezigheid, die de *Abdoriten* door hunnen afval hem verschafte, belet, zijne belangen bij de *West-Franken*, (die in eene overkomst tusfchen de *Oost* en *West Franken* bestemden) te bewerken, en moest dus als een gevolg daar van ter zijner verbaazing zien, dat men *Eudes* tot Koning kroonde; als mede, dat de andere deelen van het Rijk gedeeld werden; alle welke schikkingen hij zig moest laten welgevallen, en zig vergenoegen, met het deel dat men hem had laten behouden, waar van het voornaamste, *Lotharinge*, *Friesland* en daar onder een gedeelte van het tegenwoordige *Holland* was. De bekende Graaven *Gerlof* en *Godefried*, voorheen door de Noormannen uit hunne bezittingen gedreeven, geraakten nu, na het eindigen van hun gebied, weder in het zelve. *Gerlof* schijnt zeer diep in de gunst van *Arnold* gedeeld te hebben, en geen wonder; want volgens van *Loon*, *Aloude Historie*, moet deeze *Gerlof* één van de voornaamste geweest zijn, die hem in zijne togt tegen de *Abdoriten* bijstand verleend heeft, om welke reden hij hem dan ook, als ter vergoeding van zijn geleden nadeel, te *Frankfort*, volgens inhoud van deezen Giftbrief begiftigde. Welke gift zijn voornaamste kracht bekam uit de verbeelding, die de Keizers tot aan het jaar 1300. en nog later hadden, van naamlijk deeze Graafschappen, als een *Leen* van het Keizerrijk te moeten aanmerken, gelijk uit verscheidene stukken blijkt. Het ontbreekt ook niet

niet aan zulke
ren van de
den, zonder
derzelver on
verkorting (na
steld is, als hi
begin der dertie
mij als nog wor
men dezelve
kundige *Wag*
deszelfs echt
plaatfen daar
door den tijd
feldams Eer
Geslacht-Lijst
benoemd, *Th*
den, enz. En
moeten de lar
legen hebben
te *Frankfort*,
op het Art.
thans keerer
Koning der
Noormannen,
ook gelukte;
had hij hen
den tijtel van
kwamen na e
af, rechtende
we verwoesti
te ontijdig a
niet dan zuch
en om die te
van *Germanien*
gerplaatfen a
met zulke ver
genoegzaam ni

niet aan zulken, die zo wel deeze als andere dergelijke Giftbrieven van de Keizers en Koningen der Franken, verdacht houden, zonder echter in staat te zijn van met wettige bewijzen derzelve onechtheid aantetoonen. *Van Loon* zegt: welke met verkorting (naamlijk de Giftbrief) hier onder in het Latijn geschild is, als hij in een handschrift der Egmondsche Abdije in het begin der dertiende Eeuwe is uitgeschreeven, en welk echt stuk door mij als nog word bezeten. *Aloude Hist.* IIde deel, bl. 130. alwaar men dezelve in 't Latijn en Nederduitsch kan vinden. De kundige *Wagenaar* heeft, op het voetspoor van anderen, over deszelfs echtheid geene bedenkingen gemaakt, maar wel over de plaatsen daar in genoemd; en geen wonder, aangezien dezelve, door den tijd, merklijk van naam veranderd zijn. In mijn *Amsteldams Eer en Opkomst*, IIde Boek, bl. 13. heb ik uit een MSS. *Geslacht-Lijst der Graven van Tijsterband*, daar door verstaan en benoemd, *Thiel*, *de Bommelerwaard*, *Altena*, 't *Land van Heusden*, enz. En binnen deezen omtrek van zijn eigen Graaffschap moeten de landen tusschen den *Rhijn* en *Suidhardershagen* gelegen hebben; doch van deezen Giftbrief, die getekend was te *Frankfort*, in het jaar 889, op de 7de Indictie, zullen wij op het Art. GERLOF, onze gedachten breeder verklaren; thans keeren wij weder tot ARNOLD. Eudes de verkoorene Koning der *West-Franken*, trachtte, door de verdrijving der *Noormannen*, zig den troon waardig te maaken, het geen hem ook gelukte; doch schoon hij de *Noormannen* verslagen had, had hij hen echter niet verdelgd; twee hunner hoofden, (die den tijtel van Koningen voerden) *Godefroij* en *Sigefroij* genoemd, kwamen na eene nieuwe werving met 90,000 mannen de *Maas* af, rechtende overal waar zij voet aan land zetteden, nieuwe verwoestingen aan. De Stedehouders van *Arnold*, hun al te ontijdig aantastende, werden geheel verslagen. Dit kon niet dan zucht tot wraak in het hert van *Arnold* veroorzaaken, en om die ter uitvoer te brengen, kwam hij met al de magt van *Germanien*, den *Rhijn* af, om de *Noormannen* in hunne Legerplaatsen aantetasten. De dappere *Arnold* overwon hen, met zulke verwoedheid, omtrent *Loven* aan den *Dijl*, dat 'er genoegzaam niet een eenig man overig bleef, strekkende de

doode lichaamen tot een brug over de Rivier, die gezwollen was, door het bloed der gesneuvelden. In het jaar 893 was het Frankische Rijk verdeeld tusfchen de aanhangers van *Eudes*, en die, van *Karel den Eenyoudigen*, en fchoon deeze twisten geftaakt werden, door een herhaalden inval der *Barbaaren*, zo liet *Arnold*, die niet ongevoelig kon zijn, omtrent hen, die hij als de Rovers van zijne wettige bezitting aanzag, niet na, dan deeze en dan geene partij (om ze beiden te verzwakken) aanteftooken. Onder deeze bezigheden gevoelde hij echter den zwaaren last van het beftuur dier uitgebreide landen, en om zig daar van te ontdoen, befloot hij, volgens het voorbeeld van anderen, aan zijn natuurlijken zoon *Zwontebold* of *Zwentebold*, het Rijk van *Lotharingen* afteftaan, dit werd hem op den Rijksdag te *Worms*, in het jaar 894 geweigerd, doch in het volgende jaar toegestaan, en zijn Zoon werd tot Koning aangenomen.

Arnold, in dat zelfde jaar, op aanfpooring van Paus *Formofius*, *Romen* overweldigd, en de Romeinen geftraft hebbende, voor de fmaad die zij gemelde *Formofius* hadden aangedaan, deed zig, na de afzetting van *Karel den Vetten*, 988, tot Keizer kroonen; welke waardigheid hij niet lang bekleedde; want de weduwe van *Gui van Lombardien*, in de fterkte *Fermo*, belegerd hebbende, wist deeze door het omkoopen van een' zijner Kamerdienaars, hem een drank te doen ingeeven, die hem eerst drie achter een volgende dagen deed flaapen, en vervolgens in een beroerdheid vallen, waar na hij weinig meer verrichtte, ftervende aan een *Luisziekte*, in het jaar 900; na eene Regeering als Koning, van twaalf, en als Keizer van ruim twee jaaren.

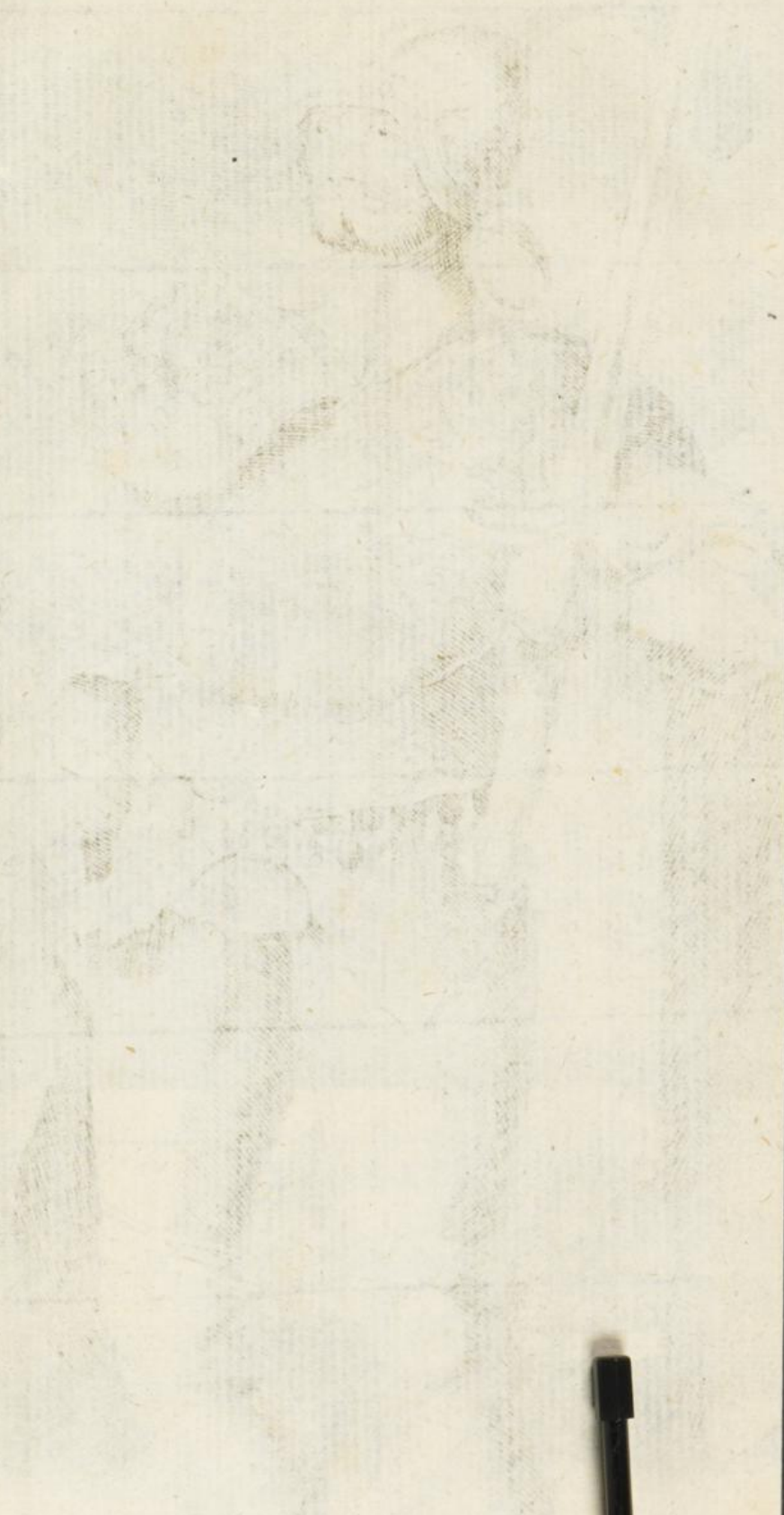
Zie van LOON ter aangewezene plaats. MEZERAT *Chronijk van Frankrijk*, Iste deel, bl. 305, 307, 309, 312 en 315. LIMBURG, *Batavifch Zeefttrand*, bl. 96. *Vaderl. Hift* IIde deel, bl. 93 en 94.

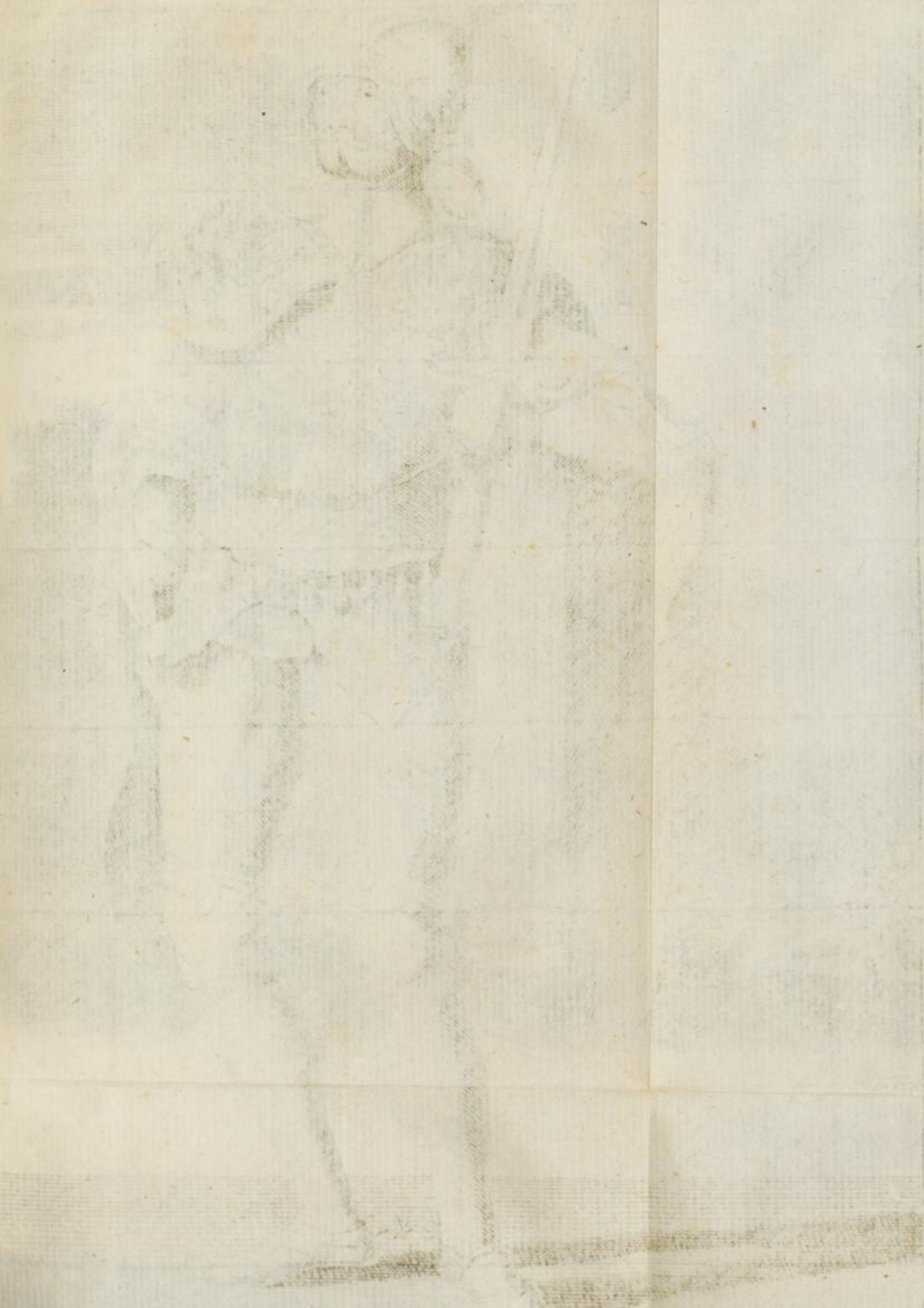
ARNOLD, of ook wel *Arnolf de groote*, was de zoon van *Boudewijn den Kaalen*, de derde Graaf van *Vlaanderen*. Hij volgde zijnen vader op, doch met vermindering niet alleen van *Kamerijk*, maar ook van *Bologne*, *St. Pol*, en *Gisnes*; welken onder

der, iserollen
het jaag was
nhangen in Ex-
thoon eenmis-
der Burtun,
ntrent hen, te
anzag, niet in,
te verzwaiken
ede hij echte
ide landen, en
lgem het voor-
verhaal of Leet-
die wet hen op
ewigrent, doch
werd toe liing

Plus Firm-
si hebbende,
n ungetan,
00, te Euer
teble, wale
Firm, beapet
an een zmetle
n, die hem een
en vervoegte
verrichte, te
na eene lupt-
e van ruis ree

ats. Muzer
bl. 95, 97
rijck Zephe-
97 en 94
een in leu-
e. 21 volg-
alkeen van
; welken
ondet

PLATE

...rollen
...was
...Ex-
...envis-
...arium,
...hen, te
...niet n,
...waken)
...echt
...en, en
...voor-
...Zwa-
...nen op
...lich
...king

...Pun-
...bende,
...gehan,
...Eiter
...wur de
...belegut
...zimele
...ven eert
...olgen in
...ste, die
...Roge-
...in was

...armat
...en
...den,

...du-
...volg-
...van
...elken
...onder

AARNOUT .

on
Va
die
ho
jaa
de
A
Ge
da
bee
doe

Va
de
na
Ra
Ko
na
no

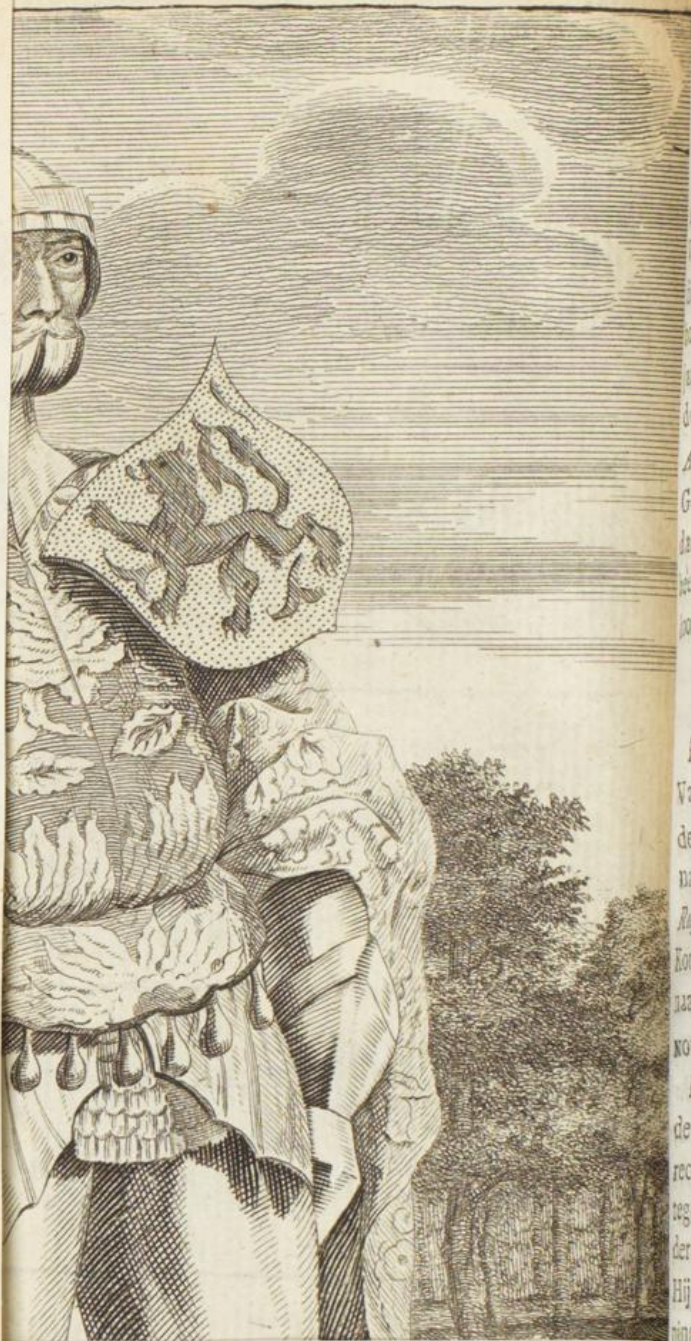
de
re
te
de
H
ni
va

U

H

(

le

A R

den naam
der waren g
de eeuwiglyk
souden. *Arn*
nar 918 tot 938,
de, van 918 tot 938
Arnold, vader van
Gemeldt *Bonifacius*
daarna stierf ook
beelding zo als
van 7. Meijsen
Zie O

Arnold de
Vader *Bonifacius*
der, in zyne on
malende zyne
Rajala, ook *Suf*
Koning der Fran
naar myne ged
koud den libe
Arnold de
de Xde Graaf
rechtmatigen
tegen zynen
deren, van d
Hij stierf in
ning der Fran
vang nam, Ac

Arnoud of
Utrecht. Zie
Arnoud van
Hoorn. (*Arnoud*
Arnoud van
Arnoud van)
Arnoud, *Arnoud*
was, volgen

onder den naam van het Graaffchap van *Boulouge* door zijnen Vader waren gegeven, aan zijn tweeden zoon *Adalof*, om die eeuwighk van de Graaven van Vlaanderen ter Leen te houden. *Arnold* de Heerschappij van Vlaanderen, van het jaar 918 tot 958, met groote voorzichtigheid bestuurd hebbende, nam zijn zoon *Boudewijn*, dien hij verwekt had, bij *Aleid*, dochter van *Heribert*, Graave van *Vermandois*, ter hulpe. Gemelde *Boudewijn* overleed, in het jaar 961, en drie jaaren daarna stierf ook *Arnold*, afgemat door het Graveel. Zijn afbeelding zo als die der andere Graaven van Vlaanderen zijn door *J. Meijssens* 1663 te *Antwerpen* kunstig in 't koper gebragt.

Zie O. DE WREE, *Zegelen der Graaven van Vlaanderen*, bl. 2 en 3.

ARNOLD DE TWEDE, volgde door het afsterven van zijnen Vader *Boudewijn*, en van zijnen oom *Ecbert*, zijnen Grootvader, in zijne onmondige jaaren, en regeerde tot het jaar 989, nalatende zijne weduwe *Rosfella*, en eenen Zoon, *Boudewijn*: *Rosfella*, ook *Susanna* genaamd, hertrouwde met *Robbert Capet*, Koning der Franschen, en overleed 1003; deeze is het, die naar mijne gedachten verward of gehouden wordt voor ARNOUD DEN IIDEN, Graaf van Holland, enz. *Ibid.* bl. 4.

ARNOLD de Ongelukkige, zoon van *Boudewijn van Bergen*, de Xde Graaf van Vlaanderen, sneuvelde in zijn jeugd, in den rechtmaatigen oorlog, die door zijne moeder gevoerd werd tegen zijnen Oom, *Robbert de Friesch*, om het bezit der goederen, van deezen haaren zoon, tegen hem te verdedigen. Hij stierf in eenen Veldslag bij *Casfel*; volgens de tijdrekening der Franschen; waar na het jaar met Paasch zijn aanvang nam, Ao. 1071. en volgens de R. St. 1072. *Ibid.* bl. 6.

ARNOUD of *Arend van Isenburg*, de tweede Bisfchop van *Utrecht*. Zie *ISSENBURG*. (*Arnoud van*)

ARNOUD van *Hoorn*, de 49ste *Utrechtsche* Bisfchop. Zie *HOORN*. (*Arnoud van*)

ARNOUD van *Egmond*, Hertog van *Gelder*. Zie *EGMONDT*. (*Arnoud van*)

ARNOUD, *Arnold*, of hoe men verkiest zijnen naam te spellen, was, volgens het getuigenis der meeste en beste *Hollandfche*

fche Chronijken, de zoon van Graaf *Dirk den Ilden* en van *Hillegonda*. 'Er zijn 'er die hem mede stellen, voor den *Eersten Graaf* van het *Slot* van *Gent*, Heer van *Aalst*, en de vier *Ambachten*. Wij erkennen dat hem, door zijne geboorte te *Gent*, den bijnaam van de *Gentenaar*, gegeven is; doch indien men hem als Graaf van *Gent* beschouwt, dan is zijn *Vaderlijke Grootvader* niet onze bekende Graaf *Dirk de eerste*, maar *Wigman*, *Graave van Gent* geweest; doch hier van nader. *Arnoud*, aangemerkt als Zoon van *Dirk den tweeden*, volgde zijnen *Vader*, in 't jaar 989 op, en, het geene aanmerkelijk is, zonder eenige *Keizerlijke bewilliging*, of *opdragt* van 's *Lands Edelen*, waar uit blijkt, dat met hem de *Erfopvolging* reeds had stand gegreepen, en als iets gewettigds beschouwd werd.

In 't jaar 993 geraakte Graaf *Arnoud*, in oorlog met de *Friezen*; doch niet om de *verkiezing* van *Keizer Hendrik*, gelijk van *Hemert* zegt, maar om dat de *Friezen*, volgens hunne *aangeborene zucht tot Vrijheid*, niet onder hem wilden bukken. Deeze zucht was oorzaak van gemelden oorlog, en niet de *aanspooring* van den *Utrechtschen Bischof*, *Volkmarus*, gelijk *Wagenaar* uit *Kolijn* heeft ovegenomen; want niet alleen dat de *getrouwe Melis*, hier van nists meld; maar de *bovengenoemde Bischof* was in 990 reeds overleden, en werd door *Balduinus* opgevolgd. Voorts had *Wagenaar*, van *Schrivierius* deeze *gegronde aanmerking* kunnen leeren, dat naamlijk *Balduines* met die *aanspooring* zijn eigen *Landslieden* den oorlog op den hals gebragt zou hebben, aangezien hij, volgens de *oude Hollandsche Chronijk*, een *Hollander* was; waarom men dan best doet, van te gelooven, dat de *schrijver* van het *Goudsche Chronijkje*, en met denzelven *Kolijn*, dus ook *Wagenaar*, *misleid* zijn, brengende tot *Arnoud* en *Balduines*, het geen tot *Dirk den IIIden*, en *Bischof Adelbold* behoort. *Arnoud*, die *vergeeffsch gepoogd* had; de *Friezen* in *onderwerping* te houden, vond zig in het reeds gemelde jaar 993 *genoodzaakt*, al zijn *magt* te *verzamelen*, en hen daar mede *te trekken*. De *ontmoeting* geschiedde op de plaats, genaamd *Winkelmade*, alwaar een *hevig gevecht* ontstond, waar in de *Graaf* het le-

ven

ven liet. I
901-907.

Dit zijn
dan een vo
hij van fle
orde der v
len. Het
door een p
door den f
behoud in
echter het
gende daa
tavieren, d
zig te vo

Zij, die
doorzocht
vers daar
van deez
Veelen,
19den Se
October.

leerde Do
tot 't jaar
ventien, i
te geeven
noud, en
daan, in 't
dat het jaa
Holland, ge

ven liet. Het geen MELIS STOKK, dus beschrijft van v. 901-907.

*Op winkelmeest dat si doe quamen,
Die Grave entie Vriesen te samen,
So dat hi op hem quam met gere,
En bleef verslegen in de Were,
Met grooter menichte van den sinen;
Dat te scaden en seer te pinen
Den landen word ene langhe stonde.*

Dit zijn bedrijf wordt meer een roekelooze onderneeming, dan een voorzichtig beleid genoemd, en niet ten onrecht, dewijl hij van slechts weinigen verzeld, tot in het midden van de slagorde der vijanden doordrong, willende overwinnen of sneuvelen. Het laatste viel hem te beurt, want hij werd zodanig door een pijl gekwest, dat hij het bestierf. De zijnen hier door den slag verlooren hebbende, en genoodzaakt zijnde hun behoud in de vlucht te zoeken, weeken echter niet, zonder echter het lijk van hunnen Veldheer mede te neemen, volgende daar in, volgens Tacitus, het voorbeeld der oude Batavieren, die gewoon waren, de lijken der gesneuvelden met zig te voeren. — Zij begroeven hem te *Egmond*.

Zij, die de Levensbeschrijvingen der Holland'sche Graaven doorzocht hebben, weten hoe veel verschil 'er bij de schrijvers daar van gevonden wordt, omtrent het jaar en den dag, van deezen strijd, dus ook van den dood van Graaf *Arnoud*. Veelen, en zo wij gelooven de besten, stellen die, op den 19den September des jaars 993. *Veldenaar* zegt den 14den October. *Beka* houdt met *Douza* het zelfde jaar; doch de geleerde *Douza* zegt 994. *Vosius* en van *Loon*, verschuiven het tot 't jaar 1003, en geeven hem dus een regeertijd van zeventien, in plaats van vijf jaaren. Om hier aan eenigen schijn te geeven, beroepen zij zig, op een Giftbrief van Graaf *Arnoud*, en zijn vrouw *Luitgard*, aan het *Blandiner Klooster* gedaan, in 't jaar 998; doch het zij mij vergund aantemerken; dat het jaar 998 een jaar was, waar in Graaf *Arnoud van Holland*, geen Graaf van Vlaanderen kon weezen; I. om dat in

bovengemelden Brief duidelijk staat (zie *Mieris Charterboek*, Iste deel, bl. 55.) *Arnulphus II. Comes Flandria*; II. om dat *Arnoud* Graave van Vlaanderen, volgens een onderschrift op deszelfs afbeelding, te gelijk met die der andere Graaven van Vlaanderen, door *J. Meisens* 1661 te *Antwerpen* in 't licht gebragt, in de kerk van 't *Blandiner Klooster* begraven is, en onze *Arnoud* te *Egmond*. III. Om dat wij op de Art. van de *Arnoud* van Vlaanderen gezien hebben, dat Graaf *Arnoud de tweede*, de kleinzoon was van *Arnoud den Grooten*, daar wij onzen *Arnoud* houden voor een' zoon van *Dirk den Iden*, wiens Grootvader, zo wij van *Loon* voor een oogenblik gelijk geeven, niet *Dirk de Ide*, maar *Wigman*, Graaf van Vlaanderen zou moeten geweest zijn. En IV. om dat wij uit gemelde Art. gezien hebben, dat *Arnoud de Groot*, Vlaanderen beheerschte tot 961. dat hij werd gevolgd door *Arnoud den Iden* tot 988. deeze door zijnen zoon *Boudewijn met den Baard* tot 1034. en die weder door zijnen zoon *Boudewijn*. Men kan geen uitvlugt maaken, door eene onderscheiding van de Graaven van *Gent*, en die van Vlaanderen: wij behoeven niet te zeggen, dat de Graaven van Vlaanderen niet te gelijk Burggraaven van het Slot van *Gent* waren, want de vereeniging daar van, is eerst geschied op het eind van de twaalfde Eeuw, de Giftbrief noemt hem duidelijk Graave van Vlaanderen: doch dit beslist het geschil niet. Het geene hier echter mede schijnt te strijden, is, dat in dien Brief, eenen *Lutgard* gemeld wordt, gelijk wij gelooven, dat de naam van de vrouw van onzen *Arnoud* was; daar de vrouw van *Arnoud den tweeden* van Vlaanderen, nu eens *Rozelle*, en dan weder *Sufanna* genoemd wordt, en dat van deeze laatste slegts van één zoon, *Boudewijn*, gewaagd word. Zij die weeten hoe zeer men getwist heeft over de afkomst van gemelde *Luitgard*, zullen mij ligtlijk toegeeven, dat ik deeze zwaarigheid van vrouw en Zoon liever ter zijde stel, dan met van *Loon* te gelooven, dat onze *Arnoud* niet de zoon van *Dirk den tweeden*, maar van *Dirk den Gentenaar*, haaren tweeden man, zou geweest zijn. Geen van onze Hollandfche schrijvers, buiten *Kolijn*, en van *Loon*, maakt, zo verre mij bekend is, hier van gewag; geen van die noemen hem ook

ook Graave
tekeningen
toe schijnt te
te, dat men
wel voor a
om een be
voegen, da
tweede van
geschriften
niet nagelaat
gel te ben
blijft, om
dat het jaar
oud den 13

Mij, zo
den weg te
geen gewa
re schrijver
lijk, het g
Grafzerk.
voor, dat
giften ged
vindt, zon
Klooster
ik, tot ge
Art. met
ider de v
drie zoon
de, benev
zijn tijd z
zullen vin
pader te

ARNOUD
Arnoud va
het geen f
hier vóór,
bij wij nog

ook *Graave van Vlaanderen*; en schoon *Schrivierius* in zijne aantekeningen op de 22ste bl. van de *Goudsche Kronijk*, 'er mede toe schijnt te nijgen, bepaalt hij echter niets, en zijne gedachte, dat men door de gelijkheid der naamen misleid is, kan zo wel voor als tegen deeze mijne gedachten, die ik gaarne om een beter geef, dienen. Alleenlijk zal ik hier nog bijvoegen, dat waare *Arnout*, Graaf van Holland, ook de tweede van Vlaanderen geweest, de Monnikken die hunne geschriften meest tot roem van de Graaven zamenstelden, niet nagelaaten zouden hebben, hun of hem met dien eertitel te benoemen. De grootste zwarigheid die mij overig blijft, om deeze mijne gedachten als zeker voortestellen, is dat het jaartal van den Brief 998, en het sterfjaar van *Arnoud den tweeden* 978 is.

Mij, zo veel mogelijk zij, bevljtgende, om alle duisterheden weg te neemen, zal men mij ten goede houden, dat ik geen gewag maake, van het verhaal, 't welk men bij andere schrijvers vindt, aangaande de bekende wonderen, naamlijk, het gebrek van zoet water, en het scheuren van *Arnouds* Grafzerk. Deeze dingen hoorende, komt het onbegrijpelijk voor, dat men in de Roomsche Kerk, waar aan hij zo veele giften gedaan heeft, welken men alle bij *Melis* opgenoemd vindt, zonder, laat ik 'er dit nog bijvoegen, die aan 't Blandiner Klooster gedaan, daar bij op te noemen, dat men hem, zeg ik, tot geen Heilige gecanoniseerd heeft. Ik eindig dan dit Art. met te zeggen, dat ik stel zijnen dood 993. (geevende ieder de vrijheid die te verschuiven tot 1003) en dat hij naliet drie zonen; *Adelbold*, die hem als Slotvoogd van *Gent* opvolgde, benevens *Dirk* en *Zivaard*, van welke twee laatsten op zijn tijd zal gesproken worden; wanneer wij ook gelegenheid zullen vinden, den tijd der geboorte van hem en zijne zonen pader te onderzoeken.

ARNOUDSWOUDE, of *Aartsberg*, dus genoemd naar *Arend*, of *Arnoud van Arkel*, zoon van Heer *Jan den XIIden*. Men zie het geen hier van gezegd is, in 't eerste deel, bl. 102, en ook hier vóór, onder *Jan den XIIden van Arkel*, bl. 1230. Waar bij wij nog voegen, dat het volgens de Handvesten van het

jaar

jaar 1134 geteld wordt, als behoorende onder de goederen, geschonken aan het Klooster *Aalten*, nu *Elten* genaamd.

ARRAGON, (*Admirant van*) zie MENDOZA. (*Don Francisco de*)

ARTEVELD (*Jacobus van*) geboren te *Gent* in *Vlaanderen*, heeft zig in de Geschiedenissen van de XIVde Eeuw, zeer berucht gemaakt; van handteering, was hij een Brouwer en Koopman, en tevens van een vaardigen en onderneemenden aart, waar door hij, in *Vlaanderen*, bijna een volsfrekte Heerschappij verkreeg, en onder de Regeering van *Filips van Valois*, niet weinig spels veroorzaakte. Eenigen tijd had hij zig aan het Hof van *Frankrijk* onthouden, en trouwde daarna met de Weduwe van een Brouwer. Hij hield briefwisseling in alle de steden van *Vlaanderen*; was sterk vooringenomen met *Eduard*, den IIIden Koning van *Engeland*, maar na verscheidene onderneemingen werd hij gedood, in het jaar 1345, den tijd waar op hij den zoon van gemelden *Eduard*, tot Graaf van *Vlaanderen* dacht te doen verkiezen. Zijne stadgenooten bragten hem om, vermits zij in zijn aanslag, om den wettigen Graaf te ontcrven, niet wilden stemmen. Hij liet na een zoon *Filips*, die niet zo veel verstand of moed, maar meer rijkdommen dan zijn vader bezat. Deze zoon had zig, in het jaar 1381 aan het hoofd der oproerige *Gentenaars*, die een Leger van bijna 60,000 mannen op de been hadden, gesteld. *Lodewijk de IIIde*, bijgenaamd *de Manhaftige*, Graaf van *Vlaanderen*, nam zijn toevlugt tot Koning *Karel den VIden*; deeze jonge Vorst, versloeg 40,000 *Vlamingen*, in den *Veldslag*, bij *Rosebeek*, in het jaar 1380, onder welke gedooden, zig deeze *Arteveld* mede bevond.

Zie *Annales de Flandre Froisfart*, *Hist. de Charl. VI. C. CUSTIS*, *Jaarboeken der stad Brugge*.

ARTEVELD, (*Andries van*) wordt door *Houbraken*, in zijn leven der Schilders genoemd, als een man, die uitmuntte, in het Schilderen van wateren en zeën, door stormen beroerd, zeggende dat hij van geboorte een *Antwerpenaar* was.

Zie Iste deel.

ARTOPÆUS, (*Franciscus*) ook *Tolensis* of *Pisborius*, in 't *Nederduitsch de Bakker* genoemd. Hij was geboren op 't Eiland *Theo*

T' DORP ARUM.

Thuis
men,
de hij
hij 2
recker
Zor
A
voer
ten ho
Maand
zelfs t
van Ko
wedu,
meest
de no
en Po
effel
hij ee
sakte
hem
kwan

A
A
for
van d
ten te
Came
hoort
wordt
waar
denze
A
gebe
de
la de
hij de

ANTOP

dey, doe
en, dat hi
e hij Prin
ij Zwal, n
reken mee
Zoelard, hee
Arxuss
oor een Po
en hoden.
Mudchappij
s tochten
n Kolonel
edn, was
reest aan
de nederla
en Portuge
estfeld, een
ij eerling n
makte hij m
dem van z
kwam.

Arx Bar
Arum, e
steel, on
van deeze
en te staan
Cominga,
hoort het
wordt bepa
waart, en
kenzelfden
ARUNDIN
sporen te
n, werd hij
de Theolo
te ervaare

Thoolen, doch onzeker op wat plaats van 't zelve. Dit weet men, dat hij, tot de orde van de Augustijnen behoorde, en dat hij *Prior* was in het klooster op den berg van *St. Agnes*, bij *Zwol*, van waar hij in het jaar 1570, met de zijnen vertrekken moest. *Valerius Andreas* en *le Beu*, in zijn *geletterd Zeeland*, hebben den lijst van zijne schriften opgemaakt.

ARTISCHOSKY (*Christoffel*) een man, die men aan zijnen naam, voor een Pool, of ten minsten van Poolse afkomst zou moeten houden. In 't jaar 1636, diende hij de West-Indische Maatschappij onder Graaf *Johan Maurits van Nassau*, in deszelfs tochten naar de West-Indien, en bekleedde den rang van Kolonel. Volgens de verhalen van *de Laat* en van *Commelin*, was men het ten onderbrengen der *Braziliaanen* allermeeft aan zijn beleid en dapperheid verschuldigd, als mede de nederlaagen, in het jaar 1635 en 1636, aan de Indiaanen en Portugeezen toegebracht. In 't jaar 1637, werd hij in staat gesteld, een Regiment van 1600 man op te richten, waar mede hij eerlang naar *Brazil* ging, doch daar gekomen zijnde, geraakte hij in verschil met den Gouverneur, Graaf *Jan*, die hem van zijn Ampt ontsloeg, waarop hij in Holland te rug kwam.

Zie **AITZEMA**, IIde deel, bl. 538 en 539.

ARX BRITANNIA. Zie, Huis te Britten.

ARUM, een aanzienlijk Dorp in de Friesche Grietenij *Wonsersadeel*, onder het kwartier Westergo. Onder de 27 dorpen van deeze Grietenij, pleeg *Arum* het hoogst in 's Lands lasten te staan. In het zelve leggen de Adelijke (State) Huizen *Camminga*, *Sijtama*, en *Berjum* of *Beima*. In het kerklijke behoort het onder de classis van *Bolswaart*. Deszelfs ligging wordt bepaald, als in het middenpunt tusschen *Franeker*, *Bolswaart*, en *Harlingen*; voorheen stond hier een Klooster: dat denzelfden naam voerde.

ARUNDINE (*Johannes de*) of *Johan van Riet*, een Vlaaming, geboren te *Brugge*. In de orde der Karmeliten getreden zijnde, werd hij, door zijne naarstigheit, bevorderd tot Leeraar in de Theologie. In dien staat oefende hij zig zodanig, dat hij de ervaarendste zijner tijdgenoten werd, en opklom, tot den

den eere trap van *Prior*, van het Konvent te *Utrecht*. Vervolgens werd hij *Bisfchop* van *Usbith*, als mede *Wijbisfchop* en *Vicar* in 't *Kerklijke*, zijnde hij daar toe gekoozen door *Bisfchop David van Bourgondien*, en *Fredrik van Baden*. Hij overleed te *Utrecht*, op den 23ften Julij 1497, en werd in het Koor der *Karmeliten-kerk* (welke naderhand, door die van de *Duitsche Ridder-Order*, van de *Balij*, bezeten is) begraven, worden daarin twee bijzondere *Grasschriften* ter zijner eer gesteld. Hij heeft ons eenige *Latijnsche werken* naagelaten.

ASCENES, of zo anderen zeggen, *Aschenas*, zie *ASKENAS*.

ASCHS, AST, en ook wel *As* genaamd, een aanzienlijk dorp, met een *Buurschap* in *Gelderland*, de gezegde *Buurt* noemen de bewooners, *achter den Haag*, om dat dezelve achter het *Kasteel van Buuren* ligt, ook behoort ze onder het *Schout-ampt* van de stad *Buuren*, en onder de *Clasfis* daar van, behoort de *Predikant* dezes Dorps.

ASCHEBURKIUM, een stad waar van *Tacitus* melding maakt, zeggende, dat de *Batavers* of *Batavieren*, onder *Claudius Civilis*, aldaar de *winterlegering* eener *Roomfche Ruiterbende* hadden overvallen. Sommigen zijn van gedachten, dat dit *Ascheburg* omtrent *Xanten*, zoude gelegen hebben, en onder die is *Justus Lipsius*, geene van de minften. *B. Neander*, een man mede niet onkundig, houdt het voor een *Stad*, in het *Westerdeel* van *Frankenland*, aan de rivier de *Main*, halverwegen *Frankfort* en *Wertheim*. Dan, dit waar zijnde, zou *Civilis*, in dit geval, de zijnen buiten de grenzen des *Batavifchen Eilands* gevoerd hebben. *Guiciardiyn*, houd 'er *Doesburg* voor, anderen neemen 'er *Duisberg*, tusfchen *Wezel* en *Dusfeldorp* voor; weder anderen, neemen 'er voor *Asfenburg* bij *Asfendelft*; dan waare het geen stad, maar een *sterkte* geweest, daar naderhand eerst een *Kasteel* bij gebouwd is. Zie *ASSENBERG*. Wij moeten ons vergenoegen, daar wij, geen zekerheid kunnen geeven, de verschillende gedachten bij te brengen: Meermaalen hebben wij ons, in dergelijke gevallen, van het oordeel van den Heer *ALTING*, bediend. Wat deeze plaats aangaat, bij zegt 'er dit van.

„ Onze *Landlieden* (het zijn zijne woorden), die de vlakke landen

landen bewoonen
bouwlanden gena
fommige. zonder
A veranderd hebb
welke woorden bij
derland, haaren na
fcheburg of *Asburg*
gium gefchreeven
fen aan den *Rhijn*
lifchen *Oever*, tu
fen *Tacitus*, en d
andere legt op de
taxodurum, waar
ten ware men d
ter zoude paffen
zangen der *Germ*
zekerem.”

„ Immers *Pro*
den *Rhijn*, en
oosterlijke gat,

„ Doch als m
te acht geeft, l
18000 fchreden
de *Graft* van *D*
gen, dat *Asci*
tweeden uitfpre
aan de overzijde
fchreeden van
daagsch is in
foort (hier med
Staat der Nede
de fchrijver zij
Asciburgium mo
Gelb, gelegen g
verhaal getrokke
„ een deel zijne
„ *Batavifche Be*

landen bewoonen, noemen de dorre velden, die tot goede bouwlanden gemaakt zijn, van oudsher *Esch*, en *Esfchen*, en sommige . zonder eenige blazinge, en daarenboven, de E in A veranderd hebbende, ESSEN, DUITSCH-ASSEN, van welke woorden bijna ontallijke plaatsen, in Duitschland en Nederland, haaren naam gekregen hebben, als onder andere *Ascheburg* of *Asburg*; waar voor de *Latijnen* en *Grieken* *Asciburgium* geschreeven hebben, doch alleen maar van twee plaatsen aan den *Rhijn*, waar van de eene gelegen is, op de *Gallischen Oever*, tusschen *Nivesium* en *Vetera*, van welke plaatsen *Tacitus*, en de *Reiskaart* van *Peutinger* gewag maken; de andere legt op de *Germanische Oever*, tusschen *Vetera* en *Batavodurum*, waar van niemant buiten *Ptolomeus* melding maakt, ten ware men dagte, dat op dit *Over Rijn*sch *Asciburgium* beter zoude passen, het geen *Tacitus* mischien uit de oude gezangen der *Germaanen* heeft wille verhaalen, doch niet verzekeren."

„ Immers *Ptolomeus* steld *Asciburgium*, aan den oostkant van den *Rhijn*, en wel van die kil van den *Rijn*, die door het oosterlijke gat, of dat van het *Vlie*, uitloopt."

„ Doch als men op het onderscheid van de lengte en breedte acht geeft, legt het van de stad *Batavodurum* of *Batenburg*. 18000 schreden (dat is zes uren gaans) af, ter plaatse daar de *Graft* van *Drusus* begint: waar uit noodzaakelijk moet volgen, dat *Asciburgium*, wel eer gelegen heeft, aan deezen tweeden uitsprong, van den *Rhijn*, dewijl het is geweest, aan de overzijde van de rechter *Kil*, en niet meer, dan 18000 schreden van *Batavodurum*, dat aan de *Maaze* legt. Heden-daagsch is in dien hoek een *Parochiedorp* genaamt *Westervoort* (hier mede stemt overeen het geen de schrijver van de *Staat der Nederlanden* zegt, *derde deel*, bl. 410)." Die zelfde schrijver zijn *Vaderl. Hist.* Iste deel, bl. 141. zegt in *nota Asciburgium* moet derhalven op den weg tusschen *Zanten* en *Gelb*, gelegen geweest zijn, welk gevolg door hem uit zijn verhaal getrokken word, als hij gezegt had. „ *Civillis*, daarna „ een deel zijner troepen bij zig houdende, zondt de oude „ *Batavische Benden*, en 't geene hij van *Germaanen* bij der „ hand

vent te *Utrecht*. Vervol-
s mede *Wijbistijning* en *Vi*-
e gekoozen door *Wijbistijning*
n *Baden*. Hij overmits te
en werd in het *Kooz* te
door die van de *Duitse*
ten is) begaven, worden
ten ter ziner eer gesteld
ten vaageben.

, *Afhem*, te *Asch*.
naam, een *Wijbistijning* dorp,
de gezegde *Bom* namet
om dat dezelve zine het
ort ze onder het *Sou*-
de *Clasifs* daar van, te

van *Tacitus* melding maakt,
zavieren, onder *Caesar* *Ci*-
ner *Roomsche* *Ruiter* vando
ran gedachten, dat die *Afhe*-
en hebben, in onder die *A*
fen. *B. Nandir*, een man
of een *Staat*, in het *Wes*-
riet de *Mait*, halverwegen
van zijnde, zou *Civillis*, in
izen des *Batavische* *Eland*
d 'et *Dreubing* voor, *Wes*-

Weszel en *Wesfel* was;
Afhenburg bij *Afhen*; dat
terkte geweest, dat nader
word is. Ze *Assen*
er wij, geen zekerheid in-
chten bij te hangen. *Moer*-
te gevallen, na het oordeel
Wat deze *jaars* zangaat,

woorden), die de vlakke
landen